

**T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
BİZANS SANATI BİLİM DALI**

**AMASRA MÜZESİ KAZILARINDA ELE GEÇEN
SIRLI BİZANS SERAMİKLERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

YUSUF GÜL

BURSA-2024

**T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
BİZANS SANATI BİLİM DALI**

**AMASRA MÜZESİ KAZILARINDA ELE GEÇEN
SIRLI BİZANS SERAMİKLERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

YUSUF GÜL

Danışman:

Doç. Dr. FİLİZ İNANAN

BURSA – 2024

22/07/2024

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Bizans Sanatı Bilim Dalı'nda 702146002 numaralı, **Yusuf GÜL**'ün hazırladığı “**AMASRA MÜZESİ KAZILARINDA ELE GEÇEN SIRLI BİZANS SERAMİKLERİ**” konulu Yüksek Lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı 22/07/2024 günü 13:30 – 14:30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonucunda adayın **BAŞARILI** (başarılı/başarısız) olduğuna **OY BİRLİĞİ** (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye
Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı
Doç. Dr. Filiz İnanan

Üye
Prof. Dr. Bülent Nuri KILAVUZ
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Korkmaz ŞEN
Fırat Üniversitesi

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 28/06/2024

Tez Başlığı/Konusu: AMASRA MÜZESİ KAZILARINDA ELE GEÇEN SIRLI BİZANS SERAMİKLERİ
Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a)Kapak Sayfası, b)Giriş, c)Ana Bölümler ve d)Sonuç kısımlarından oluşan toplam 187 sayfalık kısmına ilişkin 27/06/2024 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %8'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimeden daha öz örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyaz ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza 27.06.2024

Adı Soyadı:	Yusuf GÜL
Öğrenci No:	702146002
Anabilim Dalı:	Bizans Sanatı Anabilim Dalı
Programı:	Sanat Tarihi
Statüsü:	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

28.06.2024
Danışman: Doç. Dr. Filiz İNANAN

*Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Amasra Müzesi Kazılarında Ele Sırlı Bizans Seramikleri” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih
28.06.2024
İmza

Adı Soyadı: Yusuf GÜL
Öğrenci No: 702146002
Anabilim Dalı: Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Programı: Sanat Tarih Programı
Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı: Yusuf GÜL

Üniversite: Bursa Uludağ Üniversitesi

Enstitü: Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalı: Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Bilim Dalı: Bizans Sanatı Bilim Dalı

Tezin Niteliği: Yüksek Lisans Tezi

Sayfa Sayısı: xv + 199

Mezuniyet Tarihi:

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Filiz İNANAN

AMASRA MÜZESİ KAZILARINDA ELE GEÇEN SIRLI BİZANS SERAMİKLERİ

Amasra, Batı Karadeniz kıyısında yer alan bir ilçedir. Bölge, doğal limanlara ev sahipliği yapmasından dolayı Antik Çağlar'dan itibaren önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Antik kaynaklar göz önünde bulundurulduğunda Amasra'nın, MÖ 7. Yüzyıldan itibaren yerleşim gördüğü kabul edilmektedir.

Makedon Kralı III. Aleksandros ölümünden sonra, günümüz Amasra'sına ismini veren Kraliçe Amastris ve eşi Tiran Dionysios bu bölgede bağımsız krallıklarını kurmuşlardır. Dionysios'un ölümünün ardından, krallığın başına geçen Amastris başarılı bir yönetim sergilemiştir. MÖ 72 yılından sonra Paphlagonia Bölgesi, Roma hakimiyeti altına girmiştir. Bu dönemden itibaren kent stratejik önemini artırmıştır.

MS 190'lı yıllara gelindiğinde ulaşımı kolay bir kent olmayan Amasra'da Hristiyanlığın tam anlamıyla faaliyet gösteren bir din haline geldiği görülmektedir. Hristiyan inancının yasal bir zemine oturması ile Amasra, Bizans Devleti'nin en önemli piskoposluk merkezlerinden biri haline gelmiştir. Bu dönem itibari ile Amasra halkının uzunca bir süre refah içinde yaşadığı görülmektedir.

MS. 11 yüzyıldan itibaren Anadolu'da yoğunlaşan Türk fetihleri, Bizans İmparatorluğunun iyiden iyiye güç kaybetmesine neden olmuştur. Amasra'nın tekrardan ihya olunması ise Cenevizlilerin buraya yerleşip, ticaret yapmaya başlamaları ile gerçekleşmiştir. 1461 yılına gelindiğinde Sultan II. Mehmed tarafından düzenlenen Trabzon seferi sırasında Amasra fethedilerek Osmanlı toprağı haline gelmiştir.

Tez çalışmamız kapsamında Amasra'da 2020 ve 2022 yılları içerisinde beş farklı sondaj kazısında ele geçmiş olan sırlı seramikler incelenmiştir. Seramikler hem günlük yaşamda hem de dini mekanlarda yaygın olarak kullanılmışlardır. Dönem bağlamında düşünüldüğünde dekoratif yönleri oldukça yüksek olan bu sanat eserleri üzerinde pek çok farklı bezeme tekniğı geliştirilmiştir. Böylece seramikler ele geçtikleri bölgelerde, kültürel ve sanatsal mirasın yansıması olarak önemli bulguları sanat eserleri arasında yer edinmişlerdir.

Anahtar Kelimeler:

Amasra, Karadeniz Bölgesi, Bizans, Seramik, Bizans Sırlı Seramik

ABSTRACT

Name and Surname: Yusuf GUL

University: Bursa Uludağ University

Institution: Social Science Institution

Field: Department of Art History

Branch: Department of Byzantine Art

Degree Awarded: Master

Page Number: xv + 199

Degree Date:

Supervisor: Assoc. Prof. Filiz Inanan

GLAZED BYZANTINE CERAMICS UNEARTHED IN THE AMASRA MUSEUM EXCAVATIONS

Amasra is a district located on the western Black Sea coast. The region has been an important settlement since ancient times due to its natural harbors. Considering ancient sources, it is accepted that Amasra has been inhabited since the 7th century BC. After the death of Macedonian King Alexander III, Queen Amastris and her husband, Tyrant Dionysios, established their independent kingdom in this region, giving the area its current name. Following the death of Dionysios, Amastris took over the kingdom and demonstrated successful governance. After 72 BC, the Paphlagonia region came under Roman control, increasing the city's strategic importance.

By the 190s AD, Christianity had become a fully functioning religion in Amasra, which was not an easily accessible city. With the legalization of the Christian faith, Amasra became one of the most important bishopric centers of the Byzantine Empire. From this period onwards, the people of Amasra enjoyed a long period of prosperity.

From the 11th century AD, the intense Turkish conquests in Anatolia significantly weakened the Byzantine Empire. The revitalization of Amasra occurred when the Genoese settled and began trading there. In 1461, during Sultan Mehmed II's campaign against Trabzon, Amasra was conquered and became part of the Ottoman territory.

As part of our thesis study, glazed ceramics unearthed from five different drilling excavations in Amasra between 2020 and 2022 were examined. These ceramics were widely used both in daily life and in religious settings. Considering the period, various decorative techniques were developed on these highly decorative art pieces. Thus, the ceramics, as significant findings reflecting cultural and artistic heritage, have earned their place among the artworks in the regions where they were found.

Keywords: Amasra, Blacksea Region, Byzantine, Ceramic, Byzantine Glazed Ceramics

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının hazırlanmasında bana rehberlik eden, bilgisi ve tecrübesiyle yol gösteren, sormuş olduğumuz her soruya sabırla yanıt veren ve bana inandığını her zaman bildiğim kıymetli hocam Doç. Dr. Filiz İnanan'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Müze malzemelerine erişim ve malzemeler üzerine tez yazma imkânı sağlayan Amasra Müze Müdüresi Zübeyde Kuru hanımefendi başta olmak üzere tüm müze çalışanlarına teşekkür ederim. Müze çalışmalarımın başından sonunda kadar bana eşlik eden, bilgi ve deneyimlerini cömertçe paylaşma nezaketi gösteren ve müzede çalışmam için bana uygun ortamı sağlayan, tanışmaktan büyük onur duyduğum Amasra Müzesi uzmanı Arkeolog Ümit Kemal Parlak'a ayrıca teşekkür ederim.

Tez çalışmam sırasında sağlamış oldukları destek ve olanaklardan dolayı Bursa Uludağ Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Başkanı değerli hocam Prof. Dr. Bülent Nuri Kılavuz'a, devam eden kazı çalışmaları sırasında beni anlayışla karşılayarak Amasra'ya gitmem konusunda uygun koşulları sağlayan çok kıymetli hocam Çobankale Kazı Başkanı Doç. Dr. Selçuk Seçkin'e, akademik hayatımın en başında kendisi ile tanışmaktan çok büyük mutluluk duyduğum Fırat Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Başkanı hocam Doç. Dr. Korkmaz Şen'e ve tüm bölüm hocalarıma, tez çalışmam sırasında kaynak araştırmalarımaya yardımcı olan ve desteğini her zaman hissettiğim değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Esra Sayın'a ve bu süreçte hiçbir desteğini benden esirgemeyen Arkeolog Derya Turan'a teşekkürü borç bilirim.

Bugünlere gelmem konusunda çok büyük emek harcayan, beni her konuda koşulsuz destekleyen, sabırla ve anlayışla karşılayan kıymetli aileme çok teşekkür ederim.

Yusuf GÜL

2024

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK FORMU	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	ix
İÇİNDEKİLER	x
RESİMLER	xii
LEVHALAR	xiii
GRAFİKLER	xiv
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM TARİHSEL SÜREÇTE AMASRA

1. AMASRA’NIN TARİHÇESİ	5

İKİNCİ BÖLÜM BİZANS DÖNEMİ SIRLI SERAMİKLERİ

2. AMASRA MÜZESİ KAZILARIN ELE GEÇEN SERAMİK GRUPLARI	22
2.1. Beyaz Hamurlu Seramikler (Glazed White Wares)	22
2.1.1. Beyaz Hamurlu Seramikler I (GWW I):	24
2.1.2. Beyaz Hamurlu Seramikler II (GWW II):	24
2.1.3. Beyaz Hamurlu Seramikler III (GWW III):	25
2.1.4. Beyaz Hamurlu Seramikler IV (GWW IV):	26
2.2. Kırmızı Hamurlu Seramikler	28
2.2.1. Tek Renk Sırlı Seramikler (Monochrome Glazed Ware)	28
2.2.2. Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler (Polychrome Sgraffito Ware)	30
2.2.3. Astar Boyalı Seramikler (Slip Painted Ware)	32
2.2.4. Zeuxippus Ailesi Seramikleri (Zeuxippus Ware)	34
2.2.5. Sıçratma Boyalı Seramikler (Spatter Wares)	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KATALOG

3. KATALOG.....	48

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

4. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA.....	128
4.1. BEYAZ HAMURLU SERAMİKLER	129
4.1.1. Beyaz Hamurlu Seramikler I (GWW-I).....	129
4.2. KIRMIZI HAMURLU SERAMİKLER.....	133
4.2.1. Tek Renk Sırlı Seramikler (Monochrome Glazed Wares – MGW)	133
4.2.2. Çok Renkli Sgraffito Seramikler (Polychrome Sgraffito Ware – PSW).....	138
4.2.3. Zeuxippus Ailesi Seramikleri (Zeuxippus Ware – ZW).....	142
4.2.4. Astar Boyalı Seramikler (Painted Slip Ware)	147
4.2.5. Sıçratma Boyalı Seramikler (Spatter Ware – SW).....	149
4.2.6. Münferit Seramikler.....	151
4.3. FORM TİPOLOJİSİ DEĞERLENDİRME ve KARŞILAŞTIRMASI	153
SONUÇ	160
KAYNAKÇA	164
RESİMLER	175
LEVHALAR	184
GRAFİKLER	197

RESİMLER

Resim 1: Bartın ili haritası

Resim 2: Amasra Uydu Görüntüsü

Resim 3: Kraliçe Amastris'in Kendi Adına Bastırdığı Sikke

Resim 4: Günümüz Amasra'sından Bir Görünüm

Resim 5: Amasra, Kuşkayası Yol Anıtı

Resim 6: Amasra Müzesi Kazılarında Bulunmuş Antik Mısır Amuleti

Resim 7: Amasra'daki Ceneviz Armalı Mermer Levha

Resim 8: Amasra'daki Ceneviz Armalı Mermer Levha

Resim 9: İstanbul Hipodrom (At Meydanı) Kazıları

Resim 10: Zeuksippus Hamamı Mimari Buluntuları

Resim 11: Boztepe Mahallesiindeki Sondajların Konumları

Resim 12: Kaleiçi Mahallesiindeki Sondajların Konumları

Resim 13: Kum Mahallesiindeki Sondajların Konumları

LEVHALAR

- Levha 1:** Tek Renk Sırlı Seramiklerin Kaide Tipolojileri
- Levha 2:** Tek Renk Sırlı Seramiklerin Ağız Tipolojileri
- Levha 3:** Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramiklerin Kaide Tipolojileri
- Levha 4:** Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramiklerin Ağız Tipolojileri
- Levha 5:** Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramiklerin Bezeme Repertuvarı
- Levha 6:** Zeuksippus Ailesi Seramikleri Kaide Tipolojileri
- Levha 7:** Zeuksippus Ailesi Seramikleri Ağız Tipolojileri
- Levha 8:** Zeuksippus Ailesi Seramikleri Bezeme Repertuvarı
- Levha 9:** Zeuksippus Ailesi Seramikleri Bezeme Repertuvarı
- Levha 10:** Zeuksippus Ailesi Seramikleri Bezeme Repertuvarı
- Levha 11:** Astar Boyalı Seramiklerin Tipoloji ve Bezeme Repertuvarı
- Levha 12:** Sıçratma Boyalı Seramiklere Ait Tipolojiler
- Levha 13:** Sıçratma Boyalı Seramiklere Ait Bezeme Repertuvarı
- Levha 14:** Kaide ve Diplerin Tiplerine Göre Sınıflandırılması
- Levha 15:** Ağızların Tiplerine Göre Sınıflandırılması

GRAFİKLER

Grafik 1: Seramik Buluntularının Yoğunluğunu Gösteren Grafik

Grafik 2: Malzemelere Ait Ağız Tipolojisi Yoğunluğu

Grafik 3: Malzemelere Ait Kaide Tipolojisi Yoğunluğu

KISALTMALAR

age.: Adı geçen eser

agm.: Adı geçen makale

bkz.: Bakınız

cm: Santimetre

Env. No.: Envanter Numarası

GWW: Glazed White Ware

Kat. No.: Katalog Numarası

Lev.: Levha

MGW: Monochrome Glazed Ware

MÖ: Milattan nce

MS: Milattan sonra

PSW: Polychrome Sgraffito Ware

Res.: Resim

SW: Spatter Ware

yy.: Yüzyıl

ZW: Zeuxippus Ware

GİRİŞ

Karadeniz Bölgesi'nin en stratejik noktalarından birinde, iki doğal limana ev sahipliği yapan Amasra, tarih boyunca Anadolu'ya hâkim olmak isteyen hemen her hükümdarın dikkatini çeken bir kent olmuştur. Bu kente sahip olmak, Karadeniz ticaretinde de söz sahibi olmak demektir. Ticaret rotalarına hâkim olan devletler, tarihi vesikalardan öğrenildiği üzere ekonomik açıdan refah seviyesi yüksek devletler olmuşlardır. Bir devletin ekonomik açıdan zengin olmasının olağan sonucu ise askeri kuvvetinin de buna bağlı olarak güçlü olmasıdır. Askeri gücün, bir devletin hayatta kalmasının en gerekli unsuru olduğu özellikle Orta Çağ Dönemlerinde hemen her devlet, ticari rotaları elinde tutmak ve tekeline dönüştürmek için hayli çaba sarf etmiştir. Sahip olduğu iki doğal limanı ile Amasra, bu çekişmeli mücadelelere ev sahipliği yapmış, Karadeniz Bölgesi'nin en önemli antik iskânları arasında gösterilebilmektedir.

Bizans Dönemi'nde Başkent Konstantinopolis'in; Karadeniz, Marmara ve dolayısıyla Ege Denizlerini birbirine bağlayan boğaza hâkim olması ile deniz ticareti faaliyetlerinin de buna bağlı olarak arttığı görülmektedir. Konstantinopolis Limanı'ndan hareket eden gemiler, yoğun şekilde Güney Rusya Bölgesi veya Doğu Karadeniz – Gürcistan güzergahında taşımacılık yapmışlardır. Son zamanlarda gerçekleştirilen su altı batık kazıları bu kanıyı destekler nitelikteki sonuçları bilim dünyasına tanıtmıştır. Kuşkusuz bu güzergahların önemli uğrak noktalarından biri ise Amasra olmuştur. Bu doğrultuda tezimizin birinci bölümünde Amasra'nın tarihi hakkında bilgiler aktarılmıştır. Amasra'da arkeolojik ve yazılı kaynaklar ile desteklenebilen veriler ışığında yerleşim görülmeye başlandığı dönemlerden itibaren, kronolojik bir şekilde Türkiye Cumhuriyeti tarihine kadar gelişim süreci anlatılmaya çalışılmıştır.

Ticari faaliyetler, ekonomik getirilerinin yanı sıra farklı kültürlerin birbirleri ile etkileşimlerine de olanak sağlayan unsurlardır. Kültür etkileşimlerinin en nesnel sonuçları ise sanat eserlerinde gözlemlenmektedir. Tez çalışmamız kapsamında, üzerinde araştırmalar yürüttüğümüz ve karşılaştırmalar yaparak belli sonuçlar elde etmeye çalışacağımız sanat eserleri, seramiklerdir. Seramik, en basit tanımı ile toprak ve ateşin ortak ürünüdür. Kilin, çeşitli katkıları ile hamur haline getirilip şekillendirilmesi ve pişirilmesi ile ortaya çıkan ürüne seramik adı verilmektedir. İnsanoğlunun, pişmiş toprak ile üretim yapmayı Paleolitik Dönemden itibaren bildiği arkeolojik çalışmalar ile ortaya

koyulmuştur. Başlangıçta kil hamuru, elle şekillendirilmiş ve açık ateşte düşük sıcaklıklarda pişirilmiştir. MÖ 3000'den sonra ise tüm Mezopotamya ve Anadolu'da basit çarklar kullanılarak şekillendirme işlemi yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemlerden itibaren nispeten yüksek sıcaklıklara ulaşan fırınlar geliştirilmiştir. Dünya genelinde, Arkeoloji biliminin 20. yüzyıldan itibaren önem kazanması ile bilimsel kazı çalışmalarının sayıları da hızla artış göstermiştir. Buna kapsamda kazı çalışmalarının artmasının doğal bir sonucu olarak, ele geçen arkeolojik buluntu sayısı da büyük artış göstermiştir. Böylece bilim dünyasına tanıtılması gereken “Bizans Dönemi Sırlı Seramikleri” hakkında çalışmalar da yapılmaya başlanmıştır. Yapılan çalışmalar ile bu ürünlerin üretim yıllarının ve üretim yerlerinin keşfedilmesi amaçlanmıştır.

Sır, seramik hamurunu ince bir tabaka halinde kaplayarak fırınlığında cam veya camsı bir oluşuma dönüşen kimyasaldır. Seramik sırları hem estetik hem de işlevsel amaçlara hizmet eden bir maddedir. Kimyasal olarak alkali ve toprak alkalilerin oluşturdukları silikat karışımlarının uygun sıcaklıklarda eritilmesi ve soğutulması ile elde edilen camsı tabakadır. Sırları oluşturan oksitler bazik, amfoter ve asidik etkiler sonucunda sıcaklığa bağlı olarak yumuşamaya ve sıcaklık arttıkça erimeye başlamaktadır. Eriyen sır, hızlı soğutma ile faz değişimi oluşumu sonucunda camsı bir yapıya geçer. İçeriğinde bulunan Kurşun Oksit, Kalsiyum Oksit, Çinko Oksit gibi kimyasal malzemelerin seramikler ile fiziksel bağlar kurması sonucunda uygulandıkları yüzeye parlaklık verdikleri görülmektedir. Ürün, sıcak fırından çıkartıldıktan sonra ne kadar hızlı soğutulursa sırların parlaklığı da buna bağlı olarak artmaktadır. Saydam olarak uygulanabildikleri gibi opak olarak da uygulanabilen sırlar, içeriklerine eklenen kimyasallar neticesinde renkli hale de gelebilme özelliğine sahiptirler. Bizans dünyasında sır teknolojisinin gelişmesi ile seramik kaplarda sıvı geçirgenliği en aza inmiştir. Ayrıca sırlanan ürünlerin dışarıdan gelen kuvvetlere karşı dayanımlarının arttığı da gözlemlenmektedir. Sır işleminin bir diğer faydası ise estetik değeri artırmanın yanında sır altına uygulanan dekorasyonu da dış etkenlerden korumaktır¹.

Bizans Dönemi'nde seramik üretimi, imparatorluğun geniş coğrafi sınırları içinde farklı teknikler ve estetik anlayışlarla gelişim göstermiştir. Dönemin sosyo-ekonomik ve

---

¹ Seramik sırları ile ilgili detaylı bilgi için bkz. “Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi – Seramik ve Cam Teknolojisi”.

kültürel dinamiklerini yansıtan önemli sanat eserleri olan Bizans seramikleri hakkında yazılı kaynaklar oldukça kısıtlıdır. Buna rağmen arkeolojik buluntular ile 5. ve 6. yüzyıllarda, Hristiyan sembolizminin etkisinin seramik kaplar üzerindeki yansıması açıkça gözlemlenebilmektedir. Erken Hristiyanlık Döneminden 7. yüzyıla kadar Kuzey Afrika, Mısır, İtalya ve diğer önemli kentlerde Roma'dan kalan seramik mirasının sürdürüldüğünü göstermektedir. Dönemin sanat ortamına uygun olarak Hristiyanlıkta önemli yeri olan tavus kuşu, güvercin, yunus, haç ve dini figürler günlük kullanım kaplarında yerini almıştır. J. W. Hayes'e göre; seramik tarihindeki bu önemli gelişim form ile basit süslemenin güzel bir birlikteliğidir. Bizans tarihi içerisinde, 7. ve 9. yüzyıllar arası Arap kültürünün etkisinin arttığı dönem olarak tanımlanmaktadır. Ticari faaliyetler ile başlayan bu kültür etkileşimi, Arapların Bizans coğrafyası üzerinde baskı kurması ve buna müteakip Bizans'ın Akdeniz'deki hakimiyetinin son bulması ile sonuçlanmaktadır. Anadolu ve yakın coğrafyasının siyasi hayatındaki bu önemli dönüm noktasıyla eş düşen zaman dilimi içerisinde Bizans seramik repertuarı incelendiğinde, son derece önemli gelişmeler ile karşılaşmaktadır. Çoğu Geç Roma seramik üretim tesisi önemini yitirmiştir. Faaliyetlerini sürdüren seramik üretim yerlerinde ise kil, astar, pişirim tekniği ve formları ile farklılaşan Bizans kapları ortaya çıkmaktadır. Özellikle bu süreçte Bizans seramiklerine karakteristik özelliğini veren camsı özellikli kurşun sırlı üretim başlamaktadır. Bezemesiz kaplarda sır kullanımı başlangıçta Konstantinopolis'te ortaya çıkmış ve buradan Anadolu ve Yunanistan'a yayılım göstermiştir (Doğer, 2007: 511 – Hayes, 1997: 13).

Arkeolojik sahalarda açığa çıkartılan seramikler çağın beğenisini, ihtiyaçlarını, teknolojisini ve ticari bağlantıları gibi pek çok olgu hakkında önemli bilgileri günümüz araştırmacılarına sunmaktadırlar. Evrelerin saptanmasına yardımcı olarak stratigrafi çalışmalarında, kültür tabakalarının ayırt edilmesine olanak sağlarlar. Tezimizin ikinci bölümünde, Amasra Müzesi tarafından 2020 – 2022 yılları arasında, Bartın ili Amasra ilçesinde gerçekleştirilmiş olan sondaj kazılarında ele geçmiş olan seramik gruplarının tarihçelerine değinilmiştir. Gruplandırılan seramik malzemelerin diğer yayınlarda nasıl bir yer edindikleri, devamında seramik tarihçiliği ve sanat tarihi içerisindeki bu malzemelerin konumları değerlendirilmiştir. Ayrıca seramiklerin açığa çıkartıldıkları farklı bölgelerdeki dağılım lokasyonları irdelenmiştir.

Tezimizin üçüncü bölümünde, çalışmamız kapsamına dahil ettiğimiz seramikler kataloglanmış ve tasnif edilmiştir. Eserlere başlıca katalog numarası verilmiştir. Daha sonra müze envanterinde kayıtlı olan Envanter Numaraları kaydedilmiştir. Kataloğa dahil edilen seramiklerin hangi grup ve hangi türe dahil oldukları belirlenmiştir. Tez malzememiz, beş farklı sondajdan ele geçen malzemelerden oluştuğu için tasnifleme yöntemi olarak buluntu yerleri yani ele geçtikleri Ada – Parseller baz alınmıştır. Daha sonra malzemelerin ölçüleri alınmış, Munsell Toprak Renk Kataloğuna göre hamur renkleri belirlenmiştir. Seramiklerin sır ve bezeme özellikleri ve benzer örnekler eklenerek katalog fişi tamamlanmıştır.

Değerlendirme ve Karşılaştırma bölümünde, 4. Bölümde, inceleyip tez çalışmamıza dahil ettiğimiz 80 eser genel hatları ile irdelenmiştir. Eserlerin hamur, sır özellikleri, bezeme unsurlarındaki benzerlik farklılıklar tartışılmıştır. Genel irdelemenin yanı sıra detaylı olarak incelenmesini gerekli gördüğümüz eserler üzerinde, ayrıca çalışmalar yapılmıştır. Bunun yanı sıra ele geçen tüm eserler kendi içlerinde de karşılaştırılarak, üslup benzerlikleri ve farklılıkları üzerinde durulmuştur. Malzemeler farklı buluntu yerlerinde açığa çıkartılmış eserler ile de karşılaştırılmıştır. Tüm bu karşılaştırmaların gösterdiği sonuçlar doğrultusunda eserler tarihlendirilmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmamızın son bölümünde ise, Sonuç Bölümü, tüm yapılan incelemeler ve değerlendirmeler ile ulaşılabilen sonuçlar ele alınmıştır. Bölgedeki arkeolojik veriler ışığında Amasra’da yerel üretim yapıp yapılmadığı, hangi merkezlerden kente seramik malzemelerin getirilmiş olabileceği değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerin sonucunda Amasra başta olmak üzere Karadeniz Bölgesi’ndeki arkeolojik faaliyetlerin önem kazanması hususundaki gereklilikler aktarılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AMASRA’NIN TARİHSEL SÜRECİ

1. AMASRA’NIN TARİHÇESİ

Günümüz Türkiye coğrafyasının Batı Karadeniz Bölgesi içerisinde yer alan Amasra, Bartın iline bağlı bir ilçedir. İlçe; kuzeyinde Karadeniz, güney ve batısında Bartın ve doğusunda Kurucasıle ilçesi ile çevrelenmektedir (Res. 1).

Amasra, Güney Karadeniz kıyı hattı boyunca var olan üç doğal limandan birine ev sahipliği yapmaktadır. İki farklı yönde oluşmuş, iki doğal limanı ile esen rüzgarlardan her dönem korunaklı bir bölge olması hasebiyle Antik Çağ’dan itibaren dikkat çeken bir kent olma özelliğini bünyesinde barındırmaktadır (Burak, 2021:91) (Res. 2). Amasra, adını ilk olarak Homeros’un İlyada Destanı’ndan öğrendiğimiz ve Kastamonu, Sinop, Bartın, Çankırı ve Karabük’ün tamamını; Çorum, Bolu, Zonguldak ve Samsun’un ise bir bölümünü kapsayan *Paphlagonia Bölgesi* dahilinde bulunmaktadır. Bölgedeki arkeolojik potansiyelin bir hayli yüksek olmasına ve Amasra’da antik çağlardan bu yana iskân görülmesine rağmen kentin bilinen tarihi oldukça kısıtlıdır.

Amasra’nın ilk kuruluşu ile ilgili savunulan pek çok tez vardır. Bu tezlerin en yaygınlarından biri Amasra’nın *Sesamos* adı ile ilk kuruluşunun Fenikelilere mâl edilmesidir. Fenikelilerin, MÖ 12. yüzyıla doğru özellikle Akdeniz kıyılarında, ticaret yaptıkları gemilerin sığınabileceği liman kentleri ve iskeleler kurdukları bilinmektedir. Ancak Semavi Eyice; bu hususu destekleyecek hiçbir veri olmaması ve Fenikelilerin hiçbir zaman Karadeniz kıyılarına kadar uzanan genişlikte bir coğrafyaya hâkim olmadıklarından dolayı Amasra’nın kuruluşunun Fenikelilere dayandırılmasına karşı çıkmaktadır. Homeros’un İlyada’sında “...*Kromna’dan, Parthenios Irmağının suladığı yalılardan, Sesamos ve Kydoros’dan gelen bilhassa vahşi katırları pek meşhur olan Enetlerin ve Paphlagonialıların başında korkusuz yürekli Pylaimenes...*”² yazılı satırlardan yola çıkan Semavi Eyice; burada adı geçen yer isimlerini günümüzdeki lokasyonları ile karşılaştırarak Sesamos namıyla anılan yerin Amasra olduğu kanaatine varmaktadır (Eyice, 1965:12-13). İlyada Destanı’nda Homeros, Troya Savaşları’ndan

---

² Kromna: Kurucasıle (Bartın), Parthenios Irmağı: Bartın Çayı, Kydoros: Cide (Kastamonu)

bahsettiği ve bu savaşların tahminen MÖ 12. yüzyıl dolaylarında gerçekleştiği göz önünde bulundurulduğunda; Kydoros, Kromna ve Sesamos'un kuruluşlarını halihazırda tamamlamış kentler oldukları anlaşılmaktadır. Bölge, seçkin konumu ve yüksek ticari hacminden dolayı sık sık el değiştirmiştir. Amasra, MÖ 7. yüzyıl sonlarında İyonların, MÖ 6. yüzyılda ise Paphlagonia Bölgesini ele geçiren Lidyalıların, MÖ 6. yüzyılın ortalarından itibaren ise Perslerin hakimiyeti altına girmiştir (Sakaoğlu 1999:8).

Paphlagonia Bölgesi'nde devam eden Pers hakimiyeti, Makedonya Kralı III. Aleksandros'un (Büyük İskender) Asya Seferine çıkması ile son bulmuştur. İskender, yaklaşık olarak MÖ 330 yılında gerçekleşen sefer sırasında, Ankara dolaylarında iken Paphlagonialılar ona bir elçi göndererek bağlılıklarını bildirmişler ve ordusu tarafından tahrip edilmemek için ricada bulunmuşlardır. İskender, bu bağlılığı kabul ederek bölgedeki İran hakimiyetine son vermiştir. Böylece Paphlagonia Bölgesi'nde Helenistik etkiler görülmeye başlamıştır. Büyük Asya Seferi'nin dönüş yolunda İskender, daha önceden düşman olduğu Perslere karşı güttüğü politikayı değiştirerek, MÖ 324'te Susa şehrinde büyük bir düğün tertip ettirmiştir. Düşman olduğu bu toplum ile yakınlık kurmak için bütün komutanlarını İranlı kızlar ile evlendirmiştir. Kendisi de İran kralı III. Darius'un kızı ile evlenmiştir. Günümüz Amasra'sına ismini veren Kraliçe Amastris'in tarih sahnesine çıkışı da bu döneme denk gelmektedir. Kral III. Darius'un kardeşi olan Oxathres'in kızı Amastris de İskender'in generallerinden Hindistan Seferini yöneten Krateros ile evlendirilmiştir (Droysen, 2007:569). Ancak, Amastris ve Krateros'un evlilikleri kuşkuludur çünkü oldukça detaylı bir tarih yazımına sahip Strabon, bu evlilikten söz etmez. Bunun yerine Amastris'in eşinin Dionysios olduğundan bahsetmektedir³ (Droysen, 2007:569; Strabon, 2000:21; Burak, 2021:94).

Amasra'ya ismini veren Amastris'in hayatı; krallar arasındaki politik ittifaklar, evlilikler ve imparatorluklar arası ilişkilerin karmaşıklığını yansıtan bir bütün olarak ele alınmaktadır. Amastris'in eşi Dionysios, Karadeniz kıyısındaki Herakleia (Ereğli)'nin tiranıdır⁴. Tarihi kaynaklarda Dionysios, oldukça başarılı bir yönetici olarak tasvir edilmektedir. Öyle ki Paphlagonia Bölgesi, Pers hakimiyeti altındayken Herakleia'da

---

³ Strabon, Amastris ve Krateros'un evliliklerinden bahsetmemekte ve bu evliliği destekleyecek başka veriler de bulunmamaktadır. Bundan dolayı tarihçiler arasında, Strabon'un da anlatımında yer verdiği Amastris ve Dionysios evliliği geçerli görülmektedir.

⁴ Tiran: Eski Yunan'da siyasal gücü tek başına elinde tutan, hukuk ve anayasa kurallarından bağımsız bir yönetim sergileyen lider.

yöneticiliğine devam etmiş, İskender'in Anadolu'ya girmesi ile onunla yakın ilişki kurmayı başararak siyasi nüfuzunu oldukça güçlendirmiştir. Amastris'in, Karadeniz kıyılarına gelişi de bu güçlü yönetici ile hayatını birleştirmesi sonucunda gerçekleşmiştir (Eyice, 1965:16-17).

Amastris ve Dionysios'un evliliklerinden; Clearchos ve Oxathres adlarında iki erkek ve Amastris adında bir kız olmak üzere üç çocukları olmuştur (Callatay, 2004:58). MÖ 323 yılına gelindiğinde, Büyük İskender'in ölümü üzerine Dionysios'un bulunduğu bölgede krallığını ilan ettiği, buna bağlı olarak Amastris'in de kraliçe unvanını aldığı görülmektedir. Bu siyasi boşluk ve karmaşa ortamından faydalanan Dionysios, hâkim olduğu toprakları Kydoros⁵'a kadar büyütmüş ve kıyı hakimiyetini eline almıştır. Bu dönemin başkenti Herakleia⁶ olmasına rağmen krallığın ikinci önemli merkezi Sesamos yani Amasra olarak kabul görmektedir (Memnon, 2007:17; Burak, 2021:95).

Kral Dionysios'un MÖ 306 yılındaki ölümünün ardından Kraliçe Amastris MÖ 301'de, Trakya Kralı Lysimakhos ile evlenmiştir. Ancak, Trakya Kralı ile olan evliliği çok uzun sürmediği tarihi kaynaklardan öğrenilmektedir. Lysimakhos, siyasi çıkarları doğrultusunda Mısır Kralı Ptolomeos'un kızı Arsinoe ile evlenmesi sonucunda Amastris'ten ayrılmıştır. Bu olay neticesinde Amastris, Karadeniz kıyılarına geri dönerek Sesamos merkezli olmak üzere; Kydoros, Kromna ve Tieion⁷ kentlerini birleştirerek dört kentten meydana gelen bir *site* kurmuştur (Eyice, 1965:16-17). Kraliçe Amastris, bu küçük krallığa yaklaşık 15 yıl boyunca yöneticilik yapmıştır. Bu dönem boyunca Sesamos yani Amasra başta olmak üzere, kentlerde yoğun imar faaliyetlerinde bulunduğu ve kendi adına paralar bastırdığı bilinmektedir. Kendi adına bastırdığı sikkeler, günümüzde Amasra Müzesi'nde koruma altındadır (Verim, 2015:180) (Res. 3).

MÖ 288'e gelindiğinde, Sesamos merkezli bu sitenin yönetimi Kraliçe Amastris'in idareciliğinde siyasi hayatına devam ederken Kraliçenin oğulları, annelerine karşı bir taht mücadelesine girişmişlerdir. İki kardeş birlik olarak annelerini tahttan indirerek Karadeniz sularında boğarak öldürmüşler ve tahta hâkim olmuşlardır. Böylece Kraliçe Amastris devri son bulmuştur. Ancak bu durumu haber alan Amastris'in eski eşi

---

⁵ Kydoros: Cide (Kastamonu)

⁶ Herakleia: Ereğli (Zonguldak)

⁷ Tieion: Filyos (Zonguldak)

Trakya Kralı Lysimakhos, derhal bölgeye intikal ederek Amastris'in iki oğlunu da idam ettirmiştir. Lysimakhos, bu küçük krallığın hazinesinin büyük bölümünü kendisine almış ve yönetici olarak da Tieion'lu bir soylu bir ailenin oğlu olan Evmenes'i de idareci olarak atamıştır (Memnon, 2007:17; Callatay, 2004). MÖ 283 yıllarında Evmenes, Kral Lysimakhos'un boyunduruğu altında kalma fikrinden uzaklaşarak bağımsızlık yolunda hareketlerde bulunduysa da bu arzusunu gerçekleştirememiştir. Dönemin bir diğer güçlü krallığı olan Pontus Krallığına karşı koyamayan Evmenes, Amasra merkezli bu küçük krallığı, Pontus Kralı Ariobarzanes'e teslim etmiş ve böylece MÖ 279 yılında Amasra, Pontus hakimiyeti altına girmiştir (Eyice, 1965:18). Amasra'daki Pontus hakimiyetinin yaklaşık 2 asır devam ettiği tarihi kaynaklar arasındadır. Bu süreç boyunca, başlangıçta Pontuslu yönetici Ariobarzanes tarafından yönetilen kentte Zeus, Pallas ve Ares portreleri görülen Pontus paralarının da basıldığı bilinmektedir (Sakaoğlu, 1999:19).

Yaklaşık 200 yıllık Pontus yönetiminin ardından MÖ 88'de başlayan Roma – Pontus mücadeleleri bölgedeki siyasi hareketliliği tekrardan artırmıştır. Bu iki imparatorluğu karşı karşıya getiren ilk olay tarihçiler tarafından, Pontusluların Khalkedon'u⁸ zapt etmesi olarak yorumlanmaktadır. MÖ 72 yılına kadar devam eden mücadelelerde Pontus İmparatorluğu oldukça yıpranmıştır. Bu savaş yorgunluğu ve tahribatın getirdiği sonuçlar neticesinde Pontus, Khalkedon'u kaybetmiş ve geri çekilmeye başlamıştır. Pontusluların geri çekilmesi ile Amasra da tamamen Roma hakimiyeti altına girmiştir (Burak, 2021:96; Arslan 2007:382). Bu olay neticesinde Pontus İmparatorluğu, Romalı yönetici Gnaeus Pompeius Magnus tarafından Kızılırmak sınır olmak üzere doğu ve batı olarak iki parçaya bölünmüştür. Pompeius, Pontus'un doğuda kalan topraklarını yerel yöneticilerin idaresine bırakmıştır. Batıdaki -Amasra'nın da dahil olduğu- toprakların ise kıyı şeridini *Bithynia Eyaletine* bağlandığı, iç kesimlerde kalan toprakların ise doğuda olduğu gibi mahallî idarelere taksim edildiği görülmektedir. Böylece MÖ 65 yılına gelindiğinde Amastris Kenti, Bithynia Bölgesinin bir parçası haline gelmiş ve 11 şehri de içine alan *Ora Pontica* adı verilen birleşmiş şehirlerin de başşehri konumuna yükselmiştir (Eyice, 1965:19).

Karadeniz Bölgesi, tarihi devirler boyunca özellikle kereste kaynaklarının bolluğu açısından imparatorlukların dikkatini cezbeden bir bölge olmuştur. Bölgenin bu özelliği

---

⁸ Khalkedon: Kadıköy (İstanbul)

o denli meşhurdur ki bunu antik dönemin edebi eserlerinde de görmek mümkündür. MÖ 1. yüzyıl içerisinde yaşamış olduğu tahmin edilen Romalı Şair Gaius Valerius Catullus De Phaselo, Quo In Patriam Revectus⁹ şiirinde, Amastris'in şimşir ağaçlarını övmektedir. Bölgenin ahşap potansiyelini Strabon, Kytoron ve Amastris'te en iyi cins şimşir ağaçları yetiştirdiği şeklinde kaleme almaktadır (Blackwood, 1847:382; Strabon, 1969:25; Magie, 1950:309; Burak, 2021:97). Başta gemi yapımı olmak üzere antik hayatın hemen her yerinde sıkça kullanılan ahşabın, Karadeniz kıyı şeridinden ve özellikle Amasra çevresinden temini Osmanlı ve hatta Cumhuriyet Dönemine dek devam etmiştir (Res. 4).

Roma İmparatorluğunda, İmparator Augustus Dönemi'nde önemli yönetsel değişimler uygulanmıştır. Önceleri, eyaletlere vali atamaları senato kararı sonucu gerçekleşmekte iken Augustus'un getirdiği yenikle birlikte senato kararı olmasa dahi İmparator, eyaletlere vali atayabilmektedir. Bu durumun sonucu olarak Roma eyaletleri İmparatorluk Eyaleti ve Senato Eyaleti olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu gelişmenin ardından MS 27'de Amastris, Senato illerinden biri olmuştur. Amastris'in senato illerinden biri olmasına rağmen imparatorluk valisi Gaius Julius Aquila'nın, Amastris'e ulaşan karayollarını İmparator Caesar Augustus Germanicus adına ihya ettirdiği bilinmektedir. Amasra'ya ulaşan bu yolun kente yakın bir noktasında kayaya oyulmuş anıt niteliğindeki semboller oldukça dikkat çekmektedir (Burak, 2021:9). *Kuşkayası Anıtı* ya da *Kuşkayası Yol Anıtı* olarak isimlendirilen bu eser¹⁰, Filyos'tan Sinop'a uzanan yolda, Amasra'nın yaklaşık 4 kilometre güneybatısında bulunmaktadır (Res. 5). Anıt, yaklaşık 360 metre yükseklikteki volkanik andezit kaya yüzeyine oyma tekniğiyle işlenmiştir. Anıt bütüncül şekilde incelendiğinde, en batısında kabartma şeklinde oyulmuş *tabula ansata*¹¹ olarak adlandırılabilen bir işleme bulunmaktadır. Tabula ansatanın hemen üstünde kaya içine oyulmuş tapınak benzeri mimari bir öge tasviri yer almaktadır. Tapınak tasviri iki sütun tarafından desteklenen üçgen bir alınlığa sahiptir. Anıtın doğu kısmında, yaklaşık 2.60 metre yüksekliğinde ve 2 metre genişliğinde dikdörtgen oyma bir niş bulunmaktadır. Nişin ortasında bir insan figürü kabartılmıştır ancak figürün başı günümüzde tahrip vaziyettedir. İki pilaster ve bu pilasterlere oturan bir yuvarlak kemerle

⁹ Romalı Şair Gaius Valerius Catullus De Phaselo'nun Quo In Patriam Revectus adlı şiiri. Türkçe, "Gemiden Bu Ülke Limanında" anlamına gelmektedir.

¹⁰ Kuşkayası Yol Anıtı ile ilgili kapsamlı yayın için bkz. "Chingyuan Wu, The Local Impact Of The Koino In Roman Coastal Paphlagonia, PubliclyAccessible Penn Dissertations, 2018".

¹¹ Tabula ansata: Dikdörtgen formlu kitabelik, yazıt plakası.

çerçevelenen kompozisyondaki figür *himation* adı verilen kıyafeti giymektedir. Anıtın üstünde bir kitabelik bulunurken, eserin alt bölümü defineciler tarafından tahrip edilmiştir. Bu dikdörtgen nişli kompozisyonun hemen yanında yaklaşık 2.50 metre yüksekliğinde bir sütun kabartılmıştır. Bir kaide üzerinde yükseldiği anlaşılan sütunun üzerinde başlık bulunmamaktadır. Ancak sütunun üzerine pençeleriyle tutunan ve alından gösterilen bir kartal heykeli işlenmiştir. Kartal, kanatlarını gösterişli bir şekilde iki yana açmış vaziyette adeta nişin içerisindeki kişiyi korur vaziyette durmaktadır. İnsan kabartmasında olduğu gibi kartal kabartmasının da başı tahrip olmuştur. Kartalın oturduğu sütunun kaidesinde de tahrip olmuş yazıt izlerine rastlanmaktadır. Kuşkayası Yol Anıtının devam ettiği kaya boyunca yolcuların oturup dinlenmeleri için küçük nişler de açılmıştır (Silvia, 2021:1-10).

Amasra ile ilgili günümüze ulaşabilmiş kaynaklar arasında, Genç Plinius namı ile tanınan MS 103 yılında Bithynia Valisi olduğu esnada Amasra'da da faaliyetler yürüten Pilinius Caecilius Secundus'un yazdığı mektuplar önemli bir yer edinmektedir¹². Yönettiği kentlerde ihya ve inşa faaliyetleri hakkında izin istemek ve bilgi vermek için İmparator Traianus ile mektuplaşan Genç Plinius, mektuplarında Amastris'den de bahsetmektedir. Bu mektuplardan birinde “...*Güzel ve bakımlı bir şehir olan Amastris'in muazzam bir meydanı vardır. Ancak meydanın yakınlarındaki adına dere denilen fakat lağımdan farksız olan bir su akmakta ve etrafa kötü kokular yaymaktadır. Roma halkının sağlığı için bu derenin üzerinin örtülmesi elzemdir ve emirleriniz verildiği takdirde tonoz inşaatı başlayacaktır...*” ifadelerini kullanmaktadır. Buna karşılık imparatorun cevabı ise “...*Amastris halkının sağlığına zarar getirebilecek olan bu derenin üzerinin bir tonoz ile örtülmesini ben de çok doğru buluyorum...*” şeklindedir (Plinius, 2005). Vali Plinius'un bahsettiği akarsu, günümüzde Horhor Deresi ismi ile anılan deredir. İmparator'dan gelen izin mektubunun ardından bu akarsuyun üzeri sağlam ve iri taşlardan yapılmış bir tonoz ile kapatılmıştır. Semavi Eyice, bu tonozun 1930'lu yılların başına değin varlığından bahsetmekte, yaşanan yoğun seller sonucunda tahrip olup, 1931-32 yıllarında tamamen yıkıldığını bildirmektedir. (Eyice, 1965: 19-20). Plinius'un yönettiği kentlerin dönem bağlamındaki durumlarını ilk elden gözler önüne sermesi, Roma Tarihi açısından oldukça

---

¹² Bu mektuplar kronolojik bir sıra ile derlenerek bir araya getirilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. “Plinius, Genç Plinius'un Anadolu Mektupları, (Çev. Çiğdem Dürüşken ve Erendiz Özbayoğlu), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005.

önem taşımaktadır. Hemen hemen hiçbir dönemde bir vali ile imparator arasında bu kadar sık mektuplaşma görülmemektedir (Burak, 2021:98).

Hristiyanlığın henüz yasaklı olduğu MS 2. yüzyıl başlarında karadan ulaşımı zor olan Amasra, oldukça önemli bir Hristiyanlık merkezi haline gelmeye başlamıştır. Tarihi kaynaklarda Amasra'ya Hristiyan inancını ilk taşıyan kişinin İakintos adında Pontuslu bir rahip olduğu görülmektedir. İakintos burada örgütlediği halka vaazlar vermiş ve onlara bu yeni dini benimsetme faaliyetleri yürütmüştür¹³ (Verim, 2015:9). Böylece gözlerden uzak bir şekilde ibadetlerini yerine getirmek isteyen küçük Hristiyan cemaatler, bu bakir kenti kendilerine mesken edinmeye başlamışlardır. Amastris'de, eski Mısır dininin Anadolu kültürü ile sentezlendiği inançlara mensup toplulukların da bulunduğu kaynaklar arasındadır¹⁴ (Burak, 2021:98) (Res. 6). Amasra'nın bu dönemlerde Pagan bir Roma kenti olmasının yanında Mısır inanç sistemlerine gösterdiği hoşgörünün, devlet tarafından yasaklanmış dine iman etmiş olan Hristiyanları da bu kente yerleşmeye teşvik etmiş olması muhtemeldir. Amasra'daki, Erken Hristiyanlık Dönemlerine ait bilgilerimiz oldukça kısıtlıdır ancak Korinthos'lu Dionysios'un bir mektubundan anlaşılabacağı üzere MS 190'lı yıllarda Hristiyanlık artık tam anlamıyla faaliyet gösteren bir din haline gelmiştir. Mektupta Pontus Kilisesi, düzenledikleri *synod*'a¹⁵ Amastris Piskoposu Palmas'ı da davet etmektedir. Bu davetten anlaşılabacağı üzere, MS 2. yüzyıl sonlarında Roma İmparatorluğu'nda hala daha yasaklı bir din olan Hristiyanlık, Amasra'da meşruluk kazanmış ve halk arasında taraftar edinmiştir. Bazı tarihçilere göre ise Amastris, Ora Pontica'nın da dini merkezi durumundadır.

MS 4. yüzyılın başlarına dek Roma İmparatorluğu'nda yasaklı olan Hristiyanlık, İmparator Constantin tarafından yasal bir zemine oturtulana dek Amasra'da gelişim göstermeye devam etmiştir. Bu yasallığın ardından Amasra'nın adına, yayılımı hızlanan

---

¹³ Aziz İakintos'un ölü bir çocuğu diriltme gibi mucizeleri de inanışlar arasındadır. İlerleyen yaşlarında Roma mahkemesi tarafından yargılanıp idam edilmiş ve Hristiyan halk arasında Aziz olarak anılmaya başlanmıştır.

¹⁴ 2022 yılında Amasra'da, müze müdürlüğü tarafından yapılan bir kurtarma kazısı sırasında Mısır inancına ait olduğu bilinen pramidal şekilli bir *amulet* bulunmuştur. Amuletin taban kısmında Mısır Tanrısı Bes'in figürü yer almaktadır. 2. yüzyıla tarihlenen bu buluntu bir Roma yapısında ele geçmiştir. (Kaynak: <https://www.arkeolojikhaber.com/haber-amasrada-antik-misir-donemine-ait-esi-benzeri-olmayan-amulet-bulundu-35782/> Erişim Tarihi: 01.03.2024)

¹⁵ Synod (synode): Kilise temsilcilerinin dini sorunları tartışıp görüşmek ve karara bağlamak üzere düzenledikleri toplantı.

dinin önemli bir piskoposluk merkezi olarak kilise kayıtlarında rastlanmaktadır. MS 325'te İznik'te, MS 451'de Khalkedon'da toplanan dini meclislere Amastris'te temsilci göndermiştir. Hristiyan cemaatler için ayrıca önem arz eden, MS 787'deki İkinci İznik Konsiline yine Amastris'ten de bir temsilcinin katıldığı kaynaklardan öğrenilmektedir (Eyice, 1965: 22 – 24)

MS 6. yüzyıla gelindiğinde Amastris kenti, otoritesini daha da kuvvetlendirerek Paphlagonia Bölgesi'nin dini merkezi olma unvanını Pompeiopolis'ten devralmıştır. Amasra'nın ev sahipliği yaptığı bir diğer önemli olay, Bizanslı tarihçi Theophanes'ten öğrenilmektedir. II. Justinianos aleyhinde patlak veren bir isyan sonrasında MS 695 dolaylarında Konstantinopolis'ten Kırım'a sürgün gönderilirken, fırtınadan kaçan gemisi Amasra'ya sığınmıştır. İmparator, Amasra'da ikamet eden bir rahiple tanışmış ve rahip ona bir gün Konstantinopolis'e geri döneceğini ve tahtını tekrar ele geçireceğini bildirmiştir. Tarihi kaynaklardan bilindiği üzere II. Justinianos, MS 705 yılında Bizans tahtına tekrardan oturmuştur. Bu olay neticesinde İmparator, Amastris'te tanıştığı bu keşişi İstanbul'a patriklik makamına getirtmiştir (Eyice, 1965: 25).

MS 8. yüzyıl Bizans Devleti için siyasi ve askeri bakımdan oldukça önemli bir yüzyıldır. Bizans İmparatorluğu bu dönemde, Anadolu'ya yoğunlaşan Arap akınları ve Müslüman gücün artan baskısının bir sonucu olarak savunma pozisyonuna geçmiştir. Bu savunma tatbikatı gereği İstanbul'a ihtiyaçlar da deniz yolu ile ulaştırılmaya başlamış ve kıyı kesimlerdeki liman kentlerinin önemi artmıştır. Tüm bu gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda, Amasra'nın da değerini koruyan kentler arasında yer aldığı görülmektedir. Ayrıca Bizans kentleri arasında taraftar bulmaya iyiden iyiye baş gösteren Müslüman inancı, Amasra gibi piskoposluk kentlerindeki Hristiyanlık faaliyetlerinin artırılması ile önlenmeye çalışılmıştır. Amastris tarihi içerisindeki en önemli din adamı olarak bilinen Piskopos Georgios da bu dönem içerisinde yaşamıştır. Piskopos Georgios, II. İznik Konsili'nde de yer almış ve İkonaklast hareketi desteklemiş olan Grigores'in halefidir. Aynı zamanda bu dönemde, Halife Harun Reşid'in Anadolu'daki Abdülmelik adlı komutanı Kapadokya ve Galatia Bölgelerini fethederek ilerleyişine devam etmiştir. Bu akınlardan sonra Abdülmelik Safranbolu, Eflani, Ulus ve Bartın bölgelerini de alarak Amasra'ya kadar ilerlemiştir. Ancak Piskopos Georgios, kentin savunulması konusunda da oldukça büyük maharet göstererek, Amasra halkının yoğun takdirine mazhar olmuştur. Georgios'un bu büyük başarısı ve dönemin İmparatoru VI. Konstantin gibi ikonaklast

oluşunun getirdiği takdir ile Amasra, Başpiskoposluk mertebesine yükseltilmiştir (Crow vd., 1992:23; Verim, 2015:10).

Süreç içerisinde sürekli olarak gelişim gösteren ve Paphlagonia Bölgesi'nin refah ortamı en yüksek kentlerinin başında gelen Amasra, MS 9. yüzyılın ikinci yarısında büyük bir yıkıma uğramıştır. Denizcilik faaliyetlerine oldukça önem gösteren İsveç-İskandinav kökenli Varg Kavmi, Karadeniz kıyılarına kadar ilerleyerek buralara akınlar düzenlemişlerdir. MS 860 yılı civarlarında ise Amasra'ya en büyük saldırılarını düzenleyen Vargler, şehri büyük tahribata uğratmışlardır. Büyük bölümü yanarak ve yıkılarak tahrip olan kentte hayatta kalabilen halk, önce kaleye sığınmış ancak daha sonra kent tamamıyla terk edilmiştir. Bu yağma ve talan döneminin ardından Amasra'nın zaman içerisinde farklı farklı derebeylerinin yönetimi altına girdiği, çeşitli muhasaralara ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Bu süreç, IV. Haçlı Seferi sırasında yaşanan Latin İşgali hadisesine dek devam etmiştir. 1204 yılında Konstantinopolis, Latinler tarafından işgal edilmiştir. Bunun üzerine başkenti terk etmek zorunda kalan Bizans Hanedanı, İznik'te Theodoros Laskaris önderliğinde bir diriliş süreci içerisine girmiştir. Bu hadise neticesinde Konstantinopolis'ten kaçan Bizanslı bir prens olan David, Amasra'da küçük bir prenslik kurmuştur. Theodoros Laskaris ise Nikaia merkezli İznik İmparatorluğunu güçlendirerek Paphlagonia Bölgesini ve buranın dahilinde bulunan Amastris'i topraklarına katmıştır. 1261 yılına gelindiğinde ise Bizans (İznik) İmparatorluğu VIII. Mikhael Palaiologos yönetiminde, tekrardan Konstantinopolis'i ele geçirerek Latin İşgali'ne son vermiştir. Bu gelişme sonucunda Amasra da tekrardan Bizans İmparatorluğunun bir şehri haline gelmiştir (Eyice, 1965:28-29).

MS 13. yüzyıldan itibaren Latin İşgalinin getirmiş olduğu yıkıcı etkinin, işgal son bulsa da Bizans Devleti'nde sürekli olarak güç kaybına yol açtığı görülmektedir. Tüm bu gelişmelerin yanında Anadolu'da gelişen Türk fetihlerinin de hız kazanması, Bizans'ı bir geri çekilişe mecbur bırakmaktadır. Diğer taraftan Bizans'ın içerisinde olduğu bu zor durumu fırsat bilen İtalyan tüccarlar da Akdeniz ve Karadeniz'deki ticaret hacminin büyük bölümünü tekellerine almayı başarmışlardır. Özellikle Cenevizlilerin Amasra'ya yerleşerek ticaretlerini bu liman kentinden yönettikleri bilinmektedir. Ancak bölgedeki Ceneviz hakimiyeti yavaş yavaş nüfuzunu sağlamlaştırmış olmasına karşın Semavi Eyice; Amasra Kalesi'nin Boztepe'deki surlarının bir bölümünde mermer üzerindeki yazıtta "Paleologos" hanedan adına rastlanıldığını belirterek 13. yüzyılda Amasra'da hala

daha Bizans kuvvetinin azımsanmayacak derece olduğundan söz etmektedir (Eyice, 1965:29-30). Amasra'nın bu dönemlerde Bizans, Ceneviz ve Türklerin hâkim olmaya çalıştığı siyasi bir karmaşa ortama ev sahipliği yaptığı tarihi vesikalardan anlaşılmaktadır. Bu karmaşa ortamı neticesinde, II. Andronikos Paleologos döneminde Amastris'te artık tarımın yapılmadığı ve halkın başka kıyı kesimlere ya da Konstantinopolis'e göç ettiği bilinmektedir (Nicol, 1972:84; Burak, 2021:101).

Cenevizliler, Bizans İmparatorluğu'nun nüfuzunun Karadeniz üzerinde günden güne azalmasını fırsat bilerek kıyı kesimlerindeki yerleşimlerine hız vermişlerdir. Amasra'yı da bu ticaret rotalarının önemli bir limanı olarak gören Cenovalılar, kente yerleşebilmek için Bizans hakimiyetini kabul etmiş bunun neticesinde Bizans İmparatorundan imtiyaz sahibi olmuşlardır. Cenevizlilerin burada ticarete başlayışları ile ilgili erken tarihli iki kaynak bulunmaktadır. “Recherches sur le Commerce Genoïs dans la Mer Noire au XIII Siecle” adlı eserde 1289-1290 yıllarında Kefe'deki ticaret kayıtlarında Giannino isimli bir tacirin Amastris'ten Kırım'a göç ettiği yazmaktadır (Bratianu, 1929:171). Diğer belge ise Sanguineti'nin derlemiş olduğu yayındır. Sanguineti, Cenevizli tüccarların Bizans topraklarında yaşadıkları kayıpların tazminat taleplerini imparatorluğa sunduklarını belgelemektedir.¹⁶ (Sanguineti, 1896:524). Bu belgelerden yola çıkılarak Cenevizlilerin, Amastris'te en erken 1280'li yıllardan itibaren ticari faaliyetler yürüttükleri gözlemlenebilmektedir (Burak, 2021:102). Semavi Eyice ise Amasra Ceneviz hakimiyetinin en eski tarihi belgesi olarak, Zindankapı mevkiindeki iç kale kalıntılarının Karadeniz'e bakan cephesinde bulunan armalı taşı göstermektedir. Bu taşta Cenevizli Doge (Doj)¹⁷ Simone Boccanegra'nın arması bulunmaktadır (Res. 7-8). Simone Boccanegra, 1339-1363 yılları arasında iki kez Cenova Doge'u seçilmiştir. Boccanegra ailesinden, Simone hariç başka biri Doge olarak seçilmediğinden, Amasra'nın bu tarihlerde Cenova idaresinde olduğu söylenebilmektedir (Eyice, 1965:31). Michel Balard ise 1381 yılına ait *Massaria di Caffa* vesikalarında Amasra'nın 1378 yılından itibaren Cenevizlilerin bir garnizonu haline dönüştüğünün kayıtlı olduğunu ve kentteki ticaretin daha mütevazî bir hal aldığını belirtmektedir (Balard, 1978:130; Burak,

---

¹⁶ Belgede “Macie de Rapallo isimli Cenovalı tüccarın, Amasra'da Grekler tarafından 72 hyperpyron tutarında maddi zarara uğratıldığı ve hatta yaralamaya maruz bırakıldığı bunun da elçilik vasıtası ile tazmini talep edilmektedir” ifadeleri yer almaktadır.

¹⁷ Doge ya da Doj, Orta Çağ ve Rönesans Dönemlerinde, Venedik ve Ceneviz başta olmak üzere birçok İtalyan şehir devletinde seçilmiş lord veya devlet başkanlarına verilen unvandır.

2021:102). Cenevizliler, hâkim oldukları dönem boyunca Amasra'da çok fazla imar faaliyetinde bulunmamışlardır. Mevcut kale başta olmak üzere kale içindeki diğer yapıları da onararak kullanmaya devam etmişler bunun yanı sıra şehirdeki ticareti canlandırmak için pazar yerleri açmışlardır (Verim, 2015:11).

Anadolu'daki güç dengesini oluşturan bir diğer önemli unsur olan Osmanlı Devleti'nin, Amasra ile olan münasebeti ise tarihi kaynaklardan öğrenildiği üzere Sultan I. Bayezid zamanında başlamaktadır. Konstantinopolis – Batum arasındaki deniz ticareti yolunun önemli bir durağı olan Amasra'da, bu dönemlerde hala daha bir karmaşa ortamının hakim olduğu görülmektedir. Bu süreçte Cenevizliler şehirdeki varlıklarını 14. yüzyılın sonlarında Bizans'a karşı tamamen kuvvetlendirmişlerdir. Bu nüfuz artışında etkili olan bir hususun ise I. Bayezid'e yardım ettikleri ve bu yardımlara karşılık olarak Osmanlı Sultanının Cenevizlileri ticaretlerinde özgür kıldığı tahmin edilmektedir (Eyice, 1965:32).

15. yüzyılın başlarında Amasra ile ilgili önemli bilgiler edindiğimiz *Historia del Gran Tamorlan* isimli belge, İspanya Kralı'nın Emir Timur'a elçi olarak gönderdiği Ruy Gonzales de Clavijo'ya aittir. Konstantinopolis'ten başlayan gemi yolculuklarına 26 Mart 1404 günü Amasra'da mola verdiklerini kaydeden Clavijo, derlediği notlarından kent ile ilgili oldukça dikkat çekici bilgiler sunmaktadır. İspanyol elçi, kale içerisindeki yerleşimin küçük ve özensiz binalarla dolu olmasına rağmen kale dışında gayet muazzam binalar, saraylar ve kiliselerin varlığından ancak bunların kullanılmadıklarından söz etmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak terk edilmeden önce Amastris'in sur dışındaki yerleşiminin son derece özenli bir silüet oluşturduğu anlaşılmaktadır. Yine bu ifadelerden Cenovalıların Amasra'yı yalnızca bir ticaret yönetim merkezi olarak kullandıkları ve kentin sur dışında kalan bölümüne önem vermedikleri görülmektedir (Clavijo, 1859:80; Burak, 2021:104). Ceneviz Cumhuriyeti'nin Kefe'deki idarecilerine 1434'te bir yazı göndererek Amasra kalesine yardımda bulunmaları istenmiştir. Buradan Amasra'nın, yine bir Ceneviz sömürgesi olan Kırım'daki Kefe ile sürekli bir temas halinde olduğu anlaşılmaktadır. Ancak 1449'a gelindiğinde Amasra'nın Kefe Kolonisinden Pera (Galata) Kolonisine bağlandığı bilinmektedir (Eyice, 1965:34).

1453 yılına gelindiğinde Sultan II. Mehmed önderliğindeki Osmanlı ordusunun, Konstantinopolis'i fethetmesi ile Bizans İmparatorluğu da siyasi ömrünü tamamlayarak

yıkılmıştır. Tüm dünya dengelerini değiştiren bu büyük fethin ardından “Fatih” unvanı ile anılmaya başlanan Sultan II. Mehmed, Anadolu’daki Türk siyasi birliğini sağlamak ve Bizans’ın yeniden dirilme umutlarını tamamıyla yok etmek amacıyla çok sayıda sefer tertip ettirmiştir. Kefeli elçiler de 1454 yılında Fatih’in huzuruna gelerek ticaretlerinin bundan sonraki süreci hakkında padişah ile görüşme talebinde bulunmuşlardır. Elçilik heyetine, Ceneviz’in Osmanlıya yılda 2000 duka altın vergi ödemesi ve aynı zamanda Amasra’nın Osmanlı hakimiyetine bırakılması karşılığında, İstanbul boğazından geçişleri başta olmak üzere ticaretlerine uygun ortam sağlanacağını belirtilmiştir. Kefeli elçiler ise, vergiyi yılda 3000 duka altına çıkartıp Amasra’yı antlaşmadan çıkartmayı teklif etmişlerdir. Bu antlaşma sonrasında Cenevizlilerin artık Amasra’yı ellerinde daha fazla tutamayacaklarını anladıkları ve bundan dolayı bölgedeki tebâyı tahliye etmeye başladıkları görülmektedir (Eyice, 1965:34).

Anadolu ve Karadeniz kıyılarındaki güç dengelerini eline almaya başaran II. Mehmed, ilerleyen süreçte bu coğrafyada varlığını sürdürmeye devam eden yönetimlere son vermek amacıyla sefer hazırlıklarına girişmiştir. Bizans’ın geride kalan varislerinin Trabzon merkezli Pontus Devleti’ne sığınmış olabileceklerini düşünen II. Mehmed’in, hem Bizans’ın yeniden dirilme faaliyetlerine girişmesini önlemek hem de Pontus Devletine son vermek adına bu seferi düzenlediği bilinmektedir (Tansel, 1953). Amasra’nın Osmanlı hakimiyeti altına girmesi de bu sefer neticesinde gerçekleşmiştir. Bu fethin ait ilk tarihi vesika ise Âşıkpaşazâde’ye aittir. Amasra’yı öncelikle bir şiir ile tarif etmeye başlayan Aşık Paşazade, kış mevsiminin ardından gelecek bahar ile padişahın isteği üzerine Amasra’ya varılacağını bildirmektedir. Âşıkpaşazâde vesikalarında, Sultan II. Mehmed’in Sadrazam Mahmud Paşa’ya sefer hazırlıklarını yapma emri verdiğiinden ve Mahmud Paşa’nın da derhal hazırlıklara başladığından söz etmektedir. Belgelerin devamından ise Amasra’nın hem denizden hem de karadan kuşatıldığı; bu kuşatma karşısında kale komutanının şehrin anahtarını savaşız bir şekilde teslim ettiği öğrenilmektedir. Fethin tarihi ise Hicrî 864 (Miladî 1460) olarak düşünülmektedir. Âşıkpaşazâde’nin kayıtlarından anlaşıldığı üzere Amasra savaşız bir şekilde Osmanlıların eline geçmiştir. Fatih Sultan Mehmed’in, Amasra ile özdeşleşmiş olan “Lâlâ, Lâlâ, Çeşm-i Cihân bu mu ola?” sözünü de kent henüz fethedilmeden evvel Bakacak Tepesi mevkiinde dile getirdiği yine Âşıkpaşazâde’nin kayıtlarından öğrenilmektedir (Âşıkpaşazade, 2003:233; Burak, 2021:106). Fethedilen bölgelerin

Türkleştirilme faaliyetleri Osmanlılar için oldukça önem arz eden bir husus oluşturmıştır. Amasra'nın fethinin ardından buranın Türkleştirilmesi için de çalışmalar başlatılmış ve bu kapsamda öncelikle Amasra'da halihazırda yerleşik olan Ermeni tüccarlardan oluşan bir grup İstanbul'a göç ettirilmiştir. Nüfusu bu dönemlerde kalabalık olmayan Amasra'ya ise Kastamonu ve Safranbolu arasında olan Eflâni'deki bir kalenin Türkmen halkı yerleştirilmiştir (Eyice, 1965:38).

Amasra, Antik Çağlarda olduğu gibi Osmanlı Döneminde de devletin özellikle kereste ihtiyacını karşılandığı önemli bir bölge olmaya devam etmiştir. Kereste ihtiyacının karşılanması yanı sıra ahşap potansiyeli, gemi yapımı için de uygun olduğundan Amasra'da tersane faaliyetlerinin de devam ettiği görülmektedir¹⁸. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri'nde (CDA) 1571 tarihli 10-188 yer bilgisi ile kayıtlı bir belgede Amasra'da inşa olunup, İstanbul'a gönderilecek olan gemilere herhangi bir yük yüklenmeden gönderilmesinin sorumlu kişilere bildirildiği görülmektedir¹⁹ (Burak, 2021:107). CDA kayıtlarında 1-13 yer bilgisi ile kayıtlı bir diğer belgede ise Amasra'da üretilecek olan sekiz kadirga için Bolu Kadısı Mevlâna Bayram ile Mehmed Çavuş isimli kaptana talep yazılmasına dair belge de yer almaktadır²⁰. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri'nde Amasra'yı konu alan çok sayıda belgenin özellikle denizcilik ve gemi üretim faaliyetleri ile ilgili olması, Osmanlı Dönemi'nde bu bölgenin ne denli önemli bir tersane bölgesi olduğunun açık kanıtı niteliğindedir.

Amasra'nın Osmanlı Devleti hakimiyetindeki yüzyılları Devlet Arşivleri'ndeki kayıtlar haricinde, dönemin seyyahlarının ve elçilerinin tuttuğu notlardan öğrenilmektedir. Bu kayıtların erken tarihli olanlarından biri İstanbul'da Fransız elçisi olarak görev yapan Baron de Salignac'ın heyetinde bulunan Julien Bordier'e aittir. Julien Bordier, 1610 yılında Karadeniz kıyılarına bir seyahat gerçekleştirmiştir. Bordier'in, bu seyahat esnasında Amasra'ya da uğradığı ve kent hakkında önemli hususları not ettiği görülmektedir. Seyyah, notlarında Amasra kalesinin iri kesme taşlarla örülü duvarlara sahip olduğu ve birbirine yaklaşık olarak eşit mesafe uzaklıkta dört köşesinden kulelerin yükseldiğini kaydetmektedir. Sur duvarlarının ön kısımlarında bazı yerlerde içi boş, bazı

¹⁸ III. Mehmed, 1602 yılındaki seferi için donanmanın yeni takviyelerle güçlendirilmesi kararı almıştır. Bunun üzerine Amasra'da 8, Bartın'da 7, Gerze'de 7, Sinop'ta 30 kadirga yapılması için tersanelere ferman ile emir gönderilmiştir (Sakaoğlu, 1994:338).

¹⁹ CDA, Hicri 979 (Miladi 1571), Yer Bilgisi; Kutu: 10 Sıra:188.

²⁰ CDA, Hicri 1010 (Miladi 1601), Yer Bilgisi; Kutu: 1 Sıra:13.

yerlerde içi su veya balçıkla kaplı hendeklerin varlığından söz etmektedir. Ayrıca Bordier, Amasra'yı tam bir ticaret kenti olarak nitelendirmektedir. Kalabalık bir nüfusun varlığına değinerek, bölge halkının Türk, Rum ve Ermenilerden müteşekkil olduğu da yine notlarından öğrenilmektedir. Amasra'nın 1610 yılındaki silüeti hakkında oldukça önemli bilgiler aktaran seyyah, kentte gördüğü antik kalıntılara ve enkazlara da değinmiş ve Amasra'dan ayrılmıştır (Bordier, 1934; Eyice, 1965:40).

Evliya Çelebi, Amasra'ya seyahat edip burayı kaleme alan bir diğer önemli seyyahdır. Seyahat hatıralarını bir araya getirdiği on ciltlik eseri olan *Seyahatnâme*'de, hemen hemen bütün Osmanlı coğrafyasını dolaşarak gözlemlediği öğeleri kayıt altına almıştır. Kayıtlarında çoğunlukla mübalağalı bir anlatım sergilese de 17. yüzyıldaki Osmanlı dünyasının ana hatları hakkında birçok önemli bilgi Çelebi'nin eserinden öğrenilebilmektedir (İlgürel, 1995:529). 1640 yılında Amasra'yı ziyaret eden Evliya Çelebi, Amasra Kalesi hakkında *Kayser-i Rum*²¹ yapısı olarak cümlelerine başlamaktadır. Amasra'nın Bolu sancağına bağlı olduğunu aktaran Evliya, kaleyi deniz kıyısında yüksek bir tepe üzerinde, uzunlamasına dörtgen şeklinde sağlam ve güvenli bir kale olarak betimlemektedir. Anlatımına kale içindeki bakımlı evler ile devam ederek Amasra'nın birkaç defa Rus saldırısına maruz kalsa da fethedilemediğini kaydetmektedir. Seyyah Julien Bordier'in aksine kalenin ön cephesinde herhangi bir hendek bulunmadığını belirtmesi ise önemli bir detaydır. Evliya Çelebi, anlatımını kentin doğal güzelliklerinden söz ederek bitirmektedir (Evliya Çelebi, 2008:86). 17. yüzyılda Osmanlı topraklarında yaşamış bir diğer isim ise Kâtip Çelebi'dir. Kâtip Çelebi, dönemin alim ve ulemalarının arasında yetişmiş önemli bir devlet adamı olarak Osmanlı'nın farklı bölgelerinde devlet görevleri yürütmek adına vazifelendirilmiştir. Bu vazifeler esnasında kaydettiği notlarını ise *Cihannümâ* adlı eserinde bir araya getirmiştir. Cihannümâ'da geçen Amasra ile ilgili bilgiler Evliya Çelebi'nin anlatımı ile benzerlik göstermektedir. Ancak ilerleyen yıllarda Bartınlı İbrahim Hamdi Efendi, Kâtip Çelebi'nin Cihannümâ eserinden faydalanarak bu eseri yeniden düzenlemiş ve *Atlas* adı ile kitaba dönüştürmüştür. İbrahim Efendi, Bartınlı olduğundan ve Amasra'yı bizzat görmüş olma olasılığının hayli yüksek olmasından dolayı anlatımları oldukça dikkat çekicidir. İbrahim Hamdi Efendi, Amasra'yı 1729

---

²¹ Kayser-i Rum, "Roma'nın Sezar'ı" manasına gelen Roma İmparatorlarının kullandığı unvandır. II. Mehmed, Konstantinopolis'i fethedip Roma İmparatorluğuna son verdikten sonra bu unvanı da kullanmaya başlamıştır. Bu tarihten itibaren -özellikle 16. yy.- Osmanlı padişahlarının Kayser-i Rum ya da Kayser unvanını benimsedikleri görülmektedir.

yılında ziyaret etmiştir. Bu ziyaretine denk gelen yıllarda Amasra'nın 15 köyünün var olduğunu kaydeden araştırmacı bölgedeki *Çekicilik Sanatı*²² ile üretilmiş ürünlerin çevre vilayetlere hatta başkent İstanbul'a satıldığını belirtmektedir (Eyice, 1965:42).

Amasra hakkında bilgi edinebildiğimiz bir diğer kaynak, Fransız Konsolos Charles de Peyssonel'e aittir. 18. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı coğrafyasında çeşitli vilayetleri ziyaret eden Konsolos, özellikle Karadeniz'deki ticari faaliyetler hakkında bilgiler barındıran bir kitap yayımlamıştır. Peyssonel eserinde, Amasra'nın taşlarla inşa edilmiş küçük bir kasaba olduğundan ve bu kasabanın etrafının surlarla çevrili olduğunu kaydetmektedir. Bölgedeki nüfusu yaklaşık olarak 3000 civarı olarak öngören araştırmacı, Amasra'nın bünyesinde bulunan doğal limanları sayesinde ticari potansiyelinin bir hayli fazla olduğunu belirtmektedir (Peyssonel, 1786:130; Burak, 2021:110).

Osmanlı İmparatorluğunun Gerileme Dönemi'nden itibaren özellikle Fransız seyyahların, Osmanlı topraklarına çok sayıda gezi düzenledikleri bilinmektedir. Amasra'yı ziyaret etmiş olan gezginlerin de sayısının bir hayli fazla olduğu, gezginlerin tuttıkları notlardan öğrenilmektedir. Bu araştırmacılar arasından Jean Baptiste Tavernier, Joseph Pitton de Tournefort, Aubry de Motraye, Joseph de Beauchamps gösterilebilmektedir (Eyice, 1965:46). Ancak Joseph-Marie Jouannin ve beraberindeki heyet, Karadeniz Bölgesi hakkında bilgi toplamak amacı ile Fransız Generali Brune tarafından bölgeye gönderilmiştir. 1803 yılında geziye başlayan bu heyet, Osmanlı'dan alabildikleri izinler dahilinde girebilecekleri tüm alanlara girmiş ve kayıtlar tutmuştur. Amasra'ya ulaşan ekip, bölgedeki meyve üretiminin bolluğundan ve antik kalıntılardan önemle söz etmektedir. Jouannin, Amasra gezisinde tutulan notlar ve gözlemleri birleştirerek kentin bir krokisini de çizmiştir. Bazı noktalara girişin yasak oluşu ve kısıtlı vakit içerisinde toplanan bilgilerle oluşturulmuş bu krokide, yanlışlıklar olduğunu araştırmacı notlarında belirtmektedir. Her ne kadar haritalamada birtakım hatalar yapılmış

---

²² Çekicilik, ahşap oyma tekniği ile yapılan bir süsleme sanatıdır. Özellikle 17. yüzyıldan itibaren Amasra'da gelişim gösteren çekicilik, bölgede yetişen ıhlamur, şimşir, dişbudak, ceviz gibi ağaçlar kullanılarak icrâ edilmektedir. Amasra'da, günümüzde bu sanatın devam ettirildiği ve aynı zamanda ürünlerin satışa sunulduğu "Çekiciler Çarşısı" adıyla anılan bir çarşı bulunmaktadır.

olsa dahi kentin genel silüeti açısından harita doğru okunabilmektedir (Cordier, 1919:319; Burak, 2021:113-114).

Charles Texier, 19. yüzyıl seyyahları arasında oldukça önemli bir yer edinmektedir. Anadolu’da yalnızca gezi faaliyetleri değil arkeolojik kazılar, yüzey araştırmaları da yürütmüş ve bunları belgelemiştir. Bu tarihlerde kaydettiği gezi notları arasında Amasra ile ilgili de bilgiler bulunmaktadır. Yazar, Amasra’yı iki limana sahip olması bakımından Sinop’a benzeterek anlatısına başlamaktadır. Daha erken tarihlerde Amasra’yı ziyaret etmiş seyyahların notlarında okuduğumuz gibi Amasra Kalesi’nin büyük taşlarla örülü duvarlarından Texier’de söz etmektedir. Kentte gözüne çarpan bir saray kalıntısını ise Kraliçe Amastris’e atfeden araştırmacı, halihazırda Amasra’nın 200 kadar haneden müteşekkil olduğunu aktararak Amasra ile ilgili anlatılarını sonlandırmaktadır (Texier, 2002:211).

Amasra, Osmanlı Dönemi’nde Anadolu’yu ziyaret eden hemen her seyyahın, araştırmacının ya da ressamın uğradığı bir lokasyon olmuştur. Yukarıda ismi geçen gezginler haricinde pek çok isim Amasra’ya ya deniz yolu ya da kara yolu vasıtası ile ulaşmıştır. Yazılan seyahat notları ve arşiv belgeleri ışığında Amasra, büyük bir ticaret rotasının önemli bir durağı olarak nitelendirilebilmektedir. Bunun haricinde kentte yaşam var olduğundan bu yana denizcilik faaliyetleri her zaman önemini korumuştur. Bölgedeki iklimin ağaç yetişmesine verdiği olanak sayesinde, ahşabın Antik Çağlardan itibaren bu bölgenin önemli bir geçim kaynağı olduğu görülmektedir. Ayrıca Amasra’yı ziyaret etmiş seyyahların sıkça değindiği bir diğer konu ise kentteki antik kalıntılardır. Antik kalıntıların, -gezinlerin burada bulundukları tarihlerde- her daim yemyeşil ağaçların arasından kendini gösteriyor olması Anadolu arkeolojisine son derece meraklı olan yabancı araştırmacıların ilgisini cezbedtiği açıkça anlaşılmaktadır.

19. yüzyılın sonunda Rusya merkezli kolera salgınının Amasra’ya da sıçradığı tarihi evraklardan öğrenilmektedir. 1800’lerin sonunda yayılmaya başlanan kolera salgınının, Amasra’dan ihracat için Rusya’ya giden gemiler aracılığı ile kente taşındığı tahmin edilmektedir. Bu salgının hızla tüm Bartın ve çevresine yayıldığı görülmektedir. Salgını takip eden 1894-95 yıllarında ise Amasra’da büyük bir kıtlığın baş gösterdiği görülmektedir. Koleranın getirdiği ölümler, hayvan hastalıkları ve kuraklık kentte büyük bir kıtlığa neden olmuştur. Bu olay neticesinde bölgeye Osmanlı Devleti tarafından

yardımlar gönderilmiştir. Tüm Osmanlı coğrafyasında olduğu gibi Amasra'nın da 20.yüzyılın başlarında oldukça zor bir dönemden geçtiği bilinmektedir. Bu yıllarda çöküş dönemi içerisinde olan Osmanlı Devleti, *Cihan Harbi* (I. Dünya Savaşı)'ne katılmıştır. Amasra'da bu neticenin sonucu olarak yoğun Rus saldırıları ile karşı karşıya kalmıştır. Bu saldırılardan Amasra'nın ne denli etkilendiği bilinmemektedir. 1900'de Bartın Kazasına bağlı olan Amasra'da, 1901 yılında ilk kez belediye kurulmuştur. Ancak Belediyeler Kanunu kapsamında nüfusu 2000'den az olduğu için 1930 yılında belediye kapatılmıştır. Amasra Belediye'sinin tekrardan kuruluşu ise 1956 yılında gerçekleştirilmiştir (Burak, 2021:119).

İKİNCİ BÖLÜM

BİZANS DÖNEMİ SIRLI SERAMİKLERİ

2. AMASRA MÜZESİ KAZILARIN ELE GEÇEN SERAMİK GRUPLARI

Amasra Müzesi tarafından 2020 ile 2022 yılları arasında yapılmış olan sondaj kazılarından ele geçen sırlı seramikler, tezimizin bu bölümünün ana konusunu oluşturmaktadır. Gerçekleştirilen sondaj kazılarının tümü, Amasra ilçesi dahilinde bulunmaktadır. 153 Ada – 43 Parsel, 154 Ada – 4 Parsel, 155 Ada – 10 Parsel, 165 Ada – 31 Parsel ve 277 Ada – 46 Parsel olmak üzere, tez çalışmamızda toplam beş farklı sondajda kaydedilmiş sırlı seramikler değerlendirilmiştir. Bahsi geçen; 153 Ada – 43 Parsel, 154 Ada – 4 Parsel ve 155 Ada – 10 Parsel Boztepe Mahallesi, 165 Ada – 31 Parsel Kaleiçi Mahallesi, 277 Ada – 46 Parsel Kum Mahallesi’nde bulunmakla beraber bütün lokasyonlar 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı’dır. Bu kapsamda öncelikle beş sondajda açığa çıkartılmış olan sırlı seramik gruplarının tarihçeleri ve farklı buluntu lokasyonları aktarılmıştır

2.1.Beyaz Hamurlu Seramikler (Glazed White Wares)

Orta Çağ seramik buluntuları arasında oldukça önemli bir konuma sahip olan ve beyaz kil kullanılarak üretilmiş olan Beyaz Hamurlu Seramiklerin üretimleri, MS. 7.yy.’a uzanmaktadır. Diğer Bizans seramik grupları ile değerlendirildiklerinde ele geçen arkeolojik verilerden anlaşıldığı üzere kırmızı hamur kullanılan seramiklere nazaran daha az yoğunlukta üretilmişlerdir. Buna rağmen ele geçen örneklerin dağılımları incelendiğinde geniş çaplı bir dağılımın söz konusu olduğu görülmektedir. Anadolu ve Konstantinopolis başta olmak üzere Ege, Karadeniz ve Akdeniz kıyıları, Rusya, Güney İtalya dağılım noktalarının başında gelen bölgelerdendir (Hayes, 1992:12).

Bizans seramik sanatı araştırmalarının erken tarihlieleri incelendiğinde, Beyaz Hamurlu Seramikler hakkında yanıtlanamayan bilinmezliklerin var olduğu görülmektedir. Ancak son yıllarda, yoğunlaşan kazılardan elde edilen verilerin laboratuvar ortamlarında daha derinlemesine irdelenebilmesi ile seramik araştırmacıları tarafından bu bilinmezlikler ortadan kaldırılmaya da başlanmıştır (Waksman, 2021:65). Beyaz hamur kullanılarak üretilmiş olan Bizans seramiklerinin İstanbul’da ele geçen ilk

örnekleri, 1910 yılında Jean Ebersolt tarafından Gülhane Eski Botanik Bahçesi Kazıları kapsamında yayımlanmıştır (Ebersolt, 1910:92). Bu yayının devamında Talbot Rice, İstanbul Büyük Saray Kazı buluntularını yayına dönüştürmüş ve bilim dünyasına tanıtmıştır. Rice, bu yayını beyaz hamurlu ürünleri ilk kez sistemli olarak tasnifleyerek “A” ana başlığı altında açıklamaktadır. (Rice, 1930). Beyaz hamurlu malzemeler ile ilgili yayınları Korinthos buluntuları takip etmiştir²³. Charles Morgan, Korinthos’ta ele geçen beyaz hamurlu ürünleri “Düz Sırlı Seramikler” başlığı altında incelemiştir (Morgan, 1942:42). Erken tarihli bu bilimsel çalışmaların ardından 1992 yılında, J. W. Hayes Saraçhane Kazılarında ele geçen çanak çömleği değerlendirdiği yayını bilim dünyasına tanıtmıştır. Hayes, özellikle beyaz hamurlu ürünlerin önceki çalışmalarda yüzeysel olarak incelendiğinden ve net bir ayrıma gidilemediğinden bahsetmektedir. Talbot Rice’ın, Büyük Saray buluntuları yayını dahilinde incelemiş olduğu beyaz hamurlu ürünleri, dekoratif bir sınıflandırma yöntemiyle tasniflenmiş olduğundan dolayı yetersiz bulan Hayes; bu eski sistemden tamamen kopmayı ve Bizans’ın beyaz hamurlu çanak çömleğini temelden yeniden sınıflandırmayı önermektedir (Hayes, 1992:12). Hayes’in günümüzde de geçerliliğini korumaya devam eden Beyaz Hamurlu Seramikler sınıflandırmasının temelini; seramiklerin genel görünimleri ve buna ek olarak; sır renkleri ve bezeme repertuvarları oluşturmaktadır. Tüm bu incelemeler ile beraber Bizans Dönemine tarihlenen beyaz hamurlu malzemeler için Hayes, “Orta Çağ Bizans seramik formlarının omurgasını oluşturan sgraffito seramiklerinin öncülü” olarak bahsetmektedir (Hayes, 1992:12; İnanan, 2023:19; Fındık, 2013:371).

Hayes ele geçen veriler ışığında, Beyaz Hamurlu Seramiklerin başkent Konstantinopolis’te üretilmiş olabilecekleri kanısına varmaktadır. Bu çalışmanın ardından devam eden süreçte, İstanbul merkezli kazılarda -Saraçhane, Büyük Saray, Tekfur Sarayı, Yenikapı Kazıları- açığa çıkartılan arkeolojik veriler üzerinde yapılan laboratuvar analizleri Hayes’in bu tezini doğrular nitelikte sonuçlar sunmaktadır (Hayes, 1992:12; Vroom, 2006:163).

---

²³ Korinthos buluntuları ile ilgili bkz.; Morgan H. Charles, Corinth Volume XI, The Byzantine Pottery, Cambridge, 1942.

J.W. Hayes, bu kapsamlı çalışmasında Beyaz Hamurlu Seramikleri (Glazed White Wares - GWW) başlıca; Beyaz Hamurlu Seramikler I (GWW I), Beyaz Hamurlu Seramikler II (GWW II), Beyaz Hamurlu Seramikler III (GWW III), Beyaz Hamurlu Seramikler IV (GWW IV) olarak isimlendirerek alt başlıklara ayırmıştır. Ayrıca bazı istisnai durumları kapsayabilecek Beyaz Hamurlu Seramikler V (GWW V) grubunu da bu alt başlıklandırmaya eklenebileceğini önermektedir (Hayes, 1992:12-18).

2.1.1. Beyaz Hamurlu Seramikler I (GWW I): Konstantinopolis'teki Bizans sırlı seramik buluntularından en erken tarihli grubu GWW I'e dahil olan ürünler oluşturmaktadır. Hayes'in bu gruba dahil ettiği seramikler, beyaz hamurdan ziyade çok açık tonlarda kahverengi veya açık pembe hamur kullanılarak üretilmiş olan malzemelerdir. Kahverenginin haricinde yine çok uçuk kiremit rengi ve grimsi hamur renkleri de GWW I'e dahil edilmektedir. GWW I seramiklerde ince bir astar tabakası bulunmaktadır. Sır, malzemenin genellikle sadece içini kaplamakla birlikte, çoğunlukla koyu tonludur ve zeytin yeşili, açık kahverengi veya açık turuncumsu renkler tercih edilmektedir. Sırlar parlak ve hafif çatlaklı bir yapıdadırlar. Hayes, GWW I ürünlerini MS. 7. yy. başlarına tarihlemektedir. Kazıma tekniği kullanılarak oluşturulmuş geometrik ve çizgisel motifler, daireler, nadiren de olsa yazıtlar, balık figürleri en sık rastlanılan bezeme unsurlarındandır (Hayes, 1992:18). GWW I dahilindeki malzemelerin erken tarihli örneklerinde, genellikle pişirme kapları ve saklama kapları gibi kapalı kap türleri ile karşılaşılmalıdır. 8. yy.'dan itibaren ise daha çok açık malzemeler görülmeye başlanmaktadır. Çok derin olmamakla birlikte kazıma tekniği ile kapların içine işlenmiş dalga, haç, balık, tarama motifleri ve Yunanca yazıtlar bezeme unsurlarının başında gelmektedir. Başkent Konstantinopolis başta olmak üzere, Miletos, Nicaea, Kaman Kalehöyük, Kyaneai, Kıbrıs, Paphos, Atina, Girit, Kırım Chersonesos ve Kartaca önemli buluntu lokasyonlarıdır (Hayes, 1992:12; Vroom, 2019; Fındık, 2013:373).

2.1.2. Beyaz Hamurlu Seramikler II (GWW II): J. W. Hayes, GWW II grubuna beyaz renkli ve oldukça kaliteli dokuda hamur yapısına sahip ürünleri dahil etmektedir. Çok sayıda açık formlu ve değişik boyutlardaki tabaklar GWW II grubu altında tasnif edilmektedir. Buluntular arasında azımsanmayacak sayıda küçük kap parçası ve kapalı formdaki ürünler de ele geçmiştir ancak bunlar belirli bir sınıflandırmayı ortaya çıkartacak kadar sağlıklı buluntular değildir (İnanan, 2022). GWW II grubunun

karakteristik bir özelliği olarak bu ürünlerde bir ara katman olan astar görülmemekte, sır doğrudan şekillendirilen seramiğe uygulanmaktadır. Sır rengi olarak genellikle sarı tercih edilmektedir. Ancak bazı örneklerde sıra eklenen bakır oksidin rengi yeşile döndürdüğü görülmektedir. Sır, seramiğin iç kısmına uygulanmaktadır fakat ele geçen bir grup örnekten dıştan ağız kısmının da sırladığı anlaşılmaktadır. Fincan formlu buluntuların ise hem iç hem de dışının sırlandığı görülmektedir. Araştırmacı bu ürünlerin üretimlerinin kesin olmamakla beraber Makedon Hanedanlık Dönemi (9. – 11. yy.) ve Komnenos Hanedanlık Dönemlerine (11. – 12. yy.) tarihlenebileceği fikri üzerinde durmaktadır. Ancak kesin olarak bir tarihlendirme yapmanın doğru olmayacağını belirtmektedir. Tek renk sır kullanımının görüldüğü GWW II grubunda, süsleme tekniği olarak kazıma tercih edilmiştir. Ancak bezeme bu ürünlerde daha nadir olarak görülmektedir. GWW I grubunda mevcut olan bezeme unsurları haricinde çapraz taramalar, dalgalı taramalar, balıksırtı motifleri tercih edilmektedir (Hayes, 1992:18-29).

Yakın tarihlerde gerçekleştirilen İstanbul'daki Marmaray Kazıları kapsamında ele geçen veriler Bizans çömlekçiliği hakkında oldukça fazla veriyi aydınlatmıştır. Bu malzemeler üzerinde gerçekleştirilmiş olan kil analizleri neticesinde Sırlı Beyaz Seramikler II grubunun Konstantinopolis üretimi oldukları kanıtlanmıştır (Waksman, 2021:65).

GWW II çoğunlukla; İstanbul, Nicaea, Bursa, Ephesos, Menderes Magnesia'sı, Hierapolis lokasyonlarında ele geçmiştir. Anadolu coğrafyası haricinde Trakya, Balkanlar, Kırım, Arnavutluk, İtalya ve Yunan Yarımadası başlıca dağılım noktalarındandır (Sanders, 1995; Doğer, 2010; Böhlendorf-Arslan, 2004:99 İnanan, 2022).

2.1.3. Beyaz Hamurlu Seramikler III (GWW III): Beyaz Hamurlu Seramikler III alt başlığı altında tasniflenmiş seramiklerin hamurları incelendiğinde; beyaz renkte sert, az da olsa küçük taş katkılı hamur yapısı ile karşılaşılmaktadır. Hamur, oldukça kalitelidir ve astarlanmaktadır. Sır çoğunlukla yeşil veya mavimsi yeşil renktedir. Kalın tabaka halinde uygulanan sır dayanıklıdır ve Hayes'e göre bazı örneklerde İslami Dönem örnekleri anımsatmaktadır. Yine kahverenginin farklı tonları, tercih edilen bir diğer sır rengidir. Ürünler tek renk sır ile sırlanmaktadır. GWW II ürünlerinin son üretim yüzyılları olan 11. ve 12. yy.'da GWW III seramiklerin üretimlerinin de başlamış ve bu iki ürünün

aynı dönem içerisinde üretim görmüş olabilecekleri üzerinde durulmaktadır (Hayes, 1992:29-30).

2.1.4. Beyaz Hamurlu Seramikler IV (GWW IV): GWW IV seramikleri, kumlu ve mikalı, nispeten daha iyi pişirilmiş bir hamura sahiptirler. Beyaz, pembemsi veya bej renkte hamur rengi ile diğer gruplardan ayrılmaktadırlar. Hamurun kumlu ve pürüzlü yapısının uygulanan astar sayesinde düzenli bir görünüme kavuşturulduğu görülmektedir. Sır ince bir tabaka halinde uygulanmaktadır. Sır rengi olarak yeşil, sarı, kahverenginin farklı tonlarının tercih edildiği görülmektedir. GWW IV ürünlerini diğer gruplardan ayıran en önemli özellik, Çok Renkli Sıraltı Boyama tekniği ile süslenmiş olmasıdır. Boyalı olan örneklerde boya, akma eğilimindedir ve bulanık desenler oluşturmaktadır. Genellikle boya ile oluşturulan resmin okunması zordur. Resmin dış konturlarında siyah renkte sır, iç boyamasında ise yeşil ve nadir de olsa mavi renkte sır kullanılmaktadır. İnce cidar ile başlayarak kaideye doğru kalınlaşan bir profil ile oluşturulmuş tabaklar, GWW IV'te en sık karşılaşılan formdur. Kaideler geç dönem özelliği olarak kabul edilen, yüksek halka kaide biçiminde şekillendirilmiştir. Tabakların yanında kâse ve çanak formu da GWW IV ürünlerine dahil edilen en yoğun buluntu formları arasında gösterilmektedir (Hayes, 1992:30-33).

GWW IV ürünlerinin Türkiye'deki dağılımları kuzeybatı bölgesi ile sınırlıdır. İstanbul dışında Nicaea, Troia Aşağı Şehir, Gülpınar Apollo Smintheion, Alexandria Troas, Asos, Pergamon ve Kadıkalesi/Anaia buluntuların kaydedildiği önemli noktalardır (Fındık, 2013:375).

Beyaz hamurlu malzemeler ile ilgili çok sayıda bilinmezlik günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Ancak gelişen teknoloji ile seramikler üzerinde kimyasal analiz yapma olanakları artış gösterdiği için bu bilinmezliklere seramik araştırmacıları tarafından ışık tutulmaya da başlanmıştır. Bu grup seramikler ile ilgili gerçekleştirilen laboratuvar analizleri, seramiklerin üretimleri için hammadde olarak kullanılan beyaz kilin İstanbul'da Haliç'teki bir bölgede var olduğunu açığa çıkartmıştır. Yona Waksman da Tekfur Sarayı Kazıları'nda ele geçen Osmanlı Dönemine ait beyaz hamurlu seramikler üzerinde yaptığı araştırma ile bu malzemelerin üretimleri için gerekli olan kil yataklarının başkentte mevcut olduğunu aktarmaktadır (Waksman vd., 2008:458-468). Bir başka Sanat Tarihçi ve seramik araştırmacısı Lale Doğer de bu kanıyı destekleyecek şekilde

Başkent Konstantinopolis’te ele geçen çok sayıda beyaz hamurlu üründen ve kaolinli kil yataklarının şehirde var olduğunun bilinmesinden dolayı, Beyaz Hamurlu Seramiklerin Konstantinopolis’te üretilmiş olabileceklerini bildirmektedir (Doğer, 2010:168). Ele geçen verilerin ışığında Beyaz hamurlu Bizans seramiklerinin bir diğer üretim merkezi olarak Çanakkale kıyıları ve Nicaea Bölgesi üzerinde durulmaktadır (Böhlendorf-Arslan, 2004:96-107; İnanan, 2022; François vd., 2004).

Tez çalışmamız kapsamında Amasra’da açığa çıkartılmış 1 eser Beyaz Hamurlu Seramikler grubuna dahil edilebilmektedir. Hayes’in sınıflandırmasına göre GWW-II grubuna dahil olan eser, 7 Katalog Numarası ile tasniflenmiştir. Ele geçmiş olan tek eser, yüksek halka kaide tipolojisindedir.

2.2. Kırmızı Hamurlu Seramikler

2.2.1. Tek Renk Sırlı Seramikler (Monochrome Glazed Ware)

Bizans Dönemi seramiklerinde, sır kullanımının ilk olarak hangi tarihlerde başlamış olduğu günümüzde tartışmalı bir konudur. Ancak eldeki arkeolojik veriler ışığında -özellikle Yassıada Batığı ve Saraçhane Kazısı- Bizans seramik üreticilerinin, sır kullanımına başlaması 7. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Bu örneklerde keşfedilen sırın, genellikle şeffaf bir tabaka halinde kaplara uygulandığı görülmektedir. Bilinen sır kullanımının Orta Bizans Dönemi'ne tarihlenen başlangıcında, kapların üretimlerinde beyaz kil kullanımı dikkat çekmektedir. 7. ve 9. yüzyıllar, Bizans dünyası için çevre kültürler ile bir etkileşim dönemi olarak nitelendirilebilir. Özellikle, Araplar ile olan mücadeleler ve ticari işlerin etkileri sanat alanında da gözlemlenmektedir. Bu dönemlerde sırın, kırmızı ve beyaz hamurlu malzemeler üzerinde bezeme olmadan kullanıldığı görülmektedir (Doğer, 2007:48).

Tek Renk Sırlı Bizans seramikleri incelendiklerinde; büyük çoğunluğunda astarlama işleminin varlığından söz edilebilmektedir. Astarlanan ham malzemelerin, üzerine uygulanan sırın etkisi ile nispeten pürüzsüz bir yüzeye sahip oldukları görülmektedir. Böylece sır; hem işlevsel hem de estetik açısından kaplara bir artı değer katmaktadır. Kırmızı killi Bizans seramiklerinin içeriğine mika, kum, kireç, renkli küçük taşçık parçaları katkı maddesi olarak karıştırılmaktadır. Sır rengi olarak en çok tercih edilen renk beyaz, krem, sarı, kahverengi ve yeşildir. Bu renkler kap üzerine tek renk olacak şekilde uygulanmaktadır. Tek renkli bezemesiz kaplar; kâse, tabak gibi açık formlarda üretilmiş olduğu gibi özellikle boyutları ve formları değişkenlik gösteren kapalı kaplar olarak da üretim görmüşlerdir. Kapalı kapların iç yüzeylerinin sırlandığı örneklerde, amaç sıvı geçirgenliğini en aza indirgeyip bu ürünler içerisinde sıvı depolamaktır. (Armstrong, 2008; Bakirtzi, 1999:17).

Tek Renk Sırlı Seramikler, yürütülen hemen her arkeolojik kazı çalışmasının Orta Çağ katmanlarında sıklıkla rastlanılan malzemelerin başında gelmektedir. Konstantinopolis başta olmak üzere Anadolu coğrafyasının tamamına yakınında Monochrome ürünler ile karşılaşmaktadır. Nicaea, Çobankale, Gordion, Nicomedia, Zindankapı (Bursa), Myra, Ephesos, Anaia, Pergamon gibi pek çok merkez dağılım

lokasyonları arasında sayılabilmektedir. Bunun haricinde Korinthos'ta ele geçmiş örneklerin ise 12. yy. ve sonrasına tarihlendirildikleri görülmektedir (Morgan, 1942:59).

Tez çalışmamızda Tek Renk Sırlı Seramikler kapsamında 18 malzeme (Katalog No 2, 6, 11, 26, 28, 30, 31, 36, 37, 38, 40, 41, 51, 52, 66, 76, 77, 79) değerlendirilmiştir. Tek Renk Sırlı Seramikler 4 kaide, 4 dip, 6 ağız, 3 gövde parçası ve 1'i tam form veren kâseden müteşekkildir.

2.2.2. Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler (Polychrome Sgraffito Ware)

Bizans seramik sanatı içerisinde, kompozisyon etkisinin en güçlü hissedildiği buluntu grubunu Çok Renk Sırlı Seramikler oluşturmaktadır. 9. yüzyılın sonuna doğru başkent Konstantinopolis'te üretilmeye başlandığı düşünülen bu seramik grubu, Bizanslı ustaların ince işçiliği ve kullanılan farklı renkteki sırların birleşiminin artırdığı estetik değer sonucunda geniş coğrafyalarda yayılım göstermiştir. Polikrom seramikler, Orta Bizans Dönemi'nin önemli üretimlerinden olan beyaz hamurlu malzemeler arasında değerlendirilmektedirler. Ancak beyaz hamur kullanılarak yapılan üretim faaliyetleri yerini; 11. yüzyılın sonlarına gelindiğinde kırık beyaz renk, pembemsi renk ve kırmızı renk hamur kullanılarak yapılan üretimlere bırakmaya başlamıştır. (Doğer, 2007a:512). Bu duruma gerekçe olarak araştırmacılar, dünya üzerinde beyaz kil yataklarının kırmızı kil yataklarından daha az sayıda olması tezini savunmaktadır (Doğer, 2007b:712).

Seramik sanatı içerisindeki süsleme tekniklerinden en önemli ve erken tarihlilerinden birisi kuşkusuz *sgraffito* tekniğidir. Sgraffito tekniği, Bizans dünyasında da en çok tercih edilmiş olan süsleme tekniklerinin başında gelmektedir. Seramik hamuru henüz yaş iken ince uçlu bir alet vasıtasıyla hamur yüzeyinin kazınarak süslenmesine dayanan bu teknik, farklı varyasyonları ile yüzyıllar boyunca kesintisiz olarak pişmiş toprak ürünleri bezemek için kullanılmıştır. Sgraffito tekniği Bizans Dönemi bağlamında düşünüldüğünde, Orta Bizans Dönemi'nde yoğunlaştığı görülen bir tekniktir. Sürecin devamında arkeolojik veriler kazıma tekniğinin, Zeuksippus Seramikleri ve ardından Paleologos Hanedanlık Dönemi ürünlerinde de en çok tercih edilen teknik olduğunu kanıtlamaktadır. Bizans seramikçiliğinde, 12. yüzyıl ortasından 15. yüzyıla dek kullanıldığı saptanan sgraffito tekniğinin, renkli sırlar ile beraber uygulanmaya başlanması ise 12.yüzyıl sonu 13. yüzyıl başlarına tarihlendirilmektedir (Megaw, 1989; İnanan, 2022:37). Araştırmacı Papanikola-Bakirtzis, boya ve sgraffito tekniklerinin Bizans kaplarında ortak kullanımını 12. yüzyıl sonlarına doğru battığı düşünülen Alonnesos Batığı buluntuları ile ilişkilendirmektedir. Araştırmacıya göre, bu ürünlerin ilk üretim merkezleri ise Yunanistan'ın Kuzey Bölgeleridir (Bakirtzis, 1999:19).

Tezimizin bu bölümünü oluşturan *Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler*, yüzyıllar boyunca çok geniş coğrafyalar da üretim görerek, çeşitli kültürlerin beğenileri ve etkileri altında gelişim göstermiş ürünlerdir. Bu ürünlerin üretimleri; kilin, şekillendirilip

istenilen forma getirilmesi ve astarlanması ile başlamaktadır. Astarlanan malzemenin hamuru henüz yaş iken sivri uçlu bir alet vasıtası ile yüzeye istenilen desen işlenmektedir. Bu aşamadan sonra seramik malzeme ilk pişirme işleme tabi tutulmaktadır. İlk pişirmenin ardından sertleşen hamur üzerindeki kazıma sabitlenmektedir. Sonraki işlem ise dekorasyon için seçilen iki veya daha fazla renkteki sırnın, yüzeye uygulanma işlemidir. Boya olarak kullanılan bu renkli sırlar, belirli bir düzen dahilinde yapılabildikleri gibi geliş güzel de uygulanabilmektedir. Bu işlemde en çok tercih edilen sır renkleri ise yeşil ve sarının çeşitli tonlarıdır. Sırlar ile boyama işlemi tamamlandıktan sonra kabın bütünü koruyucu görevi gören şeffaf bir sır ile sırlanarak, ürün ikinci pişirme işlemi için fırınlanmakta ve böylece üretim tamamlanmaktadır. Oldukça geniş bir bezeme repertuvarına sahip olan bu grup seramiklerde en yaygın bezeme unsurları olarak; geometrik ve bitkisel motifler, kuş ve balık başta olmak üzere hayvan figürleri, insan figürleri, rûmî, palmet, spiral, dalga, tarama motifleri ile karşılaşılmaktadır (İnanan, 2022:37-38; Bakirtzis, 1999:19).

Renk ve desen anlayışında oldukça çeşitliliğe sahip polikrom seramikler, tüm özellikleri ile düşünüldüğünde Bizans İmparatorluğunun çevre kültürler ile olan sentezinin günümüze ulaşabilmiş ürünleri arasında yer almaktadırlar. Görsel etkinin yoğun olarak gözlemlendiği bu seramiklerde kufi yazı taklidi çizgiler (pseudo kufi), palmetler, bitkisel bantlar, nadir de olsa tasvirli kompozisyonlar bezeme programını oluşturan başlıca unsurlardır Doğu sanatının etkisinin bir ürünü olarak fincan üretiminin de bu dönemde yaygınlaştığından bahsetmek mümkündür Fincan malzemeler haricinde; tabaklar, kâseler, kadehler, büyük sunum kapları, günlük kullanım kapları da polikrom seramik grubu içerisinde üretim görmüş ürünlerdendir (Doğer, 2007:712).

PSW ürünleri, renkli dekorasyonları ve kazıma teknikleri ile Orta Çağ boyunca Anadolu, Akdeniz – Karadeniz havzası ve Orta Doğu gibi pek çok bölgede dağılım göstermişlerdir. Ticaret yolları aracılığı ile Bizans İmparatorluğunun hemen her bölgesine ithal edilmişlerdir.

Amasra Müzesi sondaj kazılarında ele geçen 14 parça Çok Renk Sırlı Seramik malzeme (Katalog No 13, 14, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 43, 44, 46, 49, 53) tez çalışmamıza dahil edilmiştir. Ele geçen 14 malzeme; 7 gövde parçası, 1 tam form veren tabak, 2 tam form veren kâse, 2 ağız parçası ve 2 kaide parçasından meydana gelmektedir.

2.2.3. Astar Boyalı Seramikler (Slip Painted Ware)

Seramik kilinin içerisine kaolin ve kuvariz eklenmesi ve seramik hamurunun sulu bir kıvamda hazırlanması ile oluşan malzemeye astar adı verilmektedir. Astar, MÖ 3. yüzyıldan itibaren seramik malzemeler üzerinde farklı amaçlarla kullanılmaya başlanmıştır (İnanan, 2022: 43).

Seramik malzemelerin yüzeylerinin daha pürüzsüz bir yapıda olmalarına yardımcı olan astar, bu işlevinin yanı sıra genellikle beyaz bir yüzey oluşturma olanağı sağladığından dolayı da tercih edilmektedir (Doğır, 1998: 179). Hamurun geçirgenlik dengesine yardımcı olması, kabın sırlanmasıyla oluşacak renk kontrastının etkisinin güçlendirilmesi gibi amaçlarla da kullanılması yanı sıra, süsleme aracı olarak da kullanılmaktadır. Süsleme aracı olarak kullanıldığı durumlarda astar, adeta bir boya işlevinde kullanılarak kaba istenilen desen işlenmekte, sonrasında kabın tüm iç yüzeyi sırlanmaktadır. Bu grup seramiklerin hamurları genellikle kırmızı, turuncumsu bir kırmızı ya da devetüyü rengindedir. Hamurların içerisinde ise kireç, mika ve taşın katkı maddesi olarak kullanıldıkları görölmektedir (İnanan, 2022: 44)

Bizans seramikiliğı içerisinde, 12. yüzyıl ortalarında üretilmeye başlandıkları düşünölen Astar Boyalı Seramikler, 13. yüzyılda da üretilmeye devam etmiştir. Üretim yoğunluğu açısından karşılaşılan en yoğun buluntular, genellikle kalın cidarlı ve yayvan formlu tabaklardır. Bu ürünlerde cidarların kalın olmasına karşı astar boyama ile oluşturulan kompozisyonlar sayesinde estetik değır bir hayli yükselmiştir. Slip tekniğinde üretilmiş Bizans seramiklerinin, 2000’li yıllarda yaygın olarak ilk olarak Yunanistan’da üretilmiş olabilecekleri kanısı geçerlilik görmüştür. Son yıllarda bu malzemeler üzerinde yoğunlaştırılan çalışmalara, teknolojinin gelişmesi ile laboratuvar çalışmaları da dahil edilmiştir. Laboratuvar analizlerinde yarı mamul ve genel görünümleri itibari ile Astar Boyalı Seramiklerle yakınlık gösteren malzemeler incelenmiş ve analizlerin sonucunda bu grup seramiklerin birbirlerine yakın merkezlerde özellikle Yunan Yarımadası kentlerinden Khalkis’te üretilmeye başlandıkları saptanmıştır ve 2000’li yıllarda geçerliliğini koruyan düşünce kanıtlanmıştır. Çalışmanın devamında (İnanan, 2022: 44).

Astar Boyalı Seramiklerin üretim şekillerine bakıldığında, sır altı tekniğinde uygulama görmüş bir grup oldukları anlaşılmaktadır. Seramiklerin üzerine işlenmek istenen motif, kabın biçimlendirme ve fırınlama işleminin ardından yapılmaktadır. Fırınlanan ham seramik üzerine yoğun kıvamlı astar ile kaplanıp, işlenmek istenen motif yine astar yardımıyla bu aşamada işlenmektedir. Astarla boyama işlemi bittikten sonra kuruyan astarın üzeri istenilen kalite ve özellikteki sır ile kaplanmakta ve seramik malzeme bu işlem ardından ikinci kez fırınlanmaktadır. İkinci fırınlamadan sonra kabın üzerindeki astar boyası ve sırası tamamlanmış olmaktadır (Yener, 2009:92; Korucu, 2013:73).

Bizans Dönemi Slip Boyalı Seramiklerdeki süsleme programına bakıldığında, sıklıkla kullanılan motifler arasında stilize yaprak, kıvrımlı dal, palmet ve rumi, belirli bir düzen halinde ya da düzensiz noktalar, şevron ve rozet gibi süsleme elemanları gözlemlenmektedir. Kapların dış yüzeyleri genellikle bezemesizdir ancak Bizanslı çömlek ustalarının kullanmayı tercih ettiği kabın ağız çevresinden gövdeye doğru dikey bir şekilde akıtılan dil biçimli astar boya, bu ürünlerin bezenmesinde sıklıkla karşılaşılan bir unsur olarak yerini almıştır. Astar boyanın kalın bir tabaka halinde uygulandığı seramikler de arkeolojik buluntular arasındadır. Bizans Dönemi seramiklerinde yoğun bir buluntu grubunu oluşturan Geniş Oyma ve Kazıma seramiklerden anlaşılabileceği gibi tarihsel süreçte Bizans coğrafyasının kabartma motifleri kapların üzerinde görmeye alışkın olduğu söylenebilmektedir. Astar boyasının kalın bir tabaka halinde uygulandığı noktalar ve boyanın uygulanmadığı noktalar arasında bu kabartma motifler ortaya çıkmaktadır (İnanan, 2022:46).

Değerlendirme kapsamına dahil etmiş olduğumuz 1 Astar Boyalı Seramik malzeme bulunmaktadır. İncelenen tek eser ağız parçasıdır ve tez çalışmamızda 16 katalog numarası ile tasniflenmiştir.

2.2.4. Zeuksippus Ailesi Seramikleri (Zeuxippus Ware)

Bizans Dönemi içerisindeki önemli seramik gruplarından bir diğerini Zeuksippus Ailesi Seramikleri oluşturmaktadır. Komnenos Hanedanlık Dönemi ve Paleologos Hanedanlık Dönemi arasında tarihlendirilebilen bu seramik grubu Anadolu, Karadeniz ve Ege kıyılarından Akdeniz kıyılarına, Avrupa'nın belli noktalarına ve Orta Doğu'ya kadar çok geniş bir coğrafyada yayılım göstermiştir. Zeuksippus Seramik grubu, üretimlerinde kullanılan teknikler ve gelişen fırınlama yöntemleri ile seramik tarihi içerisinde oldukça önemli bir konuma yükselmiştir. Üretim tekniklerinin yanı sıra tezayinatlarındaki değişiklikler de Zeuksippus Ailesi Seramiklerinde göze çarpan diğer noktalardan biridir. Tondo merkezini ya da ağız çevresini dolaşan eş merkezli daireler bu seramik grubunun en bilinen bezeme unsurlarını oluşturmaktadır. Bu eş merkezli daireler sade bir şekilde kullanılmış oldukları gibi içlerine işlenmiş geometrik ya da bitkisel motifler, haçvari kazımlar, monogramlar, hayvan figürleri, insan figürleri gibi farklı pek çok bezeme unsuru da seramiklere işlenmiştir (İnanan, 2010:6).

Tezimizin bu bölümünün ana malzemeleri olan Zeuksippus Seramik Grubu, Cumhuriyetin ilk yıllarında Mustafa Kemal Atatürk Dönemi'nde gerçekleştirilen *Konstantinopolis Hipodromu Kazıları* ya da diğer ismiyle *At Meydanı Kazıları* çalışmalarında yoğun olarak ele geçmiştir²⁴. Günümüzde İstanbul'un Tarihi Yarımada ismi ile anılan bölgesindeki Sultan Ahmet Meydanı'na denk gelen bölgede bulunan Bizans hipodromunun bir kısmını açığa çıkartmayı amaçlayan kazı çalışmalarını yapmak için izin isteyen yabancı arkeologlara, 1927 yılında çalışmalarına başlamaları için gerekli izinler verilmiştir²⁵. Oxford Üniversitesi'nden Arkeolog-Sanat Tarihçi David Talbot Rice, Arkeolog Geoffrey Francis Hudson ve Arkeolog Mr. Johns'tan oluşan yönetici ekip idaresinde; Bizans hipodromunun bir kısmını meydana çıkartmak ve hipodromun ölçüleri ile şeklini belirlemek amacıyla çalışmalar başlatılmıştır (Rice vd., 1928) (Res.9).

---

²⁴ Osmanlı Döneminin son yıllarından itibaren, günümüzde *Sultan Ahmet Meydanı* ismiyle anılan bölgede arkeolojik kazı faaliyetleri düzenlenmiştir. Bizans Döneminde burada var olan hipodromun kalıntıları özellikle yabancı arkeologların dikkatini çekmiştir. 1855, 1911, 1912 ve 1913 yıllarında farklı yabancı arkeologlar, hipodrom bölgesini incelemek amacıyla kazılar gerçekleştirmişlerdir (Erdem, 2005:749-751).

²⁵ 17 Temmuz 1926 tarihinde British Academy, Londra Büyükelçiliği aracılığı ile Hipodrom Bölgesinde Bizans Dönemi'ne ait tarihi eserleri meydana çıkartmak amacıyla kazı yapılması için Maarif Vekaleti'nden izin istemiştir. Kazı izni isteyen heyete, İstanbul Âsâr-ı Âtikâ Müzeler Müdürlüğü tarafından 1927 yılının mart ayından itibaren başlamak ve Âsâr-ı Âtikâ Nizamnâmesi'ne tamamen riayet etmek şartıyla bir yıl süreli kazı izni verilmiştir (Erdem, 2005:749-751).

1927 yılında kazı çalışmaları devam ederken hipodromun yan duvarlarının sınırlarını belirlemek amacıyla yapılan sondajlar sırasında, Ayasofya ve Sultan Ahmet Türbesi arasında kalan boş alanda, antik kaynaklarda *Zeuxsippus Hamamı* ya da diğer adıyla *Zeuxippos Banyoları* olarak bilinen yapıya ait olması muhtemel enkazlar ele geçmiştir (Res. 10). Yapı kalıntısında yoğunlaştırılan kazı çalışmaları sırasında ele geçen seramik malzemeler ise tezimizin bu bölümünün ana konusunu oluşturmaktadır. Seramik malzemeler üzerinde yapılan incelemeler, Arkeolog-Sanat Tarihçi David Talbot Rice'in 1928'de yayımladığı ilk kazı sonucu raporunda ayrıntılı olarak tanımlanmıştır (Rice vd. 1928:20-29).

Zeuxsippus Hamamı civarında ele geçen seramik buluntuların çoğunun, birbirine benzer özellikler taşıdığını belirten araştırmacı buluntuları ayrıca alt başlıklar altında da sınıflandırmıştır. Çömleklerin genel olarak aynı tip, kulpsuz açık kâse veya tabak formunda üretilmiş olduklarını saptayan Rice, az da olsa sürahi ve matara formu kapalı kapların da varlığından söz etmektedir. Bunun yanında kâse ve tabakların kaidelerinin, içi boş halka kaide olarak üretilmiş olmasına dikkat çekmekte ve bu kaide biçimlerinin çoğunlukla farklılık gösterse de yine de belirli sınırlar dahilinde tasarlanmış olduklarını öne sürmektedir. İçi boş halka kaidelerden farklı olarak düz dipli ürünlerin ise bardak veya sürahi formlarına ait olabileceğini belirtmektedir. Ele geçen kapların ağız özelliklerini de değerlendiren Rice, basit uçlu ağızları en yaygın ağız tipi grubu olarak nitelendirmektedir. Talbot Rice raporunda ilk olarak, Zeuxsippus Hamamı lokasyonunda ele geçen seramiklerin genel özelliklerine değindikten sonra bu ürünleri Kırmızı Hamurlu Mallar, Beyaz Hamurlu Mallar ve Boyalı Mallar olmak üzere başlıca üç ana gruba ayırmaktadır (Rice vd. 1928:29).

Özellikle, arkeolojik sahadaki Açma 5 ve bu açmanın kolları olan Açma 5A ve Açma 5E konumlarında azımsanmayacak derecede kırmızı hamurlu, kurşun sırlı çanak çömlek sınıfı ortaya çıkartılmıştır. İlk kez derinlik olarak yaklaşık -6 metre kotta rastlanan bu seramik ürünlerle birlikte Paleologos Hanedanlığı ve Komnenos Hanedanlığına ait sikkeler de ele geçmiştir. Böylece bu grup seramiklerin 1081 ve 1453 yılları arasına tarihlenme ihtimali de güçlenmiştir (Rice vd. 1928:38-39).

Konstantinopolis Hipodromu Kazılarının sorumlularından biri olan David Talbot Rice, 1928 yılında yayımladığı kazı sonuç raporlarında seramiklere ait değerlendirmeler

yapmış olmasına rağmen Arkeolog – Sanat Tarihçi Arthur Hubert Megaw, 1968 yılında yayımlanmış olduğu makalesinde, Rice’ın incelemelerini eksik ve yetersiz bulduğunu kaydetmiş ve Zeuksippus Hamamı lokasyonunda ele geçen Bizans seramiklerini kendi bakış açısıyla tekrardan isimlendirip tasniflemiştir. A. H. S. Megaw’ın makalesinde yaptığı bu sınıflandırma bilim dünyasında uzunca süre geçerliliğini korumuştur. Megaw, 1968 tarihli yayınında Zeuksippus Ailesi Seramiklerini başlıca iki gruba ayırmıştır. Bunlardan ilki tek renk sırlı olan gruptur. Renklerine göre kendi içerisinde de üç alt gruba ayırdığı bu seramiklere Megaw, *Sınıf 1* adını vermiştir. İkinci grubu ise çok renkli grup oluşturmaktadır. Kabın kazıma bezemesi yapıldıktan sonra farklı renklerle düzensiz bir sırlama yapıp daha sonra tekrardan daha şeffaf bir sıra batırma suretiyle üretilen bu seramiklere ise *Sınıf 2* adını vermiştir (İnanan, 2010:7-8).

Megaw’ın Sınıf 1’e dahil ederek tasniflemiş olduğu seramikler, çoğunlukla küçük ve orta boyutlu kâseleri içeren tek renk sırla sırlanmış ürünlerdir. Kap, kil ile üretildikten sonra beyaz ya da krem renginde kalın bir astar tabakası uygulanmaktadır. Bazı örneklerde astarın üzerine kazıma yoluyla bezemelerin de oluşturulduğu görülmektedir. Sınıf 1’i kendi içerisinde sır renklerine göre üç alt gruba ayıran araştırmacı; genellikle renk kullanılmamış ya da çok uçuk tonla sırlanmış ürünlere *Sınıf 1A* adını vermiştir. Kavuniçi ve kahverengi tonlarıyla sırlanmış seramiklere *Sınıf 1B*, yeşil renk sır kullanılarak üretilmiş olanlara ise *Sınıf 1C* adı verilmiştir. A. H. S. Megaw, seramiklerin iç yüzeylerinde sarı-kahverengi tonlarının dağınık lekeler halinde uygulandığı grubu ise *Sınıf 2* olarak nitelendirmiştir. Sınıf 2 seramikleri, belli bir düzeni takip etmeksizin lekeler halinde sırlanıp, daha sonra şeffaf ya da tek renk sırla tekrardan sırlanarak üretilmişlerdir (İnanan, 2013:61-62).

Sınıf 1A olarak adlandırılan bu alt gruba sırsız ya da çok uçuk bir renkle sırlanmış ürünleri dahil etmiştir. Megaw’a göre 12. yüzyıl seramikleriyle benzerlik gösteren bu grup ayrıcalıklı bir konumda bulunmaktadır. Genellikle kırmızı tonlarında ve ince cidarlı Sınıf 1A seramiklerinin pişme dereceleri de oldukça yüksektir. Ürünlerin yüksek derecede fırınlanmalarına bağlı olarak bazı örneklerde ağız kısmındaki hamur renginin siyaha yakın bir mora dönüştüğü görülmektedir. Araştırmacı, Sınıf 1 A’ya dahil edilen sırsız ya da uçuk tonlarda sırlanmış seramiklerde genellikle süslemenin seyrek görüldüğünü ancak ilerleyen dönemlerde ince sgraffito ya da kaba kazıma gibi sanatsal aktivitelerle bu kapların hareketlendirildiğini belirtmektedir. Sınıf 1A seramikleri form

açısından incelendiğinde genellikle orta boyutlu, dışa doğru genişleyen basit ağız uçlu formlar karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca küresel gövdeli küçük boyutlu kaplar da yine Sınıf 1A seramiklerine dahil edilmektedir.

Megaw, Sınıf 1A seramikleri ve Sınıf 2 seramiklerinin bir takım benzer noktalarına da değinmektedir. Özellikle bezeme unsurlarının bu iki grupta da seyrek oluşu ortak noktaların başında gelmektedir. Ürünlerin dış yüzeylerine bakıldığında sır kullanımının ağız çevresiyle sınırlı kaldığı görülürken, astar ise genellikle kabın dış yüzeyinin tamamına sürülmektedir. Ağız kısmında kullanılan sır çoğu zaman küçük bir dil biçimiyle (ters U) kaideye doğru akıtılarak kabın dış çevresi süslenmektedir. Dil biçimli süsleme haricinde dış yüzeyde kullanılan en yaygın süsleme ise halka süslemelerdir. Ayrıca seramiklerin fırınlanma esnasında ürünleri üst üste dizip seri üretim pişirmeye olanak sağlayan ve üç ayak (tripod) izleri de bu seramiklerde görülmektedir. (Megaw, 1968:69-70).

Sınıf 1B, aynı kazılardan ele geçen ve belirgin kahverengi, turuncumsu sır renkleriyle Megaw tarafından Sınıf 1'in ayrı bir kolu olarak değerlendirilen seramiklerdir. Kahverengi, turuncu ve kavuniçi sırlarla renklendirilmiş bu kaplar, Zeuksippus Ailesi'nin temel karakteristik özelliği olan ince hamur yapısı, kırmızı kil ve iyi fırınlanma özelliklerini de bünyesinde barındırırlar. Sınıf 1B seramiklerinin dış yüzeylerinde de Sınıf 1A seramiklerinde olduğu gibi ağız kısmından kaideye doğru dil biçimli astar akıtma görülmektedir. Sır renginin ön planda, kazıma bezemelerin daha seyrek uygulandığı bu grupta iç gövdede üç ayak izlerine rastlamak mümkündür (Megaw, 1968:71).

Sınıf 1C Seramikleri, Hipodrom buluntusu Zeuksippus seramikleri içerisinde en az sayıdaki örnek; koyu yeşil sırlarıyla ayrı bir kol oluşturan ve *Sınıf 1C* olarak adlandırılan gruptur. Kırmızı hamurlu ve astarlı bu seramiklerde de Sınıf 1A ve Sınıf 1B'de görülen bezemeler görülmektedir (İnanan, 2010:9).

Sınıf 2 Seramikleri, Sınıf 1 seramiklerindeki tek renkliliğin aksine, farklı renklerin bir arada kullanımının görüldüğü seramikleri A. H. S. Megaw *Sınıf 2* olarak adlandırmıştır. Bu kaplar, çömlekçi çarkından indirildikten sonra hamur henüz yaşken kazıma bezemeleri tamamlanmaktadır. Kazıma bezemelerin ardından sıklıkla sarı,

kahverengi tonlarındaki sırlarla düzensiz lekesel boyamalar yapılarak ürünün içi hareketlendirilmektedir. Sınıf 2 seramiklerinde farklı renk tonlarındaki sırların aynı ürün üzerinde ortak kullanımı ve aynı zamanda üç ayak izlerini de göz önünde bulundurulduğunda, bu kapların 12. yüzyıl sonrasına tarihlendiğini belirtmek mümkündür (İnanan, 2010:9).

Megaw, Zeuksippus Seramik Ailesi'nin tanıtımının ardından, farklı kazılarda ele geçmiş ve bu aileyle bir şekilde bağlantısı bulunan seramiklerin değerlendirmesine de yayınında yer vermiştir. Eski Botanik Bahçeleri, Gülhane Parkı Sarnıçları, İstanbul Büyük Saray Bölgesi, Atina Benaki Müzesi, Berlin Müzesi, Ege Bölgesi, Güney Rusya, Doğu Akdeniz, Filistin Atlit, Kıbrıs Paphos ve İtalya'dan seramik örneklerini yetersiz stratigrafik bilgi nedeniyle üslupsal açıdan değerlendiren Megaw, Sınıf 2'ye dahil ettiği ürünlerin teknik açıdan daha ileri olduklarını belirtir. Ancak bu teknik üstünlük, üretim şekli açısından Sınıf 1'den farklılık göstermemektedir. Yalnızca Sınıf 2 için üçayak kullanımında genelleme yapan yazar, bu çıkarımlarıyla Sınıf 1'in daha erken tarihli Sınıf 2'nin ise daha geç tarihli üretimler olduğunu düşündürmeyi amaçlamıştır (İnanan, 2010:10-11).

A.H. S. Megaw, 1968 tarihli "*Zeuxippus Ware*" adlı yayınından 21 yıl sonra 1989 yılında, "*Zeuxippus Ware Again*" isminde bir kitap bölümü yayımlamıştır. Zeuksippus seramiklerinin tanıtımının üstünden yirmi yıldan fazla zaman geçmesi, süreç boyunca yapılan arkeolojik kazılardan gelen yeni veriler ve araştırma sonuçları yazarı yeni bir değerlendirme yapmaya yönlendirmiştir. Megaw, yaptığı araştırmalar sonucunda Zeuksippus Ailesine dahil edebildiği en erken tarihli örneğin Güney Rusya'da bulunduğunu belirtmektedir. Kırım'ın Chersonesos Liman Mahallesi'ndeki bir ev kazısında parçalar halinde bulunup birleştirilen resimli tabaklar 1978 yılında A. L. Yakopson tarafından yayımlanmıştır²⁶. Yakopson, eserleri 12. yüzyıla tarihlendirmiştir²⁷. Tabağın iç kısmına, at üstündeki Aziz Georgios'un ejderha ile olan mücadelesi sgraffito tekniğiyle resmedilmiştir. Megaw, bu buluntuyu Bizans dönemi haricinde bir döneme konumlandırmanın kesinlikle yanlış olacağını belirtmektedir (Megaw, 1989:259). Makalesine bu örnek ile başlayan araştırmacı, İstanbul'da ele geçen Zeuksippus

²⁶ Eser, günümüzde Rusya'nın St. Petersburg şehrinde bulunan Hermitage Müzesi'nde bulunmaktadır.

²⁷ Yakopson A. L., Srednevekovye Amfory Severnogo Prichernomoria, SovArch, 15, 1951, ss. 325-344.

örneklerini farklı kazılarda ele geçen örnekler²⁸ ile karşılaştırmıştır. Zeuksippus seramiklerinin geniş bir coğrafyada dağılım göstermesine dayanarak üretim yapan farklı birçok atölyenin var olması gerektiğini savunan Megaw, devam eden kazılar sonucunda bulunacak üçayaklar ve yarı mamul ürünlerle atölyelerin tespit edilebileceğini belirtmektedir. Yayında daha çok tarihsel saptamalara ve köken araştırmalarına yer veren araştırmacının bu yayınının en önemli özelliği ise “Aile” teriminin tam anlamıyla yerleşmesine dayanak olmasıdır (İnanan, 2010:12).

Araştırmacı Megaw, her ne kadar bu seramik grubunu nitelendirmek için Aile terimini arkeoloji dünyasına kazandırmış olsa da devam eden kazılarda ele geçen seramik malzemenin yoğunluğu ve farklı kalitedeki örnekler, bütün grupları aynı anda ifade etmek için yetersiz kalmıştır. Bundan dolayı süreç içerisinde bazı araştırmacılar artan buluntuların farkını ortaya koyabilmek için “*Taklit*”, “*Türev*” gibi ifadeler kullanmıştır. Bu durumun ortaya çıkardığı karışıklığı ve terminolojik problemleri ortadan kaldırmak amacıyla yapılan çalışma, Zeuksippus Ailesi Seramiklerini başlıca iki ana gruba bölmek olmuştur. Konstantinopolis Hipodromu Kazılarında ele geçen ve Megaw’ın yayımladığı ilk örnekler “*Gerçek Zeuksippus Seramikleri*”, üretimlerinde herhangi bir farklılık (sır kalitesi, hamur kalitesi, fırınlama kalitesi vb.) saptanan ürünler ise “*Zeuksippus Ailesi Seramikleri*” olarak isimlendirilmiştir. Gerçek Zeuksippus üretimlerinin kalitesi yüksek killeri, form ve bezeme özellikleriyle bir üslup birlikteliği göstermelerinden dolayı aynı merkezde üretilmiş oldukları belirlenmiştir. Türev ya da taklit olarak nitelendirilen seramiklerin ise farklı merkezlerde bulunan atölyelerde üretildikleri, zaman zaman çömlek ustasının ya da müşterilerin tercihlerinin de kaplara yansımından dolayı bir bütünün parçası olmadıkları belirlenmiştir. Ayrıca “Aile Zeuksippus” üretimlerinde, nispeten kalitesiz hamur, sır, fırınlama gibi özellikler de bu seramiklerin “Gerçek Zeuksippus” üretiminden ayrı bir gruba konumlandırmaya yardımcı olmaktadır (İnanan, 2010:12-13, Waksman ve François, 2005).

İstanbul merkezli önemli seramik buluntu merkezlerinden bir diğeri ise Saraçhane Kazılarıdır. Günümüzde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Binası’nın kuzey-batı

---

²⁸ Konstantinopolis Hipodromu (Zeuksippus Hamamı), Kalenderhane Camii (Theotokos Kyriotissa Kilisesi), Saraçhane (Aziz Polyeuktus Kilisesi), Mangana Mahallesi (Ahırkapı, Gülhane Sarnıcı) buluntuları.

istikametinde kalan alanda Bizans Dönemi'ne tarihlendirilen keşifler, araştırmacıları bu alanda kazı çalışmaları yapmaya yönlendirmiştir. 1960'lı yıllarda sürdürülen kazı çalışmalarına Cyril Mango (1928-2021) ve Ihor Ševčenko (1922-2009) başkanlık etmiştir. Mango ve Ševčenko, 1964-68 yılları arasında devam ettirdikleri çalışmalar ile Aziz Polyeuktos Kilisesi'ne ait yapı kalıntılarını açığa çıkartmışlardır (Nergiz ve Eres, 2023:508). Saraçhane Kazılarına ait seramik yayınlarından en dikkat çekenini ise John Walker Hayes tarafından kaleme alınmıştır. Hayes, Saraçhane buluntularındaki Zeuksippus Seramiklerini, Megaw'ın yayınındaki örneklerle karşılaştırmıştır. Bunun sonucunda Saraçhane örneklerinin daha kaba hamurlu ve özensiz üretildiklerini tespit etmiş ve bunları “Kalın Zeuksippus Seramikler” olarak adlandırmıştır (Hayes, 1992: 47, İnanan: 2010:15).

Arkeoloji biliminin süreç içerisinde önem kazanması ile başta Anadolu menşeli kazılar olmak üzere, Anadolu'nun yakın coğrafyasında da arkeolojik çalışmaların sayısı artmıştır. Buna bağlı olarak ele geçen buluntu sayısındaki artış da bir o kadar yoğunlaşmıştır. Yunanistan, Kıbrıs, İtalya, Mısır, Kırım, Bulgaristan ve İsrail gibi antik dönemden itibaren Anadolu ve özellikle İstanbul ile bir ticari geçmişi olan bölgelerde yapılan kazı çalışmaları, kültürel alışverişin günlük kullanım eşyalarına yansımaları da açıkça ortaya koymuştur. Seramik malzemelerde yoğun olarak kendini belli eden bu kültür etkileşimi yerel farklılıkları da beraberinde getirmiş, bu yerel farklılıklar ele geçen ve Zeuksippus Ailesine türev olarak dahil edilebilecek ürünlerde araştırmacılar arasında muhtelif ayrılıklara neden olmuştur. Örneğin, Pamela Armstrong tarafından yayımlanan Sparta Akropolis'i kazılarında ele geçen Zeuksippus Seramikleri “türev” olarak isimlendirilmiştir (Armstrong, 1992). Buna karşılık J. Dimopoulos, 2008 yılında yayımladığı makalesinde Armstrong'un bu seramikleri türev olarak adlandırmasına karşı çıkmıştır (Dimopoulos, 2008:338).

Zeuksippus Ailesi ürünlerine dair değerlendirme yapılan önemli yayınlardan bir diğeri Beate Böhlendorf-Arslan tarafından 2004 yılında yayımlanmıştır. Arslan yayınında, zaman içerisinde kesinleşmiş bazı yerel farklılıkları da göz önünde bulundurarak, Zeuksippus Ailesi Seramiklerini iki alt başlığa ayırmıştır. Bunlardan ilki tarakla kazınarak işlenmiş tarama çizgilere sahip ürünlerdir. Araştırmacıya göre; Troia, Pergamon ve Ephesos'te yoğun olarak ele geçen seramikler bu gruba dahil edilir. Tarak

motifine ek olarak karakteristik Zeuksippus bezemeleri de bu tabaklarda yerini almaktadır. Böhlendorf, Zeuksippus Ailesi Seramiklerinin ikinci grubuna ise İznik Tipi şeklinde isimlendirdiği ürünleri dahil etmiştir. İznik kökenli oldukları tahmin edilen bu buluntu grubunun bezeme repertuarı da oldukça ilgi çekicidir. Tondoda, iki eş merkezli daire arasına stilize gelişen küçük ve birden çok spiral dalga motifleri bant şeklinde görülmektedir. Zeuksippus Ailesi İznik Tipi seramiklerin en ilgi çekici bezemesini ise genellikle tondo merkezine sgraffito yöntemi ile kazınmış, profilden gösterilen kuş motifleri oluşturmaktadır (Böhlendorf-Arslan, 2004 – İnanan, 2010: 13-14).

Zeuksippus Seramiklerine yönelik son yıllarda yapılmış en kapsamlı çalışma ise Yona Waksman ve Véronique François'e aittir. Waksman ve François 2005 yılında yayımladıkları çalışmalarının başlangıcında; bu yıla dek Zeuksippus Seramikleri ile ilgili yapılan çalışmaları değerlendirmişlerdir. Bu çalışmalarda ortaya çıkan hatalardan ve eksiklerden söz eden araştırmacılar, yaygın olarak üretilmiş 11 Zeuksippus Seramik formu belirlemişlerdir. Çalışmanın devamında, Zeuksippus üretimlerinin tarihlendirilmesi irdelenmiştir ve bu ürünlerin farklı coğrafyalardaki dağılımlarını ele alınmıştır. Bunun sonucunda Zeuksippus Seramiklerinin yoğun olarak İstanbul, Anadolu'nun Ege ve Akdeniz Bölgesi, Kırım'ın güneyindeki Hersonesos şehri, Kıbrıs, Selanik, Korinthos, Venedik, İskenderiye'de ele geçtiği saptanmıştır. Waksman ve François'in çalışmasının en önemli kısmını ise laboratuvar çalışmalarına yer verdikleri bölüm oluşturmaktadır. Araştırmacılar, laboratuvar ortamında seramik hamuru analiz imkanlarının şimdiye kadar Bizans malzemelerinde -özellikle de Zeuksippus Seramiklerinde- kullanılmamış olduğunu belirtirler. Teknolojik imkanlar dahilinde Zeuksippus ürünleri üzerinde yaptıkları kimyasal laboratuvar analizlerini bu eserlerin tipolojik özellikleri ile harmanlayan Waksman ve Veronique konuyu aydınlatmaya çalışmışlardır (Waksman ve François, 2005). Bu çalışmalarıyla Orta Çağ'daki seramik dolaşımı hakkında arkeoloji ve sanat tarihi dünyasını bilgilendirmeyi amaçlayan araştırmacılar günümüzde Yerel Zeuksippus Üretimi yapıldıkları düşünülen merkezlerde, buluntuların toplu olarak ele geçtiği yerleri belirleyerek, seramikleri bu doğrultuda isimlendirmişlerdir. Yayında, menşei belirlenemeyen ancak aynı kökenden oldukları kimyasal analizlerle tespit edilen 98 Zeuksippus seramiği "Bilinmeyen Kökenli Gerçek Zeuksippus Seramikleri" adı altında toplanmıştır. İkinci ana grup ise "Taklitler ve Yerel Türev Üretimler" adı altında incelenmiştir. Bu grup, görünüşte Gerçek Zeuksippus Ailesi

Seramiklerine dahil edilebilen ancak yapılan kimyasal analizler sonucunda tam tersi sonuç alınan ürünleri kapsamaktadır. Üçüncü grup ise “Üretim Yerleri Belirlenmemiş Taklit Üretimler” olarak isimlendirilmiştir. Bu grupta “ZW Ailesi Novy Svet Tipi”, “ZW Ailesi Chersonesos Buluntuları”, “ZW Ailesi Akra Buluntuları” ve “İkinci Derecede Önem Taşıyanlar” alt başlıklarında seramik değerlendirmeleri yapılmıştır. Yerel üretim özelliklerini de göz önüne alan araştırmacılar konuyu daha da derinleştirmiş ve üretim yerlerine göre de sınıflandırma yapmışlardır. Bu sınıflandırmada; “ZW Ailesi ve Kıbrıs’ın Taklit Üretimleri”, “İznik’te ZW Ailesi Üretimler”, “ZW Ailesi Bergama Taklitleri”, “Venedik Spirale Cerchio Seramiği” gibi bölgesel gruplar bulunmaktadır (Waksman ve François, 2005 – İnanan 2010: 17).

Bizans seramik tarihi içerisinde 12. yüzyıl sonu ve sonrasındaki dönemler içerisinde yaygın olarak üretilmiş olan Zeuksippus seramik grubu hakkındaki çalışmalar, son yıllarda artan kazı faaliyetlerine bağlı olarak artış göstermektedir. Başta Anadolu olmak üzere Karadeniz, Ege ve Akdeniz kıyılarında yoğun bir dağılım gösteren Zeuksippus seramiklerinin Bizans dünyasında uzun yıllar kullanım görmüş çömlekler oldukları anlaşılmaktadır. Bu dağılım haritası incelendiğinde öncelikle İstanbul’da, gruba adını veren Zeuksippus Banyoları lokasyonu haricinde; Gülhane Sarnıcı, Büyük Saray, Saraçhane (St. Polyuktos Kilisesi), Kalenderhane Camii (Kyriotissa Meryem Kilisesi), Bodrum Camii (Myrelaion Kilisesi) ve Marmaray Sirkeci Tren İstasyonu çalışmalarında çok miktarda Zeuksippus Ailesi’ne dahil edilebilecek seramik malzeme ele geçmiştir (Megaw, 1968:259).

Bithynia Bölgesi’nin bir diğer önemli merkezi olan İznik (Nicaea), Zeuksippus seramikleri için Anadolu’daki önemli dağılım ve üretim kentlerinin başında gelmektedir. Laboratuvar çalışmaları, İznik’te Zeuksippus seramikleriyle ilişki kapların üretildiğini işaret etmektedir (İnanan, 2014:151). Özellikle İznik Roma Tiyatrosu Kazısı ve İznik Çini Fırınları Kazısı’nda yoğun bir buluntu söz konusudur. Genellikle kireç, ince mika ve küçük taş katkılı kırmızı hamurlu ve beyaz astarlı İznik buluntularının iç yüzeylerinde üç ayak izleri de göze çarpmaktadır (Meriç ve Meriç, 2021:55). Nicaea ve Konstantinopolis’i birbirine bağlayan Yalakdere Vadisi’nin en stratejik konumunda bulunan Çobankale, Zeuksippus seramik buluntularının yoğun olarak görüldüğü diğer bir önemli noktadır. 11. yüzyıl dolaylarında Bizans İmparatorluğu tarafından yaptırıldığı

tahmin edilen kalede, İznik ve İstanbul üretimleri ile benzerlik gösteren pek çok buluntu ele geçmiştir. 13. yüzyıl sonu 14. yüzyıl başlarına tarihlendirilen buluntuların, üretim yerlerinin Çobankale mevki olup olmadığı henüz bilinmemektedir (İnanan ve Seçkin, 2021). Marmara Bölgesi kapsamında Zeuksippus Tipi seramikler ile ilişkilendirilebilecek diğer buluntu konumları arasında; Nikomedia, Dayırt Köyü, Ayazma Köyü, Daskyleion, Çamaltıburnu Batığı, Evreşe, Ganos Dağı Çevresi, Adrianopolis, Ainos gösterilmektedir.

Ege Bölgesi, Zeuksippus Seramik Ailesi'nin yaygın olarak görüldüğü coğrafyadan bir diğeridir.

Gülpınar – Apollo – Smintheus Kazı buluntuları arasında Zeuksippus Seramikleri dikkat çekmektedir. Grubun karakteristik süsleme programının yanında, stilize bitkisel kazımlar ve spiraller ile palmetten gelişen motifli ürünler 13. ve 14. yüzyıla tarihlendirilmektedir (Yenişehirlioğlu, 1983:181; İnanan: 2014:151).

Aigai Kazısı'nda ele geçen ve Zeuksippus grubuna dahil edilebilen seramikler sert, orta sert, sık beyaz partiküllü, sık beyaz ve siyah partiküllü hamur yapılıdır. Zeuksippus seramikleri Aigai'de 1 no'lu Sarnıç etrafındaki avluda, 2 no'lu sarnıç içerisinde, Demirkapı mevkiindeki kilisenin apsis dışında ve yapının batı duvarının dış kısmında buluntu yoğunluğu göstermektedir. Kırmızı, pembe, koyu kırmızı gibi farklı hamur renkleri gözlemlenmektedir (Armağan, 2014:37-39).

Smyrna Antik Kenti seramik buluntuları içerisinde de Zeuksippus tipi seramiklere karşılaşılmaktadır. Alçak halka ve yüksek halka gibi farklı yüksekliklerdeki kaide tipleri; düz, dik ya da kaburgalı ağız profilleri ile 12. yüzyılın sonu ile Geç Bizans Dönemi boyunca kullanıldıkları tahmin edilmektedir (Doğer, 2007:118)

Günümüzde İzmir ilinin sınırları dahilinde olan Metropolis Antik Kenti, Zeuksippus Seramiklerinin bir diğer dağılım noktasını teşkil etmektedir. Metropolis İç Kale içerisinde Bizans varlığını gösteren buluntular ışığında sürdürülen çalışmalarla bu noktada yapılmış olan konutlara ait duvar kalıntılarına rastlanmıştır. Duvar kalıntıları ile ele geçen çok sayıda seramik malzeme gün yüzüne çıkartılmıştır. Yine kentteki sarnıç içerisinde yoğun bir buluntu söz konusudur ve buluntular çoğunlukla 12.-14. yüzyıllara tarihlendirilmektedir (Meriç, 2023:407). Ege Bölgesinde Pergamon, yerel üretim

Zeuksippus seramiklerinin üretildiğinin analizler yolu ile kanıtlandığı önemli bir yerleşim yeridir. Pergamon Kazısı'nda Zeuksippus Seramiklerinin ele geçtiği tabaka, 12. yüzyıl sonundan 13. yüzyılın ikinci yarısında da bu ürünlerin kullanım gördüklerini bilim dünyasına sunmaktadır (Spieser, 1996; İnanan, 2014:153).

Aydın ilinde bulunan Kadıkalesi (Anaia) buluntuları arasında çok sayıda üç ayak, fırın çubuğu, koni gibi fırın malzemelerinin yanı sıra ele geçen yarı mamul ve hatalı üretimler bölgede bir seramik üretiminin varlığını desteklemektedir. Kadıkalesi, Zeuksippus seramik grubunun üretim ve dağılım lokasyonlarından biri olması nedeni ile oldukça önemli bir arkeolojik alandır. Arazide ele geçen seramiklerin önemli bir bölümünü, Zeuksippus Ailesi ile ilişkilendirilebilen kaplar oluşturmaktadır (İnanan, 2015:166). Araştırmacılar tarafından kimyasal analiz yöntemleri ile incelenen seramik buluntulardan bazılarının, Kadıkalesi üretimi oldukları güçlü bir olasılıktır (Waksman, 2013). Ege Bölgesinden örneklenen lokasyonlar haricinde; Adramytteion, Beşiktepe, Yortanlı, Pergamon, Kyme, Phokaia, Magnesia, Sardes, Ephesos, Priene, Miletos, Hierapolis Zeuksippus seramik örneklerinin ele geçtiği diğer bölgelerden bazılarıdır.

Akdeniz Bölgesi'nde, Marmara ve Ege Bölgesi'ne nazaran Zeuksippus ürünleri daha az yayılım göstermektedir. Antik Likya Bölgesindeki Kyaneai, Hoyran, Myra, Sillyon, Seydra, Mancınıkkale mevkiilerindeki devam eden araştırmalarda Zeuksippus seramik ailesine dahil edilebilecek seramik buluntular ile karşılaşılmaktadır. Yumuktepe, Korykos, Al Mina yine Akdeniz Bölgesi'ne konumlandırılan diğer buluntu merkezleri arasında gösterilmektedir (İnanan, 2014:159).

Karadeniz Bölgesi, günümüzde yeterli çalışmaya konu olmamıştır. Ancak yayımlanmış örnekler ışığında, Kırım-Khersonessos Zeuksippus Seramikleri bakımından önem arz eden bir bölgedir. Bu tabakların en önemlileri Zeuksippus Seramiklerinin tarihçesinden bahsettiğimiz bölümde, A. L. Yakupson tarafından yayımlanmış ve 11.-12. yüzyıla tarihlendirilmiş tabaklardan teşkil olmaktadır. Sanatsal dekorasyonları tamamen kendilerine has bir üslup içeren bu malzemelerin Kırım'daki bir diğer önemli buluntu konumları Sudak kıyısında bulunan Novy-Svet batığında ele geçmiştir. Amphora, pithos ve İtalyan menşeli ürünler ile çok sayıda Zeuksippus kâse ve tabak da ele geçmiştir. Geminin, 13. Yüzyılda battığı tahmin edilmektedir (Waksman ve François, 2005:629-724).

Karadeniz Bölgesi'nin önemli liman şehirlerinden olan Sinop, antik çağlardan itibaren bu özelliğini korumaktadır. Bölgede bulunan Balatlar Kilisesi Kazısı, Zeuksippus Seramik buluntularının yoğun olarak ele geçtiği önemli bir merkezdir. Alandaki buluntular genel olarak 13. yüzyıl ile 14. yüzyıllar içerisinde değerlendirilmektedir (İnanan, 2012:149).

Tezimizde Zeuksippus Ailesi Seramiklerine dahil edilebilen 41 adet malzeme kaydedilmektedir (Katalog No 3, 4, 5, 8, 9, 10, 12, 15, 17, 19, 29, 32, 33, 34, 35, 42, 45, 47, 48, 50, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 64, 63, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 78). Eserler 16 kaide, 13 ağız ve 12 gövde parçasından meydana gelmektedir.

2.2.5. Sıçratma Boyalı Seramikler (Spatte Wares)

Ch. Morgan tarafından *Spatte Ware* olarak adlandırılan ve Türkçe'ye tam karşılığı olarak *sıçratma* ismiyle geçen seramik grubu; sır altı olarak uygulanan süsleme tekniğinden isim alan bir seramik grubudur (Morgan, 1942; Fındık, 2013:452). Başkent Konstantinopolis dahil pek çok Bizans yerleşiminde 11. Yüzyıldan itibaren sırlı seramik üretiminde beyaz hamur kullanımından kırmızı hamur kullanımına geçilmeye başlandığı görülmektedir. Bizans dünyasında kırmızı hamur kullanımı, imparatorluğun son çağına dek ağırlığını koruyan bir uygulamadır (Doğar, 2007:18). Sıçratma Boyalı Seramiklerin üretimlerde yer edinmesi de yaklaşık olarak 11. yüzyılın sonlarına tarihlendirilmektedir. Kırmızı hamur kullanılarak üretilen bu ürünlerin içerisinde az miktarlarda da olsa kireç ve mika katkıları gözlemlenmektedir (Korucu, 2013:75).

Sıçratma Boyalı Seramiklerin üretimleri, seramik ustası tarafından hamura istenilen form verildikten sonra ürün beyaz renkte kalın bir astar tabakası ile kaplanması ile başlamaktadır. Bir fırça yardımı ile istenilen sır renginin, astarın üzerine sıçratılması vasıtası ile bu ürünlerin bezeme işlemi yapılmaktadır. Çoğunlukla sıçratmada tercih edilen sır rengi mangan moru ya da kahverengidir. Bezeme işleminin ardından şeffaf sır ile seramik kaplanarak fırınlanmaktadır. Fırınlanan şeffaf sıran altında bulunan renkler dağılarak lekeli bir görünüm kazanmakta ve böylece üretim tamamlanmaktadır. Bu ürünlerin erken tarihli üretimleri incelendiğinde, bezemenin sıçratma şeklinde yapılmasının yanında noktalar halinde uygulandığı örneklerin de ön planda olduğu görülmektedir (Türe, 2014:62). İlerleyen süreçte, noktalama ve gelişigüzel sıçratmanın yanı sıra sıran tabak içinde akıtılarak yine düzensiz bezemeler elde edilen örnekler ile karşılaşmaktadır. Bu yöntemlerde uygulanan süsleme teknikleri farklı olsa da (sıçratma, noktalama, akıtma gibi) değişmeyen ortak özellik uygulanan desenlerin bir kompozisyon oluşturmada seramiğin üzerine düzensiz işlenmesidir.

Sıçratma Boyalı Seramikler, Anadolu coğrafyasının hemen hemen tüm lokasyonlarında dağılım göstermektedir. Anadolu haricinde ise Korinthos buluntuları bu seramik grubunun en önemli buluntu noktalarından biridir. Korinthos'da ele geçen verilerden yola çıkarak araştırmacılar bu ürünlerin 12. yüzyıl dolaylarına tarihlendirmektedir. Bir diğer önemli yayılım noktası Yunanistan'ın Doğu Phokis

bölgesindeki Panagia yerleşimidir. Anadolu dışındaki diğer buluntu merkezlerini ise Cenova, Nessebre, Tell Yoqne'am gibi noktalar oluşturmaktadır (Fındık, 2013:452).

Amasra Müzesi tarafından gerçekleştirilmiş sondaj kazılarında, SW grubu altında tasniflenebilecek 3 adet malzeme (Katalog No 20, 61, 75) tez çalışmamızda değerlendirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATALOG

3. KATALOG

Kat. No: 1

Env. No: 154-4-2

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Alçak halka kaide

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 8.2 cm.

Korunan Yükseklik: 4 cm

Hamur Rengi: 5.0 YR 7/8

Sır: İçte, beyaz astar üzerine koyu sarı sır. Dışta, kaideye kadar dil biçimli beyaz astar akıtma üzerine sarı sırlı. Kaide dıştan sırsız, astarsız.

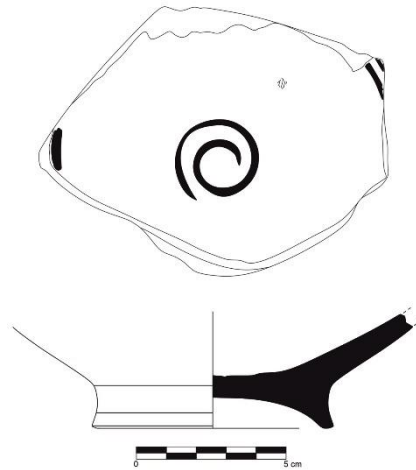
Bezeme: Tondoda bir spiral kazıma. Gövdede iki eş merkezli daire, kâsenin çapını dolaşmakta. Üç ayak izi. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Waksman, 2004:719 Katalog No: BYZ339 ve BYZ47; Doğer, 2005:129 Resim 11.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

AMASRA MÜZE MD. ENV NO.

Kat. No: 2

Env. No: 154-4-3

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Yüksek halka kaide

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 5.8 cm.

Korunan Yükseklik: 4 cm.

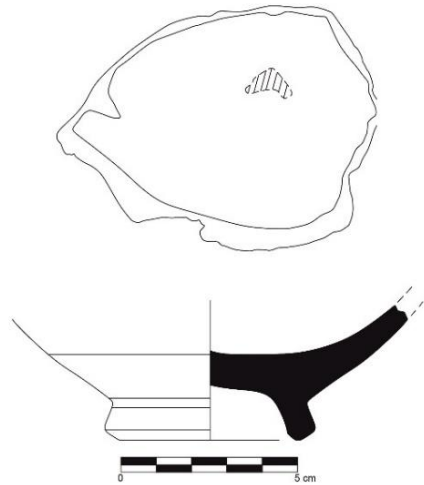
Hamur Rengi: 5.0 YR 7/4

Sır: İçte, beyaz astar üzerine sarı sır. Dış astarsız, sırsız.

Bezeme: İçte bezeme yok, üç ayak izi mevcut. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Polat, 2010:156 Katalog No:190; Karaöz vd., 2023:212 Katalog No:41.

Tarihlendirme: 11. yy.– 15. yy. aralığı

Kat. No: 3

Env. No: 154-4-6

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Yüksek halka kaide

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 6.7 cm.

Korunan Yükseklik: 3 cm.

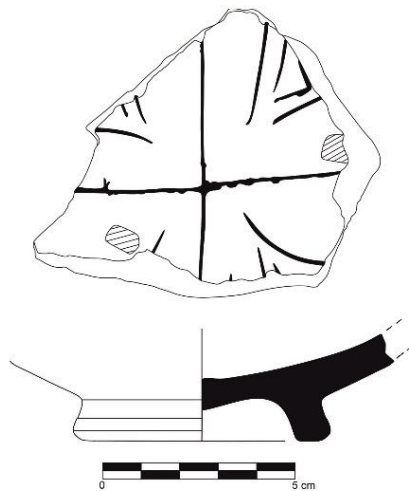
Hamur Rengi: 2.5 YR 5/8

Sır: İçte, beyaz astar üzerine sarı sır. Dış astarsız ve sırsız.

Bezeme: İçte, tondoda birbirini dikey olarak kesen iki çizgi kazıma mevcut. Gövdede iç içe üçgen kazıma. Motif haçvari düzenleme ile oluşturulmuş. Üç ayak izi mevcut. Dışta, kaidenin içerisinde çizgisel kazımlar mevcut.

Benzerleri: İnanan, 2012:153, Katalog No: 1 h; Bakirtzis, 1985:201 Katalog No: PL 6-f.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 4

Env. No: 154-4-8

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Yüksek halka kaide

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 4.6 cm.

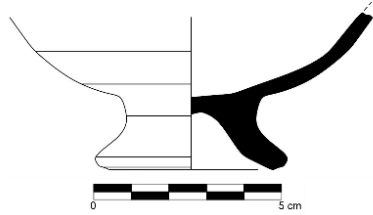
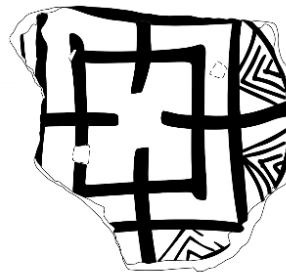
Korunan Yükseklik: 4.2 cm.

Hamur Rengi: 7.5 YR 5/4

Sır: İçte, beyaz astar üzerine krem rengi sır. Dışta, gövdenin yarısına kadar beyaz astar üzerine çok uçuk yeşil sır.

Bezeme: Tondoda merkezi madalyon halinde düzenlenmiş, bir daire içinde iç içe iki kare geniş kazıma, karenin dört kenarının her birinde kenarları yatay ve dikey kesen düz çizgiler yerleştirilmiş. Karenin dış kenarı ile daire arasındaki bölüme her kenarda ikişerli olmak üzere dört üçgen kazıma.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 5

Env. No: 154-4-9

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Alçak halka kaide

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 6.6 cm.

Korunan Yükseklik: 2.3 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 7/10

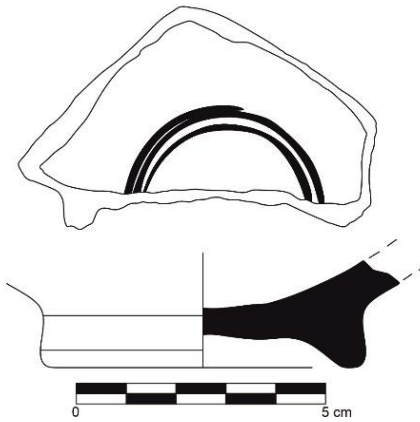
Sır: İçte, beyaz astar üzerine açık sarı sır. Dışta, düzensiz astar akıtmaları görülüyor.

Bezeme: İçte, tondo merkezinde tahrip olmuş iki eş merkezli kazıma daire. Tondodan gövdeye doğru özensiz işlenmiş üç eş merkezli daire kazıma. Dış, bezemesiz.

Benzerleri: Zelesskaya, 2011:150, Katalog No: 316; İnanan, 2023:189, Katalog No:

G4 g;

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 6

Env. No: 154-4-10

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Yüksek halka kaide

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 3.8 cm.

Korunan Yükseklik: 2.4 cm.

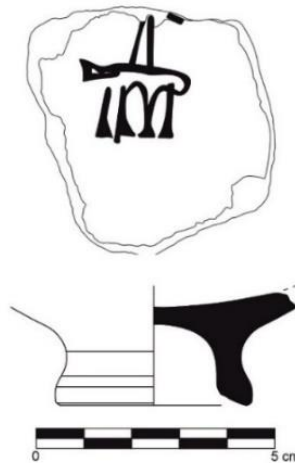
Hamur Rengi: 2.5 YR 5/8

Sır: İçte, beyaz astar üzerine zeytin yeşili sır. Dışta, kaideye kadar astar akıtmaları.

Bezeme: İçte, tondonun merkezinde kazıma tekniği ile işlenmiş monogram. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Sengalevich, 2021:186 Katalog No: Figür 3-d; Bakirtzis, 1987:203 Katalog No: Fig. 2; Böhlendorf-Arslan, 2015:89 Katalog No: Fig. 20-12; Bakirtzi vd., 2015:244 Katalog No: Fig.14; Wallis, 1907 Katalog No: Plate VI-Fig.12, Zelesskaya, 2011:218 Katalog No: 451

Tarihlendirme: 13. yy. sonu – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 7

Env. No:154-4-11

Grup: Beyaz Hamurlu Seramikler (GWW)

Tür: Yüksek halka kaide

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 4.6 cm.

Korunan Yükseklik: 2.5 cm.

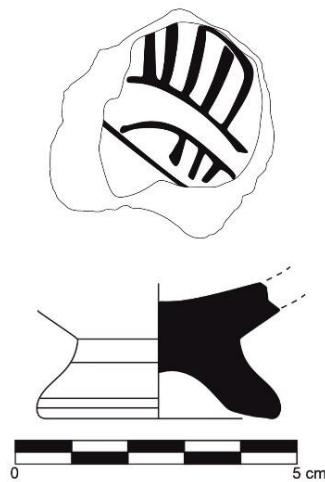
Hamur Rengi: 10 YR 8/2

Sır: İçte, koyu krem renk astar üzerine çok açık zeytin yeşili sır. Dışta, koyu krem renk astar üzerine kaideye kadar yeşil sır.

Bezeme: İçte, tondoda birbirini kesen çizgisel kazımlar mevcut. Tondonun merkezinden gövdeye doğru gidildikçe kazıma çizgiler genişleyip belirgin hale geliyor.

Dış bezemesiz.

Tarihlendirme: 7. yy. – 8. yy.

Kat. No: 8

Env. No: 154-4-12

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Alçak halka kaide

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 5.4 cm

Korunan Yükseklik: 1.6 cm

Hamur Rengi: 5.0 YR 5/6

Sır: İçte, beyaz astar üzerine sarı sır. Dışta astar ve sır yok.

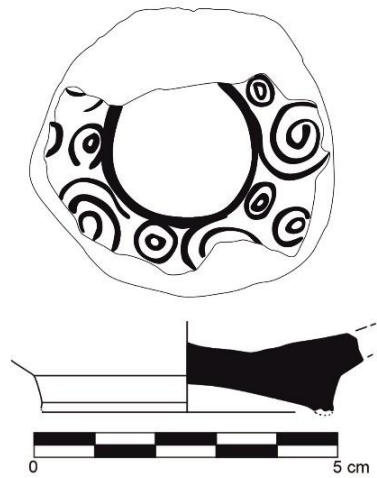
Bezeme: İçte, tondoda iki eş merkezli daire arasına yerleştirilmiş bir büyük spiral, büyük spirallerin arasına gelecek şekilde üst üste ikili küçük spiraller ile bant oluşturulmuş. Dışta bezeme bulunmamakta.

Benzerleri: Megaw, 1968:63 Katalog No: c. 5449; İnanan, 2010:266 Katalog No: 327;

Meriç ve Meriç, 2021:55 Katalog No: İRT19-70 ve İRT 19-76, İnanan vd., 2023:190

Katalog No: C,

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 9

Env. No: 154-4-13

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Yüksek halka kaide

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 4.4 cm

Korunan Yükseklik: 1.5 cm.

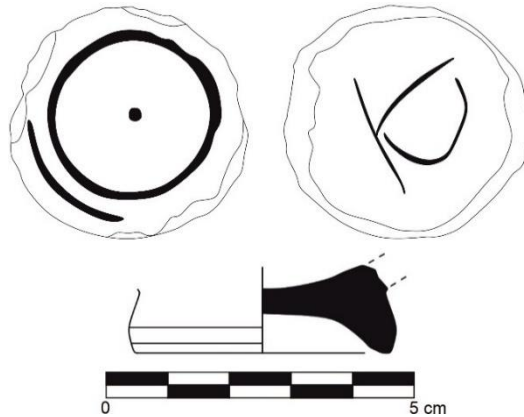
Hamur Rengi: 5.0 YR 6/8

Sır: İçte beyaz astar üzerine, kahverengi sır. Dışta astar ve sır yok.

Bezeme: İçte, tondonun merkezinde bir adet nokta kazıma, tondo ile gövde arasında iki eş merkezli daire kazıma. Dışta, kaidenin içerisinde çok belirgin kazıma monogram ya da atölye imzası.

Benzerleri: Zelesskaya, 2011:150, Katalog No: 31; İnanan, 2010:266, Katalog No: 327;

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 10

Env. No: 154-4-14

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Yüksek halka kaide

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 6.6 cm. (Tahrip)

Korunan Yükseklik: 3.5 cm.

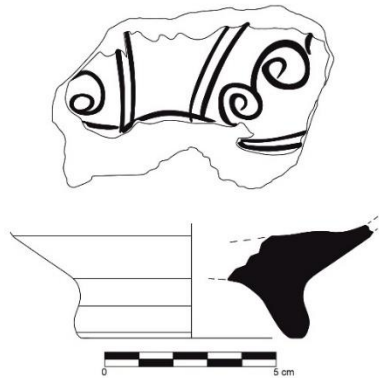
Hamur Rengi: 5.0 YR 7/10

Sır: İçte beyaz astar üzerine koyu sarı sır. Dışta, astar ve sır yok.

Bezeme: İçte, gövdeden ağza doğru uzayan iki eliptik kazıma çizgi ortasında (badem formu oluşturulmuş) birbirlerine uçlarından bağlanan küçük spiraller. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Ricci vd. 2015:456 Katalog No:18

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 11

Env. No: 154-4-15

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Sivriltilmiş, dışa çekik ince ağız tablalı ağız tablası

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 19.2 cm.

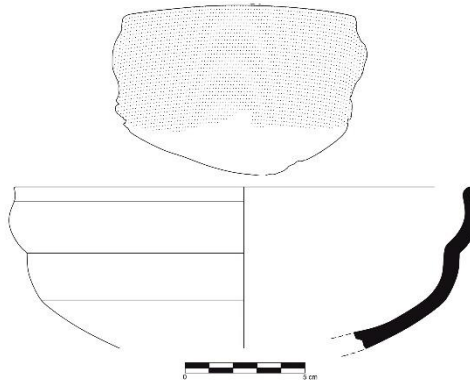
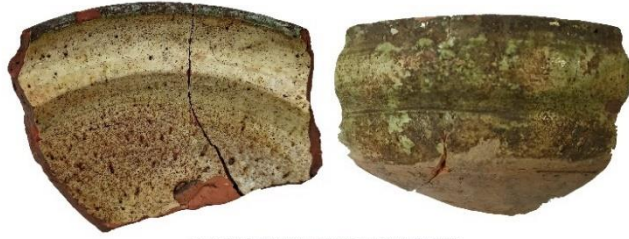
Korunan Yükseklik: 6.7 cm.

Hamur Rengi: 2.5 YR 6/8

Sır: İçte, koyu krem rengi astar üzerine yeşilimsi sarı sır. Dışta, gövdeye kadar koyu krem astar, içtekenden daha yoğun ve koyu tonda yeşilimsi sarı sır.

Bezeme: İçte ve dışta bezeme yok.

Tarihlendirme: 11. yy. – 15. yy. aralığı

Kat. No: 12

Env. No: 154-4-17

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Yuvarlatılmış, hafif dışa çekik basit uçlu ağız tablası

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 19.6 cm.

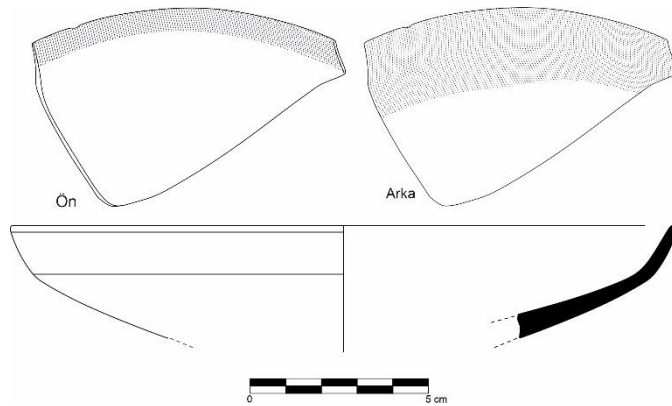
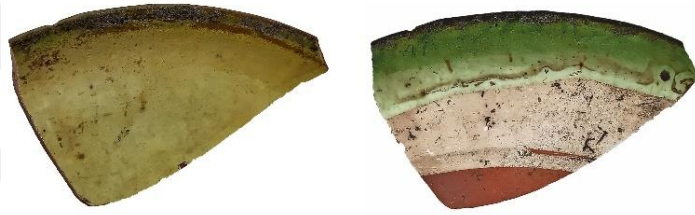
Korunan Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 7/10

Sır: İçte, beyaz astar üzerine yeşilimsi sarı sır, ağız kısmında kahverengi sır. Dışta gövdeye kadar beyaz astar, ağız kısmında açık yeşil sır.

Bezeme: Kabin ağız kısmı kahverengi sır ile boyanmış.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 13

Env. No: 154-4-18

Grup: Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler

Tür: Gövde parçası

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Korunan Yükseklik: 4.8

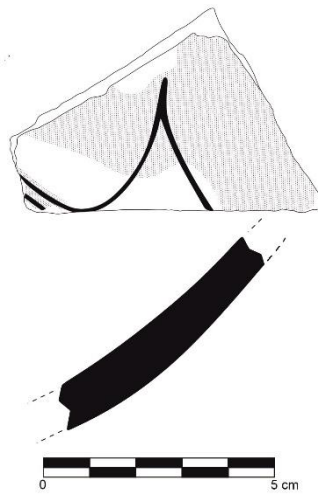
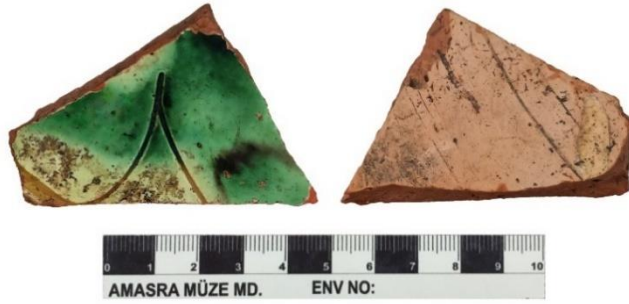
Hamur Rengi: 7.5 YR 6/4

Sır: İçte, krem rengi astar üzerine şeffaf renksiz. Dışta krem rengi astar mevcut, sır yok.

Bezeme: İçte, birbirleri ile uçlarından kesişen iki çizgisel kazıma. Yeşil ve hardal rengi sır boyama. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Polat, 2022:421 Katalog No:39;

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 14

Env. No: 154-4-19

Grup: Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler

Tür: Gövde parçası

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Korunan Yükseklik: 3.5 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 6/8

Sır: İçte, beyaz astar üzerine şeffaf sır. Dışta, beyaz astar akıtma mevcut, sır yok.

Bezeme: İçte, birbirine paralel ikişer gruplu altı çizgisel kazıma, bunlardan iki çiftini dik olarak kesen bir çift çizgisel kazıma daha mevcut. Koyu kahverengi sır ve koyu yeşil sır boyama. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Korucu, 2013:305, Katalog No: 105

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 15

Env. No: 154-4-20

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Ağız tablası kırık gövde parçası

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

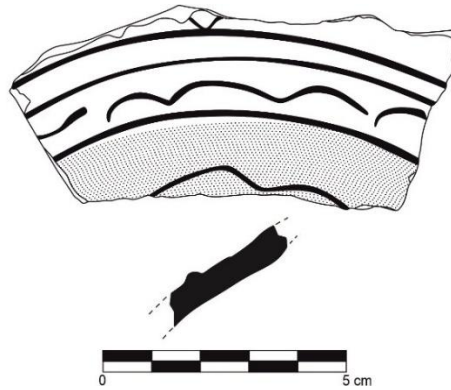
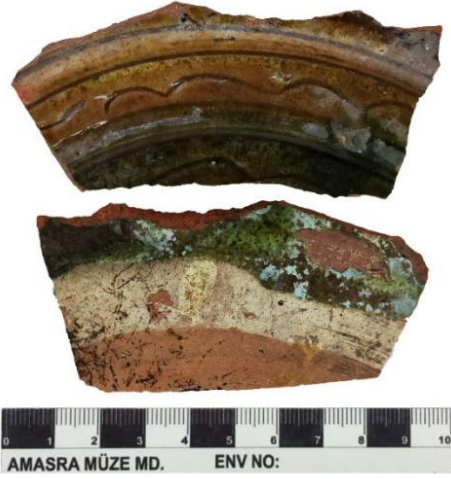
Korunan Yükseklik: 2.4 cm.

Hamur Rengi: 2.5 YR 5/8

Sır: İçte beyaz astar üzerine koyu yeşil sır, dışta gövdeye kadar beyaz astar ağız çapında koyu yeşil sır.

Bezeme: İçte, ağız kısmında ikisi üstte biri altta olmak üzere üç eş merkezli daire arasında dalga motifli çizgi kazıma bant. Gövdede dalga motiflerinin devam ettiği görülüyor. Ağız kısmında koyu sarı sır boyama. Arkada bezeme yok.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 16

Env. No: 154-4-22

Grup: Astar Boyalı Seramikler

Tür: Yuvarlatılmış basit uçlu ağız tablası

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 19.8 cm.

Korunan Yükseklik: 3.6 cm.

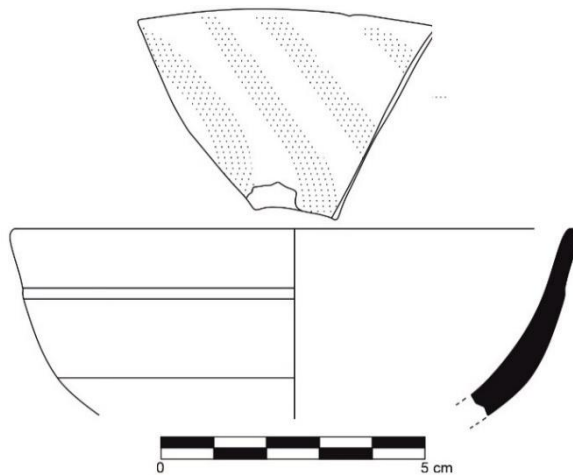
Hamur Rengi: 2.5 YR 8/2

Sır: İçte beyaz astar üzerine kahverengi sır. Dışta, ağız çevresi beyaz astar üzerine kahverengi sır akıtma.

Bezeme: İçte, kahverengi sır üzerine slip tekniği kullanılarak ağızdan gövdeye uzanan şeritler akıtılmış. Dışta bezeme bulunmamakta.

Benzerleri: Amouric, 2015:50 Katalog No:13, Waksman, 2007:385 Katalog No: BYZ 330

Tarihlendirme: 12. yy.– 14. yy. aralığı

Kat. No: 17

Env. No: 154-4-23

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Yuvarlatılmış basit uçlu ağız tablası

Buluntu Yeri: 154 Ada / 4 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 20 cm.

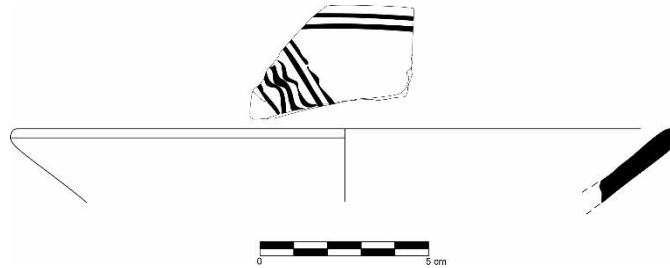
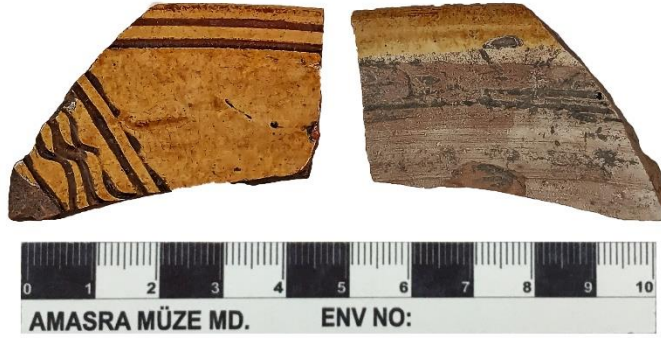
Korunan Yükseklik: 2.2 cm.

Hamur Rengi: 2.5 YR 5/8

Sır: İçte, beyaz astar üzerine sarı sır. Dışta, ağız kısmında beyaz astar üzerine sarı sır.

Bezeme: İçte, ağız kısmında eş merkezli iki daire. Gövdeden ağza uzanan, birbirine paralel ikişer çizgi ile bordüre alınmış, üç dişli tarak bezemeli kazıma süsleme.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 18

Env. No: 3-3-1

Grup: Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler

Tür: Yüksek halka kaideli, ağız tablası kırık kâse

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 3. Seviye)

Kaide Çapı: 5.8 cm.

Korunan Yükseklik: 5.4 cm.

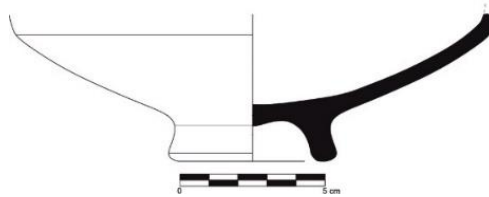
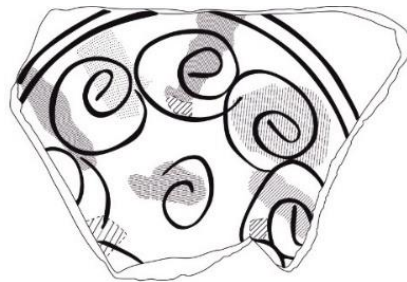
Hamur Rengi: 10.0 YR 9/4

Sır: İçte beyaz astar üzerine şeffaf sır. Dışta gövdeye kadar beyaz astar.

Bezeme: İçte, tondo merkezinde bir spiral kazıma, gövdede birbirlerine uçlarından bağlanmış toplamda sekiz tane olması muhtemel spiral kazımlar. Spirallerin dışında iki eş merkezli daire. Yeşil ve kahverengi sır ile boyama. Dışta, gövde de görülen kahverengi sır akıtmaları.

Benzerleri: Demir, 2023:522 Katalog No: 418; Demir, 2023:515 Katalog No:411;

Tarihlendirme: 17. yy.– 19. yy. aralığı

Kat. No: 19

Env. No: 3-3-2

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Alçak halka kaide

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 3. Seviye)

Kaide Çapı: 8 cm.

Korunan Yükseklik: 4.1 cm.

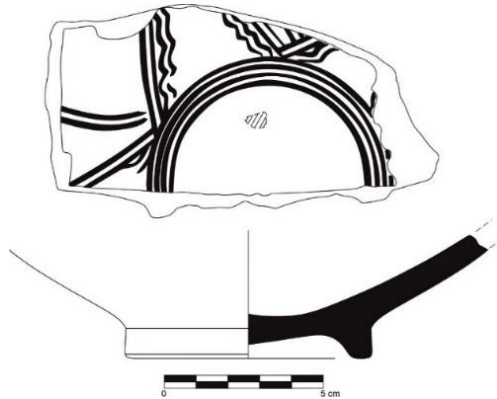
Hamur Rengi: 2.5 YR 5/6

Sır: İçte, beyaz astar üzerine, açık yeşilimsi sır. Dışta, kaide dahil beyaz astarlı.

Bezeme: İçte, tondo merkezinde 4 adet eş merkezli daire. Gövdeye doğru uzanan iki sıra düz, iki sıra dalga motifli kazıma eş merkezli dairelerin etrafında sıralanmış.

Dışta bezeme yok.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 20

Env. No: 3-3-3

Grup: Sıçratma Boyalı Seramikler

Tür: Alçak halka kaide

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 3. Seviye)

Kaide Çapı: 6 cm.

Korunan Yükseklik: 2.1 cm

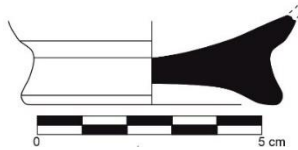
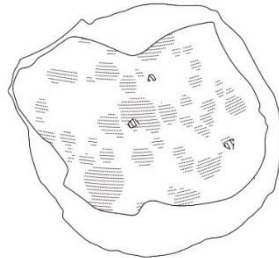
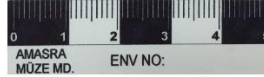
Hamur Rengi: 5.0 YR 6/8

Sır: İçte, beyaz astar üzerine şeffaf sır. Dışta astar, sır yok.

Bezeme: İçte, şeffaf sır üzerine slip tekniği kullanılarak mangan moru irili ufaklı düzensiz sıçratılmış noktalar. Dışta, bezeme yok.

Benzerleri: Zelesskaya, 2011:45, Katalog No: 17; Fındık 2018:496 Resim:7; Doğer, 2012:236 Katalog No:236

Tarihlendirme: 12. yy. sonrası

Kat. No: 21

Env. No: 3-3-5

Grup: Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler

Tür: Ağız tablası kırık gövde parçası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 3. Seviye)

Korunan Yükseklik: 3.5 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 5/8

Sır: İçte beyaz astar üzerine şeffaf sır. Dışta ağız tablasında beyaz astar, sır yok.

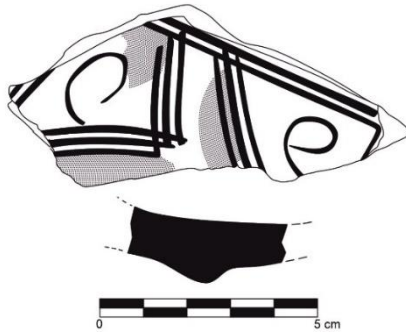
Bezeme: İçte birbirine paralel yatay ve dikey üçer çizgi kazıma birbirini kesmekte.

Dikeydeki üçer çizgi ağız tablasına doğru birbirine paralel iki çizgi kazıma ile kesişmekte. Çizgisel grupların aralarında kalan bölümlerde spiral kazımalar.

Kahverengi ve yeşil renk sır boyama. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Тесленко, 2016:98 Katalog No: Tablo 2 – 11

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 22

Env. No: 3-3-6

Grup: Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler

Tür: Ağız tablası kırık gövde parçası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 3. Seviye)

Korunan Yükseklik: 5.4 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 5/8

Sır: İçte beyaz astar üzerine şeffaf sır. Dışta astar ve bezeme yok.

Bezeme: Gövdede sağda iki solda üç dikey ve iç bükey kazıma çizginin tek birinin kesintisiz devamı ile oluşturulmuş badem formlu geometrik desen. Desenin sağında ve solunda birer spiral kazıma. İkiye bölünmüş ağız tablasında altta birer eş merkezli daire kazıma arasında üçlü tarakla yapılmış üçlü kesintisiz dalgalı kazıma çizgi ile oluşturulmuş bant. Üstte aynı bantın üç eş merkezli daire ile oluşturulmuş formu ?.

Benzerleri: Тесленко, 2016:98 Katalog No: Tablo 2 – 11

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 23

Env. No: 3-3-7

Grup: Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler

Tür: Gövde parçası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 3. Seviye)

Korunan Yükseklik: 2.7 cm.

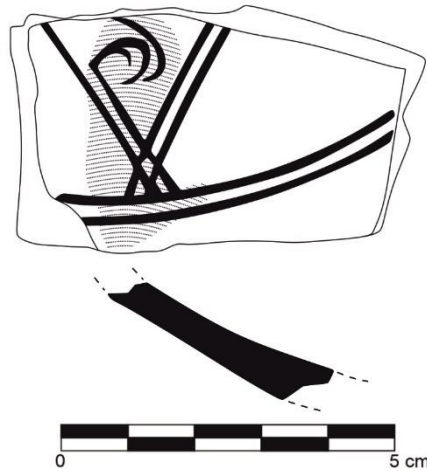
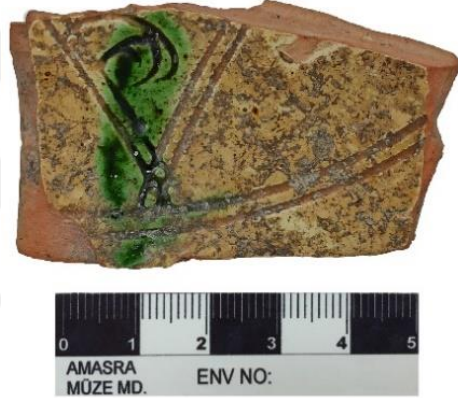
Hamur Rengi: 5.0 YR 5/8

Sır: İçte beyaz astar üzerine şeffaf sır. Dışta gövdede beyaz astar.

Bezeme: İçte, iki eş merkezli daire kazıma. Gövdeden eş merkezli daire kazımalara uzanan birbirlerini uçlarından kesen ikişer çizgisel kazıma. Şeffaf sır üzerine yeşil renk sır boyama. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Zelesskaya, 2011:215, Katalog No: 445;

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 24

Env. No: 3-3-9

Grup: Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler

Tür: Ağız tablası kırık gövde parçası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 3. Seviye)

Korunan Yükseklik: 4.4 cm.

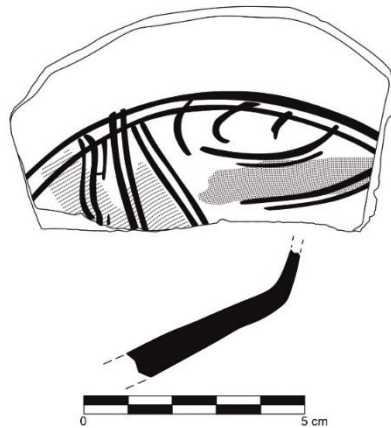
Hamur Rengi: 2.5 YR 5/10

Sır: İçte beyaz astar üzerine şeffaf sır. Dışta ağız tablasında beyaz astar.

Bezeme: İçte gövdede iki eş merkezli daire. Dairenin içinde çizgisel kazımalar. Şeffaf sır üzerine yeşil ve kahverengi sır boyamalar. Dışta beyaz astar üzerine yeşil sır boyama.

Benzerleri: Demir, 2023:515 Katalog No: 411; Demir, 2023:522 Katalog No: 418;

Tarihlendirme: 17. yy. ortası – 19. yy. ortası aralığı

Kat. No: 25

Env. No: 3-3-11

Grup: Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler

Tür: İçten kaburgalı, dışa çekik sivriltilmiş basit uçlu geniş ağız tablası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 3. Seviye)

Ağız Çapı: 22 cm.

Korunan Yükseklik: 2.5 cm.

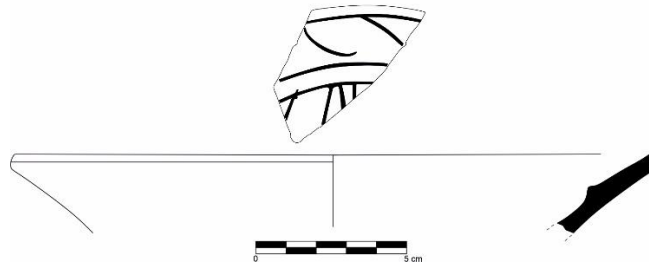
Hamur Rengi: 7.5 YR 7/4

Sır: İçte beyaz astar üzerine şeffaf renk sır. Dışta astar ve sır yok.

Bezeme: İçte ağız tablasında iki eş merkezli daire arasında devam eden çizgisel kazıma bant. Gövdede bir daire arasında görülen çizgisel kazımlar. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Doğer vd., 2020:90 Katalog No: 2-3

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 26

Env. No: 3-3-12

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Yuvarlatılmış basit uçlu dışa çekik ağız tablası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 3. Seviye)

Ağız Çapı: 10.8 cm.

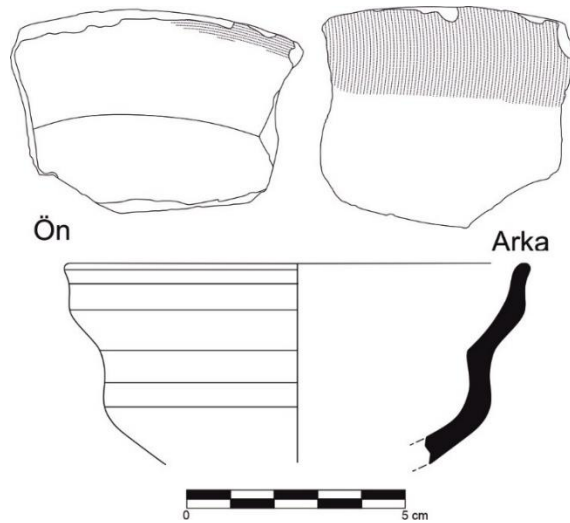
Korunan Yükseklik: 4.9 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 5/6

Sır: İçte krem rengi astar üzerine yeşil renk sır, dışta krem rengi astar üzerine ağız tablasında yeşil sır.

Bezeme: İçte ve dışta bezeme yok.

Tarihlendirme: 11. yy.– 15. yy. aralığı

Kat. No: 27

Env. No: 3-3-28

Grup: Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler

Tür: Ağız tablası kırık gövde parçası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 3. Seviye)

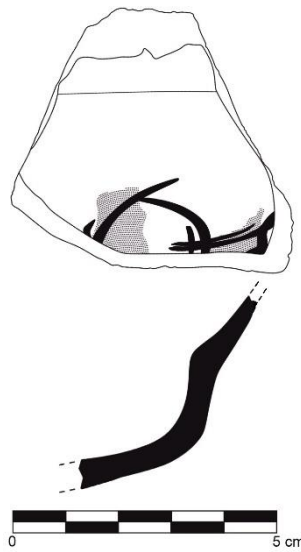
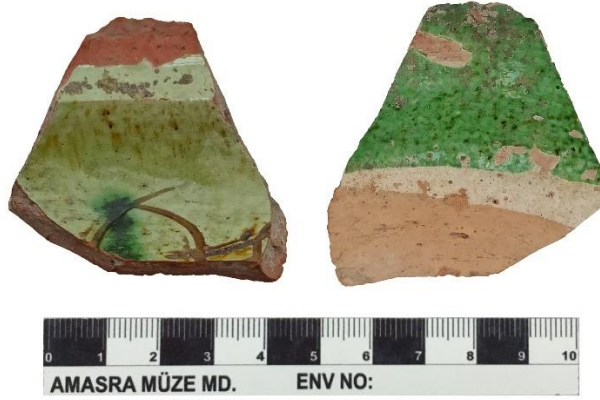
Korunan Yükseklik: 4.3 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 6/8

Sır: İçte krem renk astar üzerine açık yeşilimsi sarı sır. Dışta ağız tablasına kadar krem renk astar üzerine yeşil sır.

Bezeme: İçte görülen birbirini kesen çizgisel kazımlar, yeşil ve kahverengi sır boyamalar. Dışta bezeme yok.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 28

Env. No: 3-3-37

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: İçe çekik tablalı, dıştan kaburgalı ağız tablası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 3. Seviye)

Ağız Çapı: 15.6 cm.

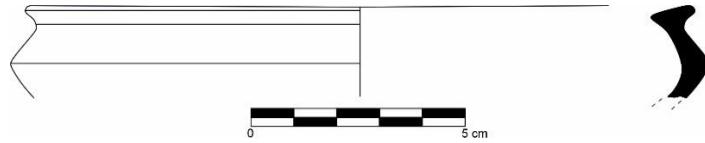
Korunan Yükseklik: 2.2 cm.

Hamur Rengi: 7.5 YR 6/4

Sır: İçte ve dışta krem rengi astar üzerine koyu yeşil sır.

Bezeme: İçte ve dışta bezeme yok

Tarihlendirme: 11. yy.– 15. yy. aralığı

Kat. No: 29

Env. No: 3-3-45

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Yuvarlatılmış basit uçlu dışa çekik ağız tablası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 3. Seviye)

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Korunan Yükseklik: 3 cm.

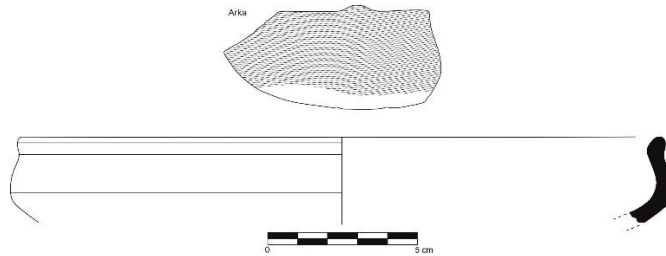
Hamur Rengi: 5.0 YR 6/8

Sır: İçte beyaz astar üzerine koyu sarı sır. Dışta ağıza kadar beyaz astar üzerine koyu yeşil sır.

Bezeme: İçte ve dışta bezeme yok.

Benzerleri: Kırmızı, 2012:59 Katalog No: ZA2-24

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 30

Env. No: 3-3-46

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Yuvarlatılmış basit uçlu dik kenarlı ağız tablası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 3. Seviye)

Ağız Çapı: 13.4 cm.

Korunan Yükseklik: 3.8 cm.

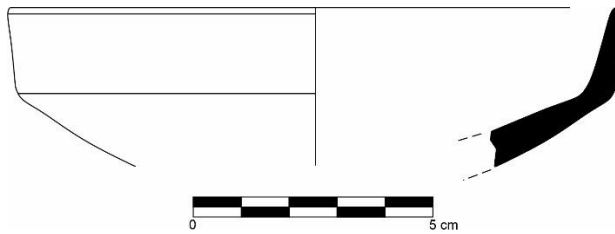
Hamur Rengi: 7.5 YR 6/6

Sır: İçte krem renk astar üzerine sarı sır. Dışta ağız tablasına kadar krem renk üzerine sarı sır.

Bezeme: İçte ve dışta bezeme yok.

Benzerleri: Zelesskaya, 2011:124, Katalog No: 240; Zelesskaya, 2011:128, Katalog No: 255

Tarihlendirme: 11. yy.– 15. yy. aralığı

Kat. No: 31

Env. No: 3-3-47

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Küresel gövdeli, dışa çekik kenarlı, basit uçlu ağız tablası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 3. Seviye)

Ağız Çapı: 17 cm.

Korunan Yükseklik: 4.5 cm.

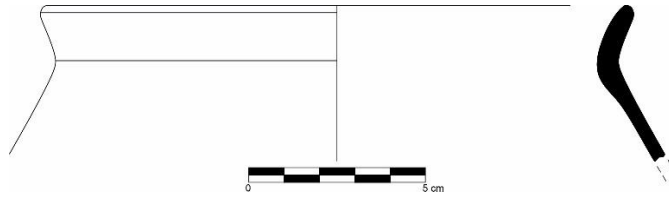
Hamur Rengi: 7.5 YR 6/6

Sır: İçte ve dışta beyaz astar üzerine koyu kahverengi sır.

Bezeme: İçte ve dışta bezeme yok.

Benzerleri: Girgin, 2019:38 Katalog No:6; Demirtiken, 2012:114 Katalog No: ED17

Tarihlendirme: 11. yy. – 15. yy. aralığı

Kat. No: 32

Env. No: 3-2-1

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Alçak halka kaide

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 2. Seviye)

Kaide Çapı: ~5.8 cm. (Deforme)

Korunan Yükseklik: 3.5 cm.

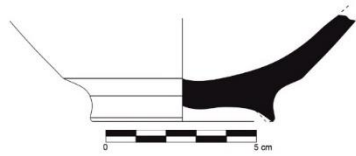
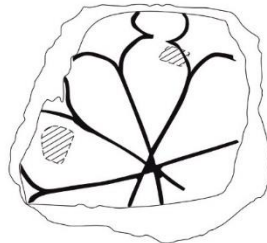
Hamur Rengi: 10.0 YR 5/4

Sır: İçte krem renk astar üzerine sarı sır. Dışta krem renk astar, sır yok.

Bezeme: İçte tondo merkezinde sekiz yapraklı olması muhtemelen bitkisel kazıma motif. Belirgin üç ayak izleri. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Meriç ve Meriç, 2021:63 Katalog No: İRT12-GA4;

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 33

Env. No: 3-2-2

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Alçak halka kaide

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 2. Seviye)

Kaide Çapı: 7.6 cm.

Korunan Yükseklik: 4.4 cm.

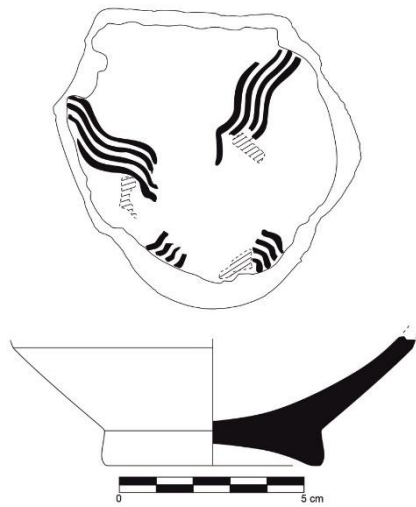
Hamur Rengi: 7.5 YR 5/6

Sır: İçte beyaz astar üzerine, sarı sır. Dışta astar ve bezeme yok.

Bezeme: İçte, tondonun merkezinden özensiz bir çizgisel kazıma. Tondodan gövdeye uzanan dört dişli tarak ile oluşturulmuş dört grup dalga kazıma motif. Belirgin üç ayak izleri. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: İnanan, 2023:190 Katalog No: G6 d; Doğer, 2012:142 Katalog No:148-149-150.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 34

Env. No: 3-2-4

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Yüksek halka kaide

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 2. Seviye)

Kaide Çapı: 6.6 cm.

Korunan Yükseklik: 3.7 cm.

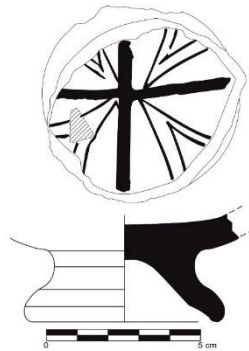
Hamur Rengi: 10.0 YR 6/4

Sır: İçte beyaz astar üzerine açık sarı sır. Dışta astar ve sır yok.

Bezeme: İçte, tondonun merkezinde geniş kazıma tekniği ile işlenmiş biri dikey biri yatay yerleştirilmiş ve birbirlerini ortalarından kesen (haçvari) iki geniş kazıma çizgi. Bu kazımaların kesişim noktalarından başlayarak oluşturulmuş iç içe geçmiş iki üçgen formu verilmiş dört grup üçgen kazıma.

Benzerleri: Bakirtzis, 1987:201 Katalog No: PL 6-i; Doğer, 2014:138 Katalog No: 25-116

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 35

Env. No: 3-2-5

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Kaide halkası kırık gövde parçası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 2. Seviye)

Korunan Yükseklik: 1.7 cm.

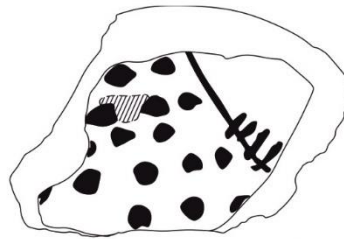
Hamur Rengi: 7.5 YR 6/6

Sır: İçte beyaz astar üzerine sarı sır. Dışta astar ve bezeme yok.

Bezeme: İçte, bir çizgisel kazıma ve bu çizgiye dik olarak çizilmiş dört küçük çizgi kazıma. Bu çizgi kazımanın sınırları içerisinde kalan (sayılabilen) on sekiz tane düzensiz nokta kazıma bezeme. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Meriç ve Meriç, 2021:58 Katalog No: İRT12-79;

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 36

Env. No: 3-2-9

Grup: Astar Boyalı Seramikler

Tür: Ağız tablası kırık gövde parçası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 2. Seviye)

Korunan Yükseklik: 2.2 cm.

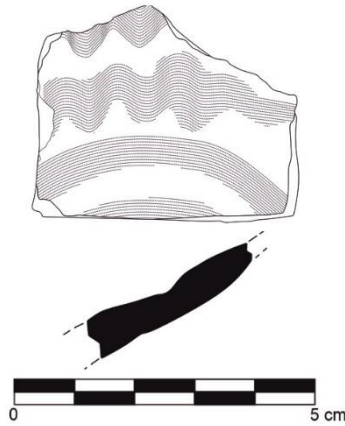
Hamur Rengi: 7.5 YR 5/4

Sır: İçte krem rengi astar üzerine yeşil sır. Dışta krem rengi astar, bezeme yok.

Bezeme: İçte, altta iki eş merkezli kabartma daire üstüne iki sıra halinde düzenlenmiş slip akıtma teknikli kesintisiz dalga motif. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Demir, 2023:456 Katalog No:352

Tarihlendirme: 13. yy. sonu – 14. yy. başı

Kat. No: 37

Env. No: 3-2-28

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Dış bükey profil gövdeli, merkeze doğru kalınlaşan, yuvarlatılmış düz dip

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 2. Seviye)

Kaide Çapı: 10 cm.

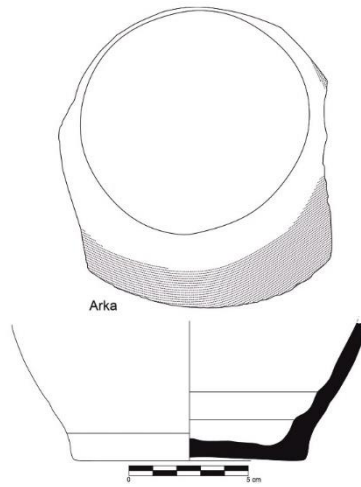
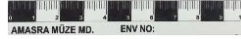
Korunan Yükseklik: 6 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 6/8

Sır: İçte astar ve sır yok. Dışta gövdede krem renk astar üzerine sarı sır. Kaideye astar ve sır yok.

Bezeme: İçte ve dışta bezeme yok.

Tarihlendirme: 11. yy. – 15. yy. aralığı

Kat. No: 38

Env. No: 3-2-35

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Ucu düzleştirilmiş yüksek halka kaideli, yayvan gövdeli, dıştan yuvarlatılmış içten düz ve sivriltilmiş ağız kenarlı kâse

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 2. Seviye)

Kaide Çapı: 5.8 cm.

Ağız Çapı: 17.4 cm.

Korunan Yükseklik: 7.2 cm.

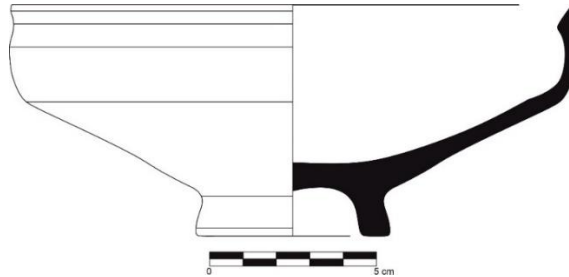
Hamur Rengi: 5.0 YR 7/8

Sır: İçte, krem renk astar üzerine yeşil sır. Dışta, ağız kısmında krem renk astar üzerine yeşil sır.

Bezeme: İçte ve dışta bezeme yok. İçte, üç ayak izleri belirgin.

Benzerleri: Uçar, 2014:237 Katalog No: T36; Akpınar, 2006:75 Resim: A; Polat, 2010:160 Katalog No: 198; Özdeniz, 2019:125 Katalog No:48.

Tarihlendirme: 17. yy. ortası – 18. yy. ortası aralığı

Kat. No: 39

Env. No: 3-2-36

Grup: Münferit Seramikler

Tür: Düzleştirilmiş alçak halka kaideli, hafif dışa çekik yuvarlatılmış basit ağız uçlu tabak

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 2. Seviye)

Ağız Çapı: 18.4 cm.

Kaide Çapı: 6.8 cm.

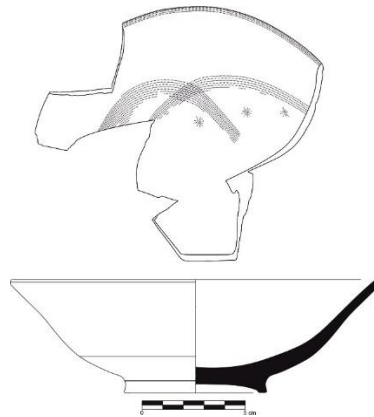
Korunan Yükseklik: 5.6 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 6/8

Sır: İçte, beyaz astar üzerine şeffaf sır. Dışta, ağız kısmında beyaz astar üzerine şeffaf sır.

Bezeme: İçte, şeffaf sır üzerine kıvrımsı kahverengi ile boyama birbirini kesen iki eliptik daire. Dairelerden sağdakinin içerisinde iki adet noktasal boyama. Dışta bezeme yok.

Tarihlendirme: 17. yy. – 18. yy. aralığı

Kat. No: 40

Env. No: 3-1-1

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Yüksek halka kaide

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 1. Seviye)

Kaide Çapı: 6 cm.

Korunan Yükseklik: 3.4 cm.

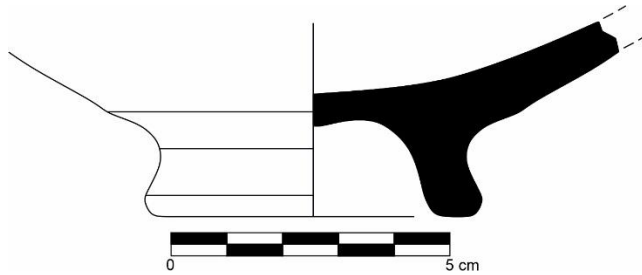
Hamur Rengi: 7.5 YR 5/4

Sır: İçte beyaz astar üzerine çok uçuk sarı sır. Dışta astar ve sır yok.

Bezeme: İçte ve dışta bezeme yok. İçte üç ayak izleri belirgin.

Benzerleri: İnanan vd., 2023:199 Katalog No: G.18-a

Tarihlendirme: 11. yy.– 15. yy. aralığı

Kat. No: 41

Env. No: 3-1-3

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Dış bükey profil gövdeli, merkeze doğru kalınlaşan, yuvarlatılmış düz dip

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 1. Seviye)

Kaide Çapı: 9.6 cm.

Korunan Yükseklik: 2.8 cm.

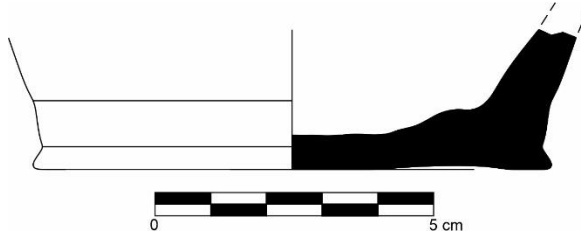
Hamur Rengi: 7.5 YR 5/4

Sır: İçte beyaz astar üzerine koyu yeşil sır. Dışta astar ve sır yok

Bezeme: İçte ve dışta bezeme yok.

Benzerleri: Karaöz vd., 2023:222 Katalog No:75;

Tarihlendirme: 11. yy. – 15. yy. aralığı

Kat. No: 42

Env. No: 3-1-10

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Gövde parçası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 1. Seviye)

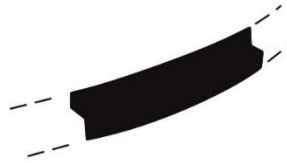
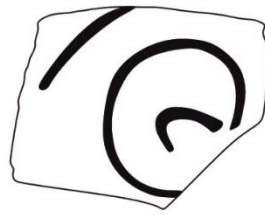
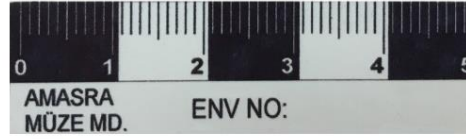
Korunan Yükseklik: 3.1 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 6/10

Sır: İçte beyaz astar üzerine sarı sır. Dışta beyaz astar.

Bezeme: İçte kazıma ile spiral motif. Dışta bezeme yok.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 43

Env. No: 3-1-12

Grup: Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler

Tür: Dışa çekik, düzleştirilmiş uçlu ağız tablası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı (3. Sondaj / 1. Seviye)

Ağız Çapı: 15.8 cm.

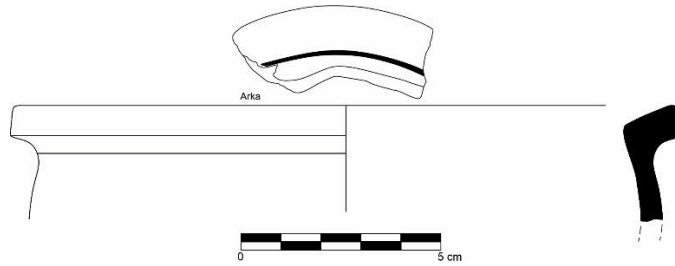
Korunan Yükseklik: 2.4 cm.

Hamur Rengi: 7.5 YR 6/4

Sır: İçte beyaz astar üzerine açık yeşil ve açık sarı sır. Dışta beyaz astar üzerine koyu yeşil sır.

Bezeme: İçte bezeme yok. Dışta ağız çapını dolaşan çizgisel kazıma.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 44

Env. No: 165-31-1

Grup: Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler

Tür: Yüksek halka kaideli, ağız tablası kırık kâse

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 6.5 cm.

Korunan Yükseklik: 5.3 cm.

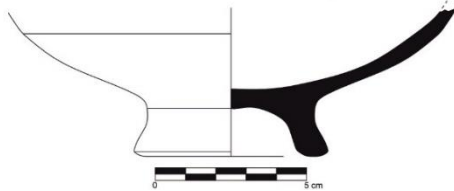
Hamur Rengi: 5.0 YR 7/10

Sır: İçte beyaz astar üzerine şeffaf sır. Dışta ağız tablasında beyaz astar.

Bezeme: İçte, tondo merkezinde kazıma ile oluşturulmuş üç şeritli örgü motifi. Örgü etrafı kâsenin ağız kısmına doğru çizgisel üçgen motiflerle hareketlendirilmiş. Kâsenin bazı kısımları kahverengi ve koyu yeşil sır ile boyanmış. Dışta bezeme yok

Benzerleri: Сейдалиев vd., 2021:300 Katalog No: 6

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 45

Env. No: 165-31-2

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Yüksek halka kaide

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 6 cm.

Korunan Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur Rengi: 2.5 YR 5/8

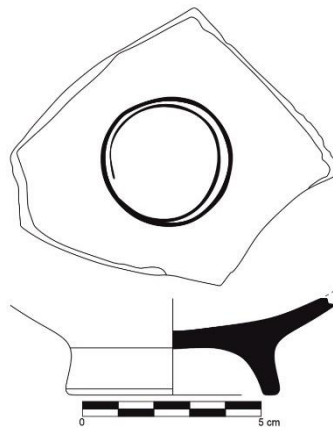
Sır: İçte beyaz astar üzerine uçuk sarı rengi sır. Dışta astar ve sır yok.

Bezeme: İçte, tondo merkezinde kazıma ile oluşturulmuş iki eş merkezli daire.

Dairelerden içteki daha özensiz. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Zelesskaya, 2011:150, Katalog No: 316;

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 46

Env. No: 165-31-3

Grup: Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler

Tür: Yüksek halka kaide

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 5.5 cm.

Korunan Yükseklik: 2.5 cm.

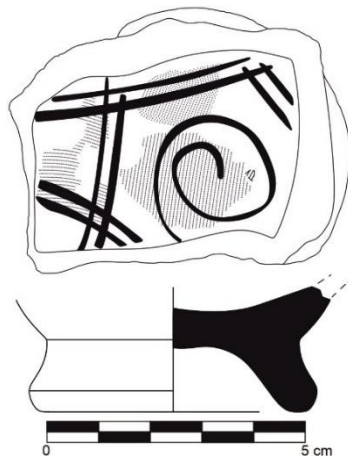
Hamur Rengi: 5.0 YR 5/6

Sır: İçte beyaz astar üzerine şeffaf sır. Dışta astar ve sır yok.

Bezeme: İçte, tondo merkezinde kazıma ile oluşturulmuş spiral motifi. Spiral motifini çevreleyen, birbirine paralel olarak ikişer çizgisel kazıma ile oluşturulmuş muhtemel beş kollu yıldız motifi. Kâse, koyu yeşil ve koyu kahverengi renklerle boyanarak hareketlendirilmiş.

Benzerleri: Zelesskaya, 2011:215 Katalog No:445,

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 47

Env. No: 165-31-4

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Yüksek halka kaide

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 6 cm.

Korunan Yükseklik: 2.2 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 6/4

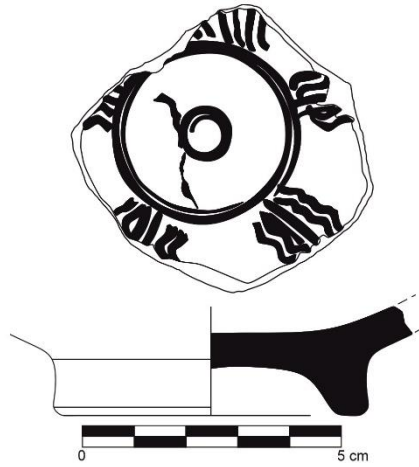
Sır: İçte beyaz astar üzerine sarı sır. Dışta astar ve sır yok.

Bezeme: İçte, tondoda kazıma ile iki eş konsantrik daire merkezine bir spiral motifi oluşturulmuş. Merkezdeki küçük spiralın yanından gövdeye uzayan bir çizgi kazıma.

Kâse, eş merkezli dairelerin dışından, ağız kısmına doğru uzayan birer düz çizgi ile beş eşit parçaya bölünmüş. Bu düz çizgilerin sağına ve soluna denk gelecek şekilde ikişer dalgalı çizgisel kazıma. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Şen, 2022:102 Katalog No: Fig. 3 – 14;

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 48

Env. No: 165-31-5

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Yüksek halka kaide

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 6.4 cm.

Korunan Yükseklik: 2.7 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 5/6

Sır: İçte beyaz astar üzerine sarı sır. Dışta astar ve sır yok.

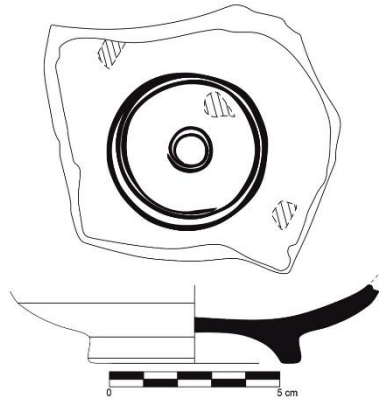
Bezeme: İçte, tondo merkezinde bir büyük spiral içine küçük spiral kazıma motif.

Belirgin üç ayak izleri. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Zelesskaya, 2011:150, Katalog No: 316; Bilici, 2010:106, Resim:4-5;

İnanan vd., 2023:189 Katalog No: I,

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 49

Env. No: 165-31-6

Grup: Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler

Tür: Düzleştirilmiş alçak halka kaideli, açık – geniş gövdeli, düz ağız tablalı tabak.

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 19 cm

Kaide Çapı: 6.7 cm.

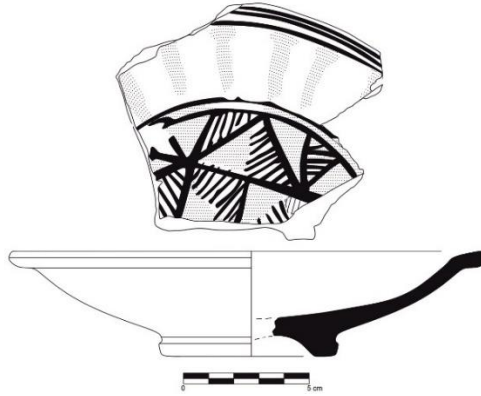
Korunan Yükseklik: 4.2 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 5/6

Sır: İçte krem renk astar üzerine krem rengi sır. Dışta ağız kısmında krem renk astar üzerine yeşil sır.

Bezeme: İçte, gövdede iki eş merkezli kazıma daire. Eş merkezli dairenin iç kısmı kazıma ile karelere bölünmüş. Bölünen kareler köşegenlerinden atılan birer çizgi kazıma ile üçgenlere dönüştürülmüş. Oluşan üçgenler bir dolu bir boş olacak şekilde çizgisel kazıma ile taranmış. Tabağın ağız kısmından tondosuya doğru mangan moru sır ile boya akıtılmış. Tondo merkezinde muhtelif yerlerde koyu yeşil sır boyamalar mevcut. Dışta Ağız tablasında iki eş merkezli kazıma daire. Dairelerin altında üç çizgili spiral kazıma.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 50

Env. No: 165-31-7

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Hafif sivriltilmiş basit uçlu ağız tablası

Buluntu Yeri: 165 Ada / 31 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 17 cm.

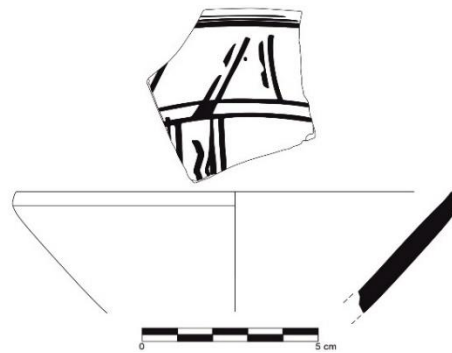
Korunan Yükseklik: 3.7 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 7/10

Sır: İçte beyaz astar üzerine açık sarı sır. Dışta ağız tablasında beyaz astar üzerine sarı sır.

Bezeme: İçte, ağız çevresini dolaşan biri üstte ikisi altta üç çizgisel kazıma motif. Bu motiflerin arasına çift çizgi ile oluşturulmuş ağız tablasında sivrileşip birbirini kesen kazıma çizgiler. Dairelerden en içtekini kesen ve gövdeye doğru uzanan birbirine paralel iki düz çizgi kazıma.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 51

Env. No: 155-10-1

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Dış bükey profil gövdeli, merkeze doğru kalınlaşan, yuvarlatılmış düz dip

Buluntu Yeri: 155 Ada / 10 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 9.8 cm.

Korunan Yükseklik: 2.9 cm.

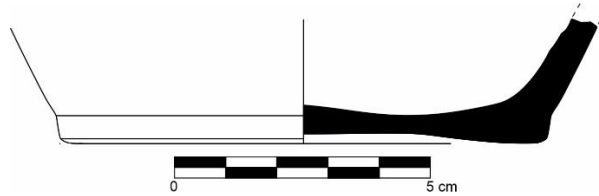
Hamur Rengi: 5.0 YR 7/6

Sır: İçte krem renk astar üzerine koyu zeytin yeşili sır. Dışta krem renk astar izleri görülmekte, sır yok.

Bezeme: İçte ve dışta bezeme yok.

Benzerleri: Mimaroglu, 2011:288 Katalog No:83

Tarihlendirme: 11. yy. – 15. yy. aralığı

Kat. No: 52

Env. No: 155-10-2

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Dış bükey profil gövdeli, yuvarlatılmış düz dip

Buluntu Yeri: 155 Ada / 10 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 8 cm.

Korunan Yükseklik: 4.6 cm.

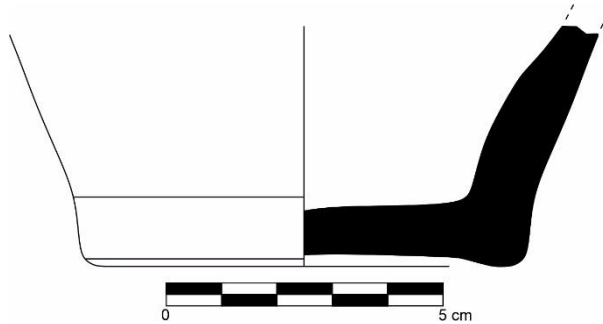
Hamur Rengi: 7.5 YR 6/6

Sır: İçte krem rengi astar üzerine açık zeytin yeşili sır. Dışta astar ve sır yok.

Bezeme: İçte ve dışta bezeme yok.

Benzerleri: Karaöz vd. 2023:222, Katalog No:75;

Tarihlendirme: 11. yy. – 15. yy. aralığı

Kat. No: 53

Env. No: 155-10-3

Grup: Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler

Tür: Alçak halka kaide

Buluntu Yeri: 155 Ada / 10 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: ~7 cm. (deforme)

Korunan Yükseklik: 1.6 cm.

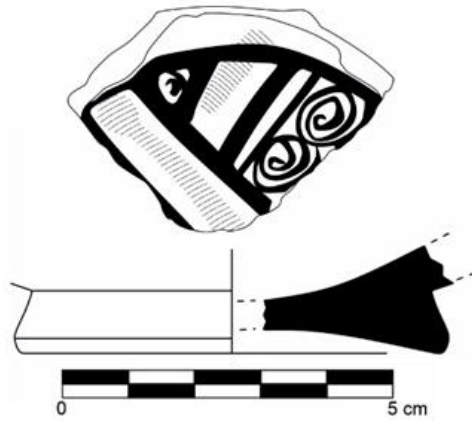
Hamur Rengi: 10 YR 7/4

Sır: İçte beyaz astar üzerine şeffaf sır. Dışta astar ve sır yok.

Bezeme: Tondoda bir daire kazıma motif. Dairenin içi spiraller ve çizgisel kazımlarla doldurularak bir madalyon düzenlemesi işlenmiş. Belli bölgelerde koyu yeşil sır boyamalar mevcut.

Benzerleri: Muştı, 2022:214 Katalog No:83

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 54

Env. No: 155-10-4

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Gövde parçası

Buluntu Yeri: 155 Ada / 10 Parsel Sondaj Kazısı

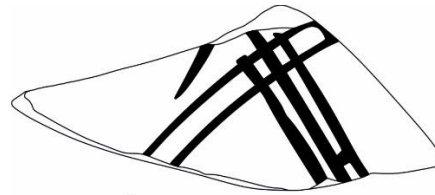
Korunan Yükseklik: 3.2 cm.

Hamur Rengi: 7.5 YR 6/8

Sır: İçte beyaz astar üzerine sarı sır. Dışta astar izleri görülmekte sır yok.

Bezeme: Çift  izgi ile oluşturulmuş daire olması muhtemel kazıma bezemeyi kesen    di li tarak benzeri aletle oluşturulmuş birbirine paralel    çizgi kazıma.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 55

Env. No: 155-10-5

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Gövde parçası

Buluntu Yeri: 155 Ada / 10 Parsel Sondaj Kazısı

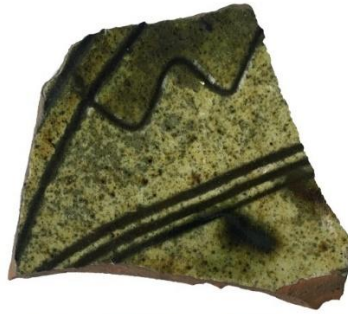
Korunan Yükseklik: 3.9 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 6/8

Sır: İçte krem renk astar üzerine zeytin yeşili sır. Dışta astar izleri görülmekte sır yok.

Bezeme: Çizgisel ve dalgalı kazımlar ile kâse hareketlendirilmiş. Birbirine paralel üç kazıma çizgi. Belli bölgeler koyu yeşil sır ile boyanmış.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 56

Env. No: 155-10-6

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Ağız tablası kırık gövde parçası

Buluntu Yeri: 155 Ada / 10 Parsel Sondaj Kazısı

Korunan Yükseklik: 4.8 cm.

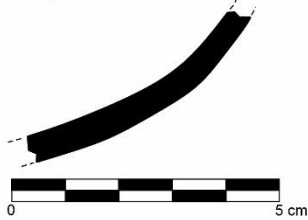
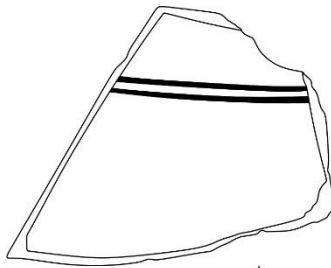
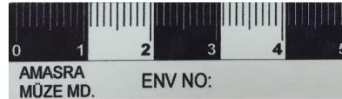
Hamur Rengi: 7.5 YR 7/6

Sır: İçte koyu krem astar. Dışta astar yok. İçte kahverengi sır, dışta kahverengi sır izleri.

Bezeme: İçte ağız tablasına yakın iki kazıma çizgi ağız çapını dolaşmakta. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: Kırmızı, 2012:63 Katalog No: ZFB2-55;

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 57

Env. No: 155-10-7

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Alçak halka kaide

Buluntu Yeri: 155 Ada / 10 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 6.8 cm.

Korunan Yükseklik: 2.8 cm.

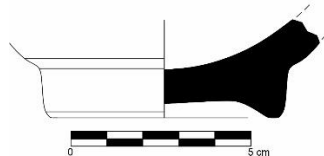
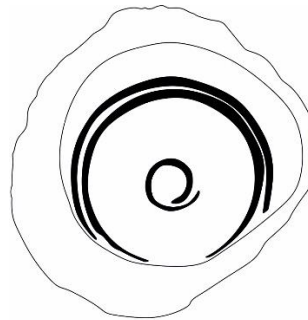
Hamur Rengi: 5.0 YR 5/6

Sır: İçte beyaz astar üzerine sarı sır. Dışta astar ve sır yok.

Bezeme: İçte tondo merkezinde bir daire ile oluşturulmuş kazıma spiral. Merkezden gövdeye doğru iki daire ile oluşturulmuş kazıma spiral.

Benzerleri: İnanan vd., 2023:189 Katalog No: I, Waksman vd., 2004:722, Katalog No: BYZ308

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 58

Env. No: 155-10-8

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Hafif dışa çekik, yuvarlatılmış basit uçlu ağız tablası

Buluntu Yeri: 155 Ada / 10 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 22 cm.

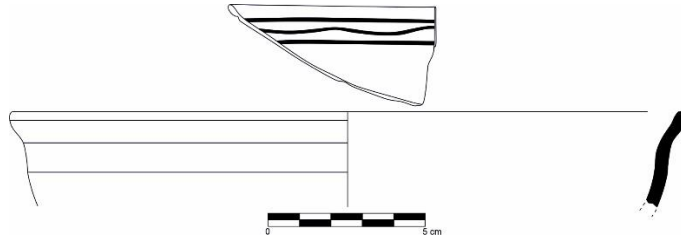
Korunan Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 6/6

Sır: İçte beyaz astar üzerine açık zeytin yeşili sır, dışta ağız kısmında beyaz astar üzerine kahverengi ve yeşil sır.

Bezeme: Ağız çapını dolaşan birbirine paralel iki düz çizgi kazıma arasında tek çizgi ile oluşturulmuş dalga motifi.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 59

Env. No: 155-10-9

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Hafif dışa çekik, yuvarlatılmış basit uçlu ağız tablası

Buluntu Yeri: 155 Ada / 10 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 14.8 cm.

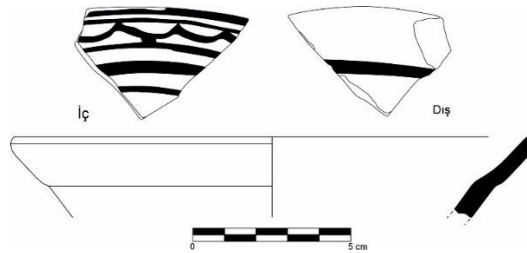
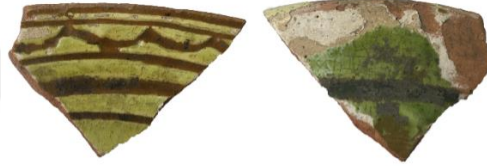
Korunan Yükseklik: 2.7 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 5/6

Sır: İçte beyaz astar üzerine zeytin yeşili sır. Dışta beyaz astar üzerine yeşil sır.

Bezeme: İçte ağız çapını dolaşan birbirine paralel iki düz çizgi kazıma arasında tek çizgi ile oluşturulmuş dalga motifi. Dışta ağız ve gövde arasında kâsenin çapını dolaşan iri tek çizgi kazıma.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 60

Env. No: 155-10-10

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Yüksek halka kaide

Buluntu Yeri: 155 Ada / 10 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: ~8 cm. (deforme)

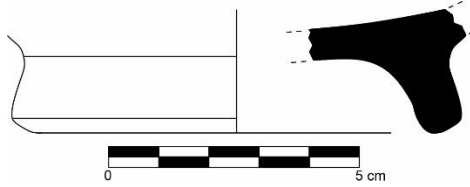
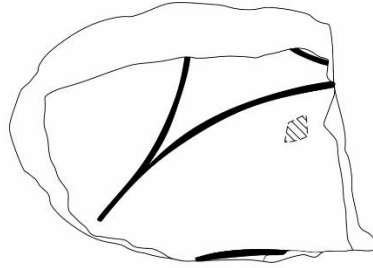
Korunan Yükseklik: 2.6 cm.

Hamur Rengi: 10 YR 7/4

Sır: İçte beyaz astar üzerine sarı sır. Dışta astar ve sır yok.

Bezeme: Tondo merkezinde uçları sivriltilmiş üçgen olması muhtemel geometrik kazıma motif. Üç ayak izi.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 61

Env. No: 277-46-1

Grup: Sıçratma Boyalı Seramikler

Tür: Yuvarlatılmış basit uçlu, dışa çekik ağız tablası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 16 cm.

Korunan Yükseklik: 4.2 cm.

Hamur Rengi: 2.5 YR 5/8

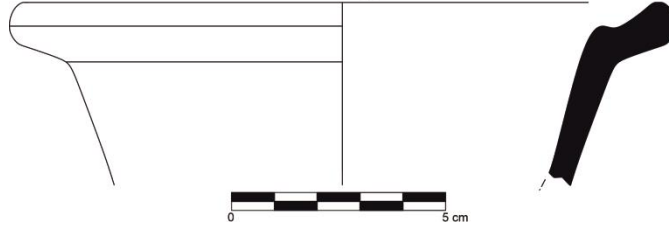
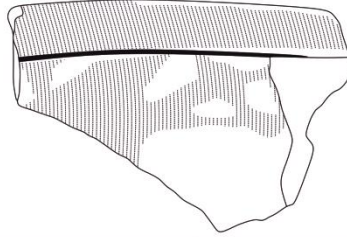
Sır: İçte krem renk astar üzerine kahverengi sır.

Bezeme: İçte, kahve rengi sır üzerine sarı renk sır ile düzensiz sıçratma uygulaması

Benzerleri: Vroom, 2019:188, Katalog No: 3.1; Demir, 2023:471 Katalog No: 367;

Demir, a.g.e. Katalog No: 374;

Tarihlendirme: 18. yy. – 19. yy. aralığı

Kat. No: 62

Env. No: 277-46-2

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Gövde parçası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

Korunan Yükseklik: 3.3 cm.

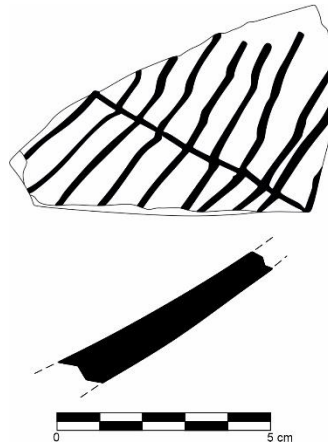
Hamur Rengi: 2.5 YR 8/12

Sır: İçte beyaz astar üzerine sarı sır. Dışta astar ve sır izleri.

Bezeme: İçte birbirine paralel dokuz kazıma düz çizgiyi yatayda ortadan bölen tek bir kazıma çizgi. Dışta bezeme yok.

Benzerleri: İnanan, 2010:220 Katalog No: 146; Doğer, 2004:12 Şekil:4;

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 63

Env. No: 277-46-3

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: İçten kaburgalı, dışa çekik yuvarlatılmış uçlu geniş ağız tablası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 25.7 cm.

Korunan Yükseklik: 2.4 cm.

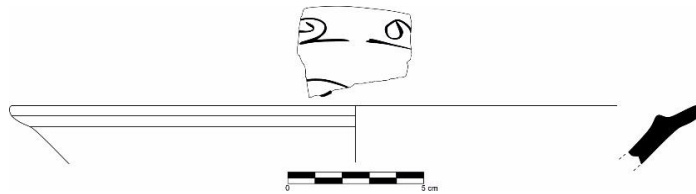
Hamur Rengi: 5.0 YR 5/4

Sır: İçte beyaz astar üzerine şeffaf sır. Dışta beyaz astar izleri görülmekte, sır yok.

Bezeme: Ağız tablasında çapı dolaşan ve belirli aralıklarla yerleştirilmiş küçük spiral kazımlar. Spirallerin altında çapı dolaşan kazıma çizgi. Gövdede tanımlanamayan çizgisel kazımlar.

Benzerleri: Zelesskaya, 2011:132 Katalog No: 263; Doğer, 2012:129 Katalog No:52

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 64

Env. No: 277-46-4

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Gövde parçası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

Korunan Yükseklik: 3.8 cm.

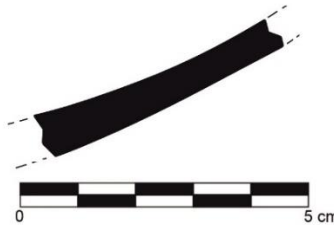
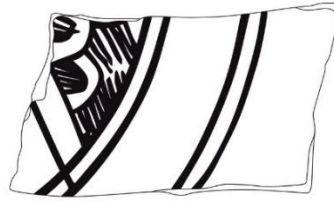
Hamur Rengi: 7.5 YR 5/4

Sır: İçte ve dışta beyaz astar üzerine açık zeytin yeşili sır.

Bezeme: İçte tondo merkezini dolaşan ikişer çift eş merkezli daire kazıma. İçteki eş merkezli daireler arasında taramalar ve örgü motifleri ile düzenlenmiş madalyon kazıma.

Benzerleri: Doğer, 2012:137 Katalog No:112

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 65

Env. No: 277-46-5

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: İçten kaburgalı, yuvarlatılmış basit uçlu ağız tablası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: ~15 cm. (deforme)

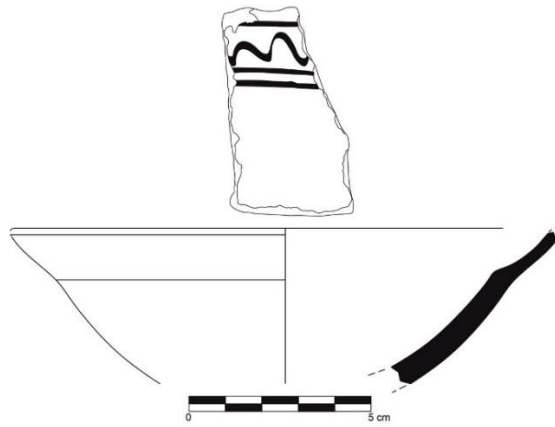
Korunan Yükseklik: 4.4 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 7/12

Sır: İçte beyaz astar üzerine sarı sır. Arkada beyaz astar üzerine ağız tablasında sarı sır.
Bezeme: İçte ağız çapını dolaşan eş merkezli üç daire kazıma arasında kazıma dalga motif ile oluşturulmuş bant.

Benzerleri: İnanan, 2010:201 Katalog No:70; Zekos, 1999:462 Figür:16, İnanan vd., 2023:194 Katalog No: G.11 e,

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 66

Env. No: 277-46-6

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Gövde parçası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

Korunan Yükseklik: 2.6 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 4/4

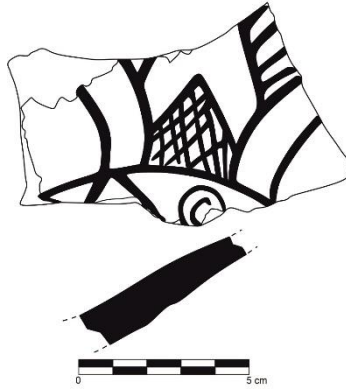
Sır: İçte beyaz astar üzerine sarı sır. Dışta beyaz astar izleri.

Bezeme: İçte birbirini kesen çizgiler ile oluşturulmuş bitkisel düzenlemeler.

Desenlerin iç kısmında yatay ve dikey kazıma çizgiler ile oluşturulan taramalar.

Benzerleri: Doğer, 2012:42 Resim:5

Tarihlendirme: 11. yy. – 15. yy. aralığı

Kat. No: 67

Env. No: 277-46-7

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Gövde parçası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

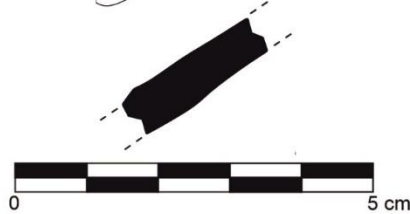
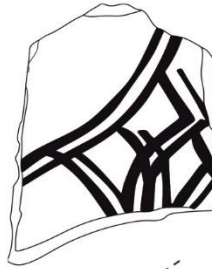
Korunan Yükseklik: 2.3 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 7/10

Sır: İçte krem renk astar üzerine şeffaf sır. Dışta belli bölümlerde krem renk astar üzerine şeffaf sır.

Bezeme: İçte birbirine paralel iki kazıma çizgiyle oluşturulmuş baklava deseni. Dışta bezeme yok.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 68

Env. No: 277-46-8

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Yuvarlatılmış basit uçlu, dik kenarlı, dışa çekik ağız tablası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 26.4

Korunan Yükseklik: 3.5 cm.

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/8

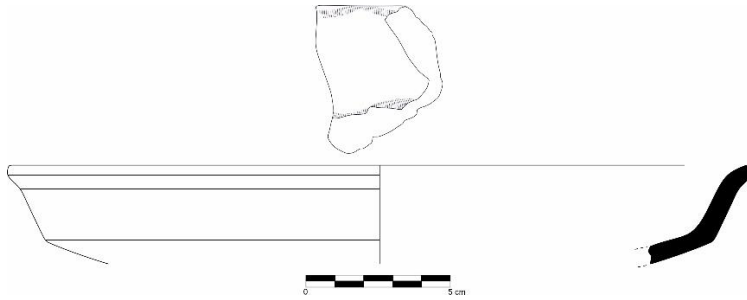
Sır: İçte krem renk astar üzerine kahverengi sır. Dışta gövdeye kadar krem renk astar üzerine kahverengi sır akıtmaları.

Bezeme: İçte krem renk astar ile oluşturulmuş ağız çapını dolaşan dalga motifi.

Gövdede görülen tanımlanamayan sarı renk sır ile boyamalar.

Benzerleri: Vroom, 2019:188, Katalog No: 3.1;

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 69

Env. No: 277-46-9

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Gövde parçası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

Korunan Yükseklik: 4.3 cm.

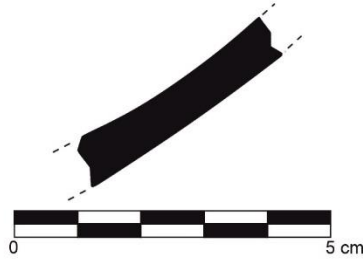
Hamur Rengi: 5.0 YR 6/8

Sır: İçte beyaz renk astar üzerine yeşilimsi sarı

Bezeme: İçte kazıma ile oluşturulmuş, içinden düz bir çizgi geçen eliptik desen.

Desenin çevrelerinde ince çizgisel kazımlar.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 70

Env. No: 277-46-10

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Yuvarlatılmış basit uçlu, dik kenarlı ağız tablası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 16.4 cm.

Korunan Yükseklik: 3.5 cm.

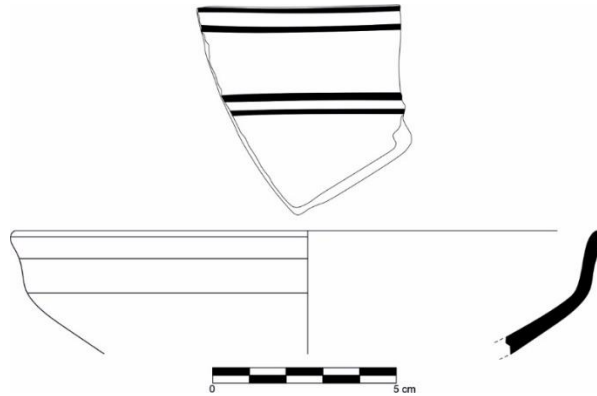
Hamur Rengi: 7.5 YR 6/8

Sır: İçte beyaz astar üzerine sarı sır. Dışta ağız tablasından gövdeye kadar beyaz astar üzerine sarı sır.

Bezeme: İçte ağız tablasını dolaşan iki, gövde kaburgasında kâsenin çapını dolaşan iki olmak üzere toplam dört eş merkezli daire kazıma.

Benzerleri: İnanan, 2010:189 Katalog No:21, İnanan vd., 2023:194 Katalog No: G.12 e

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 71

Env. No: 277-46-11

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Küresel gövdeli, dışa çekik kenarlı, basit uçlu ağız tablası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 14.2 cm.

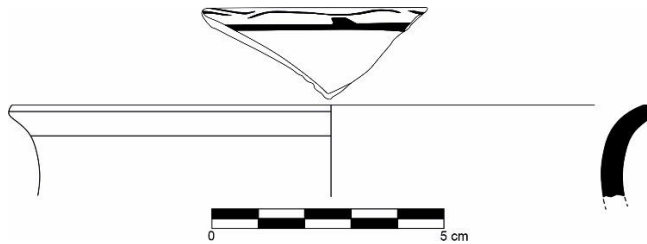
Korunan Yükseklik: 1.8 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 6/10

Sır: İçte beyaz astar üzerine sarı sır. Dışta ağız tablasında beyaz astar üzerine sarı sır.

Bezeme: İçte ağız tablasında kazıma ile oluşturulmuş kesintili dalgalar. Dalga motiflerinin altında ağız çapını dolaşan daire kazıma.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 72

Env. No: 277-46-12

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Sivriltilmiş basit uçlu ağız tablası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 21 cm.

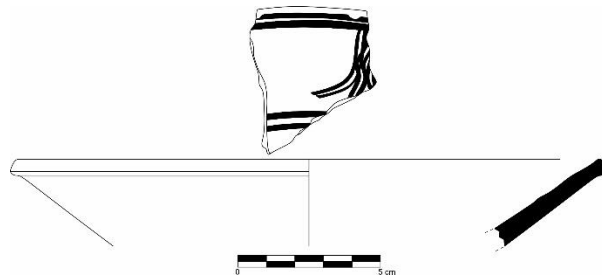
Korunan Yükseklik: 3 cm.

Hamur Rengi: 5 YR 6/8

Sır: İçte beyaz astar üzerine sarı sır. Dışta ağız tablasında beyaz astar üzerine sarı sır.

Bezeme: Ağız tablasını dolaşan, ikisi üstte ikisi altta olmak üzere toplam dört eş merkezli daire. Daireler ikişerli gruplandırılıp aradaki boşluk tarak benzeri bir alet ile yapılmış çizgisel kazımlar ile süslenmiş.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 73

Env. No: 277-46-13

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Sivriltilmiş basit uçlu ağız tablası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 17 cm.

Korunan Yükseklik: 3.4 cm.

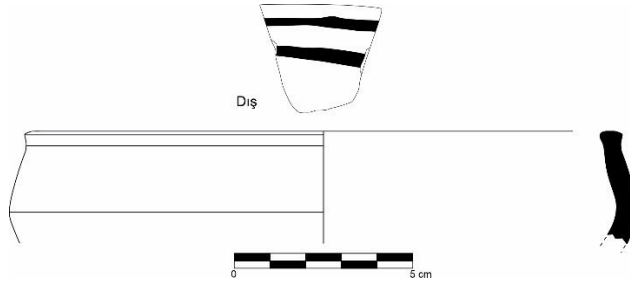
Hamur Rengi: 7.5 YR 6/6

Sır: İçte krem renk astar üzerine şeffaf sır. Dışta ağız tablasında krem renk astar üzerine şeffaf sır.

Bezeme: İçte bezeme yok. Dışta ağız tablasında görülen iki geniş çizgisel kazıma.

Benzerleri: Şen, 2021:103 Katalog No: T-7

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 74

Env. No: 277-46-14

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Ağız tablası kırık gövde parçası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

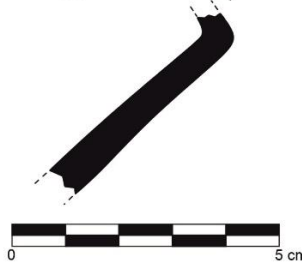
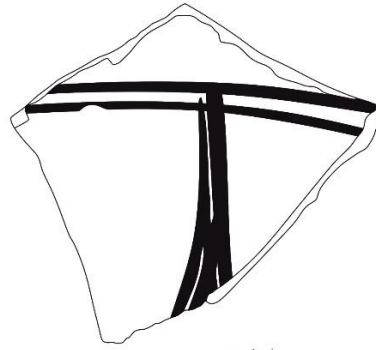
Korunan Yükseklik: 4.8 cm.

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/6

Sır: İçte ve dışta krem astar üzerine açık kahverengi sır.

Bezeme: İçte, ağız kısmında iki eş merkezli daire kazıma. Merkezden bu dairelere uzanan sivriltilmiş kazıma çizgiler.

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 75

Env. No: 277-46-15

Grup: Sıçratma Boyalı Seramikler

Tür: Gövde parçası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

Korunan Yükseklik: 4.4 cm.

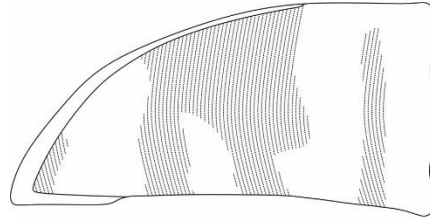
Hamur Rengi: 2.5 YR 5/8

Sır: İçte krem renk astar üzerine kahverengi sır.

Bezeme: İçte, kahve rengi sır üzerine sarı renk sır ile düzensiz sıçratma uygulaması.

Benzerleri: Vroom, 2019:188, Katalog No: 3.1;

Tarihlendirme: 18. yy.– 19. yy. aralığı

Kat. No: 76

Env. No: 277-46-16

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Gövde parçası

Buluntu Yeri: 277 Ada / 46 Parsel Sondaj Kazısı

Korunan Yükseklik: 5.2 cm.

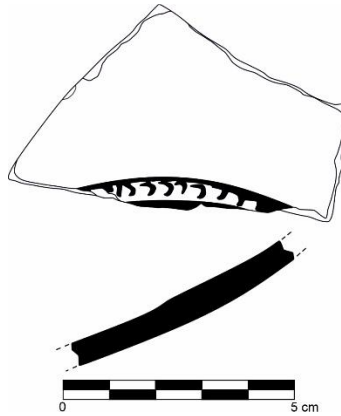
Hamur Rengi: 7.5 YR 6/6

Sır: İçte beyaz astar üzerine krem renk sır. Dışta beyaz astar.

Bezeme: Gövdede görülen iki eş merkezli iki daire arasına küçük virgül benzeri çizgisel kazımalar.

Benzerleri: Doğar, 2005:125, Resim 3;

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 77

Env. No: 153-43-2

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız tablası

Buluntu Yeri: 153 Ada / 43 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: 15.3 cm.

Korunan Yükseklik: 2.3 cm.

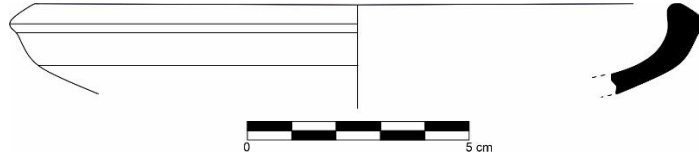
Hamur Rengi: 2.5 YR 6/10

Sır: İçte astar ve sır yok. Dışta krem renk astar üzerine koyu yeşil sır.

Bezeme: İçte ve dışta bezeme yok.

Benzerleri: Mimaroglu, 2011:271 Katalog No:56

Tarihlendirme: 11. yy.– 15. yy. aralığı

Kat. No: 78

Env. No: 153-43-3

Grup: Zeuksippus Ailesi Seramikleri

Tür: Ağız tablası kırık gövde parçası

Buluntu Yeri: 153 Ada / 43 Parsel Sondaj Kazısı

Ağız Çapı: deforme

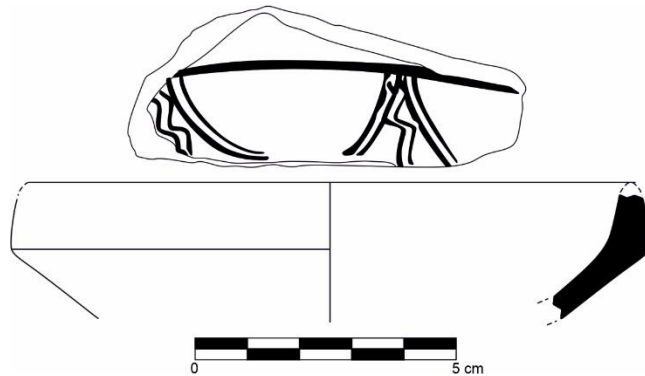
Korunan Yükseklik: 2.8 cm.

Hamur Rengi: 5.0 YR 6/8

Sır: İçte beyaz astar üzerine uçuk sarı sır. Dışta ağız tablasında beyaz astar izleri. Bezeme: İçte ağız ve gövde arasında bir daire kazıma çağı dolaşmakta. Uçları bu daireyi kesen ikişer kazıma çizgi ile oluşturulmuş yarım daireler. Yarım dairelerin arasından tondoya doğru uzanan iki çizgi kazıma ile oluşturulmuş dalga motifi.

Benzerleri: Demir, 2023:520 Katalog No: 416

Tarihlendirme: 12. yy. ortası – 15. yy. ortası aralığı

Kat. No: 79

Env. No: 153-43-4

Grup: Tek Renk Sırlı Seramikler

Tür: Yüksek halka kaide

Buluntu Yeri: 153 Ada / 43 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 6 cm.

Korunan Yükseklik: 2.7 cm.

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/4

Sır: İçte krem renk astar üzerine açık kahverengimsi sır. Dışta krem renk astar izleri.

Bezeme: İçte ve dışta bezeme yok.

Benzerleri: İnanan, 2021:455 Katalog No: 44

Tarihlendirme: 11. yy.– 15. yy. aralığı

Kat. No: 80

Env. No: 153-43-1

Grup: Münferit Tipli Seramikler

Tür: Dışa dönük kenarlı, tutamak kısmı uca doğru daralan, düz dipli kapak

Buluntu Yeri: 153 Ada / 43 Parsel Sondaj Kazısı

Kaide Çapı: 7 cm.

Korunan Yükseklik: 1.9 cm.

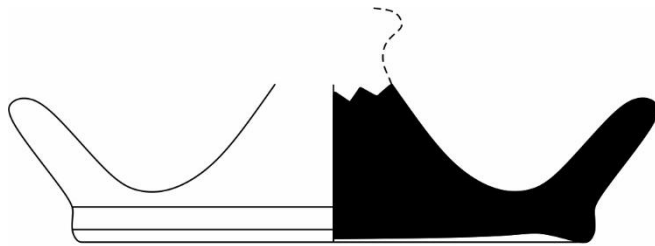
Hamur Rengi: 7.5 YR 2/5

Sır: İçte ve dışta astar yok. İçte ve dışta hamur üzerine koyu yeşil sır

Bezeme: İçte ve dışta bezeme yok.

Benzerleri: Mimaroglu, 2011:425 Katalog No: 330

Tarihlendirme: 13. yy. sonrası

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

4. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Tezimizde, Amasra Müzesi'nin²⁹ 2020 ile 2022 yılları arasında Bartın ili Amasra ilçesi kapsamında gerçekleştirmiş olduğu sondaj kazıları sırasında ele geçmiş olan sırlı seramik buluntular değerlendirilmiştir. 153 Ada – 43 Parsel, 154 Ada – 4 Parsel, 155 Ada – 10 Parsel, 165 Ada – 31 Parsel ve 277 Ada – 46 Parsel olmak üzere toplamda 5 farklı sondajda açığa çıkartılan seramikler üzerinden çalışmamız yürütülmüştür. Bahsi geçen; 153 Ada – 43 Parsel, 154 Ada – 4 Parsel ve 155 Ada – 10 Parsel Boztepe Mahallesi, 165 Ada – 31 Parsel Kaleiçi Mahallesi, 277 Ada – 46 Parsel Kum Mahallesi'nde bulunmakla beraber bütün lokasyonlar 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı'dır.³⁰

Her bir sondajda farklı seviyelerde kaydedilmiş 120'den fazla eser incelenmiş ve 80 adeti tez çalışmamıza dahil edilmiştir. 153 Ada – 43 Parselden 4, 154 Ada – 4 Parselden 17, 155 Ada – 10 Parselden 10, 165 Ada – 31 Parselden 34, 277 Ada – 46 Parselden 15 adet eser incelenmiştir. Bu kapsamda, incelenen malzemelerden en yoğun buluntu grubunu, 41 eser ile Zeuksippus Ailesi Seramiklerinin oluşturduğu görülmektedir. Tek Renk Sırlı Seramikler 18, Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler 14, Sıçratma Boyalı Seramikler 3, Münferit Tipteki Seramikler 2, Astar Boyalı Seramikler 1, ve Beyaz Hamurlu Seramikler 1 seramik malzeme ile bu yoğunluğu izlemektedir (Grafik 1).

Ele geçen eserler 16 yüksek halka kaide, 7 alçak halka kaide, 4 düz dip, 15 yuvarlatılmış basit uçlu ağız, 6 sivriltilmiş basit uçlu ağız, 4 kaburgalı ağız ve 3 dik kenarlı ağızdan müteşekkildir. Geri kalan 25 eserden 24'ü ağız ya da kaide kısımları noksan olan gövde parçaları, 1'i ise kapak malzemelerinden oluşmaktadır (Grafik 2, 3).

---

²⁹ Amasra ilçesinde gerçekleştirilmiş olan sondaj kazılarında ele geçen sırlı seramik malzemeler hakkında tez çalışması yapılmasına verdikleri onaydan dolayı Amasra Müze Müdiresi Zübeyde Kuru hanımefendiye ve müzedeki çalışmalarımızın başından sonuna kadar her alanında yardımlarını esirgemeyen Amasra Müzesi Uzmanı Arkeolog Ümit Kemal Parlak'a tekrardan teşekkürlerimizi sunarız.

³⁰ Ada / Parsel uydu görüntüleri için bkz. Resim 11, 12, 13

Amasra'nın, tarihsel süreç boyunca pek çok farklı medeniyete ev sahipliği yaptığı tezimizin birinci bölümünde detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Bu çeşitliliğin bir göstergesi olarak; kaydedilen eserler arasında Selçuklu ve Osmanlı Dönemine tarihlenmesi güçlü olan eserler de yer almaktadır. Ancak eserlerin çoğunluğunu Bizans Dönemi üretimleri oluşturmaktadır.

4.1. BEYAZ HAMURLU SERAMİKLER

4.1.1. Beyaz Hamurlu Seramikler I (GWW-I)

Beyaz Hamurlu Seramikler grubuna dahil edilebilecek 1 örnek, 154 Ada / 4 Parsel sondaj kazısının gerçekleştirildiği Boztepe Mahallesi'nde ele geçmiştir. Ele geçen 1 örnek, tez çalışmamızdaki toplam malzemenin %1,25'ini teşkil etmektedir. Buluntu yoğunluğu bakımından en düşük oranda olmasına karşılık incelediğimiz ürünler içerisinde en erken tarihli örnek olma özelliğini taşımaktadır. Kaolin oranı yüksek pembemsi-beyaz renkli kilden üretilmiş olan bu ürün, bir kaide parçasıdır. Hamur rengi, Munsell Toprak Renk Kataloğuna göre 10 YR 8/2'dir. Orta sertlikte bir hamur yapısına sahiptir. Ayrıca ürünün hamuru incelendiğinde beyaz renkte taşçık ve kalker katkılı olduğu tespit edilmiştir.

Beyaz hamurlu ürünler hakkında en kapsamlı çalışmanın J. W. Hayes tarafından yapılmış olduğu tezimizin ikinci bölümünde detaylıca aktarılmıştır. Bu doğrultuda değerlendirilen beyaz hamurlu tez malzememiz, Hayes'in sınıflandırmasına göre GWW-I grubuna dahil edilmektedir. GWW-I seramik ürünleri, hamur renginin tam beyaz olmadığı daha kırık bir beyaz, açık kahverengi ya da açık pembe renkte olduğu ürünlerdir. Aynı zamanda Beyaz Hamurlu Seramikler'de genel olarak bir astar uygulaması görülmezken, GWW-I'e dahil edilen malzemelerde koruyucu katman görevi gören kahverengimsi bir astar uygulaması görülmektedir. 154 Ada / 4 Parsel'den ele geçen Beyaz Hamurlu seramik incelendiğinde bu bilgiler ile uyuşacak şekilde, hamurun tam beyaz renkte olmadığı pembemsi bir yapıda olduğu (10 YR 8/2), aynı zamanda koyu krem renkte bir astarlama işlemine tabi tutulduğu görülmektedir. J. W. Hayes, GWW-I seramiklerinde sır rengi olarak genellikle koyu ya da açık zeytin yeşili, koyu ya da açık kahverengi veya sarının tercih edildiğini kaydetmektedir (Hayes, 1992). Yine bu bilgiler

ile örtüşecek şekilde, 7 Katalog Numaralı tez malzememizde çok açık zeytin yeşili bir sırn kullanıldığı tespit edilmiştir.

GWW-I ürünlerinin süsleme programları incelendiğinde, sivri uçlu bir alet vasıtası ile yapılan kazıma süslemeler ile karşılaşılmaktadır. Çok derin olmayacak şekilde işlenen bu kazımalarda genellikle dalgalar, taramalar, haç, balık ya da Yunanca yazıtlar görülmektedir. Ele geçen seramik malzememiz kırık bir kaide parçası olduğu için üzerindeki motif değerlendirme yapacak kadar sağlıklı değildir. Ancak kazıma tekniği ile kâsenin iç kısmına belirlenemeyen motiflerin işlenmiş olduğu görülmektedir.

7. ve 8. yüzyıllara tarihlendirebildiğimiz GWW-I ürünleri, yayılım gösterdikleri coğrafyalarda da yoğun olarak ele geçen ürünler değildir. Bu grubun İstanbul Saraçhane'deki St. Polyeuktos Kilisesi Kazıları'nda çok sayıda ele geçmiş olmasından dolayı genel olarak başkent Konstantinopolis'te üretim görmüş olduğu tahmin edilmektedir. Ancak beyaz hamurlu ürünlerin üretim noktaları ile ilgili bilinmezlik hala geçerliliğini koruyan bir sorundur. GWW ürünleri; Konstantinopolis haricinde, başlıca Menderes Magnesia, Miletos, Kaman Kalehöyük, Amorium, Kıbrıs, Atina, Girit'te ele geçmişlerdir. Kırım yarımadasında ise Chersonesos önemli bir dağılım noktasını teşkil etmektedir (Fındık, 2013:373; Vroom, 2006:164; Hayes, 1992:18). Tezimizde değerlendirdiğimiz beyaz hamurlu malzemenin, başkent Konstantinopolis'ten ya da Kırım'ın Chersonesos şehrinden ticaret yolu ile Amasra'ya gelmiş olma olasılığı son derece kuvvetli bir ihtimaldir. Bu sonuçla, beyaz hamurlu ürünlerin Türkiye'deki dağılım noktalarına Karadeniz Bölgesi'nin en önemli antik limanlarından birine ev sahipliği yapmış olan Amasra da eklenmiştir.

Ele geçen GWW-I ürününü, farklı lokasyonlarda açığa çıkartılmış ürünlerle karşılaştırmaya John W. Hayes'in Saraçhane St. Polyeuktos Kilisesi kazı buluntularını detaylıca anlattığı yayını ile başlamak yanlış olmayacaktır. Hayes'in çalışması günümüzde de Beyaz Hamurlu Ürünleri tasniflemek için kullanılan en geçerli başvuru kaynağıdır. Hayes'in GWW-I tipolojisi anlatımı ile Amasra Müzesi koleksiyonunda bulunan eser gerek hamur rengi gerekse kabın yüzeyinin kazıma tekniği ile hareketlendirilmiş olması açısından paralellik göstermektedir (Hayes, 1992:15). Ele geçen verilerden, Beyaz Hamurlu Seramiklerin çok yoğun üretim görmüş bir grup olmadığı anlaşılmaktadır ancak dağılım olarak çok geniş coğrafyalarda yer edinmiş

eserlerdir. Türkiye coğrafyası başta olmak üzere, Yunanistan, Bulgaristan, Balkanlar, Kıbrıs, İtalya, Kırım gibi pek çok bölgede beyaz kil kullanılarak üretilmiş seramikler ile karşılaşmaktadır. Bu malzemelerin az üretimlerine karşılık bu kadar geniş bölgede kaydedilmiş olması Bizans Dönemi ticaretinde önemli bir yer edindiğinin de göstergesidir (Vroom, 2006:164; Fındık, 2013:377). Orta Bizans Devri'nin en önemli seramik üretim merkezi kuşkusuz başkent Konstantinopolis'tir. Başkent haricinde bu dönemde üretim yapıldığı düşünülen en önemli bölge ise Nicaea'dır. Beyaz Hamurlu Seramiklerin Anadolu coğrafyasındaki dağılımları incelendiğinde, özellikle batıdaki merkezler öne çıkmaktadır. Bu kapsamda Nicaea dahil olmak üzere Nicomedia, Pergamon, Ephesos, Magnesia, Miletos, Daskyleion ve Anaia gibi Orta Çağ'ın önemli kentlerinde ele geçen örnekler arasında GWW Ailesi seramikleri de bir yer edinmektedir. Bu merkezlerde ele geçen beyaz hamurlu ürünler ile tez çalışmamızda incelemiş olduğumuz eser hamur rengi, sır özellikleri ve süsleme programı açısından karşılaştırıldığında benzer örnekler oldukları görülmektedir. Ancak Amasra Müzesi koleksiyonunda yer alan ve tez çalışmamıza dahil ettiğimiz seramik malzeme üzerindeki kazıma motif diğer buluntu noktalarındaki seramikler ile benzerlik tespit edilebilecek sağlıkta değildir. Bundan dolayı bu eser için benzerlik ve karşılaştırma hamur tipolojisi, sır özellikleri ve kazıma tekniğinin var oluşu ile sınırlandırılmıştır. Akdeniz Bölgesi'ndeki en önemli yerleşimlerin başında gelen Demre – Myra'daki Aziz Nikolaos Kilisesi bir diğer GWW buluntu noktasıdır. Kazı sırasında ele geçmiş olan örnekler, Amasra'daki örnek ile karşılaştırıldığında sır rengi tercihi açısından farklılık görülmektedir. Demre'deki GWW-I'e dahil edilen örnekte yarı mat koyu sarı renkte bir sır kullanımı görülmektedir. Demre'deki diğer beyaz hamura sahip malzemeler ise GWW-II ve III grubuna dahil edilmektedir.³¹ Parion'da açığa çıkartılmış beyaz hamurlu ürünler incelendiğinde ise hamurlarının iyi fırınlanmış ve sert dokulu oldukları görülmektedir. Bu lokasyondaki örnekler ile Amasra Müzesi'ndeki örnek karşılaştırıldığında bezeme tekniği açısından farklılık göze çarpmaktadır. Parion'daki örneklerin genellikle astar boyama ve baskı tekniği ile hareketlendirildiği görülmektedir. Tez çalışmamız kapsamında incelemiş olduğumuz eserde kullanılan kazıma tekniği Parion'da ele geçen beyaz hamurlu ürünlerin

---

³¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. FINDIK F. Ebru, Demre Aziz Nikolaos Kilisesinde Ele Geçen Bizans Sırlı Seramikleri, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

çok azında uygulanmıştır³². Karadeniz Bölgesi'ndeki bir diğer önemli Orta Çağ iskânı ise Sinop'ta bulunan Balatlar Kilisesi'dir. Balatlar Kilisesi ya da diğer adı ile Sinope Koimesis Kilisesi'nde ele geçen Bizans Dönemi beyaz hamurlu malzemelerinin bezemesiz tek renk sırlı malzemeler ve çok renkli sırlı malzemeler oldukları görülmektedir. Tek renk sır ile renklendirilmiş ürünler GWW I-II-III grubu, geri kalan çok renkli sırlı ürünler ise GWW-IV grubu altında tasniflenmiştir. Ancak incelenen her lokasyonda olduğu gibi Balatlar'da da beyaz hamurlu seramikler az sayıdadır. Bu bölgede karşılaşılan GWW ürünleri genellikle sert ve gözenekli yapılı, beyaz, pembemsi beyaz ve krem renkli hamurlardan müteşekkildir³³. Beyaz Hamur Seramik Ailesi ile karşılaşılan diğer nokta ise Çobankale'dir. Yalova il sınırları dahilinde bulunan Çobankale, Konstantinopolis ve Nicaea'yı birbirine bağlayan Yalakdere Vadisi'nin en stratejik konumunda yer almaktadır. Bu lokasyon yalnızca Konstantinopolis'i Nicaea'ya bağlamakla kalmaz; aynı zamanda Konstantinopolis'ten Anadolu içlerine girişin de önemli bir ana yolu olma görevini üstlenmektedir. Bölgede ele geçen az sayıdaki beyaz hamurlu ürün ise GWW-II grubuna dahil edilmektedirler. Buradaki malzemeler ele geçen durumları itibari ile monokrom ve bezemesiz ürünlerdir³⁴. Adramytteion'da açığa çıkartılan beyaz hamurlu malzemeler ise GWW II ve IV grubu altında tasnif edilmektedir. Amasra'da ele geçen örneklerle farklılık gösteren Adramytteion buluntularında astar görülmemektedir. Kapların hareketlendirilmesinde ise baskı bezeme tekniği kullanılmıştır³⁵.

---

³² Ayrıntılı bilgi için bkz. BÜYÜME Umut, Parion'un Bizans Dönemi Sırlı Seramikleri, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

³³ Ayrıntılı bilgi için bkz. İNANAN Filiz, "Sinop Balatlar Kilisesi Kazısı Sırlı Bizans Seramik Buluntularının Ön Değerlendirmesi", *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, S.15, ss. 147-160, 2012.

³⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. İNANAN Filiz ve SEÇKİN Selçuk, "Yalova, Çobankale Kazısı Sırlı Seramik Buluntuları: İlk Gözlemler", *CEDRUS IX*, ss. 437-458, 2021, İNANAN Filiz ve SEÇKİN Selçuk, "Yalova Çobankale Kazıları 2019 Sezonu Bizans Sırlı Seramik Buluntuları", *Art-Sanat Dergisi*, S. 20, ss. 181-225, 2023. SEÇKİN Selçuk, "Tarihsel Süreçte Yalova/Altınova Çobankale", *CEDRUS*, S.6, ss. 535-553, 2018.

³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. UZBEK-ÇÖMEZOĞLU Özgü, "Adramytteion Bizans Dönemi Seramik Buluntuları: İlk Sonuçlar", Filiz Dönmez-Öztürk Anısına Makaleler, Homer Kitabevi, ss. 141-162, 2019.

4.2. KIRMIZI HAMURLU SERAMİKLER

4.2.1. Tek Renk Sırlı Seramikler (Monochrome Glazed Wares – MGW)

Amasra Müzesi tarafından gerçekleştirilmiş olan sondaj kazılarında ele geçen bir diğer seramik grubunu Tek Renk Sırlı Seramikler oluşturmaktadır. Bu kapsamda ele alınan bu seramik grubu ve bundan sonraki tüm gruplar kırmızı renkli kil kullanılarak üretildikleri için Kırmızı Hamurlu Seramikler başlığı altında inceleneceklerdir.

Tek Renk Sırlı Seramikler değerlendirme kapsamına aldığımız 5 parsel sondajında da ele geçmiştir. 154 Ada – 4 Parsel’den 3, 165 Ada – 31 Parsel’den 9, 155 Ada – 10 Parsel’den 2, 277 Ada – 46 Parsel’den 2, 153 Ada – 43 Parsel’den 2 adet olmak üzere toplam 17 seramik malzeme değerlendirilmiştir. Değerlendirilen Tek Renk Sırlı Seramikler, incelenen toplam malzemenin %22,5’ini oluşturmaktadırlar.

Tek Renk Sırlı Seramik grubu altında tasniflediğimiz seramiklerden 8’i kaide ve dip (Katalog No 2, 6, 37, 40, 41, 51, 52, 79), 6’sı ağız parçası (Katalog No 11, 26, 28, 30, 31, 37) 2’si gövde parçası (Katalog No 66, 76) ve 1’i tam formunu belirleyebildiğimiz kâsedir (Katalog No 38). Kaideler içi boş halka kaide şeklindedir ve çapları 6 cm ile 3.8 cm arasında değişmektedir. Ele geçen Tek Renk Sırlı Seramiklerin kaideleri, yüksek halka kaide tipolojisindedir. Örnekler arasında Alçak Halka Kaide tipine rastlanılmaması dikkat çekici bir noktadır. Kaidelerin korunan yükseklikleri 4 cm ile 2.4 cm arasında değişkenlik göstermektedir. Kapalı kaplara ait olması muhtemel olan parçaların düz dip çapları ise 10 cm ile 8 cm arasındadır. Bu diplerin korunan yükseklikleri ise en yükseği 6 cm olacak şekilde değişkenlik göstermektedir. Tasniflenen ağız parçalarının ağız çapları ise en geniş 19.2 cm olacak şekilde değişik çaplarda kaydedilmiştir. 165 Ada – 31 Parsel sondaj kazısından ele geçen ve tam form veren kâsenin ise ağız çapı 17.4 cm korunan yüksekliği 7.2 cm’dir. Yüksek halka kaide tipinde imal edilmiş olan kaidenin çapı 5.8 cm olarak ölçülmüştür³⁶.

Örneklerin hamurlarında, kırmızı rengin çeşitli tonlarında kil rengi ile karşılaşılmaktadır. Munsell Renk Kataloğuna göre; 7.5 YR 7/10, 7.5 YR 6/4, 7.5 YR 6/6, 7.5YR 5/4, 5.0 YR 7/4, 5.0 YR 7/6, 5.0 YR 7/8, 5.0 YR 5/6, 5.0 YR 6/8, 5.0 YR 4/4, 2.5 YR 5/8, 2.5 YR 6/8, 2.5 6/10 tonlarda hamur renkleri kaydedilmektedir. Hamur yapıları

³⁶ Tek Renk Sırlı Seramiklerin tipolojilerine ait levhalar için bkz. Levha 1-2.

sert, orta sert ve yumuşak olmak üzere farklı çeşitlerdedir. Malzemelerin hamurları yakından incelendiğinde parlak renkte mika, beyaz - grimsi taşçık ve kum katkıları göze çarpmaktadır.

Tek Renk Sırlı Seramikler, isimlerini süslemeleri için kullanılan tek bir renkte tercih edilen sır renginden almaktadırlar. Kataloğumuza dahil ettiğimiz Tek Renk Sırlı Seramikler; sarı, koyu sarı, koyu kahverengi, zeytin yeşili, açık yeşil, koyu yeşil olmak üzere farklı sır rengi skalasına sahiptirler. Bu sır, açık kaplarda kabın içini ve bazen de dıştan ağız kısmını kaplayacak şekilde uygulanmıştır. Düz dipli örneklerden yalnızca 37 Katalog Numaralı ürünün içi sırlanmamış, diğerlerinin içleri de dışları da sırlanmıştır.

Sırın, Bizans seramikçiliğinde kullanılmaya başlanması kesin olarak kanıtlanmamış olmakla birlikte yaklaşık olarak 7. yüzyıl olarak tahmin edilmektedir. Amasra'da ele geçen seramik örnekler, farklı lokasyonlardaki buluntular ile karşılaştırıldığında yaklaşık olarak 11 ila 15. yüzyıllar arasına tarihlendirilebilmektedirler.

6 Katalog Numarası ile ele alınan ürünün tarihlendirilmesi diğer malzemelere göre daha sağlıklıdır. Seramik malzemenin iç merkezine kazıma tekniği ile bir monogram işlendiği görülmektedir. Malzeme üzerindeki monogram eski Yunan alfabesinin Δ, M, Π ve P harfleri kullanılarak oluşturulmaktadır. Bu monogramın Paleologos Hanedanlık Dönemi'nde kullanmaya başlandığı düşünülmektedir. Bazı kaynaklarda Aziz Demetrios'a bazı kaynaklarda ise Ionnes Prodromos'a (Vaftizci Yahya) ithaf edilmektedir. Bu kaynakların ortak noktası ise monogramın Paleologos Hanedanlık Dönemine tarihlendirilmesidir. Monogramın, farklı varyasyonları bulunmaktadır. Sözü geçen monogramın Paleologos Hanedanlık Dönemi'nde yani 13. yüzyıl sonunda kullanılmaya başlandığı kabul edilirse; incelediğimiz seramik malzeme de kuvvetle 13. yy. sonu ve 15. yy. ortası arasına tarihlenmektedir. 13. yy. dolaylarında Amasra'da Ceneviz Hakimiyeti söz konusudur. Ancak Semavi Eyice; Amasra Kalesi'nin Boztepe'deki surlarının bir bölümünde mermer üzerindeki yazıtta "Paleologos" hanedan adına rastlanıldığını belirterek 13. yüzyılda Amasra'da hala daha Bizans kuvvetinin var olduğundan söz etmektedir. Eyice'nin bu tezi ile sondaj kazılarında ele geçmiş olan seramik malzeme üzerindeki monogram birbirini destekler niteliktedir.

Tek Renk Sırlı Seramikler içerisindeki bir diğer Türk-İslam eseri Katalog Numarası 38 olan seramiktir. Ele geçen hali ile bütün bir form verebilen bu eser orta yumuşaklıkta bir hamur dokusuna sahiptir. Hamur içeriğinde mika ve kireç katkıları gözlemlenmektedir. Hamurun üzerine, krem renkte kalın bir astar tabakası ardından koyu yeşil renkte sır uygulanmıştır. Astarlama ve sırlama işlemi dışta tabağın ağız çevresinde de görülmekte ancak gövdeye kadar devam etmemektedir. Koyu yeşil renkteki sır mat bir görünümde, çatlaklı bir yapıdadır. Tondoda yer yer sır dökülmeleri ve üç ayak izleri ile karşılaşmaktadır. İrdelenen yayınlar arasında benzer örnekler değerlendirildiğinde; 38 Katalog Numaralı tez malzememizin 17. yy. – 18. yüzyıla tarihlenebileceği düşünülmektedir. Sondaj kazıları kapsamında ele geçmiş olan Geç Dönem Osmanlı sikkeleri de bu düşüncemizi doğrular nitelikte eserlerdir.

Düz dipli kaide tipolojisine dahil ederek incelemiş olduğumuz 37, 41, 51, 52 katalog numaralı eserler, Tek Renk Sırlı Seramik grubu altında tasniflenmektedir. Katalog No 37 eser, hamur yapısı ve sır rengi ile diğer düz dipli eserlerden farklılık göstermektedir. Seramik malzemenin cidarı incedir. Az gözenekli ve sert bir hamur yapısına sahip olan eserin dışı parlak sarı renkte bir sır ile kaplanmıştır. Krem renkte astar üzerine uygulanmış olan sırn tabana ulaşmadan gövdenin alt noktalarında kesildiği görülmektedir. 41 ve 52 katalog numaralı ürünler ise tipoloji, hamur yapısı ve sır rengi açısından benzerlik göstermektedirler. Orta-yumuşak bir hamur sertliğine sahip malzemeler, 7.5 YR hamur rengi skalasındadırlar. İki eserinde yalnızca içi astarlanmış ve sırlanmıştır. Sır rengi 41 numaralı eserde koyu yeşil, 52 numaralı eserde ise zeytin yeşili olarak uygulanmıştır. Dışa doğru çekilmiş gövdeye sahip iki eserin de cidarı kalındır. Gözenekli hamurlarının içerisinde beyaz mika ve ince taşçık katkıları gözlemlenmektedir. Yapılan arşiv araştırmaları ile bu iki seramik malzemenin 13. yy. başı – 15. yy. başı arasına tarihlendirilmesinin mümkün olabileceği saptanmıştır. 51 katalog numaralı, düz dipli ve tek renk sırlı seramik malzeme ise Munsell Toprak Renk Kataloğuna göre 5.0 YR tonları içerisindeki Koyu renkte taşçık ve mika katkılı sert – az gözenekli bir hamur tespit edilmektedir. İnce cidarlı, dışa doğru çekilmiş bir gövdeye sahip olan seramik malzemenin içi, krem renkte astarlanarak koyu zeytin yeşili bir sır ile kaplanmıştır. Dışta da astar izleri gözlemlenmektedir fakat sır ile karşılaşmamıştır. Yapılan araştırmalar ve taramalar sonucunda eser 13.yy. – 14.yy. başlarına tarihlendirilmiştir.

Tez çalışmamız kapsamında incelemeye aldığımız diğer Tek Renk Sırlı Seramikler üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda; hamur yapılarının sert, orta sert ve yumuşak olarak farklı varyasyonlarda üretilmiş oldukları gözlemlenmektedir. Hamurlarında mika, kum, kireç gibi katkı maddelerinin yanı sıra beyaz, grimsi ya da daha koyu renklerde taşçık parçalarına rastlanmaktadır. Sır kaliteleri, pişirme derecelerine bağlı olarak değişkenlik göstermekle birlikte sarı, kahverengi, yeşil renklerinin farklı tonlarında karşımıza çıkmaktadır. Bu ürünler üzerinde yaptığımız incelemeler ve farklı yayınlardaki eserler ile karşılaştırmalar sonucunda 9. yy. sonu ile 14. yy. başı aralığına tarihlenme ihtimallerinin son derece güçlü oldukları görülmektedir.

Tek Renkli Sırlı Seramikler, oldukça geniş bir dağılım yoğunluğuna sahip ürünlerdir. Bu kapsamda Amasra'da ele geçen örnekler ile farklı lokasyonlarda açığa çıkartılmış malzemeler karşılaştırıldığında eserler arasında çok sayıda benzerlik göze çarpmaktadır. Gordion Kazıları kapsamında yayımlanan seramiklerde karşılaşılan tek renk sırlı ürünler, hamur kaliteleri ve hamur tipolojileri açısından Amasra buluntuları ile benzerlik göstermektedir. Kırmızı kil kullanılarak üretilmiş olan Gordion buluntularında Amasra örneklerinde karşılaştığımız gibi ince taşçık, mika gibi katkı malzemeli bir hamur yapısı ile karşılaşılmaktadır. Sır renklerinde, Bizans Dönemi'nin yaygın üretim tarzına uygun olarak sarı ve tonlarının tercih edildiği görülmektedir. Sarının yanı sıra kahve tonları ve yeşil renk de kullanım görmektedir. Çanakkale sınırları dahilinde bulunan Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde ele geçen MGW Ailesi ürünleri Amasra buluntuları ile karşılaştırılma yapılabilecek bir diğer lokasyondur. Buradaki benzer malzemeler 9 ila 11. yy.'lar arasına tarihlendirilmektedir. Özellikle Maydos'ta ele geçmiş olan bazı ağız parçaları ile tezimizde değerlendirdiğimiz ağız parçaları hamur yapıları, ağız tipolojileri ve sır renkleri olarak büyük benzerlik göstermektedir. Ancak Maydos örneklerindeki hamur katkısı içeriği incelendiğinde bitki katkılı hamurlara rastlanılmıştır³⁷. Amasra Müzesi koleksiyonunda bulunan örnekler üzerinde kimyasal analiz yapma imkânımız olmadığından dolayı böyle bir bitki katkısının hamurlarda var olup olmadığı bir soru işareti olarak belirlenmiş ve bu husus ileride yapılacak olan çalışmalara devredilmiştir.

---

³⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz GİRĞİN Sinem, *Maydos Kilistepe Höyüğü Bizans Dönemi Sırlı Seramikleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

Aphrodisias’da ele geçen ve yayımlanmış Tek Renk Sırlı Seramikler ise farklı bir periyoda Beylikler Dönemi’ne ait eserlerdir. Burada açığa çıkartılmış eserler incelendiğinde hamur yapısı ve sır rengi açısından Amasra ürünleri ile benzerlikler görülmektedir. Ancak MGW Ailesi altında tasniflenen Aphrodisias malzemeleri tipoloji açısından Amasra buluntularından farklı eserdir. Tez çalışmamızda incelemiş olduğumuz örnekler, Orta Çağın en önemli seramik üretim merkezlerinden olan Nicaea’da ele geçen MGW ürünleri ile büyük benzerlik göstermektedirler. Yayımlanmış olan İznik buluntuları haricinde, İznik Müzesi teşhirindeki Bizans Dönemi seramikleri de incelenmiştir. Burada yer alan yerel üretim buluntular, ticaret yolları ile imparatorluğun hemen her noktasına dağılım göstermiş ürünlerdir. Amasra örneklerinde de İznik örnekleri ile form, hamur ve sır rengi ve kalitesi açısından benzerlik gösteren çok sayıda MGW ürünü tespit edilmiştir. Kuşadası’nda bulunan ve Bizans Dönemi’nin bir diğer önemli seramik üretim merkezi Kadıkalesi/Anaia’dır. Kadıkalesi’nde ele geçen örneklerde de Amasra ile benzer örnekler saptanmıştır. Anaia’nın antik çağlardan itibaren önemli bir limana ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Bu limanın Orta Çağ’da da Ege – Akdeniz ticaretinde önemini koruduğu görülmektedir. Amasra’da ele geçen örnekler değerlendirildiğinde bu iki önemli liman kenti arasında bir ticari faaliyetin var olmasının zor bir ihtimal olmadığı anlaşılmaktadır. Amasra’nın deniz aşırı komşusu olan Kırım bir diğer önemli Orta Çağ iskânıdır. Bizans Dönemi’nde Güney Rusya ve Amasra limanları arasında ticari rotanın varlığı bilinmektedir. Hermitage Müzesinin seramik koleksiyonu incelendiğinde Tek Renk Sırlı Seramikler arasında karşılaştırma yapma imkânı da doğmaktadır. Hermitage Koleksiyonlarında bulunan ve Güney Rusya menşeli bazı MGW malzemeler, hamur renkleri açısından Amasra Müzesi örnekleri ile farklılık göstermektedir. Rusya’da ele geçen örnekler daha pembemsi tonlarda kil kullanılarak üretilmiş ürünlerdir. Az sayıdaki farklılık gösteren malzeme haricinde diğer MGW ürünleri tez çalışmamıza dahil ettiğimiz seramikler ile benzerlik göstermektedirler.

4.2.2. Çok Renkli Sgraffito Seramikler (Polychrome Sgraffito Ware – PSW)

Sondaj kazılarında ele geçmiş olan ve çalışmamıza dahil ettiğimiz bir diğer seramik grubunu Çok Renkli Sgraffito Seramikler oluşturmaktadır. Bu seramik grubu da tasniflemiş olduğumuz diğer gruplar gibi bezeme tekniğine göre isimlendirilmiş diğer bir seramik grubunu teşkil etmektedir.

154 Ada – 4 Parsel’den 2, 165 Ada – 31 Parsel’den 11, 155 Ada – 10 Parsel’den 1 eser olmak üzere toplam 14 eser PSW Ailesine dahil edilmektedir. Bu yoğunluk tezimizdeki toplam eser sayısının %17,50’sini tekabül etmektedir.

Buluntular; 7 gövde parçası (Katalog No 13, 14, 21, 22, 23, 24, 27) 1’i tam form veren tabak (Katalog No 49), 2’si tam forma yakın olacak kâse (Katalog No 18, 44), 2 ağız tablası (Katalog No 25, 43), 1 yüksek halka kaide (Katalog No 46) ve 1 alçak halka kaide (Katalog No 53) olarak kayıt altına alınmıştır. Gövde parçalarının 4’ü ağız tablasına yakın noktalardan tahrip olmuş oldukları için bu eserler ile ilgili tipoloji açısından sağlıklı değerlendirilme yapmak mümkün değildir. Ele geçen parçaları ile tam form veren katalog numarası 49 olan tabak incelendiğinde; korunan yüksekliğinin 4.2 cm, kaide çapının 6.7 cm ve ağız çapının 19 cm olduğu görülmektedir. Düzleştirilmiş alçak halka kaideli eser, açık – geniş gövdeli düz ağız tablalıdır. Tam forma yakın olarak yine yalnızca ağız tablalarından tahrip olmuş iki kâse 18 ve 44 katalog numaraları seramiklerdir. Yüksek halka kaideli iki kâsenin 5.3 cm ve 5.8 cm olacak şekilde kaide çapları birbirine yakındır. Tez çalışmamıza dahil ettiğimiz diğer PSW ürünleri; kaideler 7 cm ile 5.5 cm arasında, ağız parçalarının çapları ise 22 cm ile 15.8 cm arasında değişiklik göstermektedir. Ağız tablaları ise dışa çekik sivriltilmiş basit uçlu geniş ağız ve dışa çekik düzleştirilmiş basit ağız olmak üzere iki farklı formdadır³⁸.

İncelemiş olduğumuz PSW malzemelerinin hamur renkleri kırmızının farklı tonlarındadır. Bunun yanı sıra açık pembe olarak nitelendirilebilecek eserler de bulunmaktadır. Munsell Toprak Renk Kataloğuna göre; 10.0 YR 9/4, 10 YR 7/4, 7.5 YR 6/4, 7.5 YR 7/4, 5.0 YR 6/8, 5.0 YR 5/8, 5.0 YR 7/10, 5.0 YR 5/6, 2.5 YR 5/10 hamur renkleri tespit edilmiştir. Hamurlar; sert, orta sert ve yumuşak sertlikte; gözenekli ve az

³⁸ Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramiklerin tipolojilerine ait levhalar için bkz. Levha 2, 3.

gözenekli yapıdadır. Mika, renkli taşçıklar, kireç, kum, kalker hamurların içinde gözlemlenebilen katkı maddelerindedir.

PSW Ailesi altında tasniflemiş olduğumuz seramiklerin hepsinde beyaz veya krem renkte astar uygulaması ile karşılaşılmaktadır. Astar, seramiklerin hepsinde kabın içine uygulanmıştır. Astarın dışa uygulandığı örneklerde ise bu işlem, yalnızca dıştan ağız çevresinde ve gövdenin belli bir kısmı ile sınırlı kalarak kaideye ulaşmamıştır. Kapların genelinde dışa astar uygulanması söz konusu değildir, birkaç örneğin dış kısmında astar tespit edilememiştir. Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramiklerde, astarlama işleminin ardından seramiğin süslenme safhasına geçilmektedir. Süsleme, seramik malzemenin yüzeyinin sivri uçlu bir alet yardımı ile kazınmasıyla gerçekleştirilmektedir. Seramik ustasının sgraffito tekniği ile kabın yüzeyinde oluşturduğu bu süslemenin ardından; bu grup seramiklere adını veren renklendirme işlemi gerçekleştirilmektedir. Çalışmamız kapsamında incelemiş olduğumuz Çok Renkli Sgraffito Seramiklerin kazıma repertuvarlarında; birbirlerine paralel çizgiler, uçları tepe noktada kesişen yay benzeri çizgiler, eş merkezli daireler, spiraller, dalgalar, örgü motifleri, yıldız, taramalar, üçgenler, madalyon düzenlemeler görülmektedir. Bu motifler, yüzyıllar boyunca Bizans çömlek ustaları tarafından kullanılmış ve halkın beğenisine sunulmuş motifler arasındadır. Kazıma süslemeyi hareketlendirmek için kullanılan sırların ise düzensiz lekelemeler halinde uygulandıkları görülmektedir. Koyu yeşil, açık yeşil, hardal, sarı, kahverengi, mangan moru tespit edilen sır renkleridir. Kaplar kazıma ve boyama işlemlerinin ardından, koruyucu katman görevi gören şeffaf sır ile kaplanarak üretimleri tamamlanmaktadır (Lev. 5).

Çok Renkli Sgraffito Seramikler, Charles Morgan'ın yayınında Sgraffito Seramiklerinin alt grubunda tanıtılmakta ve “Boyalı Sgraffito Seramikler” olarak adlandırılmaktadır. Korinthos'taki buluntulardan yola çıkarak 12.yy. ilk yarısı ile 13.yy.'a tarihlendirilmektedirler (Morgan, 1942:141). Korinthos'ta ele geçen örnekler, Agora'da I. Aleksios ve II. Ioannes Komnenos sikkeleri ile birlikte ele geçmiştir. Bu örnekler; kırmızı hamurlu, içte ve dışta beyaz astarlı seramiklerdir. Astarlarının üzerine boyamalar yapıldıktan sonra içten tamamen dıştan ise yalnızca ağız kısmını kapsayacak şekilde şeffaf ya da açık krem renkte sırlanmış oldukları görülmektedir. Atina Agora buluntularında ise merkezde madalyon düzenlemesi oluşturacak sgraffito tekniğinde

kaplar ele geçmiştir. Madalyonların içerisinde spiral motifleri dikkat çekmektedir. Kapların diğer bölümlerinde ise boyama ile oluşturulmuş çizgiler, düzensiz damlaların yayılışları, spiraller görülmektedir. Bu örnekler de ele geçen sikkeden hareketle I. Aleksios Komnenos Dönemine (1081-1118) tarihlendirilmektedir (Fındık, 2013:446).

Tez çalışmamıza dahil ettiğimiz PSW Ailesi seramiklerinin tarihlendirilmeleri için pek çok farklı kaynak taranmış ve bu kaynaklardaki malzemeler ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu kapsamda; 14 Katalog Numaralı eserin, 12. yy. ortaları ile 13.yy. ortalarına tarihlendirilmesi mümkün görülmektedir. 25 Katalog Numaralı seramik 13. yy. ortası – 14. yy. sonuna, 46 Katalog Numaralı eser 14.yy.’a, 23 Katalog Numaralı eser 15.yy.’a, 25, 21 ve 22 Katalog Numaralı eserler ise irdelemiş olduğumuz kaynaklardan yola çıkılarak 14.yy. sonu 15.yy. başına tarihlendirilebilmektedir. 18 ve 24 numarasına sahip seramik malzemelerin Osmanlı Dönemi’nde 17.yy. ila 19. yy. arasında üretim görmüş oldukları tahmin edilmektedir. Bu verilerden yola çıkılarak; değerlendirmeye almış olduğumuz sondajlarda ele geçen Çok Renkli Sgraffito Seramiklerin en erken örneklerinin II. İonnes Komnenos (1118-1143) ya da I. Manuel Komnenos’un (1143-1180) hükümdarlık dönemi ile çağdaş olabilecekleri saptanmaktadır.

İncelemiş olduğumuz buluntu lokasyonlarının hemen hepsinde Çok Renkli Sırlı Seramikler ile karşılaşılmaktadır. Orta Çağ sırlı seramik üretiminde halkın beğenisini kazandığını anladığımız bu ürünlerin üretimlerinin, Bizans’ın yanı sıra Selçuklu ve Osmanlı Dönemi’nde de devam ettiği görülmektedir. Arkeolojik kazıların Orta Çağ katmanlarında ele geçen en yoğun buluntu grubunu teşkil eden PSW ürünleri Amasra Müzesi kazılarında ele geçen örnekler ile karşılaştırıldığında pek çok benzer nokta yakalanabilmektedir. Başta İstanbul merkezli kazı çalışmaları göz önünde bulundurulduğunda Saraçhane, Hipodrom, Büyük Saray, Gülhane Parkı gibi önemli noktalarda çok sayıda benzer örnek ile karşılaşılmaktadır. Bu benzerlikler; ürünlerin hamur yapısı, tipolojileri, sır rengi seçimleri gibi özelliklerden meydana gelmektedir. Eserler arasında karşılaştırma yapılabilecek bir diğer buluntu merkezi ise Sinop Balatlar Kilisesi’dir. Amasra’da ele geçen örnekler ile Balatlar’da ele geçen örnekler arasında benzerlikler göze çarpmaktadır. Karadeniz’in iki önemli liman kenti olan Amasra ve Sinop arasında bir ticaret rotasının olması zor bir ihtimal değildir. Güney Rusya’daki arkeolojik veriler irdelendiğinde yine Amasra ürünleri ile karşılaştırma yapılabilecek çok

sayıda eser olduğu gör÷lmektedir. Özellikle Hermitage Müzesi koleksiyonunda yer alan ve Hersonesos'ta ele geçtiği belirtilen PSW ürünleri Amasra'da açığa çıkartılan eserler ile son derece yakınlık göstermektedirler. Tarihi kaynaklardan Kırım Bölgesi ile Amastris arasında ticari faaliyetlerin yoğun bir şekilde işlemiş olduğu tezimizin birinci bölümünde aktarılmıştır. Ticari faaliyetler, zaman içerisinde halklar arasındaki kültür etkileşimini de geliştirmiş ve bunun sonucunda da benzer sanat ürünleri ortaya konmuştur.

Anadolu coğrafyasındaki arkeolojik çıktılar araştırıldığında; Nicaea başta olmak üzere Bursa, Nicomedia, Daskyleion ve Çanakkale kıyı kentleri değerlendirme ve karşılaştırmaya alınması gereken diğer önemli noktalarıdır. Buradaki lokasyonlar özellikle Başkent Konstantinopolis'e yakınlıkları dolayısı ile başkentte gelişecek olan üslupları ilk elden öğrenen atölyelere ev sahipliği yapmaktadırlar. Böylece geliştirilen yeni teknikler ve teknolojiler ile üretilen çömler Anadolu'ya dağılmaya bu noktalardan başlamaktadır. Dolayısı ile buralarda ele geçen ve PSW grubu altında tasniflenmiş ürünlerin Amasra örnekleri ile benzerlik arz etmesi son derece olağan bir durumdur. Tyana, Amorium, Ephesos, Anaia, Myra, Ayasuluk, Khios, Khalkis, Varna gibi iskânlar PSW grubu arasında karşılaştırma yapılabilecek örneklere ev sahipliği yapan diğer önemli noktalar arasındadır.

4.2.3. Zeuksippus Ailesi Seramikleri (Zeuxippus Ware – ZW)

Amasra Müzesi tarafından gerçekleştirilmiş olan sondaj kazılarında ele geçen seramik buluntuların en yoğun grubunu Zeuksippus Ailesi Seramikleri (ZW) oluşturmaktadır. Zeuksippus Ailesi Seramikleri, 41 parça eser ile toplam malzemenin %51,25'ini karşılamaktadır.

Arkeoloji biliminin son yıllarda büyük bir önem kazanması ile sayıları artış gösteren sistemli arkeolojik kazılar, birçok veriyi de bilim dünyası ile tanıştırmaktadır. Zeuksippus Seramikleri de *** bölümde detaylıca aktarıldığı gibi özellikle 20. yy.'ın başlarında gerçekleştirilen İstanbul merkezli kazılarda çokça ele geçmiş ve Orta Çağ seramik tarihi içerisinde yerini almıştır. İstanbul haricinde ise kazı faaliyetleri gerçekleştirilen hemen her bölgenin Orta Çağ katmanlarında Zeuksippus ürünlerine bol miktarlarda rastlanılmaktadır. Başlangıçta bu ürünlerin tasniflenmeleri ve tarihlendirilmeleri konusunda fazlaca görüş ayrılığı bulunurken gelişen teknoloji ile artan analiz yapma imkanları bu ayrılıkları bir nebze de olsa azaltmıştır. Buradan hareketle ZW Ailesinin, kabaca 12.yy. sonu ve sonrasındaki dönemlerde Bizans dünyasında en yaygın üretim görmüş seramik gruplarından biri olarak kabul edildiği söylenebilmektedir.

Tez çalışmamız dahilinde, çanak-çömlek buluntularını incelemiş olduğumuz 5 farklı sondaj kazısında da Zeuksippus Ailesi Seramik grubu ile karşılaşılmaktadır. İncelemiş olduğumuz ZW seramiklerinin 16 adeti kaide (Katalog No 1, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 19, 32, 33, 34, 45, 47, 48, 57, 60), 13 adeti ağız (Katalog No 12, 17, 29, 50, 58, 59, 63, 65, 68, 70, 71, 72, 73) ve 12 adeti de gövde parçalarından (Katalog No 15, 35, 42, 54, 55, 56, 62, 64, 67, 69, 74, 78) müteşekkildir. Kaideler, alçak halka kaide (7 adet) ve yüksek halka kaide (9 adet) olacak şekilde iki farklı tipolojidedir. Alçak halka kaidelerin çapları en büyüğü 8.2 cm, en darı 4.6 cm olacak şekilde farklı ölçülerdedir. Yüksek halka kaidelerde ise bu ölçülerin 8 cm ve 4.4 cm arasında değiştiği görülmektedir. Korunan yükseklikler ise alçak halka kaidelerde en azla 4.4 cm, yüksek halka kaidelerde ise 3.7 cm'dir. Gerçekleştirilen sondaj kazılarında açığa çıkartılmış olan ağız parçaları ise çeşitli tipolojilerdedir. Yuvarlatılmış hafif dışa çekik basit uçlu, yuvarlatılmış basit uçlu, yuvarlatılmış dışa çekik basit uçlu, hafif sivriltilmiş basit uçlu, içten kaburgalı dışa çekik yuvarlatılmış uçlu, dik kenarlı yuvarlatılmış basit uçlu, dik kenarlı dışa çekik yuvarlatılmış basit uçlu ve sivriltilmiş basit uçlu ağız tablası olacak şekilde 8 farklı

tipoloji ile karşılaşılmaktadır. Malzemelerin ağız çaplarının en büyüğü ise 26.4 cm, en küçüğü ise 13.8 cm'dir. İncelemiş olduğumuz 12 adet gövde parçasından ise 4 adetinin ağız tablasına yakın bir noktadan kırıldığı görülmektedir. Geri kalan gövde parçaları ise seramik malzemelerin muhtelif yerlerine ait, farklı ölçülerdeki parçalardır. Ele geçen parçaların tüm bu özellikleri göz önünde bulundurulduğunda genellikle küçük boyutlu derin kâse ve çanaklara, orta büyüklükte tabaklara ait parçalar oldukları tespit edilmektedir. Bunların yanında az da olsa yayvan gövdeli, dışa çekik kaburgalı ağız tablalı geniş tabaklara ait parçalar da gözlemlenmektedir³⁹.

Çalışmamız dahilinde irdelenmiş olduğumuz ZW Ailesi sondaj buluntularının hamur yapıları değişkenlik göstermektedir. Genel çoğunluğu, orta sertlikte ve az gözenekli hamurlar oluşturmaktadır. Ancak nispeten daha sert ya da daha yumuşak dokulu hamurlar da incelenen malzemeler arasındadır. Bu grup seramikler yakından gözlemlendiğinde, hamurlarının mika, kalker ve taşçık katkılı olduğu anlaşılmaktadır. Kaolin oranı yüksek olan malzemelerde ise hamur renginin daha açık tonlarda olduğu görülmektedir. Munsell Toprak Renk Kataloğuna göre; 2.5 YR 5/6, 2.5 YR 5/8, 2.5 YR 8/12, 5.0 YR 5/4, 5.0 YR 5/6, 5.0 YR 6/4, 5.0 YR 6/6, 5.0 YR 6/8, 5.0 YR 6/10, 5.0 YR 7/8, 5.0 YR 7/10, 5.0 YR 7/12, 7.5 YR 5/4, 7.5 YR 5/6, 7.5 YR 6/6, 7.5 YR 6/8, 7.5 YR 7/6, 10 YR 5/4, 10 YR 6/4, 10 YR 7/4 tonlarında hamur renkleri kaydedilmektedir.

Değerlendirmeye dahil ettiğimiz malzemelerin hepsinde farklı özelliklerde olsa da astar uygulaması görülmektedir. Astar, malzemelerin iç yüzeylerine uygulanmıştır ancak her malzemenin dış yüzeyinin astarlanmadığı anlaşılmaktadır. Hamurların yüzeylerini kaplayan astarın, malzemelerde genellikle orta kalınlıkta bir katman oluşturduğu gözlemlenmektedir. ZW Ailesi altında tasniflemiş olduğumuz seramiklerin sır özellikleri de farklılık gösteren bir diğer noktadır. Tez çalışmamızdaki Zeuksippus seramiklerinin sır renkleri koyu sarı, sarı, uçuk sarı, krem, kahverengi, yeşil, koyu yeşil ve zeytin yeşili tonlarında tespit edilmiştir. Bazı örneklerde koyu krem renkte bir astar üzerine şeffaf sır uygulaması yapılmış olduğu da anlaşılmaktadır. Ürünlerin pişme dereceleri, toprak altındaki bekleme koşulları vb. durumlar göz önünde bulundurulduğunda; sırlarının da farklı sağlıklarda olduğu görülmektedir. Pul pul sır dökülmeleri, sırnın bazen tamamına yakınının dökülmüş olması ya da sırnın üstünün kalker

---

³⁹ Zeuksippus Ailesi Seramiklerin tipolojilerine ait levhalar için bkz. Levha 6, 7.

tabakası ile kaplanmış olduğu örnekler tespit edilmiştir. Bu gibi sağlıksız durumların yanı sıra, günümüze iyi denebilecek sağlıktaki ulaşılmış sırlı parçaların varlığı da söz konusudur. Bunlara ek olarak seramiklerin çoğunluğunda üç ayak izleri tespit edilmektedir.

Gerçekleştirilmiş sondaj kazıları kapsamında açığa çıkartılmış olan Zeuksippus Ailesi Seramikleri'nin bezeme repertuvarları, tipik Zeuksippus seramiklerinin bezeme programları ile benzerlik göstermektedir. Buna bağlı olarak kazıma tekniği ile oluşturulmuş eş merkezli daireler, spiral, dalga, paralel çizgiler, yıldız, bitkisel motifler ve haçvari düzenlemeler incelemiş olduğumuz malzemelerde karşılaşılan süsleme unsurlarını oluşturmaktadır. Zeuksippus seramiklerinin en karakteristik bezeme unsuru olan eş merkezli daire kazıma motifi; 40 ZW seramiğinin 24'ünde tek başına ya da farklı bezeme öğeleri ile birlikte kullanılmıştır. 3 ve 34 katalog numaralı ürünlerde ise haçvari kazıma süsleme görülmektedir. Tercih edilen motif, Yunan haçının stilize edilmiş halidir. Katalog No 4 sırası ile tanıtılan 154-4-8 envanter numaralı seramik malzemenin süsleme programı incelendiğinde ise kökeni Roma Dönemi'ne uzanan *9 Men's Morris* isimli masa oyununun oyun tablasına benzer bir kompozisyon ile karşılaşılmaktadır. İki oyunculu, dama benzeri bir strateji oyunu olan 9 Men's Morris'in Roma Döneminde geliştirildiği bilinmektedir. Bu malzeme üzerindeki kazıma motifi, haçvari düzenleme olarak da nitelendirilebilmektedir. 9 Katalog Numaralı eserin kaidesinin dış kısmında bulunan kazıma dikkat çekmektedir. Bu kazıma motifin bir atölye veya usta imzası ya da bir monogram olabileceği düşünülmektedir. Bizans seramikçiliğinde sıklıkla kullanılan bir diğer bezeme şekli ise tarak benzeri bir seramikçi aleti ile malzemenin yüzeyinin kazıma ile şekillendirilmesidir. Bu alet birbirine paralel çizgiler oluşturmaya yaramaktadır. Bu paralel çizgileri seramik ustası, tek uçlu bir alet ile yaptığında ortaya çıkan motif çok nizami olmamaktadır. Tarak aleti ise paralel çizgileri daha nizami bir şekilde işlemeye olanak sağlayarak malzemeyi hareketlendirmektedir. İki ila beş uçlu tarak ile oluşturulmuş motifler bu teknikte en çok karşılaşılan türdür. Amasra Müzesi sondaj kazılarında da ele geçmiş ZW seramikleri içerisinde azımsanmayacak derece tarak kullanılarak bezenmiş ürünler bulunmaktadır. Bu grup altında tasniflemiş olduğumuz ürünlerin seramik ustalarının çoğunlukla iki, üç ve dört dişli tarak tercih ettiği saptanmaktadır. 12 ve 29 Katalog Numaralı malzemelerin ele geçen parçalarında ise kazıma tekniğinin kullanılmamış olduğu görülmektedir. Ancak bu malzemelerin geri kalan bölümleri ile ilgili bilgi sahibi olmadığımızdan dolayı eserlerin bütününde bir

kazıma olup olmadığı konusunda yorum yapılamamaktadır. Eldeki verilerden yola çıkılarak bu ürünler astarlanmış ve sırla renklendirilmiş ürünlerdir. 15 Katalog Numaralı seramik malzemede ise kazıma tekniğinin yanında iki farklı renkte sırlama işlemi görülmektedir. Malzemenin ağız kısmında koyu sarı sır gövdeye doğru gidildikçe koyu yeşil bir renge dönüşmektedir. Böylece kazıma tekniğinin yanında çok renkli sır ile tabak renklendirilerek kompozisyonu güçlendirilmiştir⁴⁰.

Açığa çıkartılmış olan Zeuksippus Ailesi seramikleri, diğer merkezlerde ele geçen ve bu gruba dahil edilen ürünler ile karşılaştırıldığında benzerlik oranı dikkat çekmektedir. İstanbul'da 1920'li yıllarda gerçekleştirilmiş olan Hipodrom Kazıları bu grubun isimlendirilmesi ve bilim dünyasına tanıtılması konusunda öncül çalışmanın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmaları, burada ele geçen örneklerin araştırmacılar tarafından tekrardan değerlendirilip daha sistemli bir şekilde tasnife edilmesi takip etmiştir. Amasra'da gerçekleştirilen sondaj çalışmalarında elde edilen örnekler; Hipodrom Kazıları başta olmak üzere İstanbul'da, Gülhane Parkı Sarnıcı, Büyük Saray, Saraçhane (St. Polyuktos Kilisesi), Kyriotissa Meryem Kilisesi (Kalenderhane Camii), Myrelaion Kilisesi (Bodrum Camii) ve Marmaray Kazıları gibi farklı noktalarda açığa çıkartılan örnekler ile büyük benzerlik göstermektedir. Tüm seramik gruplarında olduğu gibi ZW Ailesi seramiklerinin de üretimine ilişkin veriler elde edilebilen diğer bir önemli lokasyon Nicaea (İznik)'tir. İznik, Bizans Dönemi'nden başlayan ve Osmanlı Dönemi'nde de faaliyetlerine devam ettiğini tarihi kaynaklardan ve arkeolojik çalışmalardan öğrendiğimiz önemli bir seramik üretim merkezidir. Burada ele geçen çok sayıda örnek bilim dünyasına tanıtılmıştır. Aynı zamanda İznik Müzesi teşhirin azımsanmayacak derece yerel üretim Zeuksippus Seramikleri bulunmaktadır. Daskyleion da hem Başkent Konstantinopolis'e hem de Nicaea'ya yakın bir diğer seramik üretiminin var olduğunu bildiğimiz noktadır. Bu iki merkezden Amasra'ya ZW Ailesine dahil edilebilecek seramiklerin ithalatının yapıldığını söylemek mümkündür. Bünyesinde bir seramik atölyesi barından bir diğer önemli yerleşim yeri ve karşılaştırma yapılabilecek nokta ise Aydın ilinin Kuşadası ilçesinde bulunan Kadıkalesi/ Anaia'dır. Burada açığa çıkartılmış örnekler ZW grubunun, tipik bezeme unsurları ile süslenmişlerdir. Eş merkezli daire kazımlar, çizgisel kazımlar, haç kazımlar, dalgalar, spiraller iki merkezdeki

---

⁴⁰ Zeuksippus Ailesi Seramiklerinin bezeme repertuvarları için bkz. Levha 8, 9, 10.

buluntular üzerinde görülen ortak bezeme öğelerindendir. Ege Bölgesinde yer alan diğer önemli bir kent ise Pergamon'dur. Pergamon'da ele geçen ZW Ailesi seramikleri üzerinde yapılan analizler sonucunda, yerel üretim yapıldığı kanıtlanmıştır. Karadeniz Bölgesi yeterli çalışmaya konu olmamıştır. Diğer seramik gruplarının karşılaştırmasında da değinmiş olduğumuz Sinop Balatlar Kilisesi, Karadeniz arkeolojisi ile ilgili bilgi edinebildiğimiz en önemli araştırma olarak gösterilebilir. Sinop'ta ele geçen ZW örnekleri ile Amasra örnekleri arasında yakın bir bağ kurulabilmektedir. Anadolu haricinde Karadeniz kıyıları incelendiğinde Kırım Chersonesos ve Novy-Svet Batığı ZW Seramiklerinin en önemli buluntu noktalarının başında gelen yerlerdir⁴¹. Güney Rusya'da bulunan bu önemli iki noktadan yola çıkan araştırmacılar, ZW üretimlerinin bölgede etkin bir şekilde yapılmış olduğunu ileri sürmektedirler.

Yapılmış olan araştırmalar, kaynak taramaları ve karşılaştırmalardan elde edilen ortak veriler sonucunda, Amasra'da ele geçmiş olan Zeuksippus Ailesi Seramiklerinin 12. yy. sonu ve 14. yy. başı arasında üretim görmüş olduklarını söylemek mümkündür.

---

⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bkz İNANAN Filiz, "Zeuksippus Tipi Seramiklerin Anadolu'daki Dağılımları", *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:15, Sayı: 26, ss. 149-166, Bursa, 2014.

4.2.4. Astar Boyalı Seramikler (Painted Slip Ware)

Astar Boyalı Seramikler, Amasra kazılarında ele geçmiş olan diğer bir seramik grubudur. Bu grup ürünler de isimlerini bezeme tekniklerinden almaktadırlar. Kırmızı hamurlu ürünler arasında, 2 buluntu ile az yoğunlukta karşılaşılan gruplardan bir diğeridir. Toplam malzeme içerisinde %1,25'luk bir oranı kapsamaktadır. Ele geçen Astar Boyalı Seramik buluntular; 154 Ada / 4 Parsel'de kaydedilmiş 16 Katalog Numaralı malzeme ve 165 Ada / 31 Parsel'de kaydedilmiş Katalog Numarası 36 olan malzemedir.

Katalog Numarası 16 olan seramik malzeme, yuvarlatılmış basit uçlu ağız tablasıdır. 19.8 cm ağız çapına sahiptir. Alınan ağız ölçüsünden ve parçanın tipolojisinde yola çıkılarak ele geçen parçanın, bir tabağa ait olabileceği tahmin edilmektedir. Astar Boyalı Seramikler grubu altında tasniflemiş olduğumuz bu malzemenin hamur yapısı, diğer gruplarda tasniflenen kırmızı hamurlu ürünler ile benzerlik göstermektedir. Eserde, Munsell Toprak Renk Kataloğuna göre 2.5 YR 8/2 tonu saptanmıştır. Hamur içeriğinde farklı renklerde küçük taşçık parçaları, az miktarda mika ve kalker katkıları gözlemlenmektedir. Hamur sert – orta sertliktedir. Seramik üzerinde orta kalınlıkta bir katman oluşturan astar uygulaması görülmektedir. Eserin içi tamamen astar ile kaplanmışken, bu uygulama dış yüzeyde ağız çevresi ile sınırlı kalmaktadır. Astar rengi olarak beyaz tercih edilmiştir. Astar Boyalı malzemelerin süslenme işlemlerinde sır ve astar birlikte kullanılmaktadır. Ele geçen örnekte sır rengi olarak kahverengi kullanımı göze çarpmaktadır. Kahverengi sırn üstüne, krem renkli astarın bezeme ögesi olarak tercih edildiği gözlemlenmektedir. Seramik malzeme incelendiğinde, sırlama uygulamasının ardından astarın bezeme ögesi olarak kullanılarak iç yüzeyde şeritler halinde ağızdan gövdeye doğru akıtıldığı görülmektedir. (Lev. 11).

Astar Boyama tekniğinde süslenmiş kaplar, Bizans Dönemi'nde sıkça kullanım görmüş ürünlerdir. Korinthos'daki Astar Boyalı Seramikler incelendiklerinde, beraberlerinde ele geçmiş olan sikkelerden yola çıkılarak en erken 11. yüzyıla tarihlendirilmektedirler. Aynı lokasyonda 12. ve 13. yy. tabakalarında da Astar Boyalı ürünlere rastlanılmıştır. Atina'da da Korinthos'a benzer sonuçlar elde edilmektedir. Atina Agorası'nda ele geçen sikkeler, Astar Boyalı ürünleri tarihlendirme konusunda araştırmacılara fayda sağlamış ve bu ürünler en erken 11. yy. son çeyreği ile 12. yy. ilk yıllarına tarihlendirilmiştir. Korinthos ve Atina örneği ve diğer buluntu bölgelerindeki

tabaka araştırmaları sonucunda genel kanı olarak Astar Boyalı Seramik malzemeler, 11.yy. - 13.yy. arasına tarihlendirilmektedirler. Astar Boyalı Seramiklerin ele geçtiği noktalar arasında, Amasra ile bir ticari bağının olduğunu önceki bölümlerde detaylıca anlattığımız Güney Rusya kentleri de bulunmaktadır. Konstantinopolis, Nicaea, Nicomedia, Daskyleion, Ephesos, Anaia buluntuları ile yapılan karşılaştırmalar ile incelemiş olduğumuz seramik malzemenin, tahminen 12.yy. – 14.yy. arasında üretim görmüş olabileceği düşünülmektedir.

Seramik retimi ve süslemesinde kullanılan bu tekniğin, Beylikler Dönemi ve Osmanlı Dönemi'nde de sıkça kullanılan bir teknik olmaya devam ettiği elde edilen arkeolojik verilerden anlaşılmaktadır. 36 Katalog Numaralı Astar Boyalı Seramik malzemenin değerlendirilmesi ve farklı kaynakların taranması sonucunda Beylikler Dönemi ya da Erken Osmanlı Dönemlerine tarihlenme ihtimalinin güçlü olduğu anlaşılmıştır. Malzemenin, hamur ve sır özellikleri göz önünde bulundurulduğuunda 13. yy. sonu ve 14. yy. başlarına tarihlenebilen tez malzememizin, Türk-İşlam Döneminde sıkça kullanılan slip akıtma tekniği ile süslenmiş olduğu görülmektedir. Sert ve az da olsa beyaz taşçık katkılı bir hamur yapısına sahip ürünün sırlanmasında koyu yeşil renk tercih edilmiştir. Sır oldukça parlak görünümlü ve çatlaklı bir yapıdadır.

4.2.5. Sıçratma Boyalı Seramikler (Spatter Ware – SW)

Amasra Müzesi buluntuları içerisinde Sıçratma Boyalı Seramikler grubuna dahil edebileceğimiz ürünler de yer almaktadır. Buluntu yoğunluğu açısından Spatter Ware ürünleri ile az sayıda karşılaşmış olmasına rağmen bu grup seramiklerin Bizans çömlekçiliğindeki yerleri oldukça önemlidir.

165 Ada – 31 Parsel’den 1, 277 Ada – 46 Parsel’den 2 olacak şekilde toplamda 3 adet malzeme SW grubuna dahil edilmektedir. Malzemeler; 1 kaide (Katalog No 20), 1 ağız parçası (Katalog No 61) ve 1 gövde parçası (Katalog No 75) olarak ele geçmiştir. Ele geçen ürünler toplam incelenen ürünlerin %3,75S’una karşılık gelmektedir. Kaide, 6 cm çapında ve alçak halka kaide tipolojisindedir. Ağız parçası, yuvarlatılmış basit uçlu dışa çekik ağız tablalıdır. Ağız çapı ise 16 cm’dir. Ele geçen form itibarı ile derin bir kâseye ait olabileceği öngörülmektedir. Açığa çıkartılmış olan gövde parçası ve ağız parçası birbirlerine benzer malzemelerdir. Parçalar birleştirilmeye çalışıldığında uygun bir birleşme yakalanamamıştır. Ancak aynı sondaj açmasından ele geçmeleri, hamur renkleri ve bezeme özelliklerinin de aynı olmasından dolayı bu iki malzemenin aynı çömleğe ait oldukları düşünülmektedir (Lev. 12).

Örneklerin hamur yapıları incelendiğinde 20 Katalog Numaralı eserin turuncumsu bir kil ile, Katalog No 61 ve 75’in ise daha kırmızı bir kil kullanılarak üretilmiş oldukları görülmektedir. Munsell Toprak Renk Kataloğuna göre hamur renkleri 5.0 YR 6/8 ve 2.5 YR 5/8 olarak tespit edilmiştir. Beyaz renkli ufak taşçık ve mika katkısı hamurların içeriğinde tespit edilebilen katkı malzemeleridir. Çömleklerin hamurları genellikle sıkı ve serttir. Ürünlerin hepsinin iç yüzeylerinde astar uygulaması görülmektedir. Dış yüzeyde ise yalnızca kaide parçası astarlanmamıştır. Diğer iki malzemenin dış yüzeyinde de astar tespit edilmektedir. Yüzeyde ince bir tabaka oluşturmuş olan astarda, renk olarak beyaz ve krem renk tercih edilmektedir (Lev. 13).

Bu gruba ismini veren uygulama, seramiklerin astarlanıp sırlandıktan sonra farklı renkte bir sıranın malzeme yüzeyine sıçratılması veya akıtılması ile gerçekleştirilmektedir. Ele geçen örneklerin sır renkleri incelendiğinde; kaide örneğinde astarın üzerine şeffaf sır uygulandığı ve mangan moru sır boyası ile yüzeye sıçratmalar uygulandığı görülmektedir. Böylece malzemenin yüzeyinde, düzensiz noktasal bezemeler oluşmuştur. 61 ve 75 Katalog Numaralı ürünlerde ise astarlanan malzemenin kahverengi bir sır ile sırlandığı

gözlemlenmektedir. Kahverengi sırn üstüne, sarı renkte sır akıtılarak yine düzensiz bir ahenk oluşturulmuştur. Sır sağlıkları incelendiğinde, 20 Katalog Numaralı kaide örneğinde pul pul dökülmeler tespit edilmiştir. Katalog No 61 ve 75 ürünlerinde ise böyle bir dökülme bulunmamaktadır.

Charles Morgan tarafından *Spatter Ware* olarak isimlendirilen bu grup, Korinthos tabakalarından yola çıkılarak 12. yy.'a tarihlendirilmektedir. Yunanistan Yarım Adası'nda bulunan diğer buluntu merkezleri de incelendiğinde, SW grubu ürünleri 12. ve 13. yy.'lara tarihlendirilmektedirler (Morgan, 1942). Kırım'ın Chersonesos şehrinde ele geçmiş olan benzer buluntular da yine 12. yy.'a tarihlendirilmiş malzemelerdir (Zelesskaya, 2011:45). Hemen her buluntu lokasyonunda benzer tarihlendirmeler yapıldığı görülmektedir. Amasra'da ele geçen örneklerin de karşılaştırma yaptığımız malzemelerden yola çıkılarak, 12. yy. ve sonrasındaki dönemlere tarihlenebilecekleri görülmektedir. Ancak sıçratma tekniği kullanılarak seramik malzemeleri süsleme tekniği Türk-İslam Dönemlerinde de sık rastlanılan bir uygulamadır. İrdelediğimiz ve karşılaştırma yaptığımız bazı yayınlarda Katalog No 61 ve 75 Numaralı ürünlere benzer seramik malzemeler 18. – 19. yy.'a tarihlendirilmektedir (Demir, 2023:478). Amasra Müzesi tarafından 277 Ada / 46 Parsel sondaj kazısında açığa çıkartılmış olan sıçratma boyalı 2 malzemenin ise yapılan karşılaştırmalar sonucunda Bizans Dönemi'ne ait olabilecekleri düşünülmektedir. Sondajda ele geçen diğer malzemeler arasında Türk-İslam Dönemine tarihlendirebileceğimiz başka seramik bulunmamaktadır. Ayrıca ele geçen çömleğin, ağız tipolojisi Türk-İslam Dönemi seramikleri ile karşılaştırıldığında farklılıkların söz konusu olduğu görülmektedir.

4.2.6. Münferit Seramikler

Amasra Müzesi tarafından gerçekleştirilmiş olan sondajlarında ele geçen malzemeler arasında hamur, sır, bezeme vb. özellikleri bakımından diğer gruplara dahil edilemeyen az sayıda buluntu yer almaktadır.

Bunlardan ilki 39 Katalog Numarası ile tez çalışmamıza dahil ettiğimiz, 165 Ada / 31 Parsel kazısının 3. sondajının 2. seviyesinde ele geçen tabaktır. Eser ele geçtiği parçaları ile tam form vermektedir. Alçak halka kaideli, hafif dışa çekik yuvarlatılmış basit uçlu olarak üretildiği görülmektedir. Alçak halka kaidenin çapı 6.8 cm olarak ölçülürken, malzemenin ağız çapı ise 18.4 cm olarak kaydedilmiştir. Korunan yükseklik ise 5.6 cm'dir. Malzemenin hamuru ise az gözenekli yapıda ve serttir. Hamur içeriğinde, gözle görülebilen beyaz renkte ince taşçık ve mika katkılarını içermektedir. Kırmızı renkli hamuru Munsell Toprak Renk Kataloğuna göre, 5.0 YR 6/8 olarak belirlenmektedir. Tabağın iç kısmında beyaz renkte astar uygulaması görülmekte iken bu astar malzemenin dış kısmında yalnızca ağız çevresi ile sınırlı kalmaktadır. Beyaz renkteki astarın üzeri, kırmızı-kahve tonunda sır rengi ile boyanmıştır. Bu boyama ile tabağın gövdesinde birbirini kesen iki eliptik daire motifi oluşturulmaktadır. Dairelerden bir tanesinin içerisinde aynı renkte sır ile iki adet noktalama yapıldığı görülmektedir. Ele geçen tabak değerlendirildiğinde ve farklı noktalardaki buluntular ile karşılaştırıldığında Osmanlı Dönemi'ne ait olabileceği düşünülmektedir. Aynı sondajdan ele geçen diğer Türk-İslam Dönemi'ne tarihlendirebileceğimiz seramik malzemeler bu kanıyı destekler niteliktedir.

Münferit Seramikler grubu altında değerlendirebileceğim bir diğer ürün ise katalog numarası 80 olan ve 153 Ada – 43 Parsel sondaj kazısından ele geçmiş olan üründür. Eserin tipolojisi incelendiğinde, bu malzemenin bir pişirme ya da saklama kabı kapağı olduğu tespit edilmektedir. Dışa dönük kenarlı, tutamak kısmı uca doğru daralan ve düz dipli bir tipolojiye sahiptir. Düz dibinin çapı 7 cm, korunan yükseklik 1.9 cm'dir. Malzemenin hamur yapısı oldukça serttir. Kapak, Munsell Toprak Renk Kataloğuna göre 7.5 YR 2/5 değerlerine karşılık gelen, koyu renkte bir hamur rengine sahiptir. Malzemenin içinde ve dışında da astar uygulaması görülmemekle birlikte koyu yeşil renkte tercih edilen sır direkt olarak hamurun yüzeyine uygulanmıştır. Sır, içte ve dışta da mevcuttur. Malzemenin ortasından yükselen tutamak kısmının ucunun tahrip olduğu görülmektedir.

Yapılan değerlendirmeler ve karşılaştırmalar sonucunda eserin, 13. yy. ve sonrasına tarihlendirilebileceği anlaşılmaktadır.

Değerlendirmiş ve farklı buluntu noktalarında ele geçen sırlı seramik malzemeler ile karşılaştırmalar yapmış olduğumuz tez malzemelerimiz, kendi içlerinde de karşılaştırma yapılabilir ususlar barındırmaktadır. Bu karşılaştırma için öncelikle seramiklerin grupları ve bezeme programları hariç yalnızca kaide tipolojileri baz alınmıştır. Yapmış olduğumuz incelemeler sonucunda Amasra’da ele geçen sırlı seramik kaidelerin altı farklı profilde üretilmiş oldukları gözlemlenmiştir. Kaidelerin yanı sıra düz diplerin ise iki farklı tipte üretildikleri görülmektedir (Lev.13).

4.3. FORM TİPOLOJİSİ DEĞERLENDİRME ve KARŞILAŞTIRMASI

Kaide Tip-1: Katalog No 8, 20, 33, 53 eserlerini dahil ettiğimiz Tip-1 ürünlerinin kaideleri alçak halka kaide tipolojisindedir. Bu ürünlerin kaide çapları çok büyük olmamakla birlikte, en büyüğü yaklaşık 6 cm olarak ölçülmüştür. Aynı zamanda bu malzemelerin kaide derinlikleri de oldukça düşüktür. En yüksek kaide derinliği 0.8 cm'dir. Kaidelerin zemin ile temas eden kısımları oldukça ince ve hafif sivrileştirilmiştir. Tip-1'e dahil edilen ürünler arasında Sıçratma Boyalı Seramikler, Çok Renkli Sgraffito Seramikler ve Zeuksippus Ailesi Seramikleri bulunmaktadır.

Kaide Tip-2: Katalog 1, 3, 19, 40 numaralı sırlı seramikleri dahil ettiğimiz Tip-2 ürünlerinin kaideleri ise yüksek halka ve alçak halka kaide tipolojisindedir. Tip-2'ye dahil ettiğimiz kaidelerin çapları 8.2 cm ile 6 cm arasında değişiklik göstermektedir. Kaide derinlikleri en yüksek 1.8 cm, en düşük 0.5 cm olacak şekilde ölçülmektedir. Kaidelerin zemine oturdukları noktaları ise düzleştirilmiştir. Kaide Tip-2; Tek Renkli Sırlı Seramikler ve Zeuksippus Ailesi Seramiklerinden örnekler barındırmaktadır.

Kaide Tip-3: Katalog 45, 47, 48, 80 numaralı eserler Kaide Tip-3 grubu altında tasniflenmiştir. Kaide tipolojisi yüksek halka kaidedir. Bu grupta alınan kaide ölçüleri ise en büyüğü 6.4 cm, diğer üç ürünün kaide çapı 6 cm'dir. En yüksek kaide derinliği ise 1.3 cm olarak ölçülmektedir. Kaidelerin zemine temas eden noktaları dört örnekte de düz form vermektedir. Kaide Tip-3'e Zeuksippus Ailesi Seramiklerinden ve Tek Renk Sırlı Seramiklerden malzemeler dahil edilmiştir.

Kaide Tip-4: Katalog 4, 6, 7, 34 numaralı malzemeler Kaide Tip-4 başlığı altında gruplandırılmıştır. Bu ürünlerin tondo cidarı iki örnekte kalın diğer iki örnekte ise incedir. Ancak malzemelerin üretim profilleri incelendiklerinde bu eserleri aynı grupta incelemenin mümkün olduğu görülmektedir. Eserlerin kaide tipolojileri, yüksek halka kaidedir. Kaide çapları, 4.6 cm ile 3.7 cm arasında değişmektedir. Yüksek halka kaidelerde ölçülmüş en derin kaide 2.2 cm'dir. Bu, incelenen tüm kaideler içerisindeki en derin kaide ölçüsüdür. Kaidelerin zemine oturdukları kısımları içten, kaburgalı olacak şekilde şekillendirilmiştir. Kaide Tip-4'e dahil ettiğimiz malzemelerin kâse formuna ait kaideler oldukları düşünülmektedir. Bu grup içerisinde; Beyaz Hamurlu Seramikler, Zeuksippus Ailesi Seramikleri ve Tek Renk Sırlı Seramikleri bulunmaktadır.

Kaide Tip-5: Katalog 2, 9, 10, 46 ve 60 numaralı eserler Kaide Tip-5 grubuna dahil edilmiştir. Bu gruba dahil edilen seramiklerin kaide çapları en büyüğü 8 cm, en küçüğü 4.4 cm olacak şekilde değişkenlik göstermektedir. Kaide tipolojileri yüksek halka kaide şeklindedir. En derin kaide 1.6 cm'dir. Bu grubun profili incelendiğinde kaideden tabağın gövdesi kalın bir cidarla geçiş yapıldığı görülmektedir. Kaidelerin zemine temas ettikleri noktalar ise hafifçe yuvarlatılmış ya da hafifçe sivriltilmiş tiptedir. Kaide Tip-5'e Zeuksippus Ailesi Seramikleri, Tek Renk Sırlı Seramikler ve Çok Renkli Sgraffito Seramiklerden örnekler dahil edilmiştir.

Kaide Tip-6: 5, 32 ve 57 Katalog Numaralı ürünler Kaide Tip-6 grubunda tasnif edilmiştir. Bu ürünlerin kaide çaplarının en geniş 6.8 cm boyutlarındadır. Alçak halka kaide tipolojisinde üretim görmüşlerdir. Kaidelerin zemine temas ettikleri noktalar iç taraftan hafifçe yuvarlatılmıştır. Kaide Tip-6 grubuna yalnızca Zeuksippus Ailesi Seramiklerinden örnekler dahil edilmiştir.

Dip-1: Amasra'da ele geçen malzemeler arasından; Katalog 37, 41 ve 51 numaralı ürünler Dip-1 tipine dahil edilmiştir. Bu ürünlerde kaide çapı yaklaşık 10 cm olacak şekilde benzerdir. Ürünlerin tipolojileri ise dış bükey profil gövdeli, merkeze doğru kalınlaşan, yuvarlatılmış düz diptir. Ürünlerin hepsi Tek Renk Sırlı Seramik grubuna aittir. Ele geçtikleri durum itibari ile birer saklama kabı parçası olabilecekleri tahmin edilmektedir.

Dip-2: Katalog Numarası 52 olan malzememiz Dip-2 grubu altında tasnif edilerek diğer diplerden ayrılmıştır. Ürünün tipolojisi incelendiğinde dış bükey profil gövdeli, yuvarlatılmış düz dip olduğu tespit edilmektedir. Ürünü diğer diplerden ayıran diğer özellik ise hamur yapısının farklılığı ve cidar kalınlığının fazla olmasıdır.

Sondaj çalışmalarında ele geçen ağız parçaları, oldukça fazla çeşitlilik gösteren malzemelerdir. Kendi içlerinde karşılaştırıldığında başlıca beş farklı profilde şekillendirildikleri görülmüştür. Ancak bu beş farklı gruba dahil olmayıp, kendi içlerinde de gruplanamayan münferit profilli ağız parçaları da bulunmaktadır (Lev. 14).

Ağız Tip-1: Katalog Numarası 12, 30, 68 ve 70 olan eserler, Ağız Tip-1 grubu altında tasniflenmiştir. Bu malzemeler; yuvarlatılmış basit uçlu, dik kenarlı, dışa çekik ağız tablasına sahiptir. Malzemelerden en büyük ağız çapına sahip parça 26.4 cm ile bir

tabak parçasına ait olabileceğini düşündüğümüz 68 Katalog Numaralı eserdir. Bu malzemeler, gövde cidarları bakımından farklılıklar gösterebilir de form olarak birbiri ile bağlantılı ağız parçalarıdır. Zeuksippus Ailesi Seramikleri ve Tek Renk Sırlı Seramikler gruplarından ürünler Ağız Tip-1'e dahil edilmiştir.

Ağız Tip-2: 25, 63, 65 Katalog Numarasına sahip seramikler Ağız Tip-2 grubuna dahil edilmiştir. Ağız Tip-2 grubundaki ürünler genel olarak içten kaburgalı, dışa çekik yuvarlatılmış uçlu ağız tablasına sahip malzemelerdir. Ağız tablaları, 25 ve 63 numaralı örneklerde geniştir. Ayrıca yine bu örneklerde içte var olan kaburga daha belirgindir. Katalog 65 numaralı üründe ise içte yer alan kaburga diğer örnekler kadar belirgin değildir. En geniş ağız çapı 25.7 cm olarak ölçülmüştür. Malzemeler, Zeuksippus Ailesi Seramik grubuna dahildir.

Ağız Tip-3: 11, 26 ve 29 numaralı ürünler Ağız Tip-3 olarak gruplandırılmıştır. Bu ürünler, farklı gelişim gösteren örnekler olsalar da aralarında bağlantı kurulabilir niteliktedirler. Yuvarlatılmış ya da sivriltilmiş bir uç ile kavisli bir gövde bağlantısına sahiptirler. Ağız parçalarının kâse formuna ait olabilecekleri düşünülmektedir. Ağız çapı en geniş 19.2 cm olacak şekilde değişkenlik gösteren bu ürünler Zeuksippus Ailesi Seramikler ve Tek Renk Sırlı Seramiklerden müteşekkildir.

Ağız Tip-4: 31 ve 71 katalog numaralı malzemeler Ağız Tip-4 grubu altında tasnif edilmiştir. Bu malzemelerin profilleri incelendiğinde küresel gövdeli, dışa çekik kenarlı, basit uçlu ağız tablasına sahip oldukları görülmektedir. Katalog No 31 üründe ağız tablasının 71 numaralı ürüne göre bir miktar daha dik olduğu görülse de bu iki malzeme arasında benzerlik kurulabilmektedir. Ağız çapları ise 31 numaralı eserde 17 cm, 71 numaralı eserde ise 14.2 cm olarak ölçülmektedir. Zeuksippus ve Tek Renk Sırlı Seramiklere ait ürünler oldukları görülmektedir.

Ağız Tip-5: Katalog Numarası 58 ve 59 olan iki malzeme birbirleri ile olan benzerliklerinden dolayı Ağız Tip-5 altında gruplandırılmışlardır. Bu malzemelerin ağız tipolojileri; hafif dışa çekik, yuvarlatılmış basit uçlu, dıştan hafif kavislidir. Ağız çapları 22 cm ve 14.8 cm'dir. Malzemeler aynı sondajdan ele geçmiştir ve iki ürün de ZW grubuna dahildir.

Münferit Ağız Tipleri: 16, 17, 28, 43, 50, 61, 72, 73 ve 78 Katalog Numaralı eserler, ağız parçaları içerisinde bir gruba dahil edilemeyen ve kendi içerisinde de grup oluşturamayan malzemelerdir. Farklı sondajlardan ele geçen bu ürünler, seramiklerin profilleri bakımından Amasra'daki çeşitliliği de gözler önüne sermektedirler. Münferit Ağız Tipi başlığı altında gruplanmış olduğumuz parçalardan, en büyük ağız çapı 21 cm, en küçüğü ise 15.3 cm olarak ölçülmüştür. Beyaz Hamurlu Seramikler haricinde, sondajlarda ele geçmiş her grup seramikten örnekler, Münferit Ağız Tipi grubunda bulunmaktadır.

Amasra Bölgesi'nde yapılmış olan sondajlarda açığa çıkartılmış ürünlerden tam form veren 1 kâse bulunmaktadır. Tam form veren kâse haricinde, yalnızca ağız ucu kırıldığı için tam form veremeyen fakat ele geçen durumları ile kâse oldukları anlaşılan 2 eser daha bulunmaktadır. Bu ürünler karşılaştırıldığında, 2 farklı tipte kâse profili ile karşılaşılmaktadır.

Kâse Tip-1: Katalog 44 ve 18 numaralı ürünler benzer profilleri nedeni ile aynı grupta değerlendirilmiştir. Bu ürünlerde içi boş yüksek halka kaide gözlemlenmektedir. 44 numaralı ürünün kaide çapı 6.5 cm, 18 numaralı ürününki ise 5.8 cm'dir. 44 numaralı seramiğin kaidesinin dış taraftaki yüzeyi hafif miktarda sivriltilmiştir ancak ürünler genel profilleri bakımından benzerdir. Küresel gövdeli, derin kâse formunda üretilmiş olan seramikler, orta kalınlıkta bir cidara sahiptirler. Ürünlerin, ikisinin de ağız noktaları tahrip olmuştur. Çok Renkli Sgraffito Seramiklerden olan örnekler ile bu gruba dahil edilmiştir.

Kâse Tip-2: Katalog 38 numaralı, tam form veren tek kâse örneği ayrıca bir kâse tipi oluşturmaktadır. Ucu düzleştirilmiş yüksek halka kaideli, yayvan gövdeli, dıştan yuvarlatılmış içten düz ve sivriltilmiş ağız kenarlı profile sahiptir. Yüksek halka kaidenin çapı 5.8 cm, eserin korunan yüksekliği ise 7.2 cm'dir. Orta kalınlıktaki gövde cidarı, ağza yaklaştıkça incelmektedir. Kâse Tip-2'ye dahil edilen bu ürün Tek Renk Sırlı Seramikler ailesine mensuptur.

İncelemiş olduğumuz seramikler arasında, tabak formunda üretilmiş ve tam profil veren 2 eser bulunmaktadır. Bu iki ürün karşılaştırıldığında birbiri ile benzerlik saptanamadığından dolayı iki ayrı grup olarak incelenmiştir.

Tabak Tip-1: Katalog Numarası 49 olan tabak, bu grup altında incelenmiştir. Düzleştirilmiş alçak halka kaideli, açık – geniş gövdeli, düz ağız tablalı profilde

üretilmiştir. Kalın cidarlı olan alçak halka kaidenin çapı 6.7, ağız çapı ise 19 cm'dir. Tabanın korunan yüksekliği ise 4.2 cm'dir. Kalın cidarlı alçak halka kaideden ağıza doğru yükselen gövde cidarının da nispeten kalın olduğu gözlemlenmekte ve aynı zamanda bu kalınlığın ağız tablasında da devam ettirildiği görülmektedir. Eser, Çok Renkli Sgraffito Seramikler ailesine dahildir.

Tabak Tip-2: 39 katalog numaralı ürün, Tabak Tip-2 başlığı altında tasniflenmiştir. Düzleştirilmiş alçak halka kaideli, hafif dışa çekik yuvarlatılmış basit ağız uçlu kesit vermektedir. Alçak halka kaide 6.8 cm. çapındadır. Ölçülen ağız çapı 18.4 cm, korunan yükseklik ise 5.6 cm'dir. Kaidenin halkasının yüzeye temas eden noktasının ince bir formda üretildiği görülmektedir. Bu ince kaide, kalın bir tondo cidarını taşımaktadır. Kalın tondo cidarının ise ağızın uç kısımlarına doğru incelendiği gözlemlenmektedir. Tabak, Münferit Tipli Seramikler başlığı altında değerlendirilmiştir.

Amasra Müzesi koleksiyonundaki incelemiş olduğumuz 80 eserden bir takımının kendi içlerinde üslup benzerlikleri taşıdıkları görülmektedir. Bundan dolayı, eserlerin üslupları göz önünde bulundurularak kendi içlerinde gruplandırmalar yapmak da mümkündür.

Birinci grubu 1, 5, 8, 9, 19, 45, 47, 48 ve 57 Katalog Numaralı seramikler oluşturmaktadırlar. Bu eserler incelendiklerinde çeşitli formlarda üretilmiş oldukları görülmektedir. Buna karşılık eserlerde kullanılan kilin benzer özellikler taşıdığı görülmektedir. Seramiklerin hepsi Zeuksippus Ailesi ürünleridir. ZW grubunun karakteristik bezeme ögesi olan, tondoda yer alan iki eş merkezli daire bu ürünlerde de görülmektedir. Bazı örneklerde, yine ZW seramiklerinde sıkça karşılaşılan eş merkezli dairenin bozularak spirale evrildiği çizgisel kazıma uygulamalar da görülmektedir. Zeuksippus seramiklerinde sıkça karşılaşılan tondoda yer alan daire kazımanın ortasına yerleştirilen küçük spiral kazıma gruplandırmış olduğumuz örneklerde karşımıza çıkan bir diğer bezeme unsurudur. Bu seramikler, Bizans Dönemi'nin en önemli seramik üretim merkezlerinden olan İznik buluntuları ile üslupsal açıdan benzerdirler.

Üslup karşılaştırması yapıldığında ikinci grupta değerlendirebileceğimiz ürünler 17, 19, 33, 47, 50, 54, 55, 72 ve 74 katalog numaralı seramiklerdir. Değerlendirmiş olduğumuz bu seramikler de ZW grubu dahilinde bulunan ürünlerdir. Zeuksippus Seramik Ailesi'nde sıkça kullanılmış olan tarak benzeri bir çömlekçi aleti ile yapılan

kazıma bezemeler bu grup ürünlerde gözlemlenmektedir. Malzemeler incelendiklerinde iki, üç veya dört uçlu tarakların kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kazıma bazı örneklerde düz bir şekilde paralel çizgiler oluştururken bazı örneklerde kazımanın dalgalı bir biçimde verildiği görülmektedir. 19 ve 47 numaralı ürünler hem birinci gruba hem de ikinci gruba üslup bakımından dahil olabilecek seramiklerdir. Bu malzemelerde, tondodaki eş merkezli daireler ve taraklı bezeme unsurları ortak bir kompozisyon oluşturmaktadır. Hemen her Orta Çağ katmanında rastlanılan bu üsluptaki ürünlerin üretim yerleri için araştırmacılar Konstantinopolis ve Nicaea üzerinde durmaktadır.

Üçüncü grubu ise 15, 58, 59 ve 71 numaralı seramikler oluşturmaktadırlar. Bu ürünler Zeuksippus Ailesi dahilinde olan farklı formlardaki ağız parçalarından müteşekkildir. Sır rengi olarak yeşil ve sarının farklı tonlarının tercih edildiği gözlemlenmektedir. Bu ürünler incelendiklerinde, ağız çapını dolaşan birbirine paralel iki eş merkezli daire arasına dalga motifinin kazınarak ağız kısmında bir bant oluşturduğu görülmektedir. Böylece bu ürünlerde bir üslup birliği olduğu anlaşılmaktadır. Dalga motifi bazı örneklerde kesik iken bazı örneklerde devamlı olarak uygulanmıştır.

Dördüncü grup, Katalog No 4 ve 34 seramiklerinden müteşekkildir. Özenli bir süsleme programı ile karşılaşılan bu malzemelerde haçvari süslemeler gözlemlenmektedir. Kazıma ve sgraffito tekniklerinin birlikte uygulandığı görülmektedir. Astar üzerine krem renkte ve şeffaf sır tercih edilmiştir.

Beşinci grubu 18, 24 ve 27 numaralı eserler oluşturmaktadır. Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler grubuna dahil olan bu malzemelerin iç gövdelerinde büyük spiraller, daireler ve birbirlerini uçlardan kesen yay benzeri çizgisel kazımlar görülmektedir. Aynı zamanda tabakların sırlarla renklendirildikleri görülmektedir. Tüm bu bezemeler, ağız çapına yakın bir noktadan iki eş merkezli daire kazıma ile sınırlandırılmaktadır. Örneklerin üçünün de aynı sondajın aynı seviyesinde açığa çıkartılmış olmaları dikkat çekicidir.

Altıncı grup 21, 22 ve 23 numaralı ürünlerden meydana gelmektedir. Üslupsal açıdan benzerlikler taşıyan bu ürünler Çok Renk Sırlı Sgraffito Seramikler grubuna dahildir. Eserler üzerinde oldukça yoğun bir süsleme kompozisyonu gözlemlenmektedir. Eş merkezli daireler, tarak ile verilen motifler, kırık dalga, devamlı dalga, badem formu

kazımalar, yaylar ve spiraller birlikte kullanılmıştır. Malzemeler üzerindeki sır boyamalarda yeşil rengin baskın olduğu görülmektedir.

Yedinci grup 65 ve 70 numaralı ürünleri kapsamaktadır. Bu iki üründeki üslupsal benzerlik, ZW ürünlerinin ağız bölümlerinde sıkça uygulanan bezeme unsurları ile yakalanmaktadır. Ağız çapını dolaşan iki altta ikisi üstte olacak şekilde toplam dört ya da iki altta biri üstte olacak şekilde toplam üç eş merkezli daire görülmektedir. 65 numaralı örnekte eş merkezli dairelerin arasına kesintisiz dalga motifi işlendiği, 70 numaralı örnekte ise eş merkezli dairelerin arasının boş bırakıldığı görülmektedir. Her iki örnek de Zeuksippus Ailesi Seramiklerinin ağız kompozisyonlarında sıkça karşılaşılan üsluplardır.

Sekizinci grup 32 ve 62 numaralı Zeuksippus örneklerini kapsamaktadır. İki ürün incelendiklerinde bitkisel bezeme ile karşılaşılmaktadır. Bitkiler iki örnekte de farklıdır. Muhtemel olarak 32 numaralı örnekte 8 yapraklı bir çiçek, 62 numaralı örnekte ise dalları ile stilize edilmiş bir ağaç kazıma yöntemi ile işlenmiştir. İznik buluntuları ile paralellik gösteren bu malzemelerin, İznik üretimi olmaları kuvvetle muhtemeldir.

SONUÇ

Tez çalışmamızda, Amasra Müzesi tarafından 2020 – 2022 yılları arasında Amasra ilçesinin farklı noktalarında gerçekleştirilmiş, sondaj kazılarında açığa çıkartılan sırlı seramik malzemeler değerlendirilmiştir. Boztepe, Kaleiçi ve Kum Mahallelerinde yürütülmüş olan beş farklı sondajda, çok sayıda sırlı seramik malzeme ele geçmiştir. Buna bağlı olarak değerlendirme kapsamına 80 adet malzeme dahil edilmiştir. Değerlendirilen seramikler 24 kaide, 23 ağız, 23 gövde parçası, 4 düz dip, 1 kapaktan müteşekkildir. Bunların yanı sıra tam form veren 3 kâse ve 2 tabak da değerlendirmeye alınan ürünler arasındadır.

Amasra’da açığa çıkartılan seramiklerin en erken tarihlisinin 7. ve 8. yy.lara tarihlendirildiği görülmektedir. Bundan dolayı az sayıda da olsa Erken Bizans Dönemi’ne ait malzemelerin varlığında söz edilebilmektedir. İncelemiş olduğumuz seramiklerin büyük çoğunluğu ise 12.yy. ve 15.yy. arasına tarihlendirilebilmektedir. Böylece buluntu yoğunluğunu Geç Bizans Dönemi’ne tarihlendirilen eserlerin oluşturduğu anlaşılmaktadır. Az sayıda Osmanlı Dönemi’ne, 16.yy. – 18.yy. arasına tarihlendirilebilecek malzemeler de açığa çıkartılmıştır.

Eserler arasında en fazla ele geçen grubun sırlı seramik grubunun Zeuksippus Ailesi Seramiklerine dahil olduğu anlaşılmaktadır. Böylece Amasra, Bizans çanak çömlekçiliğinde önemli bir yeri olan Zeuksippus Ailesi Seramiklerinin dağılım yerlerine yeni bir nokta olarak eklenmiştir. ZW grubu haricinde, Çok Renkli Sgraffito Seramikler, Tek Renk Sırlı Seramikler, Sıçratma Boyalı Seramikler, Beyaz Hamurlu (GWW-I), Astar Boyalı Seramikler Amasra’da bulunan seramik gruplarını teşkil etmektedirler. Aynı şekilde bu seramik grupları da Amasra’yı yeni bir sırlı seramik dağılım noktası haline getirmektedirler. Bu gruplar haricinde 2 ürün Münferit Seramikler başlığı altında incelenmiştir. Çalışmamız kapsamında yeni mal gruplarının Amasra’da var olup olmadığı da irdelenmiş fakat yeni bir üretim grubu oluşturabilecek seramik malzemeler ile karşılaşılmamıştır.

İncelemiş olduğumuz tez malzememiz üzerinde kimyasal analiz yapma imkânımız olmadığından dolayı, hamurların katkı maddeleri, pişme dereceleri ve katkı oranları hakkında bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Yalnızca göz yordamı ve büyüteç vasıtası ile seçilebilen katkı maddeleri tez çalışmamızın değerlendirme

bölümünde aktarılmıştır. Ayrıca kimyasal analizler ile killeri incelenemediğinden mütevellit, kil kaynağına dayalı bir değerlendirme de yapılamamıştır.

80 seramik malzemenin 78'inin kırmızı renkli kil kullanılarak üretim görmüş olduğu tespit edilmiştir. Geri kalan 2 malzemeden 1'i pembemsi beyaz renkte, diğeri ise grimsi renkte katkılı bir hamur kullanılarak üretilmiştir. Ele geçen beyaz hamurlu seramik malzemenin Konstantinopolis üretimi olabileceği tahmin edilmektedir. Bizans seramik tarihçiliğinde, Beyaz Hamurlu Seramikler başlığı altında incelenen bu malzemeler açığa çıkartıldıkları lokasyonlarda miktar olarak az karşılaşılan ürünlerdir. Buna karşılık geniş bir dağılıma sahiptirler. Tezimizde incelediğimiz Amasra'da açığa çıkartılmış beyaz killi örnekte de benzer durumla karşılaşılmaktadır.

Bizans Dönemi sırlı seramikleri, dönem bağlamında düşünüldüklerinde sanat ve zanaat becerilerinin yanı sıra toplumun kültür olguları hakkında önemli bilgiler yansıtan ürünlerdir. Bu malzemeler toplumun günlük yaşayışının, dini inançlarının ve estetik anlayışlarının günümüzde anlaşılması yolunda önemli veriler sunmaktadırlar. Seramik sanatı, özellikle başkent İstanbul, İznik ve Ephesos gibi önemli merkezlerde gelişim göstererek, buralardan imparatorluğun farklı bölgelerine yayılmışlardır.

Sondajlarda ele geçen malzemeler form ve üslup bakımından incelenmişlerdir. Bunun incelemeler sonucunda Konstantinopolis, Nicaea, Nicomedia, Chersonesos, Pergamon, Anaia, Ephesos ve Balatlar buluntu noktaları ile benzerlikler tespit edilmiştir. Seramiklerin tarihlendirilmesinde, bu gibi merkezlerde açığa çıkartılan benzer örnekler baz alınmıştır. Bu merkezlerin çoğunluğunun kıyı şeridinde bulunması veya kıyıya, dolayısıyla limanlara yakınlığı dikkat çekmektedir. Yapılan değerlendirmeler ile Amasra'daki Orta Çağ sırlı seramiklerinin çok geniş bir yelpazede çeşitlilik gösterdikleri görülmektedir. Buluntular farklı buluntu noktaları ile karşılaştırılmalarının yanı sıra kendi içlerinde de değerlendirilerek üslup birlikleri ortaya koyulmuştur. Böylece aynı dönem içerisinde kullanım görmüş kaplar belirlenmeye çalışılmıştır.

Bizans seramikçiliğinde, kırmızı kil kullanımı yaklaşık olarak 11. yy.da başlamış ve 12. yy.da bu üretimler yoğunlaşmıştır. Bu bilgiler ile örtüşecek şekilde Amasra'da ele geçen malzemelerin çoğunluğu 12.yy. ve sonrasına tarihlendirilmiştir. Ele geçen veriler kapsamında, Amasra'ya sırlı seramiklerin ithal edilmesinin yaklaşık olarak 9.yy. sonrasına tarihlendirebileceği düşünülmektedir. Tarihi vesikalar ile bu kanı

karşılaştırıldığında, Amasra'nın bu yüzyıllarda önemini koruyan limanlara ev sahipliği yapan ve başkent Konstantinopolis ile sürekli temas halinde olan bir kent olduğu görülmektedir. Karadeniz ticaretinin en önemli uğrak noktalarından biri olan Amasra'ya sırlı seramik ithalatının büyük bölümünün de deniz yolu vasıtasıyla yapılmış olması, uzak bir olasılık değildir. Tez malzemelerimiz ve farklı bölgelerde açığa çıkartılmış olan seramikler karşılaştırıldığında, Güney Rusya Bölgesi'nde ele geçmiş malzemeler ile benzerlikler dikkat çekmektedir. Özellikle Kırım Bölgesi'nin önemli bir seramik üretim merkezi olduğu bilinmektedir. Amasra ile bu bölge arasında yapılan deniz aşırı ticari faaliyetlerin bir sonucu olarak sırlı seramik alışverişinin de gerçekleşmiş olabileceği anlaşılmaktadır. Bu düşüncemizi Cenevizlilerin bölgenin ticari hacminden faydalanmak için Amasra'ya yerleşmiş olmaları kanıtlamaktadır. 11.yy. sonrasında Cenevizlilerin bölgeye yerleşmeleri tezimizin birinci bölümünde aktarılmıştır. Bu dönem sonrasında Karadeniz ticaretinde sözü geçen bir topluluk olmayı başaran Cenevizliler başta Güney Rusya Bölgesi olmak üzere çok sayıda güzergâh arasında faaliyet yürütmüşlerdir. Böylece bu dönemlerden itibaren Karadeniz ticareti, liman kentleri arasında sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyal ve kültürel alışverişe de katkıda bulunmuştur.

Açığa çıkartılmış ürünler arasında üç ayak ya da fırın çubuğu göze çarpmamaktadır. Bunun yanı sıra fırınlanma esnasında bozulmaya maruz kalmış hatalı üretim olarak nitelendirilebilecek seramiklere de rastlanılmamıştır. Bu gözlemleri, bölgede yapılan kazılarda henüz açığa çıkartılmış bir seramik pişirme fırını bulunmaması da desteklemektedir. Bu gibi nedenlerden dolayı Amasra'da bir yerel üretimin yapılıp yapılmadığını aydınlığa kavuşturulamamıştır.

Tüm bu değerlendirmeler ile Amasra'da kentinde açığa çıkartılmış sırlı seramikler ilk kez sistemli olarak bilim dünyasına tanıtılmıştır. Böylece, Bizans Dönemi sırlı seramik buluntu merkezlerine Amasra da eklenmiştir. Sondajlarda ele geçen malzemelerin çoğunluğunun Bizans Dönemi üretimleri oldukları bunun yanında Türk-İslam Dönemlerine atfedilebilecek ürünlerin var oldukları da görülmüştür. Bu tespitler tarihi kronoloji ile karşılaştırıldığında, tutarlı veriler oldukları saptanmıştır. Bölgede henüz açığa çıkartılmış bir seramik fırını tespit edilemediğinden ve malzemeler üzerinde analizler yapma imkânımız olmadığından dolayı ele geçen malzemelerin ithal olduklarına kanaat getirilmiştir. Ayrıca Amasra'da bulunmuş seramik malzemelerin yeni üslup grubu oluşturmadıkları tespit edilmiştir. Aynı zamanda bölgedeki farklı sondajlarda ele geçen

bu malzemeler, sondaj alanlarının kullanım gördükleri dönemlerinin anlaşılmasına yardımcı olmuştur. Amasra’da ele geçmiş olan sırlı seramik malzemelerin profil ve üslup çeşitliliği bölgenin Orta Çağ dönemlerindeki canlı ticari hayatını gözler önüne sermiştir

Karadeniz kıyıları, antik dönemlerden itibaren birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, ticaret yolları üzerinde stratejik bir konuma sahip olmuştur. Ancak, bölgedeki arkeolojik kazıların yakın tarihe kadar yetersizliği nedeniyle, bu medeniyetlere ait eserler tam anlamıyla gün yüzüne çıkartılamamıştır. Amasra’da incelemiş olduğumuz ve yalnızca belli bir dönem dahilinde olan sırlı seramik malzemelerdeki çeşitlilik dahi bölgenin arkeolojik potansiyeli hakkında önemli bilgileri açığa çıkartmaktadır. Arkeolojik çalışmaların yetersizliği bölgedeki yerleşimlerin kronolojisi, ekonomik faaliyetleri, sosyal yapıları ve kültürel etkileşimleri gibi temel araştırma konularında bilgi eksiliğine sebep olmaktadır. İlerleyen dönemlerde bölgede gerçekleşecek olan yüzey araştırmaları, arkeolojik ve disiplinler arası faaliyetlerin yoğunlaşması ile tüm bu eksiklerin giderilmesi hem Amasra’nın hem de Anadolu coğrafyasının geçmişindeki eksik parçaların önemli bir bölümünü giderecektir.

KAYNAKÇA

AKPINAR Yurdanur, *Yenikapı Kazı Buluntusu Sırlı Seramiklerin Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

AMOURIC Henri ve VALLAURI Lucy, “Marseille Et Le Levant Ottoman: Flux Et Poussieres D’echanges Entre XVII- ET XX”, XI. *Ortaçağ ve Modern Akdeniz Dünyası Seramik Kongresi Bildirileri*, Cilt 2, ss. 47-59, 2015.

APAYDIN Diri Tuğba, “Beçin Kalesi Kazısında Ortaya Çıkarılan (2014-2021) Tek Renk Sırlı Seramik Kapların Form Özellikleri”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, S.31, ss. 57-82, 2022.

ARMAĞAN E. Muhsine, *Aigai(Aiolis) Kazısı Bizans Dönemi Seramik Buluntuları*, (Doktora Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

ARMSTRONG Pamella, “Ceramics”, *The Oxford Handbook of Byzantine Studies*, 2008.

ARMSTRONG Pamella, “Zeuxippus Derivate Bowls From Sparta”, *Philolakon, Lakonian Studies in Honour of Hector Catling*, ed. J.M. Sanders, Atina, 1992.

ARSLAN Murat, *Mithradates VI. Eupator, Roma’nın Büyük Düşmanı*, Odin Yayıncılık, İstanbul, 2007.

AŞIKPAŞAZÂDE, *Osmanoğulları’nın Tarihi*, Koç Kültür Sanat Tanıtım A. Ş Kitaplığı, İstanbul, 2003.

BAKIRTZI D. Papanikola ve WAKSMAN Yona, “Thessaloniki Ware Reconsidered”, *Medieval and Post-Medieval Ceramics*, ss. 227-248, 2015.

BAKIRTZI D. Papanikola, “Byzantine Glazed Ceramics: The Art of Sgraffito”, *The Archaeological Receipts Fund*, Atina, 1999.

BAKIRTZI D. Papanikola, “The Palaeologan Glazed Pottery of Thessaloniki”, *L’art De Thessalonique Et Des Pays Balkaniques Et Les Counrants Spirituels AU XIVE SIECLE*, Belgrade, ss. 193-204, 1985.

BALARD Michel, “La Romanie Genoise (XII-Debut du XV siecle)”, *Atti della Societa Ligure di Storia Patria*, S. XVIII, Cenevre, 1978.

BİLİCİ Sema, Alanya Kalesi Kazılarında Bulunan Bizans Sırlı Seramikleri, *Bizans ve Çevre Kùltürler Prof. Dr. Yıldız Ötüken’e Armağan*, Hacettepe Üniversitesi, ss. 100-123, 2010.

BLACKWOOD William, Blackwood Edinburgh Magazine, S. LXI, Londra, 1847.

BORDIER Julien, “Relation d’un Voyage en Orient”, *Archeion Pontou*, C.6, ss. 86-158, Atina, 1934.

BÖHLENDORF-ARSLAN Beate, “Surveying the Troad: Byzantine Sites and Their Pottery”, *Medieval and Post-Medieval Ceramics*, ss. 47-90, 2015.

BÖHLENDORF–ARSLAN Beate, Glasierte Byzantinische Keramik Aus Der Turkie, İstanbul, 2004.

BRATIANU I. George, “Recherches sur le Commerce Génois dans la Mer Noire au XIIIe Siècle”, *Professeur a l’Université de Jassy Paul Geuthner*, Paris, 1929.

BURAK Nurhilal, *Amasra Kale Kenti: Ceneviz Ticaret Yolu’ndaki Karadeniz Sırlı Yerleşimleri Bağlamında Değerlendirilmesi ve Koruma Önerileri*, (Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2021.

BÜYÜME Umut, *Parion’un Bizans Dönemi Sırlı Seramikleri*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

CALLATAY De François, Le Premier Monnayage de la Cite d’Amastris (Paphlagonie), *ULB Institutional Repository* 2013/115415, ULB, Cilt:83, Université Libre de Bruxelles, 2004.

CHINGYUAN Wu, The Local Impact Of The Koinon In Roman Coastal Paphlagonia, *PubliclyAccessible Penn Dissertations*, 2018.

CLAVIJO de R. Gonzales, “Narrative of the Embassy of Ruy Gonzalez de Clavijo to the Court of Timour at Samarcand AD 1403-06”, *Hakluyt Society*, Londra, 1859.

DEMİR Deniz, *Balatlar Kazısı Geç Osmanlı Mezarlığındaki Seramik ve Porselen Buluntular*, (Doktora Tezi), İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2023.

DEMİRTİKEN Elif, Bizans Küçükyalısı’nda Küçük Bir Oda Bağlamının Kronoloji ve İşlevinin Sırlı Seramik Örnekleriyle Yorumlanması, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

DİMOPOULUS J., “Byzantine Graffito Wares Excavated in Sparta (12th- 13th centuries), *Byzas* 7, İstanbul, ss. 335-376, 2008.

DOĞER Lale ve ARMAĞAN E. Muhsine, “Amorium, Yukarı Şehir İç Sur Alanı Kazısından Geç Ortaçağ Sırlı Seramikleri Üzerine İlk Gözlemler”, *Art-Sanat*, S.14, ss.71-110, 2020.

DOĞER Lale, “Anaia-Kuşadası Kadıkalesi Kazısı 2002 Yılı Bizans Dönemi Seramik Buluntularının Ön Değerlendirmesi”, *Sanat Tarihi Dergisi*, S. XIII/1, ss. 1-31, 2004.

DOĞER Lale, “Byzantine Ceramics: Excavations at Smyrna Agora (1997-98 and 2002-03)”, *Byzas* 7, ss.97-121, 2007.

DOĞER Lale, “Daskleion Kazılarında Yeni Buluntular: Beyaz Hamurlu Yeşil ve Kahverengi Boyalı Bizans Seramikler, *Bizans ve Çevre Kültürler Prof. Dr. Yıldız Ötüken’e Armağan*, ss. 164-176, 2010.

DOĞER Lale, “İşlev, Teknik ve Estetik Değerlendirmelerle Bizans Günlük Yaşamında Sırlı Seramik”, *IV. Uluslararası Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri Bildiriler Kitabı*, ss. 709-727, 2007b.

DOĞER Lale, “İzmir Arkeoloji Müzesi Koleksiyonlarındaki Sualtı Buluntusu Slip Teknikli Bizans Seramikleri”, *ADALYA*, S. 3, ss. 179-194, 1998.

DOĞER Lale, “Kuşadası, Kadıkalesi (Anaia) Kazısı 2003 Yılı Bizans Dönemi Seramik Buluntuları”, *Sanat Tarihi Dergisi*, S. XIV-1, ss. 105-133, Nisan 2005.

DOĞER Lale, “On İkinci ve On Üçüncü Yüzyıllarda Bizans Sırlı Seramik Sanatında Form ve Üslup Değişimlerine Ait Bazı Gözlemler”, *1. Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu*, İstanbul, ss. 511-520, 2007a.

DOĞER Lale, Daskleion II – Hisartepe Daskleion Kazısı Bizans Seramikleri, Ege Yayınları, 2012.

DROYSEN, Büyük İskender Tarihi, (Çev. Bekir Baykal), Drahma Yayınları, İstanbul, 2007.

EBERSOLT Jean, Catalogue des poteries byzantines et anatolines du Musée de Constantinople, İstanbul, 1910.

ERDEM TÜMER Yasemin, “Atatürk Dönemi Arkeoloji Çalışmalarından Biri: Sultanahmet Kazısı”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 21, S. 62, ss. 747-774, 2005.

EVLİYA ÇELEBİ, Günümüz Türkçesi ile Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi, (Ed. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman), 2. Cilt 1. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, 2008.

EYİCE Semavi, Amasra Büyükada’sında Bir Bizans Kilisesi, *Belleten*, C. 15, S. 60, ss. 469-491, 1951.

EYİCE Semavi, Amasra’da Cenova Hakimiyeti Devrine Ait Armalı Bir Levha, *Belleten*, C. 17, S. 65, ss. 27-40, 1953.

EYİCE Semavi, Küçük Amasra Tarihi ve Eski Eserler Kılavuzu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1965.

FINDIK F. Ebru, Demre Aziz Nikolaos Kilisesinde Ele Geçen Bizans Sırlı Seramikleri, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

FINDIK F. Ebru, Ortaçağ Sırlı Seramikleri 1989-2008, Aziz Nikolaos Kilisesi Kazıları 1989-2009, Homer Kitabevi, ss. 489-511, 2018.

FRANTZ A. “Middle Byzantine Pottery in Athense”, *Hesperia*, S. 7, ss. 429-467, 1938.

GİRGİN Sinem, *Maydos Kilistepe Höyüğü Bizans Dönemi Sırlı Seramikleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

HAYES Walker John, “Excavations at Saraçhane in Istanbul”, *The Pottery*, S.2, New Jersey, 1992.

HAYES Walker John, *Handbook of Mediterranean Roman Pottery*, Londra, 1997.

HILL Stephen ve CROW James “1991 Yılı Amasra Yüzey Araştırması”, X. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara, 1992.

HILL Stephen, “Preliminary Survey At Amasra”, VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Antalya, 1989.

İLGÜREL Mücteba, “Evliya Çelebi”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 11, Ankara, ss. 529-533, 1995.

İNANAN Filiz ve SEÇKİN Selçuk, “Yalova Çobankale Kazıları 2019 Sezonu Bizans Sırlı Seramik Buluntuları”, *Art-Sanat Dergisi*, S. 20, ss. 181-225, 2023.

İNANAN Filiz ve SEÇKİN Selçuk, “Yalova, Çobankale Kazısı Sırlı Seramik Buluntuları: İlk Gözlemler”, *CEDRUS IX*, ss. 437-458, 2021.

İNANAN Filiz, “Kadıkalesi Zeuxippos Ailesi Seramiklerinin Tipolojisi”, *Seleucia*, S.5, ss. 143-183, 2015.

İNANAN Filiz, “Sinop Balatlar Kilisesi Kazısı Sırlı Bizans Seramik Buluntularının Ön Değerlendirmesi”, *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, S.15, ss. 147-160, 2012.

İNANAN Filiz, “Yeni Buluntular Üzerinden Bithynia-Mysia Bölgelerinde Kullanılan Bizans Seramikleri”, *Yalova Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, ss. 626-635, 2021.

İNANAN Filiz, “Zeuxippus Tipi Seramiklerin Anadolu’daki Dağılımları”, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:15, Sayı: 26, ss. 149-166, Bursa, 2014.

İNANAN Filiz, “Zeuxippus Type Ceramics and Samples from Kadikalesi/Anaia Kuşadası”, *Byzantine Craftsmen Latin Patrons*, Ed. Zeynep Mercangöz, Ege Yayınları, ss. 59- 76, 2013.

İNANAN Filiz, Bursa Zindankapı Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Bizans ve Osmanlı Dönemi Seramik Buluntuları, Bursa Uludağ Üniversitesi Basımevi, 2022.

İNANAN Filiz, *Kuşadası Kadikalesi/Anaia Kazısı Zeuxippus Tipi Seramikleri*, (Doktora Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

KARAÖZ T. Billur vd., “Gordion’un Orta Çağ Dönemi Sırlı Seramikleri”, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, Sayı 11 (2), ss. 185-226, 2023.

KIRMIZI Burcu, *Material Characterization of The Late 12-13th Century Byzantine Ceramics From Kuşadası Kadikalesi/Anaia*, (Doktora Tezi), Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi, 2012.

KORUCU Feray, *Anadolu ve Yakın Çevresinde Üretilmiş Orta Bizans Dönemi Sırlı Seramiklerinde Görülen Figür ve Desen Anlayışı*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

MAGIE David, *Roman Rule in Asia Minor I-II*, Princeton University Press, 1950.

MEGAW Arthur Hubert Stanley, “Zeuxippus Ware Again”, *BHC Supplement XVIII*, ss.259-266, 1989.

MEGAW Arthur Hubert Stanley, “Zeuxippus Ware”, *The Annual of the British School at Athens*, s.63, ss. 67-88, 1968.

MEGEP, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi Seramik ve Cam Teknolojisi, Sır Hazırlama, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara, 2007.

MEMNON, Herakleia Pontike Tarihi, (Çev. Murat Arslan), Odin Yayıncılık, İstanbul.

MERİÇ A. Zeynep ve MERİÇ E. Aygün, “2012-2019 Yılları Arasında İznik Roma Tiyatrosu’nda Bulunan Bizans Sırlı Seramiklerinin Değerlendirilmesi”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 54, ss. 49-66. 2021.

MERİÇ Adile Zeynep, “Metropolis Kazısı Zeuksippus Ailesi Grubu Bizans Seramikleri”, *Art-Sanat*, S. 20, İstanbul Üniversitesi Yayınevi, ss. 403-433, 2023.

MİMAROĞLU Sinan, Kuşadası Kadıkalesi Anaia Kazısı’nda Ele Geçen Bizans Dönemi Günlük Kullanım Seramikleri, (Doktora Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

MORGAN Charles, Excavations at Corinth XI the Byzantine Pottery, Cambridge, Mass, 1942.

MUŞTU K. Y. Birgül, Tyana Antik Kenti Kazısı Bizans Dönemi Sırlı Seramikleri (2002-2021), (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022.

NERGİZ D. Pelin ve ERES Zeynep, “Arkeolojik ve Kentsel Veriler Işığında İstanbul Saraçhane Arkeoloji Parkı’nın M.S. 5.yy’dan Günümüze Kadar Geçirdiği Değişimler Üzerine Bir Değerlendirme”, *IV. Kentsel Morfoloji Sempozyumu*, Konya, ss. 507-517, 2023.

NICOL Donald, The Last Centruies of Byzantium 1261-1453, Cambridge University Press, 1972.

ÖZDENİZ H. Hüseyin, *Gevale Kalesi Kazılarında Bulunan Ortaçağ Seramikleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

PEYSSONEL de Charles, *Traité sur le commerce de la Mer Noire*, Tome Second, Chex Cuchet Libraire, Paris, 1786.

PLINIUS, Genç Plinius'un Anadolu Mektupları, (Çev. Çiğdem Dürüşken ve Erendiz Özbayoğlu), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005.

POLAT Turgay, Adıyaman Müzesi'nde Bulunan Samsat Sırlı Seramikleri, Palet Yayınları, Konya, 2010.

POLAT Turgay, Horiskale Orta Çağ Seramikleri, *Sanat Tarihi Yıllığı*, Sayı 31, ss. 407-431, 2022.

RICA Talbot D. "The Pottery", *The Great Palace of the Byzantine Emperors, Second Report*, Edinburgh, ss. 110-120, 1958.

RICCI Alessandra ve WOHMANN Rick, "Byzantine Contexts From The Asian Suburbs of Constantinople: At the Küçükyalı Arkeopark", *XI. Orta Çağ ve Modern Akdeniz Dünyası Seramik Kongresi Bildirileri*, Cilt 1, ss. 453-458, 2015.

RICE T., CASSON S. ve HUDSON G. F., Preliminary report upon the excavations carried out in the Hippodrome of Constantinople in 1927, The British Academy Oxford University Press, 1928.

RICE T., CASSON S. ve HUDSON G. F., Second Report upon the excavations carried out in and near the Hippodrome of Constantinople in 1928, The British Academy Oxford University Press, 1929.

RICE Talbot D., "Byzantine Polychrome Pottery", *The Burlington Magazine for Connoisseurs*, S. 16, No. 357, ss 277-287, 1932.

SAKAOĞLU Necdet, "III. Mehmed", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt 5, ss. 333-338, 1994.

SAKAOĞLU Necdet, Amasra'nın Üç Bin Yılı, Zonguldak Valiliği Basım, 1987.

SAKAOĞLU Necdet, Çeşm-i Cihan Amasra, Latin Matbaası, 1966.

SANDERS Guy, Byzantine Glazed Pottery at Corinth to C.1125, (Doktora Tezi), Birmingham: University of Birmingham Department of Ancient History and Archaeology, 1995.

SANGUINETI B. G., “Nuova Serie di Documenti Sulle Relazioni di Genova Coll'Impero Bizantino”, *Raccolti da can. Angelo Sanguineti e Pubblicati Con Molte Aggiunte dal Prof. Gerolamo Bertolotto*, Cilt 28, Cenevre, 1896.

SEÇKİN Selçuk, “Tarihsel Süreçte Yalova/Altınova Çobankale”, *CEDRUS*, S.6, ss. 535-553, 2018.

SENGALEVICH Georgi, “Medieval Sgraffito Ceramics With Underglaze Monograms and Other Inscriptions From Bulgaria”, *12th Congress On Medieval and Modern Period Mediterranean Ceramics*, Atina, ss. 921-926, 2021.

SENGALEVICH Georgi, “The Bulgarian Group of Sgraffito Ceramics With Underglaze Monograms: *Characteristics and Problems*”, *Contributions to Bulgarian Archaeology*, Sayı: 10, ss. 185-208, 2020.

SILVIA Sean, “Decapitation and Dynamite: The Mutilated Mountainside Monument of Gaius Julius Aquila on the Coast of Bithynia et Ponntus”, *Classical Art and Archaeology*, S. 7, 2021.

SPIESER J. Michel, Die Byzantinische Keramik Aus De Stadtgrabung Von Pergamon, Berlin, 1996.

STRABON, Geographika (Coğrafya), (Çev. Adnan Pekman), Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 2000.

ŞEN Dilek, “Side'den Bir Grup Bizans Dönemi Sırlı Seramiği”, *ASOS Dergisi*, S.131, ss. 88-104, 2022.

ŞEN Korkmaz vd. Arkeolojik Veriler Işığında Bitlis Kale Kazısı Seramik Buluntuları, Ege Yayınları, İstanbul, 2021.

TANSEL Selahattin, Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Faaliyeti, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1953.

TEXIER Charles, Küçük Asya Coğrafyası Tarihi ve Arkeolojisi Cilt 3, (Çev. Suat A.), *Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı*, ss. 204-212, Ankara, 2002.

TÜRE Sevcin, *Ayasuluk Kalesi doğu Kapısı Çevresindeki 2000-2002 Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Seramikler*, (Yüksek Lisans Tezi), Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

TÜRKER Ç. Ayşe, "Byzantine Glazed Ware From Sestos-Akbaş In The Thracian Chersonesos", *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 5, S.2, ss. 365-385, 2021.

UÇAR Hasan, *Edirne Yeni Saray Kazısı Seramikleri*, (Doktora Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

UZBEK-ÇÖMEZOĞLU Özgü, "Adramytteion Bizans Dönemi Seramik Buluntuları: İlk Sonuçlar", Filiz Dönmez-Öztürk Anısına Makaleler, Homer Kitabevi, ss. 141-162, 2019.

VERİM Ercan, *Amasra'da Bizans Dönemi Üç Eser: Tavşan Adası Manastırı, Amasra Kilisesi ve Küçük Kilise*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

VROOM Joanita, "Some Byzantine Pottery Finds From Kaman-Kalehöyük: A First Observation", *Annales archeologiques arabes syriennes*, XV, ss.163-169, 2006.

VROOM Joanita, Bizans'tan Modern Döneme Ege'de Seramik, (Çev. Yasemin Bağcı), Koç Üniversitesi ANAMED, 2019.

WAKSMAN Yona ve FRANÇOIS Véronique, “Vers une redéfinition typologique et analytique des céramiques du type Zeuxippus Ware”, *Bulletin de correspondance hellénique*, S. 128-129, ss. 629-724, 2004.

WAKSMAN Yona, “Byzantine Chersonesos, an investigation of the local production of ceramics by chemical analysis”, *Çanak Late Antique and Medieval Pottery and Tiles in Mediterranean Archaeological Contexts*, BYZAS 7, ss. 383-398, 2007.

WAKSMAN Yona, “Konstantinopolis/İstanbul’da Çömlek Üretimi: Güncel Kazılar ve Modellerin ve Tekniklerin Yayılmasına Dair Yeni Sorunlar”, *13. Uluslararası ANAMED Yıllık Sempozyumu*, ss. 65-82, 2021.

WAKSMAN Yona, “The Identification and Diffusion of Anaia’s Ceramic Products: A Preliminary Approach Using Chemical Analysis”, *Byzantine Craftsmen-Latin Patrons, Reflections from the Anaian Commercial Production in the Light of the Excavations at Kadikalesi nearby Kuşadası*, Ege Yayınları, ss.101-112, 2013.

WALLIS Henry, *Byzantine Ceramic Art*, Harvard College Library, Londra, 1907.

YENİŞEHİRLİOĞLU Filiz, “Apollo Smintheus Tapınağında Çıkan Ortaçağ Sırlı Anadolu Seramikleri”, *1. AST*, ss.175-181, 1983.

ZEKOS Nikos, “A Glazed Pottery Workshop In Thrace”, *VII. Congres International de l’AIECM2 Tessaloniki*, ss.455-466, 1999.

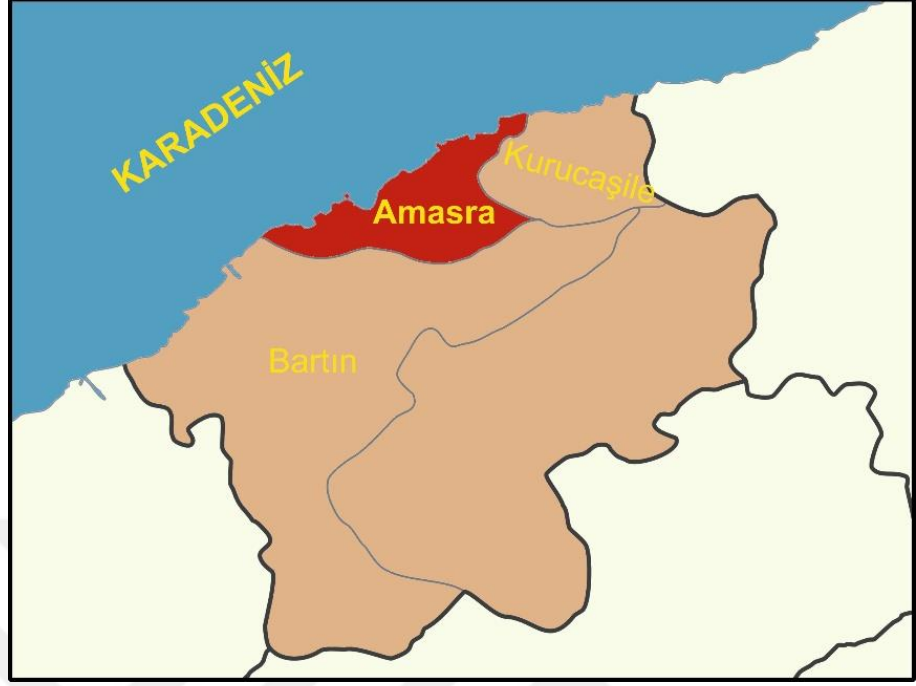
Тесленко И. Б., “Керамика Фуны «Золотоордынского Времени»”, *История И Археология Крыма*, С.4, Simferopol, ss. 97-150, 2016.

Сейдалиев Э.И. vd. “Глазурованная Керамика Золотоордынского Периода В Фондах Центрального Музея Тавриды: Попытка Атрибуции Одной Коллекции”. *Материалы по археологии, истории и этнографии Таврии*, S.26, ss. 282-307, 2021.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.arkeolojikhaber.com/haber-amasrada-antik-misir-donemine-ait-esi-benzeri-olmayan-amulet-bulundu-35782/> Erişim Tarihi: 01.03.2024

RESİMLER

Resim 1: Bartın ili haritası

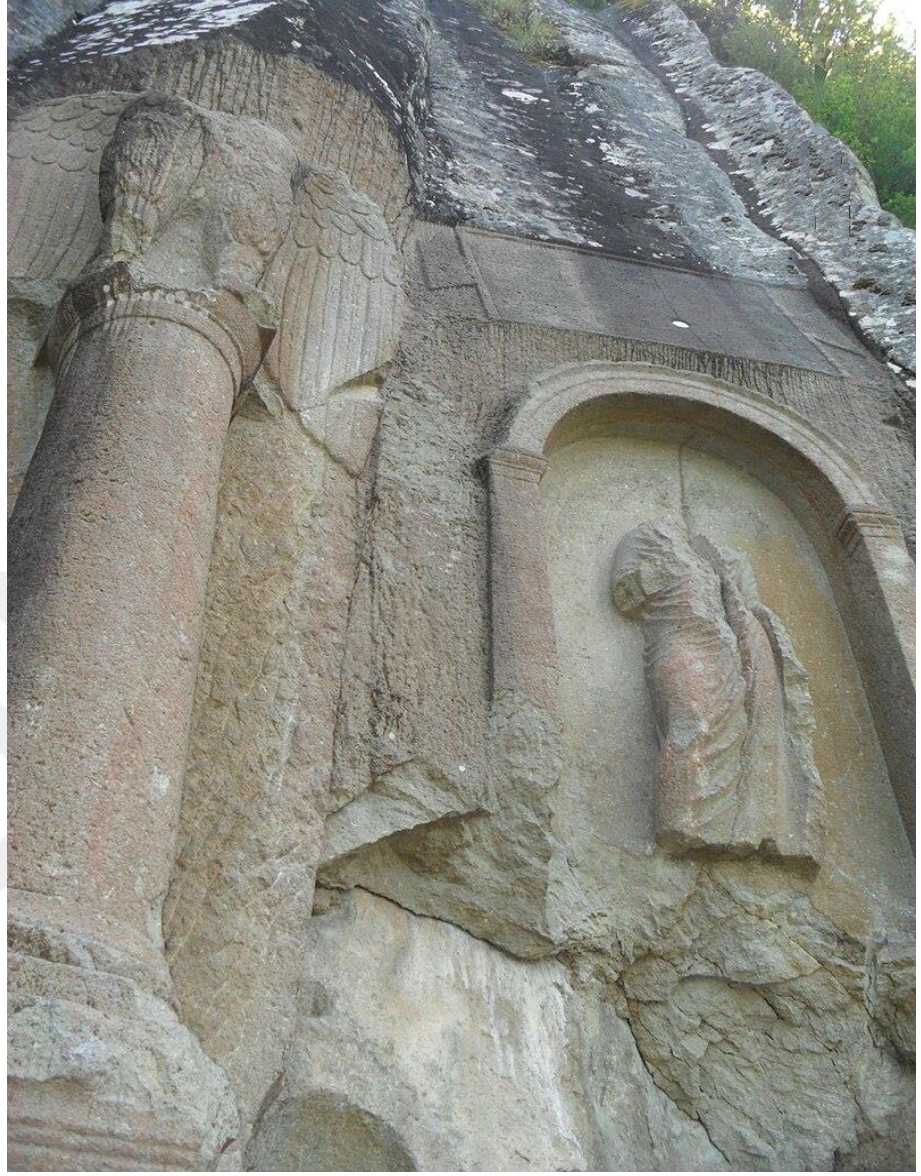
Resim 2: Amasra Uydu Görüntüsü

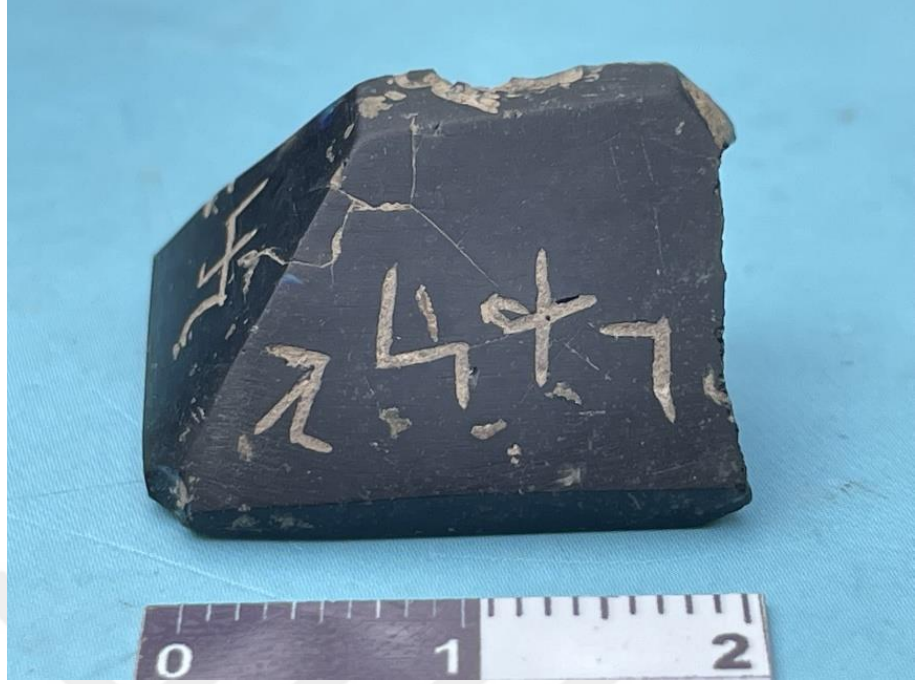
Resim 3: Kraliçe Amastris'in kendi adına bastırıldığı sikke örneği

Resim 4: Günümüz Amasra'sından bir görünüm

Resim 5: Amasra, Kuşkayası Yol Anıtı

Resim 6: Amasra Müzesi kazılarında bulunmuş Antik Mısır amuleti

Resim 7: Amasra'daki Ceneviz armalı mermer levha

Resim 8: Amasra'daki Ceneviz armalı mermer levha

Resim 9: İstanbul Hipodrom (At Meydanı) Kazıları 1927

Resim 10: Zeuksippus Hamamı Buluntuları 1927

Resim 11: Amasra, Boztepe Mahallesindeki Sondajların Konumlarını Gösteren
Uydu Fotoğrafı

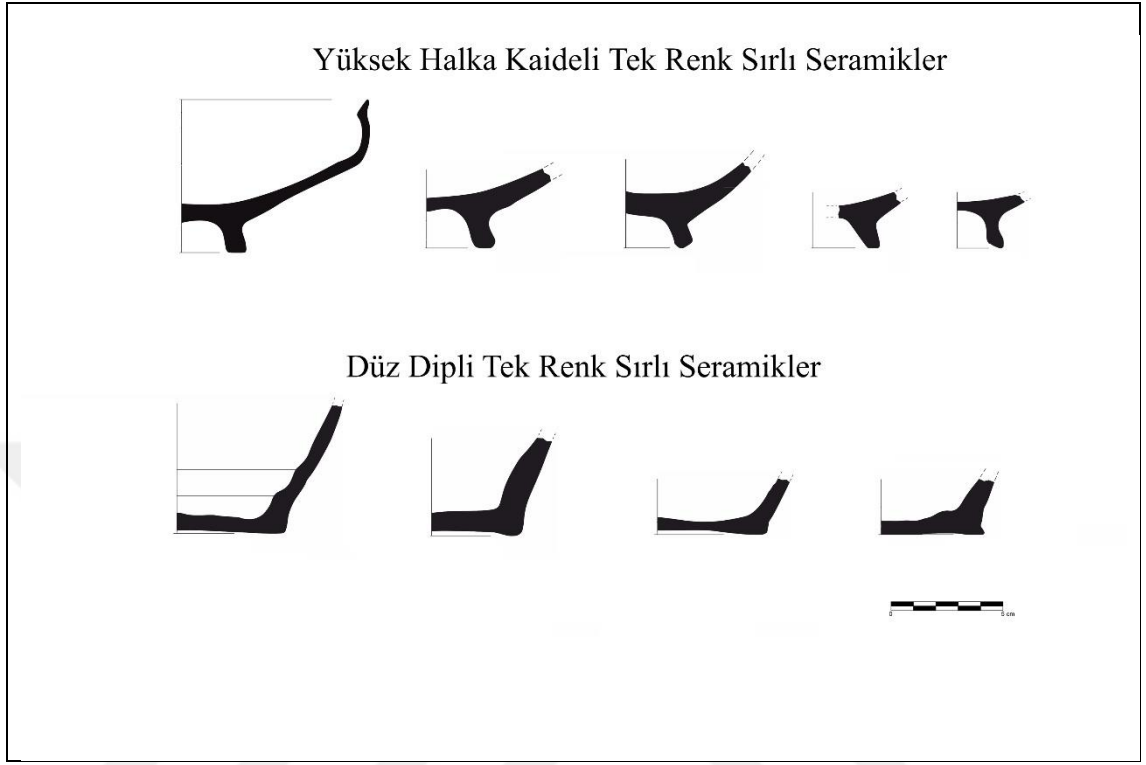
Resim 12: Amasra, Kaleiçi Mahallesindeki Sondaj Konumunu Gösteren Uydu
Fotoğrafı

Resim 13: Amasra, Kum Mahallesiindeki Sondaj Konumunu Gösteren Uydu Görüntüsü

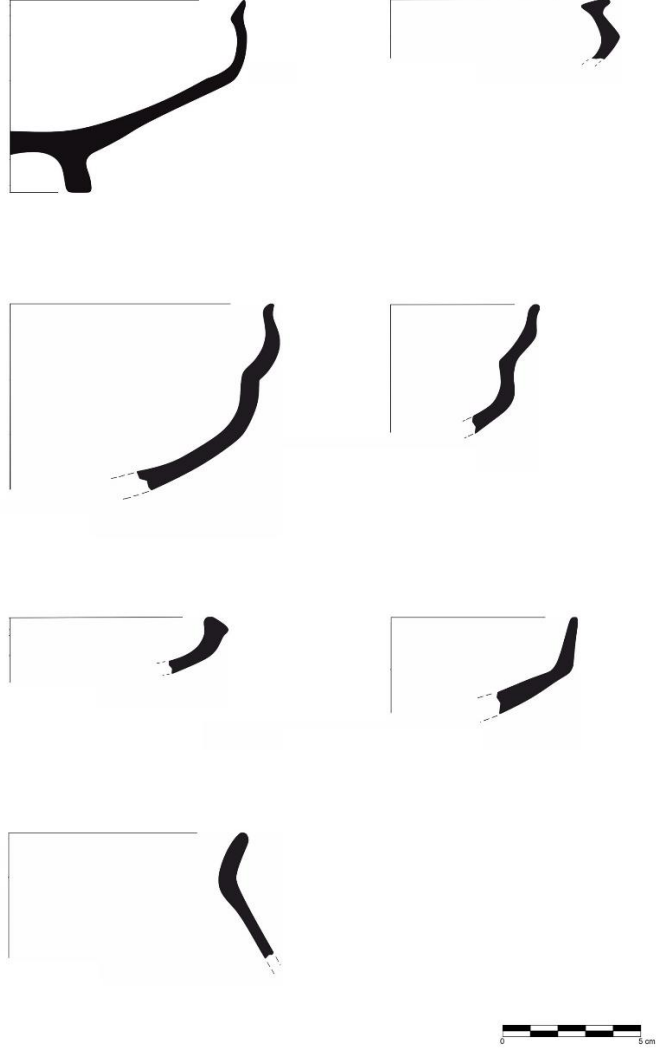

LEVHALAR

Levha 1: Tek Renk Sırlı Seramiklerin Kaide Tipolojileri

Tek Renk Sırlı Seramikler Ağız Tipolojisi

Levha 2: Tek Renk Sırlı Seramiklerin Ağız Tipolojileri

Alçak Halka Kaideli Çok Renkli Sgraffito Seramikler

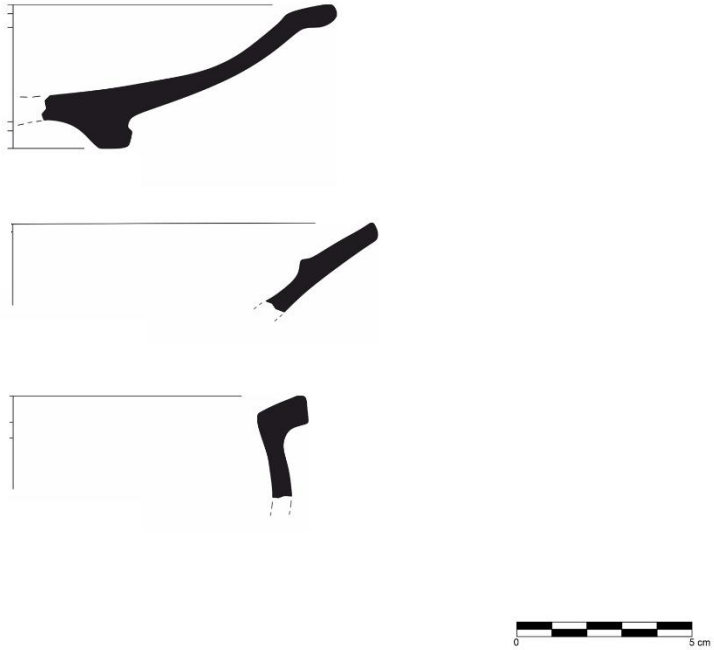

Yüksek Halka Kaideli Çok Renkli Sgraffito Seramikler

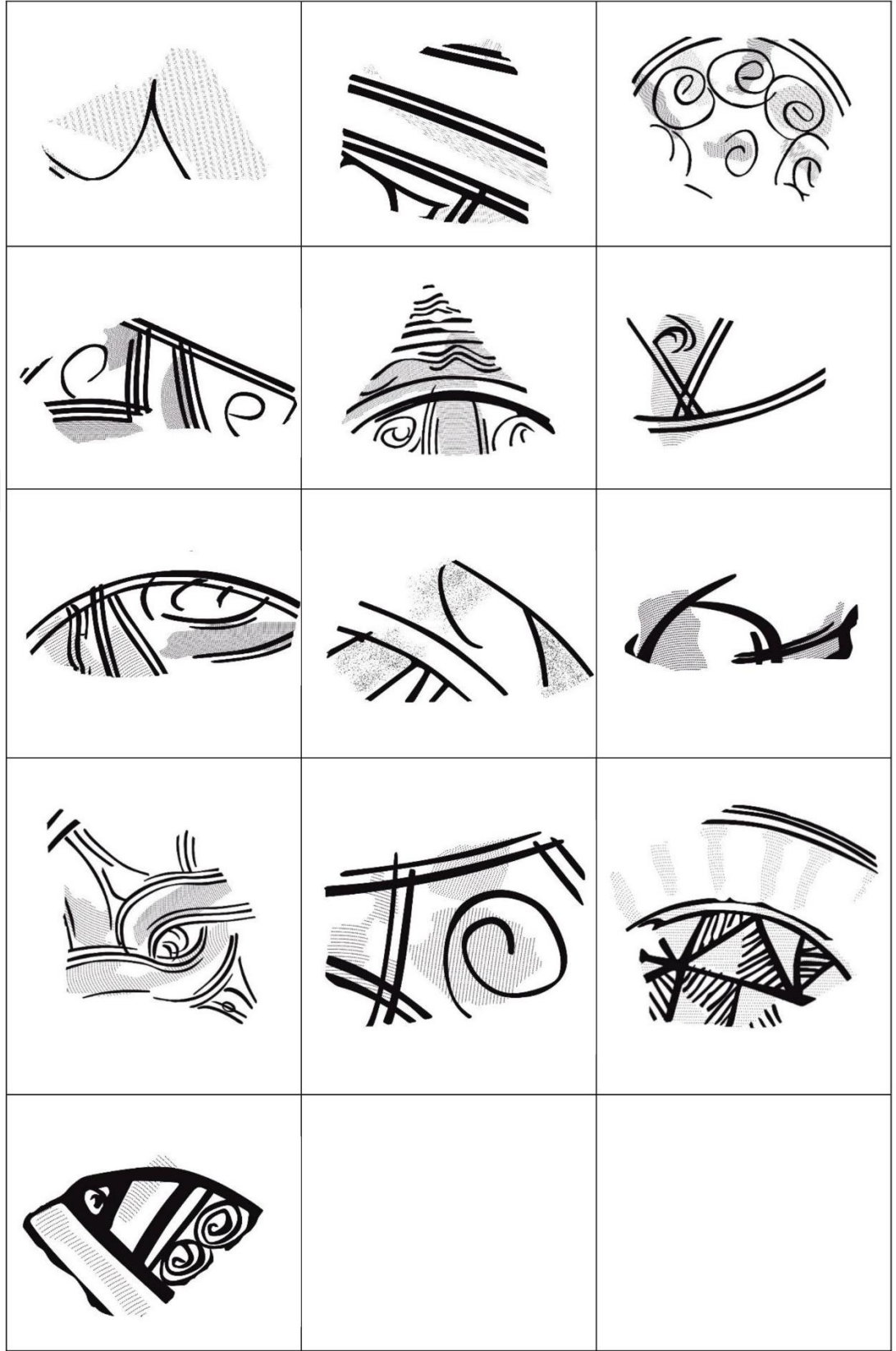

Levha 3: Çok Renkli Sgraffito Seramikler Kaide Tipolojileri

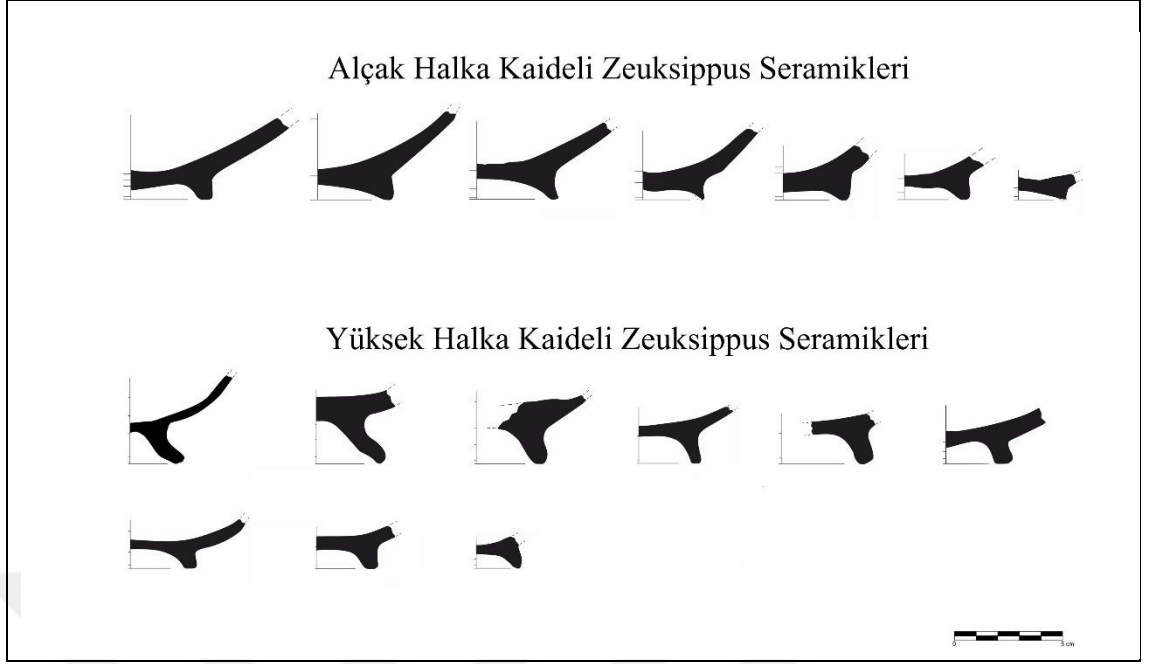
Çok Renkli Sgraffito Seramikler Ağız Tipolojisi

Levha 4: Çok Renkli Sgraffito Seramikler Ağız Tipolojileri

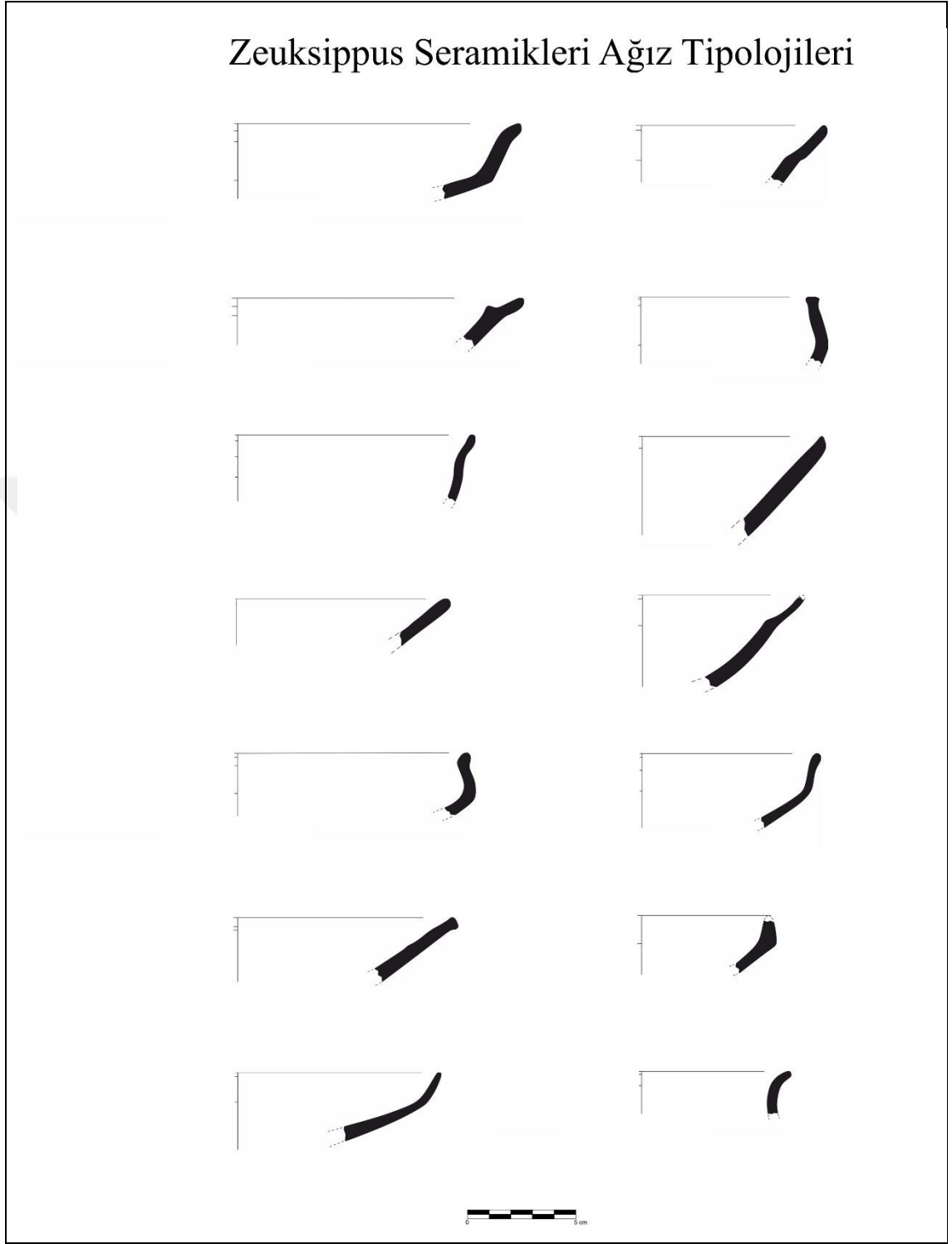

Levha 5: Çok Renkli Sgraffito Seramiklere Ait Bezeme Repertuarı

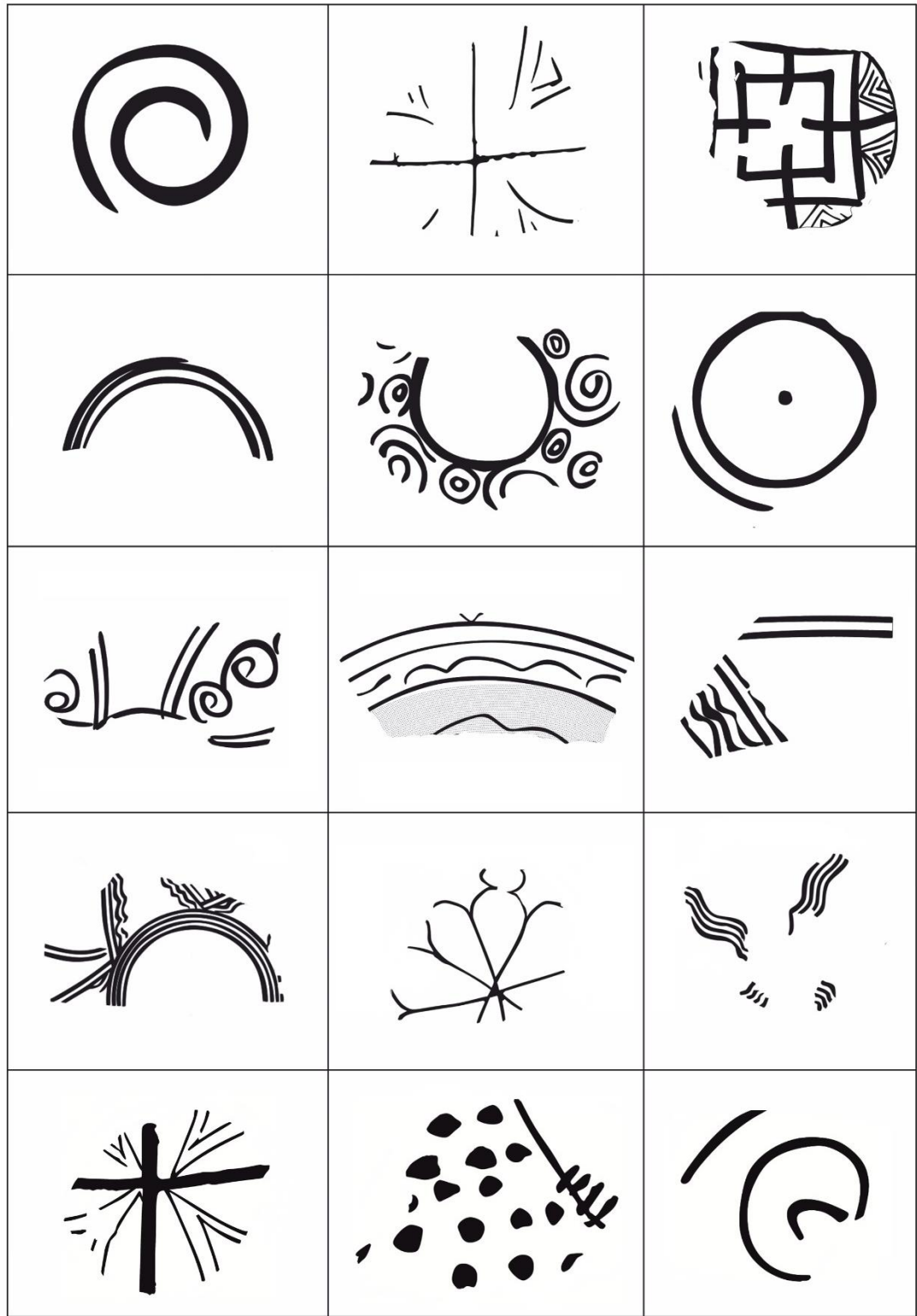

Levha 6: Zeuksippus Ailesi Seramikleri Kaide Tipolojileri

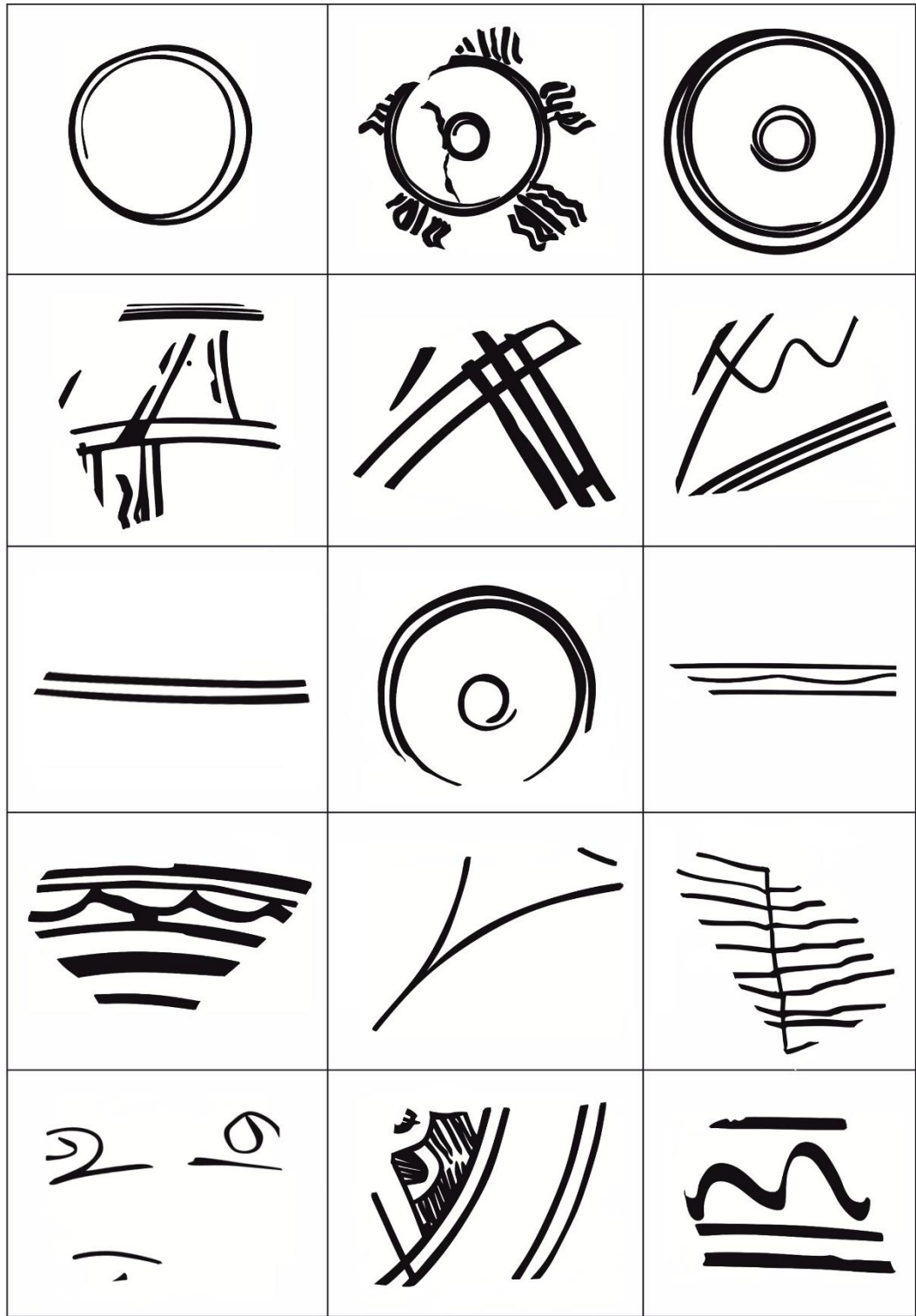
Zeuxsippus Seramikleri Ağız Tipolojileri

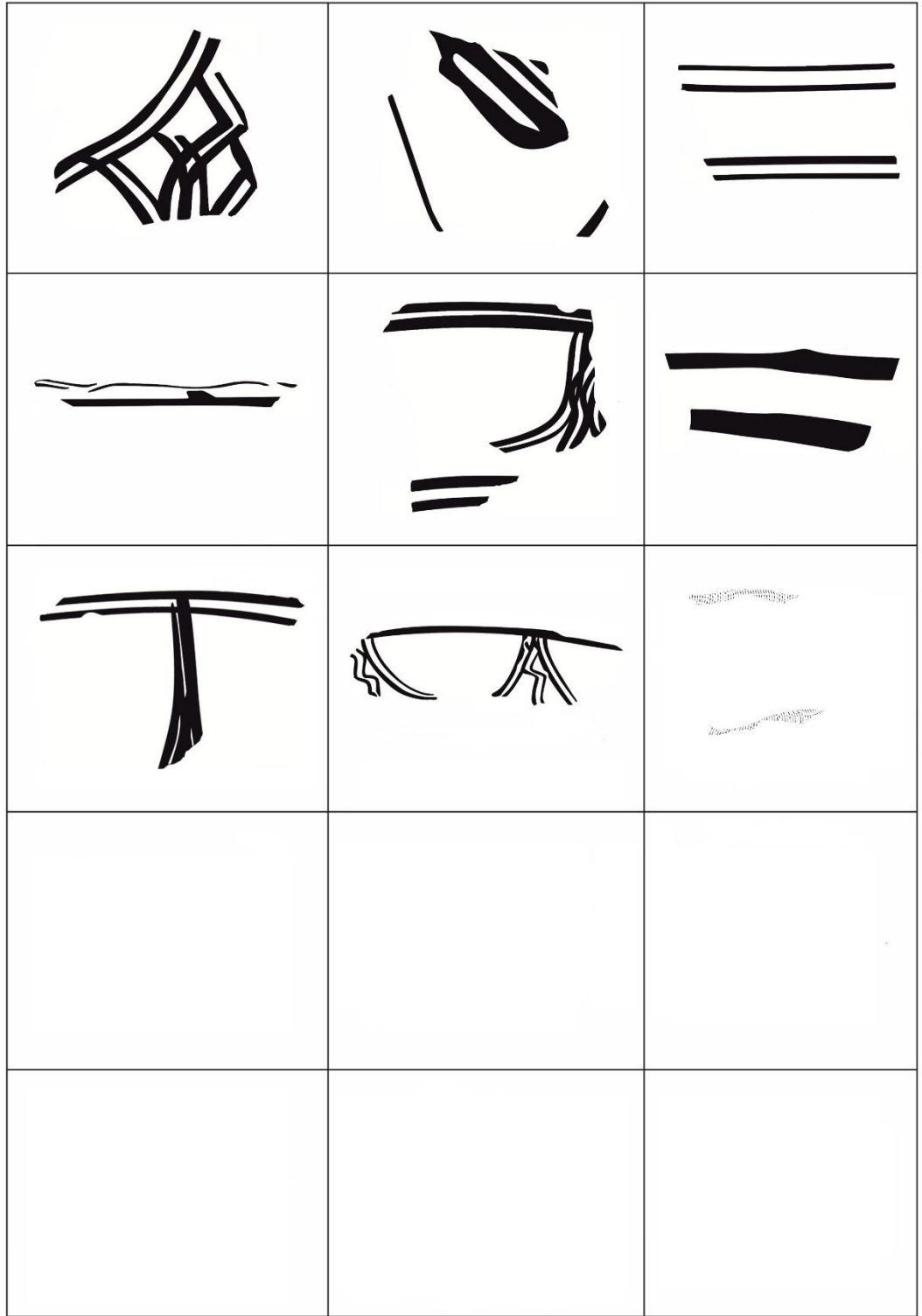
Levha 7: Zeuxsippus Ailesi Seramikleri Ağız Tipolojileri

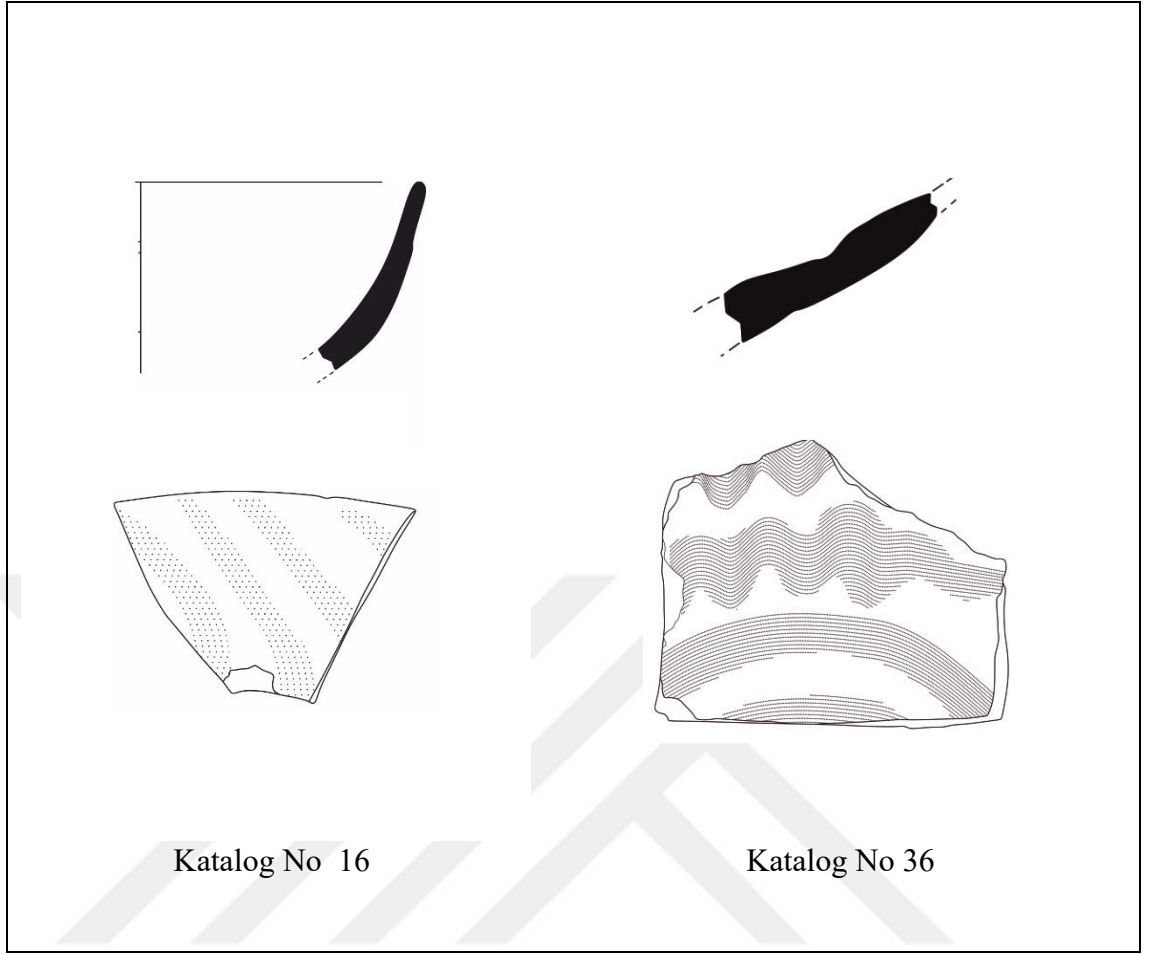
Levha 8: Zeuksippus Ailesi Seramikleri Bezeme Repertuarı

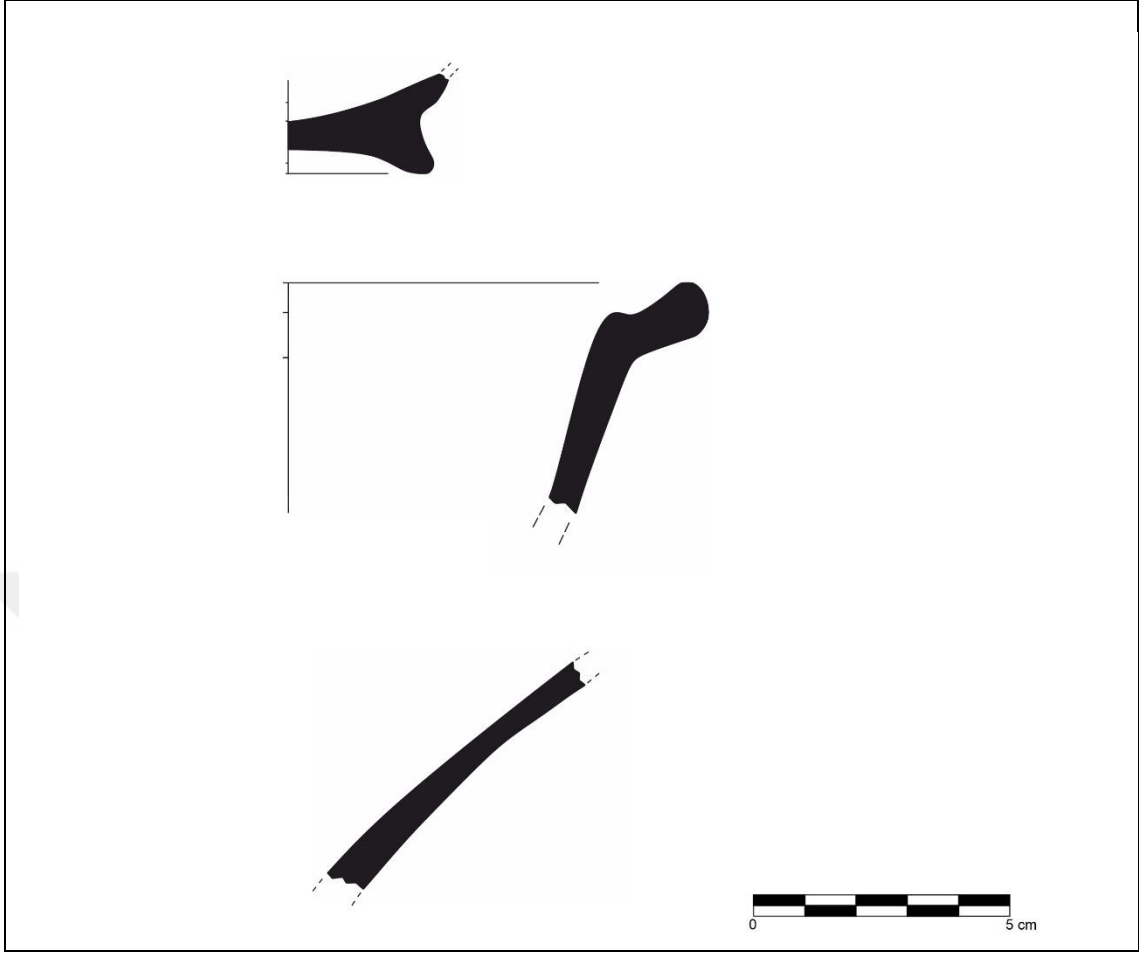
Levha 9: Zeuksippus Ailesi Seramikleri Bezeme Repertuarı

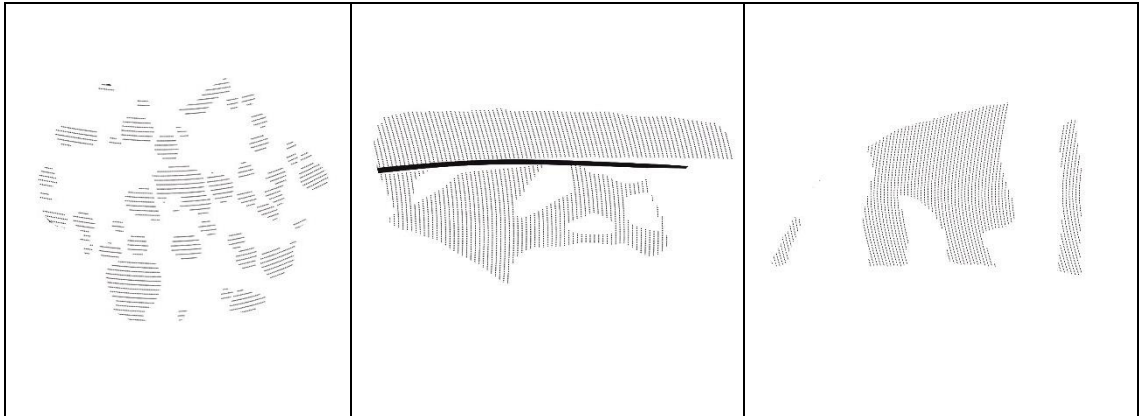
Levha 10: Zeuksippus Ailesi Seramiklere Ait Bezeme Repertuarı

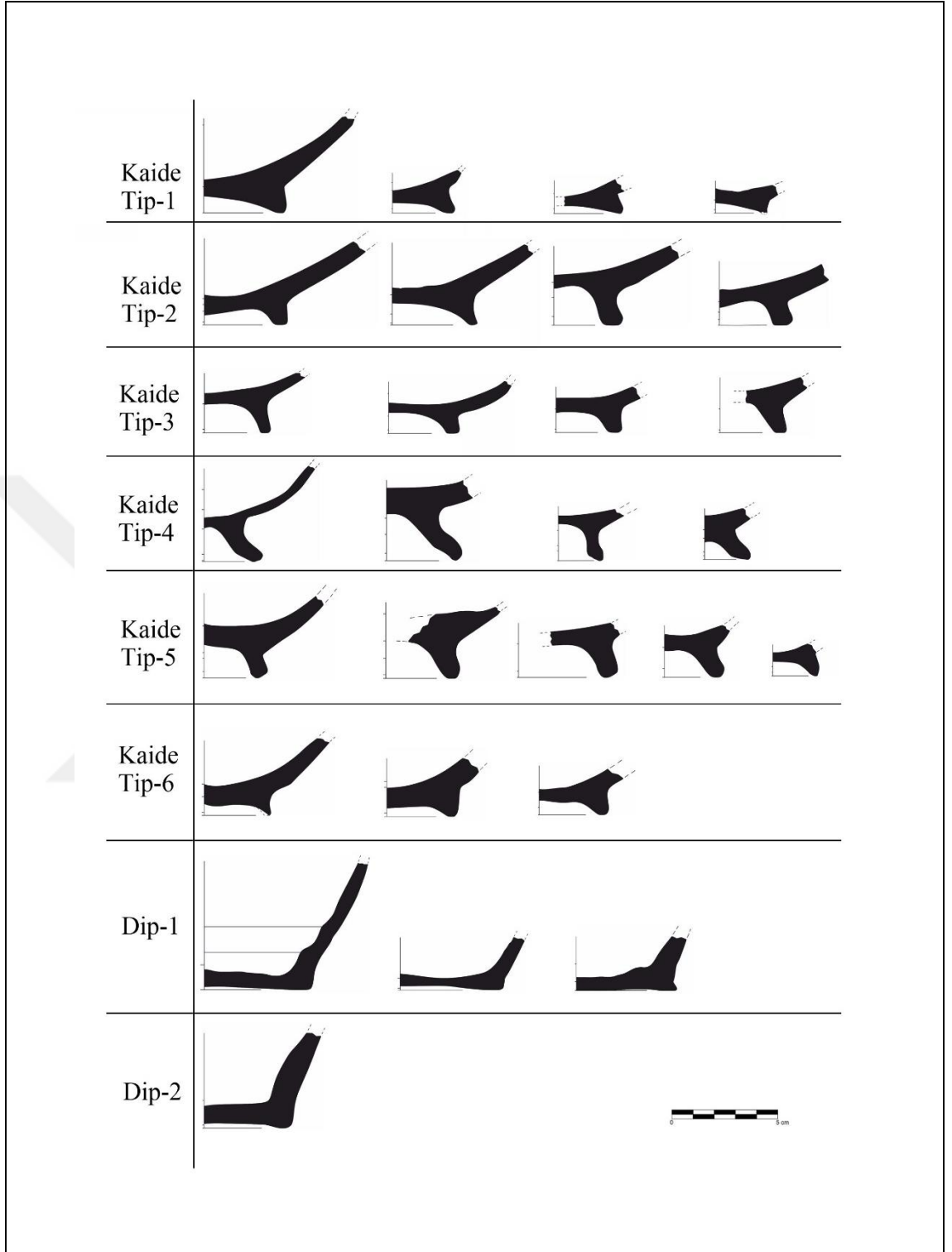
Levha 11: Astar Boyalı Seramiklere Ait Tipoloji ve Bezeme Repertuarı

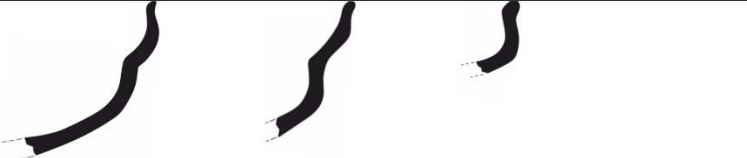
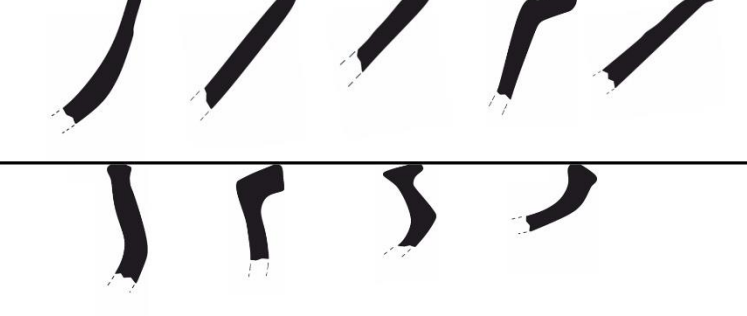
Levha 12: Sıçratma Boyalı Seramiklere Ait Tipolojiler

Levha 13: Sıçratma Boyalı Seramiklere Ait Bezeme Repertuarı

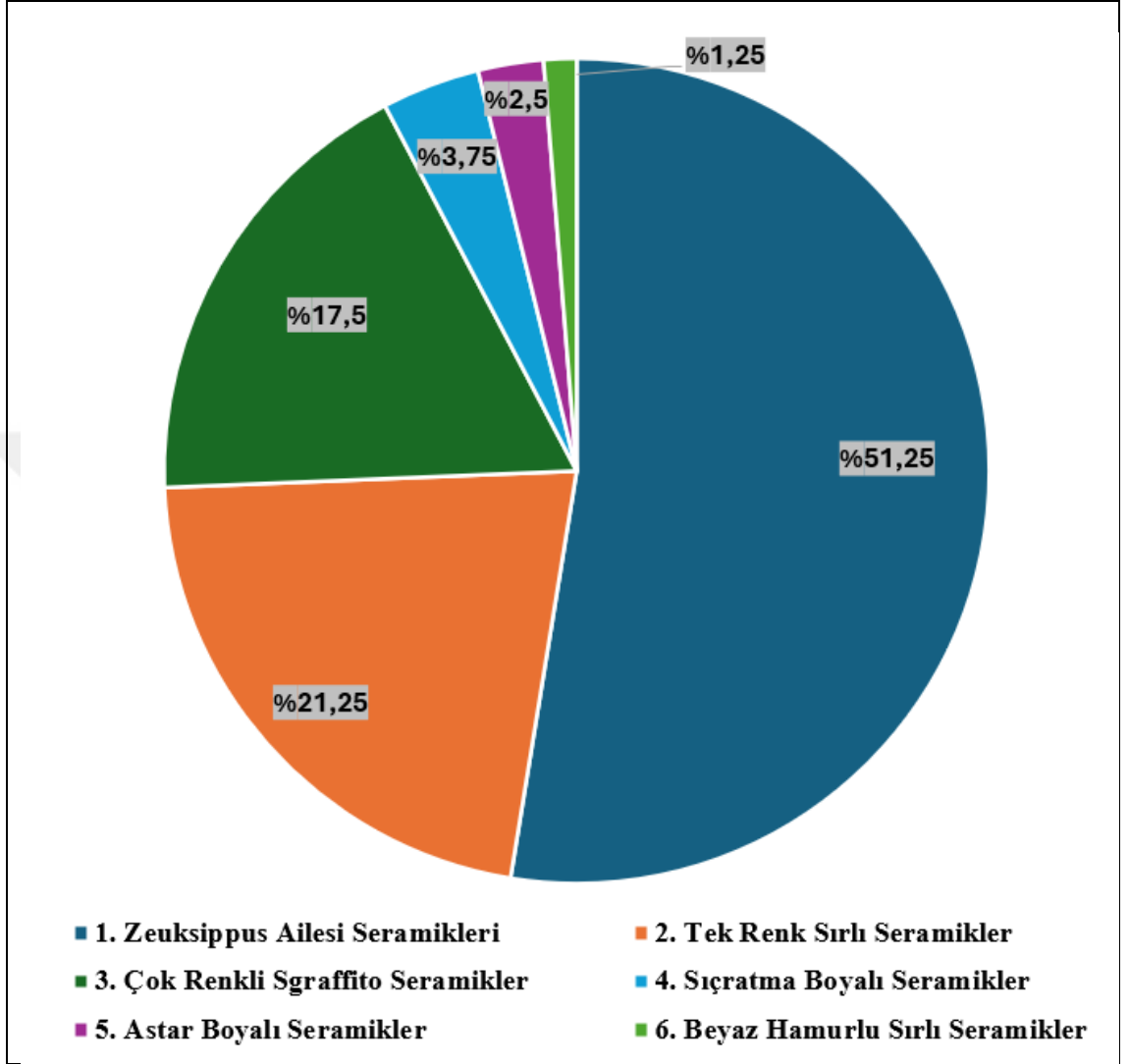

Levha 14: Sondaj Malzemelerine Ait Kaide ve Diplerin Tiplerine Göre Yapılan Sınıflandırma

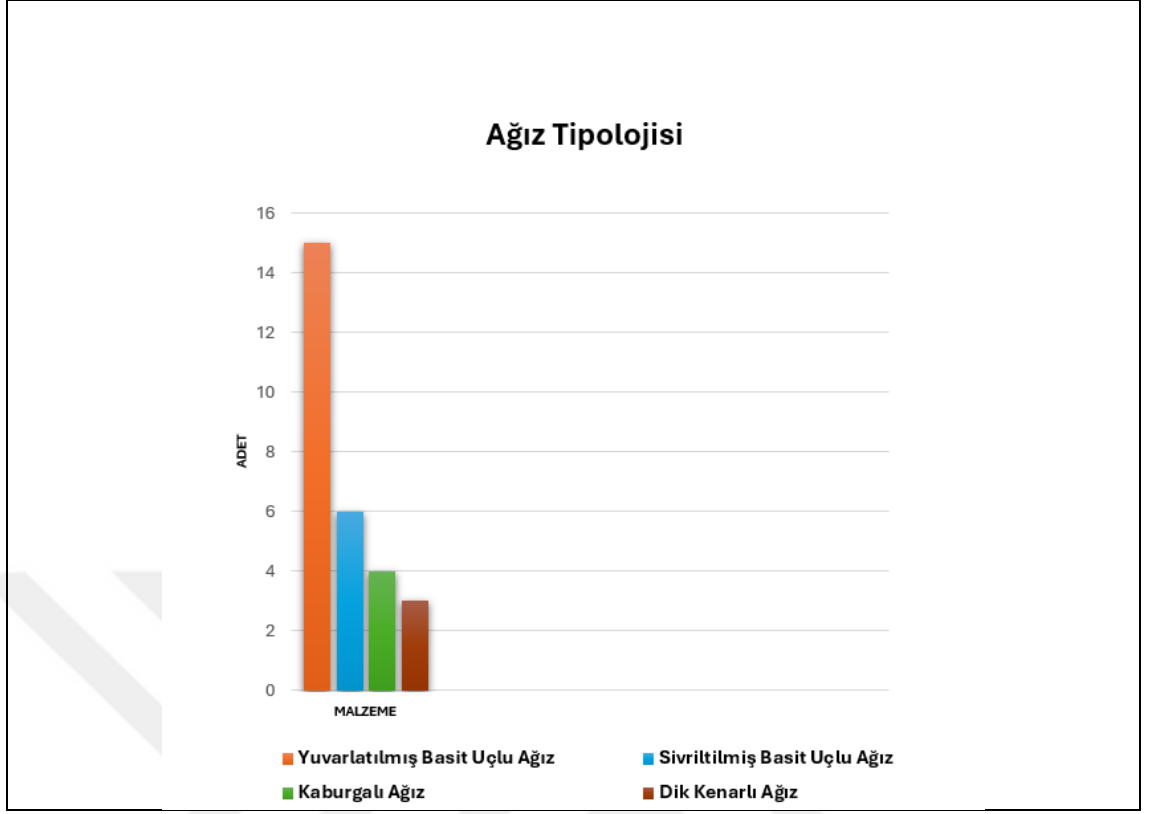
Ağız Tip-1	
Ağız Tip-2	
Ağız Tip-3	
Ağız Tip-4	
Ağız Tip-5	
Münferit Ağız Tipi	

Levha 14: Sondaj Malzemelerine Ait Ağızların Tiplerine Göre Yapılan Sınıflandırma

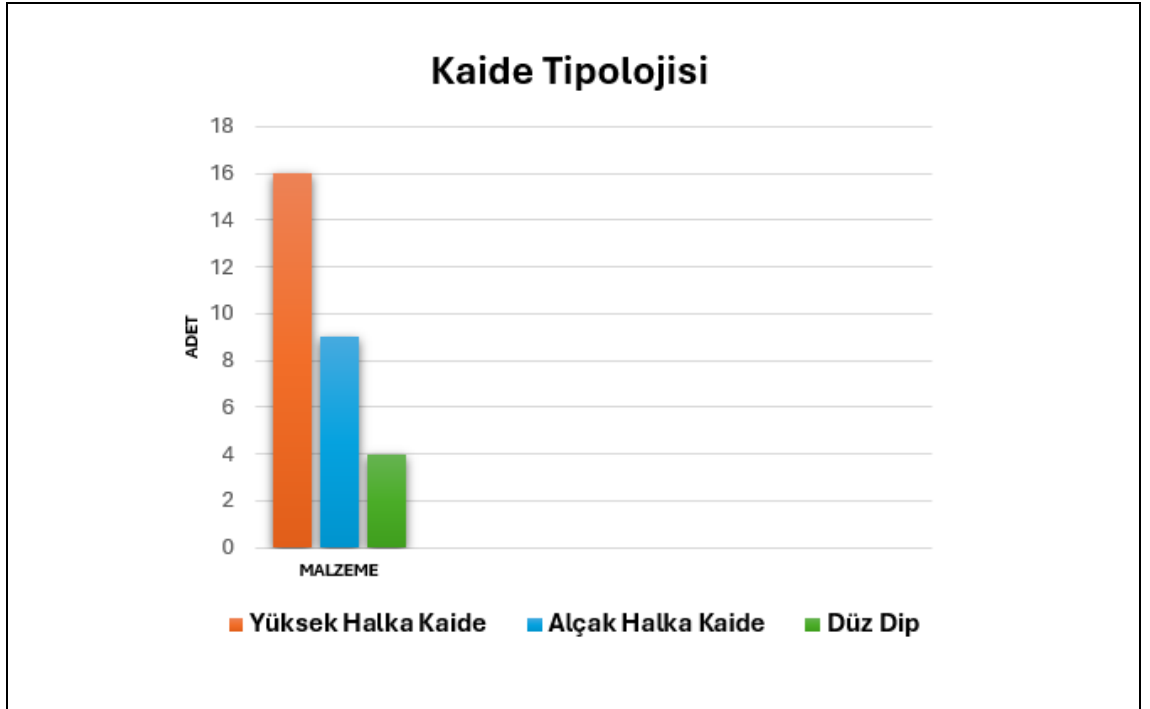
GRAFİKLER

Grafik 1: Seramik Buluntularının Yoğunluğunu Gösteren Grafik

Grafik 2: Malzemelere Ait Ağız Tipoloji Yoğunluğu

Grafik 3: Malzemelere Ait Kaide Tipoloji Yoğunluğu

